

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

IVRIS CANONICI|| SEV PONTIFICII|| PARTITIONES,||

Grégoire, Pierre

[Frankfurt], 1595

VD16 G 2996

Lib. 1.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-63677](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-63677)

SYNTAGMA SPECIA-
LE TOTIVS IVRIS ECCLESIA-
STICI, IN QVINQVE LI-
bros digestum,

A PETRO GREGORIO THOLOSA-
NO, I. V. D. DECANO ET PVBL. PRO-
fessore in Academia Pontimuffana.

DE GENERALI COL-
LECTIONE ^a IVRIS
Pontificii.

TITVLVS PRIMVS.

Materia sedes.

^a De hac collectione generali tractatur etiã apud Gratianum l. 2. 3. *distinã. in proœmiis Decretalium, Sexti Clementinarum & Extrauagantium.* De collectione iuris ciuilibus, in titulis. *de Nouo Cod. sac. r. de Iustiniæno Cod. conf. de vet. iur. enuel. in proœmio Institutionum Iustiniæni. in l. 2. §. Iuris ciuilibus cum Parag sequentib. de orig. iur. P.*

CAPVT PRIMVM.

Initium, progressusque iuris Pontificii, & authores qui illud composuerunt.

VM omnes res, postquam essentiam acceperint, bene etiam esse, in eoque statu conseruari, & postremo finem, ad quẽ facta vel creata sunt assequi desiderent: homini creaturarum omnium principi, ^a & rebus omnibus præstantiori, eadem veluti innata nemo negabit, cu-

A ius gratia Deus mundum creauit, ipsum autem suæ dignitatis, & cultus fecit participem, ad imaginem & similitudinẽ suam conditum, & sanctissima sua inspiratione in animam viuẽtem viuificatum. ^c Caterum quemadmodũ a principio ad periodum vsque, gradus quidam medii sunt: ita neque res statim, vt constituta vel nata sunt, suum perfectionis finem assequuntur, sed cum tempore ad illum peruenire satagunt, interdum tamen ad illum non perueniunt, & aberrant, vt aliquando viribus destituta, & veluti morbis intercepta, iter cœptum perficere nequeant. Hæret tamen illis adhuc desiderium quoddam naturale consequendi, quod ob impedimenta non possunt, vt facile ideo remedia, quæ ea submouere valeant, admittere possint. Hominem ¶ Deus creatum, ^d vt esset bene si voluisset, in medio Paradisi libera voluntatis & sui arbitrii constituit, Iustitia originali, quæ illi pro auxilio supernaturali erat, ornatum; per quam vt mens hominis Deo subdebatur, sic etiam eidem subiiciantur omnes vires inferiores. At ipse cum esset factus rectus, e se immiscuit infinitis vanis cogitationibus, & mortis iter ingresserorum tenebris inuolutus, a fine

A

vero vñsque rectis aberravit, eoque modo status eius exoptimo pessimus, corruptioneque & interitui factus est obnoxius. Tunc quærenda fuerunt remedia, quibus lapsus restitueretur, & restitutus a casu in posterum prohiberetur, erectus cõseruaretur. Non defuit ei tunc eius præstantissimus figulus & opifex, qui iustitiam cum misericordia exercens, dũ eum a voluptatis horto expulit, pro remediis & alexipharmacis præcepta salutaria ei præscripsit, vel menti eius insinuavit, quibus vitam emendare, instituere, obfirmare, & ad finem propositum a quo declinat, si vellet, facile conuerti possët. Ea præcepta per manus & traditione, a patribus primis in posteros principio transmittébatur, cordibus non literis descripta, admonete diuina naturaliq; indita a Deo hominibus ratione, vnde & lex naturæ dicta fuit, *f* quam & cum Noaco iam pene peccatis deletam ex mentibus Deus renouauit. *g* Rursum & tempore Mosis, verbis conceptis scripturam exaratam publicauit, *h* eumque Mosem ac nomophylacem & populi sui ducem delegit, contestatus populum, ne singuli, quod rectum sibi videretur, facerent, sed secundum eam legem, *i* in qua, & præcepta pertinentia ad vtramque hominis partem, corpus & animam, cõtinebantur, vtriusque partis a Deo habuit iurisdictionem Moses. Post illũ Iosuas, & seniores, *k* qui & dicti Iudices vsque ad tempus Samuelis, a quo populus excutiens iugum Dei, petiit dari sibi regem, qui eum more aliarum nationum iudicaret, *m* & tunc quodammodo separata fuit pontificalis seu spiritualis a temporali & regia potestate. Remansit autẽ præcipua sacerdotalis, cuius & auctoritate vngebãtur reges & propheta. *n* Conuenit & tandẽ rursus vtraq; potestas in Domino nostro IESV CHRISTO pontificalis & regia, ipse enim vere ex semine regio & tribu Iuda, & rexo & sacerdos *p* verus homo & simul Deus in vna hypostasi, *q* cum omni potestate in cælo, in terra, in corpus, in animam. *r* Hic legem

A reformauit antiquam, nouam perfectiorem instituit, in omni sapientia & prudentia, vt notum faceret nobis sacramentum voluntatis suæ, secundum beneplacitum eius quod proposuit, in eo, in dispensatione plenitudinis temporum, &c. *s* Nectamen ipse, cum in hoc seculo visibiliter inter homines conuersaretur, de singulis, quæ nũc obtinent disposuit, eo quod tum Neophyti in fide lacte potius quam solido cibo egerent. Quamobrem a visibili præsentia abiturus, curam & sollicitudinem regendi Ecclesiam discipulis & apostolis commendauit, & vicarium in terris **D.** Petrum constituit, & dedit autem præfulem & ducem suæ Ecclesiæ spiritum sanctum. *v* Post ascensionem quoque domini in cælum, iuxta mandata eius, Ecclesia seu congregatio fidelium, cœpit regi ductu spiritus sancti, sedente **D.** Petro cum apostolis. *x* Cœperunt & aliæ leges poni, *y* ex quibus supersunt scripti canoness apostolorum, *z* & traditiones apostolicæ, per manus a maioribus in nos perductæ. *aa* Mortuis apostolis, eodem sancto dictante spiritu, in locum **D.** Petri & apostolorum & discipulorum, subrogati alii episcopi, qui alias leges pro occurrente rerum & personarum sibi commissarum necessitate, præscripserunt: & si quid ad vniuersalem statum Catholicæ religionis pertinere videretur, Oecumenicis etiam conciliis determinarunt, cõuocatis præcipuis vitis ex Christiani nominis locis, & in prouinciis causis conciliis prouincialibus, conuocatis præstantioribus eius prouinciæ vitis, vsũ sunt. Legum † prædicatarum **8** per ipsum dominũ IESVM CHRISTVM, fuerunt ex parte in Ecclesia sancti amanuẽses & scribæ quatuor, **D.**ini, Matthæus, Marcus, Lucas, & Iohannes, quædam autem non scriptæ in consuetudine Ecclesiæ remanserunt custodiæ. *bb*

E Canones apostolorum collegit **D.** Clemens Romanus, successor **D.** Petri, & comes seu scriba **D.** Pauli, & in octo redegit libros, ex quibus quædam aliqui improbi depraua-

deprauarunt, *cc* ut etiam non abstinuerunt aliquando a corruptione sacrarum litterarum. *dd*

10 Fuit \dagger alia collectio nomine iuris pontificii & canonum authenticorum, continens, ex declaratione Leonis Papae 4. canones apostolorum, & synodorum, Nicaenae, Ancyranae, Neocaesariensis, Gangrensis, Antiochensis, Laodicensis, Constantinopolitanae, Ephesinae, Chalcedonensis, Africanae, Carthaginensis, & regulas summorum Pontificum, Syluestri, Cyricii, Innocentii, Zozini, Celestini, Leonis, Gelasii, Hilarii, Symmachi, Hormisdæ, Simplicii, & Honorii Iunioris, additæ Decretales epistolæ & sanctiones Romanorum præsidum. *ff* & alia concilia. *gg*

11 Collectionem \dagger canonum maiorem & fecit Isidorus Hispalensis, *hh* quæ incipit a canonibus apostolorum vsque ad concilium Hispalense secundum, secutus ordinem temporum & prouinciarum.

12 Postea \dagger Burchardus episcopus Vuormaciensis, Orthonis 3. & Henrici 2. Bauari Imperatoris temporibus, Canonum seu Decretorum, illam edidit compilationem librorum 20. quos per materias distribuit, rerum non temporum secutus rationem.

13 Hunc \dagger imitatus Iuo Carnotensis episcopus, duas collectiones fecit canonum seu sanctionum Ecclesiasticarum, & Conciliorum, additis etiam legibus quibusdam civilibus in suffragium decisionum, vnam maiorem, quæ Panormia, aliam minorem, quæ epitome prioris, absolute Decretum nominatur, quam quidam tribuunt Hugoni Cathalano abbreviatori Iuonis.

14 Collectiones \dagger quoque alio ordine fecisse dicuntur Cresconius, Anselmus, Deusdedit Cardinalis, Gregorius presbyter, qui suum opus Polycarpum inscripsit.

Postremus Gratianus ordinis Benedictini, Monachus S. Felicis Bononiensis, natus Classæ vel Ginzæ ciuitate Thuscæ tempore Eugenii 3. summi Pontificis anno 1151, *ii* Decretum \dagger quod habemus

15 composuit, quod concordiam discordan-

atium appellauit canonum; eoque præter alios quæstiones in vtramque partem ex canonibus excussit & disputauit. In his vero quædam apponuntur, quæ nomine Paleæ dicuntur, quibusdam quidem Paleæ dictæ, quod leuioris sint aut nullius auctoritatis in illis posita, quod tamen falsum. Aliis *παι παλαιά*, quod antiqua sint, & antiquis codicibus descripta ommissa ante in transcriptis. Aliis a Quota Paleæ Cardinali: *kk* Aliis autem a dictione *πάλιν* dicuntur illa capita insignita, quod fuerint repetita.

Gregorius 13. summus \dagger Pontifex anno sui pontificatus vndecimo, dominicæ vero incarnationis 1582. emendatum decretum Gratiani approbavit, eique addi sine summi pontificis licentia vetuit.

Apud Græcos \dagger ultra electionem canonum Clementis, Phocius Patriarcha Constantinopolitanus, librum *σεμικρονον* vel *πρωκρονον*, appellatum edidit, distinctum 14. titulis, quasi breuiarium & indicem canonum receptorum. *ll*

Sigismundus \dagger quoque Bonæ fidius, ex iure Orientali libros duos Imperatorum, & tertium Patriarcharum Græcorum constitutionum, & quædam conciliorum capita collegit.

Superiores \dagger porro iuris Canonici conciliatores, promiscue collegerunt sacrorum conciliorum sanctiones, & rescripta summorum pontificum, & legum civilium ad rem tractatam pertinentia capita: fuerunt & alii, quorum collectionis argumentum fuit, quorundam conciliorum per summos pontifices relatorum, & rescripta & sanctiones, tantum summorum præsulum Romanorum consarcinare.

Post vero \dagger Gratiani compilationem, constitutiones & Decretales epistolas per diuersa sparsas volumina, *cc* legit in vnum volumen Bernardus Præpositus, & tandem episcopus Papiensis, easque in quinque libros digessit sub titulis idoneis. Sequutus postea Gilbertus, qui breuiori & elegantiori stylo, eodem tamen fere or-

dine, additis constitutionibus, post Bernardi compilationem editis, coniunctionem composuit aliam.

Tertia collectio facta ab Alano: Quarta per Bernardum Compostellanum, dicta Romana, eo quod istunc Romæ moraretur.

Quinta cōposita est a Petro Beneuentano, ex epistolis tantum Innocentii 3. eiusque iussu facta & auctoritate eadē confirmata & recepta; vnde Decretales Innocentii 3. vel compilatio Innocentii 3. dicitur. Sexta fuit collectio conflata per Iohannem Galensem, ex duabus Gilberti & Alani, & dicta ista Decretales mediæ seu secundæ. *mm*

Postrema est illa quæ Gregoriana est, qua vimur, composita præcipue ex compilatione Papiensis & Innocentii 3. ex Ildori, Burchardi Iuonis, Cresconii, Anselmi, Deus dedit, Gregorii presbyteri compilationibus per Raymundum Capellanum & Pœnitentiarium Gregorii. 9. summi pontificis, *nn* eiusdem iussu qui probavit; vnde Decretales dictæ Gregorii. Platina tamen in Honorio 3. ait Honorium 3. qui prædecessor fuit Gregorii 9. decretales epistolas etiam compilasse.

21 Cum vero † quædam constitutiones essent omisæ, & fuissent aliæ post Gregorium 9. editæ, iterum alia compilatio sequuta est dicta Sexti Decretalium, auctoritate donata per Bonifacium 8. eius nominis Pontificem; factaque eius iussu, per Guilielmū Archiepiscopum Ebredunen. Berengarium Episcopum Biterensem, & Magistrum Ricardum de Senis, Sanctæ Romanæ ecclesiæ Vicecancellarium. *oo*

Iisdem rationibus aliæ constitutiones postea compilatæ a Clemēte V. Pontifice Maximo, quæ fuerunt a Iohanne eius successore editæ, nomine Clementinarum. *pp*

22 Accessit † postremo aliud volumen, quo vagantes constitutiones, nec superioribus insertæ, continentur; vnde Extravagantes dicuntur priores, Iohannis 22. cōstitutiones ab eo editæ; aliæ dictæ cōmu-

nes, quæ a diuersis Pontificibus post collectionē libri sexti editæ & euulgatæ fuerūt.

S C H O L I A.

- a *l. in pecudum, de usur. re. §. in pecudum, de ver. diuis. apud Iustinianum.*
 b *l. iustissime, de Adil. edict. P.*
 c *Genes. c. 1. & 2. Eccles. c. 16. c. hac imago, 33. 9. 5.*
 d *Genes. c. 2.*
 B e *Deus creauit hominem rectum.*
 f *c. 1. dist. 1,*
 g *Genes. c. 9.*
 h *Exod. c. 19. & seqq. vsque ad 25. & alibi.*
 i *Deuter. c. 12. vers. 8. c. Moyses. 7. distm. c. libenter, de consecr. distm. 1. Hinc legi accessionem fecerunt prophetica dogmata, qua continentur in Veteri testamento. c. firmiter. §. hac sancta, de sum. Trinit. & fide cathol. C.*
 C k *Iosua. c. fi. vers. 31.*
 l *liquet, ex libro Iudicum.*
 m *1. Reg. c. 8.*
 n *1. Reg. c. 10. & 16. & 2. Reg. cap. 2. & 3. Reg. c. 11. & c. 19. & c. vni. §. in veteri testamento, de sacra unct. libr. 1. Decret. tit. 15.*
 o *Esai. 62. vers. pen. D. Matth. c. 21. vers. 5. D. Iohan. Euangelist. c. 12. vers. 15.*
 p *Ad Hebra. c. 5. Psal. 109. vers. 5.*
 D q *in Symbol. Christiano. Athanas.*
 r *D. Iohan. c. 1. D. Matth. c. fi. vers. 18. ita morborum corporis & anima medicus. D. Matth. c. 4.*
 s *Ad Ephes. c. 1. vers. 8. & seq.*
 t *D. Iohan. Euang. c. fin. vers. 15. ibi. pasce oues meas, &c.*
 v *& Act. 1. D. Iohan. Euang. ca. 14. vers. 15.*
 x *Act. c. 5. & 6.*
 E y *Act. 15. vers. 6. & seq.*
 z *apud Clementem Romanum & alios.*
 aa *de quibus D. Paulus scribit ad Thessal. c. 2. vers. 5. Itaque fratres tenete traditiones, &c. & priore ad Corinth. ca. 11. vers. 34. ibi, cætera cum venero disponam, &c.*

bb *mul.*

- bb multa enim fecit & dixit Dominus I. E. A
s vs, qua nec scripta sunt, nec scribi po-
tuerunt, D. Iohan. Euang. c. fi. vers. fi.
- cc vide de auctoritate, defensione & testi-
monio librorum constitutionum apo-
stolicarum & Clementis Carolum Bo-
nium episcopum Ostunensem in prole-
gomenis, qua edidit in conuersionem
eius operis a se factam.
- dd 2. epistola diui Petri c. 3. versu. 16.
- ee c. de libellis. 20. dist. horum canonum epi- B
tome fuit excusa Moguntia an. 1525.
& creditur fuisse Cresconii Nomoca-
non.
- ff c. si Romanorum. 19. disti.
- gg c. sancta. 16. dist. c. 1. & seq. 15. dist.
- hh Tribemius in scriptoribus, vide qua di-
ximus de hoc & sequentibus, li. de Ar-
te iuris. c. 8. & Vincentiū historiarum
li. 23. c. 31. & lib. 25. c. 84. Antoninum
parte 3. hist. iii. 18. c. 6.
- ii Sic habetur in Chronico quod inscribitur
Pomerium ecclesie Rauennatis, quod
seruatur in Vaticana bibliotheca Ro-
ma, idem Hugo antiquus interpres ait
ad c. post appellationem, ad §. forma 2.
9. 6. nisi quod referat ad annum Do-
mini 1150. auque fuisse editum eius
decretum docente Iacobo Bononiensi in
legibus & Alexandro in Theologia, qui
fuit postea Papa Alexander, Tribemius D
Abbas lib. 2. de uiris illustribus,
ordinis S. Benedicti, ait Gratianum de-
cretum composuisse an. domini 1127.
sed forsā de incoatione operis loqui-
tur. Quidam Eugenio 3. tribuunt de-
creti Gratiani confirmationem, qui-
dam negant, tamen uerius est in scholis
plenam fidem facere, ut ait Panor. ad c.
2. de rescrip. nisi quatenus continet ru-
bricas & paleas, vide Iohan. Andra. in E
addition ad Speculato. §. si. tit. de dispu-
tationibus & allegationibus.
- kk de his nos plura, & de hac inscriptione
multa d. li. de iuris arte c. 8. vide.
- ll a quo tamen cauendum, ne in errorem in-
cidas: nam is Phocius an. Domini. 858,
consilium habuit contra Nicolauum 1.
summum Pontif. ex quo tempore Con-
stantinopolitana Ecclesia a Romana
palam discessit, spiritus sancti processio-
nem a solo patre defendens, impie scri-
psit & libros contra sedem apostolicam,
ut ait Zonaras. lib. 3. Meminit Platina
in Nicolao, Phocium hunc Bulgaros in
fide deturbasse, donec a Nicolao missis
episcopis, & presbyteris, qui Bulgaros in
fide instruerent, pulsus eo loco fuit.
- mm Tancredus in princ. decretalium Inno-
centii 3. vide Hostien. in proemio de-
cretal.
- nn in proemio decretalium. cur autem post
principia aliquorū capitum eius com-
pilationis ponatur & infra, aperuimus
in lib. de iuris arte. num. 14.
- oo in proemio Sexti decretal. §. nos ad api-
cem.
- C pp ut uidere licet fuisse in proemio Clemen-
tinarum.

CAPVT II.

Præstantia & utilitas iuris Pontificii.

SUNT porro in iam consignatis
voluminibus iuris pontificii, præ-
cepta publicata vniuersis, ad in-
stituendam veram Christiani vi-
tam, ad conseruandam institutam, & ad
adipiscendam felicitatem: suntque con-
sultissima dogmata, quæ ad utramque ho-
minis corporalem & spiritalem partem
regendam sufficere videntur; ut etiam solo
iure pontificio, seu decisionibus Ecclesia-
sticis solis, sine iuris ciuilibus alterius, quam
transcripti & approbati in corpore iuris
pontificii, ope, negotia terminari posse om-
nium Christianorū dictum fuerit. 99 A-
bundat ibi materiarum, decisionum solida
& Christiana resolutio, a multis impera-
torum, principum & hæreticorum qui-
dem impetita telis, sed tandem victrix &
recepta. In hoc iure habemus iuris diuini
& humani perfectam Epitomen, decla-
rantur & quæ obtinuerunt, quæ in dissi-
tudinem abierunt antiquata, & quæ nunc

tenenda, sequenda, fugienda, puniendave, & quomodo sunt: cum ea auctoritate, vt & principes seculares in his quæ Ecclesiis competunt, constringat. *rr* Diuinarum & humanarum item rerum cognitionem exhibet, & voluntatis Dei & eius iustitiæ exponit mandata, virtutum omnium pædagogia, veritatem dubiorum vt aperit: laudem apud Deum & homines; Doctores, Studiosis, & regulas eius sequentibus, præbet; vt in summa ad hoc ius discendum, & vtilitas & necessitas omnes impellar, maxime adultos & mala a bonis discernentes. At cum iuris naturalis ignorantia sit damnabilis, iuris tamen ciuilibus & canonici in quibusdam excusatur, in aliquibus minime, *ss* excusatur quidem aliquando a tanto, sed non a toto. *vv*.

SCHOLIA.

- qq *c. super Specula. 28. lib. 5. decretalium. titulo 34.*
- rr *c. solita. 6. de maior. & obed. lib. 1. tit. 34. c. significasti, de Elect. lib. 1. tit. 6. vide. Extrauag. vnâ sanctam, de maior. & obed. in extrau. com. tit. 8. lib. 1. leges seculares non dedignantur sacros sequi canones. c. si. de Secun. nup. vide ad hac singulariter. c. suscipitis & ea quoniam idem mediator 10. distinctione.*
- ss *quanam excusent vel non vide capit. fin. prima. quest. 4.*
- tt *c. si quis dederit. 34. q. 1. c. quemadmodum. 3. 2. q. 7. c. quæro. 6. q. 1.*
- vv *c. turbatur. 1. quest. 4. cap. presbyterum. 28. distinct.*

DE IVRE CANONICO
a TIT. II.

a De iure Canonico tractatur in genere, apud Gratianum 3. dist. Et in præmio Decretalium.

CAPVT I.

- 1. Definitio nominis iuris canonici, & eius synonyma, Canonium.
- 2. Pontificium.

DICIMVS hoc ius, de quo futura nobis disputatio, canonicum, a aliquando

A diuinum, b aliquando ecclesiasticum, aliquando pontificium. Primum nomen a regulis iuris definitis tractum est; est enim *κανών* regula: seu a præceptis quibus certo modo, veluti regula aut norma actus diriguntur. c Ecclesiasticum dicitur ratione materiæ & personarum ecclesiasticarum, quæ potissimum hoc iure reguntur. Pontificium ab authoribus, sacris antistitibus, qui & pontifices, ex quorum auctoritate hoc ius vim & sanctionem habet.

SCHOLIA.

- a *c. quod clericis. 9. de foro comp.*
- b *c. 1. iuncta Glo. 1. 23. q. 7.*
- c *c. canon. c. regula 3. dist. Isidor. 6. Etymolog. 6. 16. vide alia apud nos qua diximus lib. de arte iuris. c. 8. num. 3. adde quod ait Lucian. in Harmonide. ἀλλὰ τὸ κενὸν ἀλλοτρίων ἀπέχουσι ὁ νόμος, φασὶ ἔστι καὶ τῶν τούτων. id quod est caput omnis virtutis, quomodo vt aiunt & regula, & rursum idem in Scythia. τοῦ τοιοῦτου καὶ τῶν κανόνων id est, hac tibi Græcanica regula. pensiones canonis inter vectigalia, dicuntur etiam, quæ certam habent & regulatâ singulis annis præstationem, vt abunde docemus lib. 3. Syntag. c. 5. extant & tituli de canone Urbis Roma lib. 11. c. tit. 22. de canone Largitio. lib. 10. c. tit. 20. & similes alii. Dicuntur & epistola canonice. principum publicæ apud Cassiodor. lib. 11. Variar. c. 23. & canonicaria fides, lib. 2. c. 8. & canonici solidi, iusti & regulari ponderis, lib. 2. c. 25. & canon Telonei & canon Transmarinus. lib. 5. c. 39.*

CAPVT II.

Definitio rei.

IVS enim canonicum dicitur, a ius posituum, quod a summis Pontificibus Ecclesiæ Catholice traditum, b constitutum, c vel approbatum fuit; d nisi enim vnum illorum statuto adsit, legis vim non habet, cum solius principis sit legem generalem condere, abrogare & interpretari.

rari. e Ius dictum quasi iustum, ius genus, A
lex iuris species. f.

S C H O L I A.

a Vide qua diximus lib. de arte iuris, cap. 8.
num. 1.

b Quaedam enim in iure hoc tradita, qua
excerpta ex sacris scripturis, & sacris con-
ciliis, repetita sunt, ut in can. significasti,
4. de electio. cano. sancta Romana, 15.
distinct.

c Ut sunt Decretales epistola, rescripta, con-
stitutiones summorum Pontificum.

d Ut in cap. significasti, de maior. & obedi-
c. Ecclesia sancta Maria, 10. de constitu-
tio. lib. 1. tit. 2. sic approbata compilatio-
nes decretorum & decretalium, de quibus
antea diximus, a Gregorio XIII. com-
probata decretales Sixti, in concilio Lug-
dunensi, Clemētiarum, in concilio Vien-
nensi, extranagantium, ab aliis Pontifici-
bus. Nostra enim merito facimus quibus
omnis ex nobis impartitur autoritas, ut
ait Iustinia. in l. 1. verfic. omnia enim, de
veter. iur. enuclea. C.

e Vide l. 1. & fin. de legib. in Pandect.

f can. ius generale, 1. dist. c. ius dictum, 12. de
verbor. significatio.

C A P V T I I I.

Diuisio seu partitio prima iuris Canonici.

C O N S T A T hoc ius, scripto & non scri-
pto. a Ad ius scriptum pertinent, au-
thoritates sacrae paginae, concilia Ecclesia-
stica, sanctorum Patrum sententiae relatae
& probatae, constitutiones principum Ec-
clesiasticorum & secularium, b decreta seu
decretales epistola. c.

S C H O L I A.

a Quidquid in Ecclesia Catholica tenetur, E
aut autoritas est scripturarum, aut tra-
ditio vniuersalis, aut certe particularis &
propria institutio. can. Catholica, 11. di-
stin. Diuidunt iura sua Graeci & Latini,
in scriptum & non scriptum, §. constat, &
§. & non ineleganter, de iure natura. apud

Iustin. l. ius ciuile, 6. §. 1. de iustit. & iur.
P. Plato 8. de repub.

b can. si in adiutorium, 10. dist. citantur saepe
in decretorum libro iura ciuilia, ut in can.
non autem, can. si quis non dicam, de poe-
nit. dist. 1. can. propter superfluum, 22.
cum sequentibus. 2. q. 6. & alibi.

c can. in Canonici scripturis, & tota 19.
distinct.

C A P V T I I I I.

De scriptura diuina.

A D sacra Euangelia & Apostolica scri-
pta, & reliqua quae legis diuinae sunt,
iura Pontificia, ut nautae ad Cynosuram re-
spiciunt, neque quicquam aduersus sacram
paginam admittere, conditorum cano-
num est intentio. a.

S C H O L I O N.

a Vide fuse totam duodecimam distinctio-
nem.

C A P V T V.

Concilia Ecclesiastica quae dicta.

C O N C I L I A Ecclesiastica, alio nomine
& synodi Graecis dicuntur: Latinis,
coitiones fidelium. Concilii nomen con-
sultationem cum resolutione indicat: Sy-
nodi, ipsam tantum proprie congregatio-
nem ob concilium exquirendum & con-
cludendum, vtraque tamen appellatione
promiscue utimur. a.

S C H O L I O N.

a Vide can. 1. & 2. cum glos. 17. distinctio-
nis, quae ad concilia requirantur.

C A P V T V I.

- 1 Conciliorum species, vniuersalium.
- 2 Prouincialium.
- 3 Episcopaliū.
- 4 Monasticorum.
- 5 Posteriorum efficacia.

C O N C I L I O R V M Ecclesiasticorum
species quatuor. Prima, conciliorum
generalium, a quae ad regulas constituen-
das vniuerso orbi, & per singulas eius par-

tes, prout exigit necessitas, congregantur; unde œcumenica dicuntur, in quibus representatur Ecclesia vniuersalis: ad quæ etiam prælati ex vniuerso orbe congregantur, auctoritate summi Pontificis, qui in illis præsidet, vel eius nomine, eiusdem legati. Alioquin nec legitima, nec rata sunt, nisi postea per eundem summum Pontificem probentur. c.

2 Secunda species est conciliorum provincialium, quæ coguntur ab Archiepiscopo, ut a capite suæ prouinciæ, conuocatis Episcopis eiusdem prouinciæ, d qui venire tenentur, vel excusationem mittere legitimam, e eaque obseruare.

3 Sunt in tertia specie Synodi Episcopales, ad quas Episcopi vocant suæ diœceseos sibi subditos clericos, f & curam animarum habentes presbyteros. g.

4 Quarta species est conciliorum seu congregationum quas ineunt alicuius ordinis monachi vel religiosæ personæ, ex præpositorum suorum auctoritate. b.

5 Cæterum concilia prouincialia, episcopalia, monachorum, nullo modo disponere possunt contra decreta generalium conciliorum, recepta ab Ecclesia. Habent & singula concilia prædicta suos limites, extra quos non imperant: ut prouincialia, suas prouincias: episcopalia, suas diœceses: monastica, suorum ordinum personas & negotia, quibus decreta mandant seruari, dummodo non aduersentur canonibus conciliorum generalium, vel conciliorum per generalia receptorum. k.

SCHOLIA.

a De decretis quatuor conciliorum generalium, in can. 1. sicut, can. sancta, 15. distin. in can. sancta, can. sexta, can. septuaginta, can. viginti, 16. dist. l. cognoscere, 7. §. sequentes, l. nos reddentes, 8. §. suscipimus, C. de summa Trinitate, & fid. Cathol. nouel. 131. c. 1. De aliis decretis aliorum conciliorum in can. sicut, §. quintum, can. sancta, & sequentib. 15. distin. cano. sancta, can. sexta, can. prima, can. vlt. ibidem.

A b Tota 17. dist. vido & decimam quintam, decimam sextam & quinquagesimam.

c Vt liquet ex tota decimasexta distinc.

d De prouincialium conciliorum conuocatione tota 18. distinc.

e can. non oportet, can. Episcopus, 18. de pœna vero si non venerint, ponitur in can. si quis Episcoporum, eadem 18. distinc.

f Clem. 1. ubi ratio, de senten. excommun. cum maius sit prouinciale concilium quam singularis prælati prouinciæ ac iudicium, vide can. habeantur, 18. dist. integrum quod plurimorum sententiis comprobatur pro quo can. de quibus, 20. dist.

g cap. quod super, de maior. c. obed. c. prudentiam, de offic. delegat.

h De quibus in c. in singulis, c. ea que, de stat. monach. & in extranag. Benedicti 12. ad Monachos nigros, cap. statuimus, & cap. rursum.

C i Ut expresse cautum est can. 1. 18. distinc.

k Qua concilia recepta sint, & que non, docentur tota 16. distinc. Gratiani.

CAPVT VII.

Utilitas conciliorum.

EXPEDIT Reipublicæ Christianæ, haberi frequenter hæc concilia, ad tollendas hæreses, ad mores reformandos, ad sopienda schismata, ad corrigendos abusus, ad transigendas contentiones & lites, cum in orbe toto, tum etiam in singulis prouinciis, & per singula monasteria. a Synodorum quippe intermissio multorum malorum caulam in Ecclesia Dei existit.

SCHOLION.

a Quando habenda sint synodi, necessitas primum docebit: deinde concilium Basiliense in Pragmatica sanctione, titulo de auctoritate sacrorum conciliorum, & ibi glos. de conciliis prouincialibus & Episcoporum, can. 2. 4. cap. propter Ecclesiasticas causas, can. habeatur, 18. dist. can. vti nam, 76. distinc. de modo habendi synodum, & de ceremoniis, viden. Burchard. in si-

in fine decretorum, c. fin. & nouella Iustina. 137. c. 1. 4. §. & nouel. 123. de sanctis. episcop. c. 10. & canon. apostol. 36. cap. 1. synodi Nicana. cap. Iustina. in cap. 1. nouel. 137.

CAPVT VIII.

Patrum sententia.

SANCTORVM patrum sententiæ, non omnes pro legibus habentur, sed tantum illæ, quæ a iuris Pontificii auctoribus ad hunc finem selectæ & probatæ fuerunt. **B**
 a Alioquin sanctorum quamuis patrum interpretationes, non præponderant canonum statutis. Aliud enim est habere doctrinam interpretandi, aliud definiendi, & determinandi habere potestatem.

SCHOLIION.

a Explicantur hæc in principio 20. dist. per Gratianum, & in can. noli meis literis, & can. negare, & can. noli frater, ubi & alia ratio 9. dist. Cessante tamē dispositione iuris, dicta Sanctorum adduci in probationem possunt, ut notat Panor. ad can. Apostolica, de his qua sunt a maior. parte. cap. & ad can. certificari, de sepultur.

CAPVT IX.

- 1 Constitutio quid.
- 2 Et formula diuersa eius.
- 3 Epistola.
- 4 Decretum.
- 5 Edictum.
- 6 Sanctio.

CONSTITUTIO est, quod vel summus Pontifex, vel Imperator, vel Rex, vel alius princeps statuit, vel edixit. **a**
 2 Constitutionis principis spiritualis vel secularis, tres modi præcipui: per epistolam, per decretum, per edictum. **b**
 3 Epistola dici potest scriptum aut rescriptum, per quod principis voluntas exprimitur, ut pro lege sit. **c**
 4 Decretum quando pro tribunali negotio cognito, quod ibi decreuit prin-

ceps, in similibus pro lege haberi vult. **d** Hinc epistolæ decretales vim legis habent. **e**

Edictum, est generalis constitutio principis, aliquid iubens vel prohibens. **f**

Sanctio fit, si legis transgressoribus grauis aliqua vel capitalis pœna imponitur. **g**

SCHOLIA.

a can. constitutio, 2. dist. §. sed quod principi, de iure natura. l. 1. C. de constitutio. princip.

b d. §. sed quod principi placuit, & l. 1. §. 1. de constitutio. princ. lib. 1. P. tit. 4.

c Huius generis fuerunt plures epistola SS. PP. Leonis, Clementis, Gregorii, Innocentii, & aliorum, ex quarum capitibus, selectæ sunt resolutiones, ut ex rescriptis ad particularium petitiones, sic & in iure civili, leges conflata ex epistolis & rescriptis principum: ut ex epistola D. Pii ad Elianum scripta, l. 2. de his, qui sunt sui vel alien. iuris. P. §. sed & dominorum, eo. tit. apud Iustina. ex epistola Adriani, l. si. C. de constit. §. si plures, de fidei iussu. apud Iustina.

d *Vi in l. nec quicquam, 9. §. ubi decretum, de officio proconsul. l. 1. P. titu. 16. est & decretum constitutio summi Pont. cum concilio Cardinalium ad nullius consultationem edita, secundum gloss. in princ. 3. dist. & Decium ad rub. de constitu. in 2. lectura, num. 4.*

e can. si Romanorum, 19. dist. c. in causis, 19. de senten. & re iudic. lib. 2. decret. tit. 27. dicitur & decretalis epistola, constitutio Pontificis ad alicuius consultationem promulgata.

f *ut in l. 3. C. de legi. in l. hac edictali, C. de secund. nup.*

g *Vi in §. sancta quoque res, de rer. diuis. apud Iustin. l. sanctio legum, de pœni. P. vide Sextum Pompeium in verbum sanctum. Olim leges sacra sanctione firmata, deuonebant caput transgressoris morti, ut liceret cuique huiusmodi impune occi-*

B

dere: exemplalegis apud Barnabam Brissonium lib. 2. de formulis & solemnibus populi Romani verbis. Sanctionis etiam nomine, omnis principis lex contineri potest, l. unica. C. de nouo codic. facien. glos. ad Clemen. 2. ad ver. b. sanctioni, de vita & honestat. clerico.

CAPVT X.

- 1 De iure Pontificio non scripto.
- 2 De conuientia.

- 1 **I**us Pontificium non scriptum, in consuetudine recepta consistit Ecclesie Romanæ, a & in stylo curiæ eius. b.
- 2 Et sæpe quoque conuientia instar est iuris. c.

SCHOLIA.

- a can. nolite, can. Ecclesiasticarum, 11. distinct. tota 12. distinct. 1. ad Corinth. C. cap. 12.
- b cap. ex literis, de constitution.
- c cap. cum iam dudum, de prabend.

CAPVT XI.

- 1 Consuetudo quid.
- 2 Et mos.

- 1 **C**ONSUETUDO, est ius moribus institutum, quod pro lege suscipitur, cum deficit lex. a Interdum & consuetudo legem interpretatur, corroborat & abrogat, b consuetudo pro moribus probatis: alioquin improbi; quantumuis longo vsui in nixi, nomine corruptelæ dicendi. c.
- 2 Mos, est longa consuetudo, de moribus tantummodo tracta.

SCHOLIA.

- a can. consuetudo, 1. dist. 1. de quibus, 32. cum tribus sequent. de legibus in P. l. 1. & 3. qua sit long. consuet. C. lib. 8. tit. 53.
- b Notat glos. in l. fin. qua sit long. consuet.

A. glos. in §. ex non scripto, de iure natur. & ua consuetudo, est aliquando secundum legem, quandoque præter legem, quandoque contra legem. de consuetudine contra legem, in can. illa, 12. distinct. c. fin. de feruis. cap. 2. de obserua. ieiunior. verum contra ius diuinum non tenet, contra vero ius posituum tenet, ex ratione locali: qua diuersa sit a iure communi. vide cap. 1. de constitutio. in Sexto. c. tanto, & ibi notata, eod. titu. apud Gregor. ut qua in illud cap. fuisse scripsit Rochus de Curte, sectio. 51. ex stat. tituli videndi de consuetudine, lib. 1. Decretal. titu. 4. & in Sex. lib. 1. titu. 4. & lib. 1. extrauagantium communium. Consuetudinis non tanta alioquin autoritas, ut vincat rationem aut legem, cap. cum consuetudinis. 9. de constitut. can. sit sancta, can. illud, can. diuturni, can. consuetudo, can. nos consuetudinem, can. quemadmodum, 12. distinct. can. in his, 11. distinct. neque sine ratione valet contra ius canonicum, can. consequens, 11. distinct. atque in præscribenda consuetudine contra rationem iuris scriptam vel ius canonicum, requiruntur quadraginta anni, cap. ut litigantes, de officio ordinar. in Sexto. vide cap. super eo, de cogna. spirital. facit cap. cum de beneficio, de prabend. in Sexto. glos. in cap. fin. de consuetud. in Sexto.

- c cap. fin. de consuetud. can. mala consuetudo, 8. distinct. can. constitutiones, 10. distinct.

CAPVT XII.

- 1 Consuetudinis diuisio & generalissima que.
- 2 Generalis.
- 3 Localis.
- 4 Specialissima.

CONSUETUDO, vel est generalissima, i. veluti vniuersi orbis, a vel generalis, quam non solum ciuitas, sed & prouincia seruat. b.

Vel

- 3 Vel specialis seu localis, quæ in aliquo A
pago, vel in aliquo tantum ciuitate locum
habet. e.
- 4 Vel specialissima, quæ est seruata ab ali-
quo patrefamilias. d.

S C H O L I A.

- a *Vi in can. Ecclesiasticarum, can. Catholi-
ca, 8. xj. dist.*
- b *Vi in c. ex tuarum, de auctor. & usu pal-
lii, cap. cum Ecclesia, de electio. videl. de
quibus, de legib. in P.*
- c *Vi l. venditor, §. si constat, commun. pra-
dior. P. cap. venientes, de iure iurand. l. si
de interpretatione, de legib. Pand.*
- d *l. vel vniuersorum, de pignor. actio. cum
similib.*

C A P V T X I I I.

- 1 *Stylus quid.*
- 2 *Et eius, & consuetudinis considera-
tio.*

STYLVS est formula, qua vtuntur curia-
les aula Romanæ in rescriptis, vel aliis
negotiis expediendis. a.

Consuetudinis & styli duplex confide-
ratio: vniuersalis & particularis. Vincit
consuetudo particularis, rationalis & pro-
bata, in loco vbi est, generalem, propter
singulares naturales rationes, quæ in lo-
co singulari magis sunt viles. b Idem in
stylo particulari dicendum.

S C H O L I A.

- a *cap. cum in causis, de sentent. & re iudic.
Stylus proprie Graphium, quo scribeba-
tur olim in tabulis: vnde translative pro
scripto, vel cuiusque solito more, dictio
vsurpatur. Inde liber stylus, in l. i. C.
de sacrosanct. Eccles. in l. fin. C. qua res
vendi non possint. Stylus & proprie ap-
pellari poterit consuetudo qua respicit or-
dinem loquendi, scribendi vel proceden-
di: cum consuetudo absolute respiciat de-
cisionem. Barthol. in l. de quibus, de le-*

*gib. Ioannes Andreas, & text. in c.
quam grani, de crimin. falsi. Contra sty-
lum, factum improbat in l. sacri affa-
tus, de diuers. rescript. C. & stylus potest
allegari in decisionibus, quando ius non
est in contrarium, cap. literas, de iura-
mento calumnia. vide Panorm. ad cap.
ex literis, de constitutio. vbi pro lege ha-
tur stylus, & ibi notant interpretes, &
cap. 2. de prebend. in Sex. Felin. ad cap.
2. num. 16. de rescript.*

- b *cap. 1. de consuetud. in Sext. sic statuta
municipalia variant, ob diuersas morum
rationes, & vt Plutarch. ait in Themis-
tacle, ὁ δὲ ἐστὶν, ὅμοιοι διαφέρουσιν ἀνθρώπων: ἀλλὰ
δὲ ἀλλοίσι καλὰ. καὶ ὅτι δὲ πᾶσι τὰ εἰκεία εὐαίρων ἔ-
νομον. id est, ὁ hospes, leges diffe-
runt hominum: alia enim aliis hone-
sta & pulchra. Honestum autem o-
mnibus domestica conseruare & or-
nare. Vide exempla apud Polybium l. 5.
8. *Emilium Probum, in proœmio vita-
rum Imperatorum.**

C A P V T X I I I I.

- 1 *Alia iuris Pontificii diuisio.*
- 2 *Ius commune & corpus iuris, & qua
extra.*

EX superioribus, alia iuris Pontificii
oritur diuisio, ius commune, & singu-
lare seu statutorum. a.

Commune dicimus, quod in cor-
pus iuris translatum est. b Corpus por-
ro iuris Pontificii constat voluminibus,
decreti Gratiani, Decretalium Gregorii,
Sexti decretalium, Clementinarum, ex-
trauagantium communium, & Ioannis
22. Extra corpus iuris alia sunt, quibus
vtimur aliquando, veluti regulæ cancel-
larix, c Pragmatica sanctio, concordata
inter summum Pontificem & Regem
Galliarum, statuta & consuetudines loco-
rum, & alix decretales, quæ iuris corpo-
re non continentur. d.

B 2

§

SCHOLIA.

- a *cap. cum dilectus de constitution. c. 1. eo. ut in Sex.*
 b *cap. pastoralis, de fide instrum. §. fin. de reservatione. in Pragma. sanctio.*
 c *Deregularum cancellaria auctoritate tractat Ioannes Francisc. de Pauinis, in proem. extrauagan. nos quoque, & de Pragmatica sanctione libro de iuris arte, cap. 8. num. 8. 9. 10.*
 d *Secundum quas & index indicare potest, si iuri sint consona, c. pastoralis, 8. de fide instrum. lib. 2. decr. titu. 22.*

CAPVT XV.

- 1 *Positiones iuris.*
 2 *Et materia subiecta.*

- 1 **I**VRIS huius sunt duæ positiones, publicum & priuatum. Publicum quod ad statum reipublicæ pertinet: priuatum, quod ad singulorum utilitatem. **C**
 2 **T**raetat ius canonicum, de rebus diuinis & humanis. De diuinis, exempla, vt de fide Catholica, de hæresi, de sacramentis, De humanis, vt de contractibus, de testamentis, & similibus.

SCHOLIA.

- a *Ex Vlpian. in l. 1. §. 1. de iustit. & iur. P. ex D §. penult. eod. titu. apud Iustinia.*
 b *Proxime citatis iuribus, de materia subiecta iuris agitur.*

CAPVT XVI.

- 1 *Vnde iura Pontificia.*
 2 *Et quis ea condet.*

- 1 **E**X malis moribus ortæ sunt leges bonæ, quæ eos emendarunt, a latæ vel approbatæ a summis Pontificibus. **E**
 2 **C**ardinales autem etiam sede vacante leges generales condere non possunt, c. particularem tamen inter sibi subditos poterunt ferre, non aduersantem genera-

A libus. Legatus summi Pontificis: *d* Patriarcha in Patriarchatu: *e* Archiepiscopus in sua prouincia: *f* Episcopus in sua diocesi. *g*.

SCHOLIA.

- a *cap. nam concupiscentiam, de constitutio.*
 b *cap. proposuit, de concessio. prebend. Clem. 2. vt lite penden. cap. 2. de prebend. in Sexto. cum sacerdotio legis quoque condenda potestas translata fuit, c. translato, de constitutio. c. significasti, de election. can. sunt quidam, 15. q. 1.*
 c *cap. ubi periculum, 2. §. idem quoque, & ibi glos. ad verbum intromittant, de election. in Sexto. c. 1. & ibi glos. ad verba, se de vacante, de schismat. in Sexto. tractat. fuse Sebastia. Medicus, prima parte tractatus de legib. & statutis, quest. 10. de Legato, q. 11. & de Patriarcha questio. 12. de Archiepiscopo, quest. 13. de Episcopo, quest. 14. de Abbatibus, quest. 15. de capitulo quest. 16.*
 d *Hostiensis in Summa de officio legat.*
 e *can. conquestus, 9. quest. secunda.*
 f *can. quod dicitis, 16. distinctione.*
 g *c. fin. de constitutio. in Sex. c. nouit, de iudic.*

CAPVT XVII.

Qui vti debeant hoc iure.

HOC iure vti debent omnes Christiani, in scholis, & in iudiciis: *a* nec liberum de illo statuere, sed secundum illud iudicare oportet. *b*.

SCHOLIA.

- a *In proemio Decretalium: fortiora enim sunt iura Pontificia legibus ciuilibus, maxime in causis Ecclesiasticis, cap. penult. & fin. de secund. nupt. c. 1. & cap. fin. de constitui. cano. lege Imperatorum, & can. certum est, & can. constitutiones, 10. dist.*

b can.

b *can. erit autem lex. §. fin. cum seq. 4. dist. A*
 c. 1. & *cap. ne inuitaris, de constitutio. can.*
si quis suadente diabolo. §. committunt. 17.
qua. 4. l. 2. C. de crimin. sacrileg. l. minime.
 23. *de legib. P. exemplum pone in pœnitentia.*
cap. omnis viriisque sexus, de pœnitentius,
in blasphemia. in cap. statuimus, de maledic.
in materia iuramenti, cap. cum contingat,
de iureiurando. cap. licet, & ca. 1. eod. tit. in Sext. & in aliis qua fauorem
animæ respiciunt, & causam peccati, c. nouit,
de ind. can. nos inter, de purg. can. cum similib.

CAPVT. XVIII.

Finis iuris.

Finis vltimus iuris Pontificii, est dirigere animas ad Deum. *a* Ad eum finem curat emendari vitia, & bene viuendi regulas præscribit, *b* disciplinam Ecclesiasticam instituit, conseruat, *c* audaciam humanam coercet, vt tuta sit bonorum innocentia, *d* finem litibus imponit, *e* fraudibus occurrit, *f* præcipit faciendâ, prohibet mala & illicita, permittit interdum quædam, ne deteriora sequantur. *g* Et in summa, docet, honeste viuere, alterum non lædere, ius suū cuique tribuere: quæ sunt iuris tria præcepta præcipua. *b*

SCHOLIA.

- a* *Gloss. ad can. cum contingat, de iureiur. ca. D*
vt animarum. de constitut. 25. in Sex. in
procem. Decretal.
b *Can. prodest. quæstione quinta.*
c *ca. ca. & ca. regula 3. d. ca. facta sunt au-*
tem leges. 4. d.
d *can. 1. & 2. & can. facta. 4. d. cap. non fru-*
stra. 23. q. 5.
e *cap. finem libulus, de dolo & contumac.*
titulo de prescrip. l. 1. C. de nouo co. facien.
cum similib.
f *Vide c. quia propter, de electionib.*
g *c. priuileg. §. f. & c. fin. 3. dist. l. 1. & l. legis*
virtut. 7. de le.
h *c. 1. vers. ideoque. in Procem. Decret. §. iu-*
ris præcepta. de insti. & iur. l. iustitia. 10.

c. iuris præcepta, eo titul. in P. officior. &
3. de sinib. nos de his præceptis. etiam libr.
2. præludiorum.

CAPVT IX.

I Materia iuris pontificii.

Omne ius † quo vtimur, vel ad res, vel ad personas, vel ad actiones, siue actus earum pertinet. Agamus primum igitur de rebus.

SCHOLIA.

a *In lege 1. de statu hominum. §. final. de iure*
natural. gent. & ciuil.

DE REBUS ET EARVM
Diuisione.

* TIT. II.

a *Agitur de Rerum diuisione. libr. 2. Iuris ciuilis.*
tit. 2. libr. 1. P. tit. 8.

CAP. I.

Appellatio rei quid contineat.

REi appellatio, quæ in patrimonio nostro, & quæ extra sunt, continet *a* iura & causas. *b*

CAPVT II.

i *Diuisio rerum prima in corporales & in-*
corporales. 2. Et quæ sint. 3. Quomodo
distinguantur. 4. Materia & forma quid.
5. Corpora simplicia & composita. 6. Res
mobiles, immobiles, & semouentes.

Rerum diuisio † vna generalis, vt alia *i* corporales, alia sint incorporales: *c* illa sunt, ista esse intelliguntur. *d*

Corporales sunt, † quæ sui natura tan- *2*
 gi possunt, quamuis actu interdum non tangantur, veluti, fundus, homo, vestis, & similia, quæ constant dimensionibus, *e* longitudine, & profunditate. Visibiles sunt corporales, inuisibiles incorporales, quas intelligibiles dixit Plato. *f* Incorporales *g* quæ tangi non possunt, qualia sunt, quæ in iure consistunt, vt hæreditas, *h* usufructus, *i* obligationes, *k* & similia.

3 Res corporales, † per exteriores terminos, & sensibus comprehenduntur: Incorporales, intimis proprietatibus, mente & intelligentia discernuntur.

4 Vtrisque materia & forma, † sed magis proprie corporalibus. Materia, id est, ex quo aliquid fit: *m* forma, transmutationum causa & effectrix, *n* quæue distinguit res luce sua.

5 Corporum rursus, † alia simplicia, alia composita. Inter corpora simplicia, Physiici annumerant, elementa pura, terram, ærem, aquam, ignem, & corpus æthereum. Composita dicuntur, mixta ex simplicibus elementis prædictis, vel compacta ex elementatis. Faciuntque iuris vtriusque nomothetæ, ad faciliorem rerum distinctionem duas compositiones corporum, physicam seu naturalem, & artificialem. Physica sunt, cum continentur vno spiritu, seu admixtione vnius nominis, vt lapis, homo, & sic de similibus. Artificialia quando distantia natura, inter se cohærent, vt ædificium, nauis, & similia, vel quando distantia non cohærent, sed congregata vnum nomen fortiuntur tertium, vt in grege, populo, & collegio, *o* & capitulo, & similibus liquet.

6 Subdistinguemus iterum † res corporales, in mobiles, se mouentes, & immobiles. *p* Mobiles per se non mouentur, nisi per aliud, vt lapis. Se mouentes per se mouentur, vt animal. Immobiles nec per se, nec per aliud moueri possunt, vt res soli, & quæ solo immobiliter adhærent, *q* vel destinantur: vt mancipia rustica, coloni, *r* qui pars fundi censentur.

7 Fructus etiam † quandiu non fuerint a solo separati, *s* nam separati inter mobilia, annumerari par est. *v* Annnumerantur & inter immobilia, census perpetui, annonæ ciuiles, *x* quæ exemplo rerum immobilium Ecclesiasticarum alienari vetantur sine solemnitatibus, *y* quæ & est inter alias *z* insignis inter mobilia & immobilia differentia.

S C H O L I A,

- a *l*. rei appellatio. §. de verb. signific.
 b *l*. rei appellatio, de verborum significat. in *l*. verbis 120. eod. tit. P. l. i. §. 1. de reb. cred. lib. 1. P. tit. 1.
 c *Caius l*. 1. §. quadam, de rer. diuis. libr. 1. P. tit. 8. §. 1. 2. 3. eod. tit. apud Iustin.
 d *De hac rerum diuisione Cicero in Topiciis.*
 e *Vt Caius d. l. 1. de rerum diuis.*
 f *Plato 6. de republ. & in Phædone.*
 g *Iam dicta lege prima, §. quadam.*
 h *leg. 5. 0. de petitio. hered. P.*
 i *l. 1. & 2. de usufruct.*
 k *§. 1. de obligat.*
 l *Plotinus lib. 4. Enneadis Sexta c. 11.*
 m *l. adeo §. cum in suo, de acquir. rerum domin. P.*
 n *dicta l. adeo §. in sulam, de acquir. rer. l. Iulianus. §. si quis rem, ad exhib.*
 o *rerum mixtura 30. de usufruct. libr. 4. P. tit. 3. vide quæ dixi libro 1. Syntag. iuris. cap. 8.*
 p *l. a dino Pio. §. in condemnatione, de re iudica. P. l. mouentium, de verborum significatione.*
 q *l. 1. & 3. de acquir. poss. vide l. fundi. 18. §. Labeo. l. granaria. 19. de actio. emt. P. & quæ diximus libr. 1. Syntag. cap. 9. numer. 6.*
 r *§. vult enim, de non alienan. reb. Eccles. in authent. l. 1. & leg. quemadmodum. 7. leg. colonos. in 1. de agricol. & censu. libr. 11. C. tit. 47. l. si quis inquilinos, 145. de legat. primo. P.*
 s *l. 3. de diuers. & tempora. prescri. d. l. colonos. in leg. originarios, de agricol. & censu. libr. 11.*
 t *leg. fructus 44. de rei vindic. libr. 6. P. tit. l. si furi. & l. arboribus. §. Iulianus. de usufruct. libr. 7. P. tit. 1.*
 v *l. fin. de requir. reis. lib. 48. P. tit. 17.*
 x *§. vult igitur, de non alienan. reb. Eccles. in authent. l. fin. §. praterea. C. de iure dot. leg. iubemus. c. de sacrosanct. Eccles. Clemens. exius. §. cumque, de verborum significatione. vi.*

cat. vide Alciatum ad leg. mouentium, A

1 *dict. §. vult igitur. Et dict. l. inbemus nul-
li, Et aut hoc susporrectum, de sacrosanct.
Eccles. Et c. quarelam. tit. de rebus Eccles.
non alienan.*

2 *Differentias damus libro primo Syntagm.
iuris vniuers. cap. 9. Et 10. nu. 7.*

CAPVT III.

2 *Res aut diuini Et humani iuris.*

2 *Quid diuini.*

3 *Quid sacra.*

4 *Quid religiosa.*

5 *Quid sancta.*

1 **R**etum corporaliū ⁊ incorporalium generalis alia diuisio a dominio earum videtur concepta, vt quædam sint Diuini, quædam Humani iuris.

2 Diuini iuris sunt, ⁊ quæ in nullius videntis humanis bonis existunt, b sed ad diuinam causam pertinent. ⁊ istarū, quædam proprie diuini iuris, vt sacra ⁊ religiosa: quædam quodammodo diuini iuris, vt sancta.

3 Sacra res sunt, ⁊ quæ rite per pontifices Deo consecrata sunt. c Et quæcunque veniunt sub nomine, vel ratione iustitiæ, vel religionis, sacra ⁊ sacrosancta dici possunt, vt leges sacra, sacri affatus, ⁊ similia. d

4 Religiosa res, ⁊ generaliter, quæ ad fidem orthodoxam, ⁊ diuinum metum, sanamve ⁊ secundum Deum conscientiam, pertinere videntur: cum religio sit ipsa fides, ⁊ cultus rectus Dei. e Et si pro vno articulo fidei resurrectionis, videatur religiosus locus in iure ciuili dictus, qui sepeliendis corporibus destinatur, f qui ⁊ nūc sacer inter Christianos, qui per episcopum consecratur ⁊ dedicatur. g Sunt ⁊ ædes E sacra, cultui diuino consecrata, religiosa dicta, h ⁊ habitantes in illis, religiosi nominati. Religiosum etiā est quod propter sanctitatem a vulgo sepositum ⁊ remotum est.

Sanctæ res sunt, ⁊ quæ ab iniuria hominum defensa atque munita sunt, h sancta: incorrupta res, incontaminata: vnde sancti, qui integræ ⁊ irreprehensibilis fidei sunt atque probis moribus. i Sicque vt sunt gradus boni, ita ⁊ sanctitatis: ⁊ res aliqua alia sanctior. Vnde sanctissima Trinitas, sanctus Deus perfectissima sanctitate, ⁊ sancti alii in aliquo gradu, vt beatitudinis gradus plures, quemadmodum in domo Dei plures mansiones, m nouemque ordines Angelorum. n Est etiam vt plerumque, sanctum idem quod sacrum ⁊ religiosum: o vt contra sacrum, quod alioquin sanctum dictum. p Proprie quoque sanctum, quod ad curam Dei pertinet. q sed ⁊ sancti dicti professione religionis, ⁊ fidei, ⁊ non tantum ratione vitæ, ⁊ morum. Inde ⁊ bellū sacrum quod ob religionem initur.

S C H O L I A.

a *l. i. de rer. diuis. P. vide qua diximus. libr. 1. Syntag. cap. 14.*

b *§. nullus. de rer. diuis. l. 1. §. quod autem, Et l. in tantum. 6. §. sacra res. de rerum diuis. Quamuis autē ex more antiquo Latinis dicantur, latiori diuisione, quædam res diuini, ⁊ publici iuris, esse ⁊ priuati cōmodi, vt apud Auson. in grypho. l. vt inter diuinū. 23. de Sacros. Eccles. capit. Et in l. 12. tabularum: publicum tamē ⁊ priuatum, sub humani iuris recte continentur mēbra.*

c *§. sacra res sunt, de rerum diuis. libr. 2. inst. tit. 1. l. in tantum 6. §. sacra, Et l. sacra loca 9. de rerum diuis. P. omne quod Dei dicitur, sacrum dicitur. Agennus in sine commentariis. ad Fulium Frontinū. Macro. 3. Satur. o. 3. Ex Trebatio sacrum appellabant Græci, quicquid præclarū ac vehementer condiscipule videri vellent, βουλῆς ἱερῆς sacrum consilium: ἱερῆς πόλις, sacra ciuitatem, apud Aristidem ἱερῆς ἀγορῆς sacra aneboram. Plutarchus etiā dixit in Pelopide, sacrum præsidium, abutq. in prouerbium, πρὸς ἐπιβλήτῃ ἔπαρῃ ἐπιβλήτῃ, pro e nihilo ⁊ parū estimabili, ἔδῃ ἱερῆς.*

- id est nihil sacri est, vt apud Theocritum A*
in Hodapericis ἀπὸ τοῦ καλῆς ἐπιφοῦν ἡμῶν
ἔστι μὲν ἄδὲν ἰερόν, id est, Hæ dum igitur: si
vis age iam deposito, quamquam nihil
est facti.
- d *Vt nos explicamus & causam damus, lib.*
33. Syntagma. can. 14. nu. 6.
- e *l. 1. de Sum. Trin. C. erga Deum relig. l.*
2. de iust. & iur. in P.
- f *l. in tantum. 6. religiosum. de Rer. diuis.*
P. §. religiosum, eodem titul. apud Iusti-
nianum.
- g *cap. consulisti de Consecrat. Eccles. vel al.*
ta. lib. 3. Decretal. tit. 40.
- h *tit. de religiosis domibus.*
- i *Vide Gellium, lib. 4. cap. 9.*
- k *l. sanctum 8. de Rer. diuis. P. §. sancta quo-*
que res, eodem titulo apud Iustinianum.
- l *c. de reliquiis & veneratione sanctorum.*
- m *D. Ioan. Euang. c. 14. vers. 2. vt stella dif-*
fert a stella in claritate, &c.
- n *vide qua diximus in lib. de Angelis.*
- o *Macrob. lib. 3. Saturnal. cap. 3.*
- p *vt habetur in CC. in edicto, ne quid in loco*
sacr. P.
- q *sic explicat Plato in Entiphronē seu de san-*
ctitate, nos hoc explicamus. libr. 33. Syn-
tagm. c. 14. nu. 3. & 4.

CAP. IIII.

Sacrarum rerum subdistributio.

Sacrarum, religiosarum, sanctarumq;
 rerum species plures esse censentur, de
 quibus Deo fauente ordine agemus. Nam
 harum, Quædam sunt corporales, in qui-
 bus spiritualia exercentur: vt templa, seu
 ædes sacræ, altaria Deo consecrata, Quæ-
 dam spirituales, quæ & spiritualem habēt
 cultum, vt fides, sacramenta: Quædam quæ
 ad corpora pertinent, quæ habent vel ha-
 buerunt spiritum: qualia sacra *ἁγία* san-
 ctorum, cœmeteria, quibus corpora Chri-
 stianorum concluduntur, & res quæ per-
 tinent ad viuos, xenodochia, aliaque pia
 loca; indulgentiæ, ieiunia, vigiliæ Ecclesia-
 sticæ, quibus excipiuntur sacræ festiuita-

tes, diuina officia seu processiones, Missæ
 conciones, seu sacræ prædicationes, pri-
 mitiæ, decimæ, oblationes, census, feuda,
 bona temporalia, seu dedicationes Eccle-
 siarum, ad nutriendos clericos, vel ad ne-
 cessaria cultui diuino suppeditanda, vel ad
 hospitalitatem exercendam, & iura supe-
 riorum prælatorum exsoluenda.

Inter sancta enumerantur *b* portæ &
 muri ciuitatum, ethnicis.

CAPVT V.

Humani iuris res.

Humani Iuris res erūt, d quæ hominum
 & eorum vsus causa sunt, quarū Quæ-
 dam communes omnium, Quædam pu-
 blicæ, Quædam vniuersitatis, Quædam
 singulorum. d

Iure naturali omnium communia sunt,
 aër, aqua profluens, mare, littora, riparum
 vsus. e

Vniuersitatis sunt non singulorū, quæ
 in ciuitatibus sunt, theatra, stadia, & his si-
 milia communia ciuitatum, seu inter ci-
 ues, vel municipales.

Singulorū sunt, quæ cuique iuste quæ-
 runtur, vel iure gentium vel ciuili. f

SCHOLIA.

- a *tit. de sacrosanct. Eccles. c. de Immun. Ec-*
clesia. tit. de consecratio. Ecclesia & alta-
ris. lib. 3. Decret. tit. 4. tota de Consecra-
tione dist. 1.
- b *l. sanctum est. 8. §. final. l. sacra loca 9. §.*
muros, & l. fin. de rer. diuis. P.
- c *l. 2. de rer. diuis. P. §. 1. eod. titul. apud Iu-*
stinianum.
- d *l. 2. §. 1. l. 4. §. de rer. diuis. §. 1. & quidem*
naturali iure, & §. riparum vsus, apud
Iustinianum. eod. tit.
- e *d. l. in tantum. 6. §. 1. de rer. diuis. P. §. vni-*
uersitatis, eod. tit. apud Iustinianum.
- f *tractatur in l. 1. 2. 3. & sequentibus de ac-*
quirend. rer. domin. titul. 41. P. titul. 1.
§. singulorum. de rer. diuis. apud Iu-
stinianum.

DE

DE ECCLESIA SIVE A
Templo.

a TITVLVS IIII.

Materie sedes.

a De Ecclesiis seu templis agitur in titulo de Ecclesiis ædificandis seu reparandis. *libr. 3. Decretal. tit. 48. de immunitate Ecclesiarum, &c. 3. Decret. tit. 49. de sacrosanctis Ecclesiis, & de rebus, & de priuilegiis earum. lib. 1. C. titu. 3. De paganis & sacrificiis & templis. libr. 1. C. de his qui ad Ecclesias confugiunt, vel ibi exclamant & ne quis ab Ecclesia extrahatur. C. libr. 1. ut nullus fabricet oratorii domos præter voluntatem episcopi, &c. Nouel. 67. de Eccle. titul. & priuilegiis alijsquo agit Nouella. 171. Iustin. de Ecclesiis constitutis in Africa Nou. 37. Iustina. est Tyberii constitutio, de diuiniis domibus. De his qui imperfectum monasterium relinquunt, Nouella Leonis 14. In iure Orientali collecto per Bonasidium, inueniuntur & nouella Casarum constitutiones Nicephori Phoca 4. constitutio, ne Ecclesia prædijs locupletentur, & ne sine sententia principis episcopus creetur, & constit. 5. ne de nouo construatur monasterium, aut venerabilis alia domus. Romani Argyri. de re ditu magna Ecclesia, & de Alatenyo Manuelis Comneni: ut Ecclesiarum & monasteriorum qua sunt ad urbem immobilia intacta sint a manu scilicet, & 10. de immobilibus omnium, qua vbiq; sunt Ecclesiarum ad possessionem immobilium. Et Alexii Comnenii ne monasterio prædia describatur. Ad res Ecclesiæ & templorum pertineat quoque tituli de rebus Ecclesiæ alienandis, vel non, *lib. 3. tit. 13. Decretalium, & in sexto lib. 3. tit. 9. & Clem. lib. 3. tit. 4. Et in Nouellis Iustiniani de non alienandis aut permutandis Ecclesiasticis rebus, immobilibus, aut in specialem hypothecam dandis, &c. Nouella. 7. ut etiam Ecclesia Romana centum annorum gaudeat prescriptione, Nouella 9. ut Ecclesia Sancta resurrectionis alienare possit adificia secundum ipsam ciuitatem sita, Nouella. 40. De Ecclesiasticarum rerum immobilium alienatione & solutione, Nouella 46. Ut de cætero commutationes rerum Ecclesiasticarum non fite fiant, &c. Nouella. 55. De priuilegiis archiepiscopi prima Iustiniana nouella. 11. In Nouella Leonis 13. de perpetuis emphyteusibus. In iure orientali collecto a Bonasidio est Leonis Iconomachi constitutio de pace.**

CAPVT PRIMVM.

i De Ecclesia nomine. 2. bonorum & ma-

lorum vna Catholica. 3. caput eius vnum, vnus pastor. 4. Ecclesia membra.

Ecclesia, nomen a Græcis ἐκκλησία, quo significatur congregatio seu cætus. *a* Et quemadmodum, congregatio, bonorum & malorum est: sic Ecclesia malorum & bonorum, Ecclesia sathanæ, *b* & Ecclesia Dei: cilla improbata, hæc est sancta, vnaque d'vniuersalis per vniuersum orbem: vnde Catholica dicta, *e* fidelium vbiq; terrarum existentium cætus, communio, vnius fidei consensus. *f* Caput eius, Christus, *g* vnde & illa corpus domini dicitur, *h* Sponsus quoque eius Christus, *i* Et eius vnus vniuersalis pastor. *k* Cuius membra alii cætus, qui & particulares Ecclesiæ dictæ. *l*

SCHOLIA.

- C** a Numeror. c. 20. vers. 4. & Reg. 17. vers. 47. 3. Reg. 8. vers. 14. & saepe alibi in sacra pagina. ca. 8. Ecclesia. de consecrat. dist. 1. vide qua diximus. lib. 2. Syntag. 1.
- b** Verum congregationes malorum, conuenticula in iure nominantur, dum prohibentur. l. conuenticula. 15. de sacrosanct. Eccles. C. l. 3. C. de heret. explicat hoc nomen, nec in bonam partem conuenticulum accipi, Fridericus Nauisea. lib. 1. consiliarium rerum.
- c** Ecclesia Dei, actor. 20. ca. sed & illud. 26. q. 2. ca. legimus. 93. dist. ca. In nouo, ca. quamuis, 21. dist. ca. 1. ad Tim. 3. vers. 5. Matthai 16. vers. 18. Ecclesia Domini. Num. ca. 20. vers. 4. cap sacrosancta. 22. dist.
- d** Sic præfigurata per vnam arcã Noe. Genes. 6. & 1. Petri 3. vers. 20. per vnam columbam, Cantor. c. 6. ver. 8. docet & vnam c. 1. §. vna, de summa trinit. ca. Nouatianus, can. scire debes. 7. q. 1. Cyprian. lib. 4. Epist. 9. can. pudedda. c. schijma. 24. questione 1.
- e** ca. catholica, ca. palam. 11. distinct. disputat de hoc nomine Catholici, diuus Augustinus. lib. 3. contra Gaudensium. cap. 1.

C

- D. Cyprian. lib. de unitate Ecclesie. Et iterum D. August. lib. de catechizandis rudibus. cap. 3. scribit, Ecclesiam esse populum fidelem per uniuersum orbem dispersum. In Synodo Nicena, In Symbolo, Catholica & sancta dicitur Ecclesia sanctorum, Psal. 88. cuius signa exponit Optatus Mileuitanus. lib. 2. contra Parmenionem. Et Vincentius Lyrinensis.*
- f** *Vna fides, unum baptisma, vnus Deus, ad Ephesos. c. 4. vers. 5. Ecclesia fidei & religionis mater perpetua. l. inbemus nulli. 4. Et l. decernimus. 6. de sacrosanct. Ecclesie & mater Ecclesia dicitur. in cap. 1. de exceptio. in ext. lib. 2. titul. 12. mater, scilicet fidelium. quia nos in baptismo regenerat. ca. qua. abstulerit. 12. q. 2.*
- g** *Ad Ephes. 1. vers. 22. ca. 5. vers. 23. & 1. ad Cor. c. 12. vers. 27. cap. 1. §. sed ubi, de sacra unctio. c. Romani, de iureiuran. ca. nuptiarum. 27. q. 1. quare mortuo summo pontifice, Ecclesia ideo non remanet acephala, Archid. ad c. ubi periculum, de cler. in Sex. nota & in Clemen. ne Romani eo. tit.*
- h** *1. ad Cor. 12. vers. 12. & 27. unum ouile, vnus pastor. Diui Ioannis. c. 10. vers. 16.*
- i** *Clem. 1. de summa trin. ca. Ecclesia mea. 97. dist. Ecclesia sponsa Christo. 1. ad Corinth. 11. vers. 2. praefiguratum. Psal. 44. vers. 11. Ezechiel. 16. vers. 9. ad Ephes. 5. vers. 26. Apocal. 19. vers. 8. & c. 21. vers. 10. D. Cyprian. lib. de Simplicitate praeceptorum, non pertinet ad Christi praemia qui reliquit Ecclesiam Christi, alienus est, profanus est, hostis est, habere iam non potest Deum patrem, qui Ecclesiam non habet matrem. Et rursum lib. 4. Epist. 2. quisquis ille est, & qualiscunque est, Christianus non est, qui in Christi Ecclesia non est.*
- k** *quicumque, c. alienus. 24. q. 1. ca. Ecclesia paradiso. 45. de consec. dist. 4.*
- l** *quemadmodum septem Ecclesia referuntur. In Asia. Apoc. c. 3. & seqq. ut alibi ad Roman. 10. vers. 16. & ad Galat. 1. ver. 2.*

CAPVT II.

Ecclesia Romana.

Dicitur † & vniuersalis Ecclesia, Romana. Et eadem caput Ecclesiarum, b dicta etiam Apostolica, quia D. Petro apostolo concessa est Ecclesiae cura generalis a domino nostro IESU CHRISTO, in caelum ascendente, & vel etiam, quod in hac vniuersali Ecclesia constitutiones & traditiones apostolicae seruantur. d Et apostoli spiritualiter & electiue genuerunt Episcopos, qui in locum illorum successi fuerunt. e

SCHOLIA.

a *ca. qui nesciat. 11. dist. in cap. scit sancta Romana. 12. dist. in ext. quia fides qua Romae plantata & praedicata est, per diuos Apostolos Petrum & Paulum, per uniuersum orbem publicata fuit, ad Roma. ca. 1. vers. 8. Ibi fides vestra, & c. 1. cap. de Summa Trinitate.*

b *ca. non decet. 12. dist.*

c *c. fina. diui. Iohannis Euangelista.*

d *ca. praecipis Apostolicis. 12. de Apostolica doctrina, qua ab Apostolis tradita, vel qua cum fide Apostolica conuenit. Tertullian. lib. de praescripti. aduer. heret. l. cum recta. 7. & l. cognoscere. §. pauci. de Summa Trinitate.*

e *ca. quorum vices. 68. dist. in ext.*

CAPVT III.

Corporis Ecclesia membratim praecipua.

Ecclēsia fidelium † habet membra sua, a aliqua in caelis, & ea Ecclesia triumphans, quae iam adepta beatitudinem. a Alia habet in terris, eorum qui contendunt adipisci illam felicitatem, & faciunt Ecclesiam militantem. b Alia defunctorum, pro quibus suffragia fiunt, ut a poenis soluantur. c

SCHOLIA.

a *de qua in cap. 21. Apocalyps. Diuus Paulus ad Hebraeos. cap. 12. vers. 23. vocat Ec-*

- clesiam primitiuorum, qui conscripti sunt in caelis. Illa bonis tantum completur, illa iam secura de beatitudine est.
- b vita enim hominis militia super terram, ut ait Iob. cap. 7. Haec Ecclesia visibilis uenturum, est mixta bonis & malis, donec separentur morte mali a bonis iudicio ultimo, ut docet parabola apud Dnu Mattheum. c. 13.
- c vide cap. pro obeuntibus. 21. & sequente, anima defunctorum. 1. 3. 9. 2.

CAPVT. IV.

De Ecclesia Materiali.

- 1 Ecclesia ¶ deinde pro loco, ubi facit Ecclesiasticus cœtus congregatur, accipitur, a domus oratorii, b templū, c Basilica, d id est regia, e oratorium f dicitur. Sic Ecclesia, sedes Deo consecrata per episcopum: eoque nomine dicuntur fructus beneficij, seu beneficium ipsum aliquando. g

SCHOLIA.

- a continens pro contento. ut 1. ad Corinth. 11. capit. 1. ca. Ecclesiam, ca. si quis, & compluribus aliis, de Consecratione, distinctio. 1. toto titul. de Immunit. Ecclesiar. de Sacrosanct. Eccles. cap. fin. ne pralat. vices suas. libr. 5. titul. 4. ubi & gloss. notat alias acceptiones Ecclesia, quas ibi videto, & apud Turrecrematam. lib. 1. de Ecclesia. D capit. 2.
- b cap. cum Ecclesia Dei. 5. de immunit. Ecclesia. libr. 3. dec. 5. 49. dnu Matthei. cap. 21. dnu Ioan. cap. 2. Ita & domus Dei. unde Ioannem Andream, ad capit. vnic. ad verba, si Ecclesiam, de Consecrat. Eccles. vel alt. in Sex.
- c Vide c. euicions. 88. dist.
- d c. Basilica, & c. omnes basilica, de Consecrat. dist. 1. cap. omnes Basilica. 16. q. 7. inter dum Basilica per Ecclesiam non consecratur, ut in cap. non oportet 29. de Consecr. dist. 1.
- e Basilica quippe, nihil aliud est quam domus vel palatium principis. l. Basilica. 2. 1.

- A de operis pub. C. lib. 8. tit. 12. vide Cœlium Rhodig. lib. 12. tit. 11. Alciat. in rubric. de Sacrosanct. Eccles. eadem ratione dixerunt Ecclesiam *κρυπταῖς*, vel *κρυπταῖς*, id est, Dominicam, ut liquet ex edictis Valerii, Maximini, Constantini, apud Nicephorum Calixtum, lib. 7. Hystor. cap. 38.
- f c. lator. 12. quest. 5.
- g hac apparebunt postea.
- h ut c. si. ne pralati vices suas.

CAPVT V.

De ordine adificandi Ecclesias.

- Ritus ¶ adificandi Ecclesiis præcipue desiderati sunt: ut episcopus diœceseos, antequam Ecclesiæ incipiantur, ad locum, ubi adificandæ sunt, accedat, ibi crucem figat, publice atrium designet. Et definiat, adificaturū prius cauere vel prouidere de prouentibus, qui ad adificandam Ecclesiam, luminaria, custodiam, custodiumque stipendia, & ad onera episcopalia, sufficiant: a dehinc diligenter inquiret & præcaueat, ne qui desiderat adificare, ad quæstum id faciat proprium, neve cum clericis quæstum Ecclesiæ sit diuisurus: b prouidebit insuper, ne consecratio fiat adificatæ Ecclesiæ sine Martyris alicius reliquiis. c Consecratio porro adificio ¶ perfecto, fiet per eundem episcopum diœceseos, d aqua benedicta aspergitur, & orationes ibidem conuenientes dicuntur: e dos assignatur per eum, qui consecrati fecerit. f Altaria ¶ lapidea ibidem 3 constituuntur & consecrantur ab Episcopis, chrisimatis, vnctione & sacerdotali benedictione. g Non licet autem aliter presbytero simplici altaria in Ecclesia erigere. h Qui prohibuerit vero, ¶ vel non permiserit Ecclesiam consecrari vel ordinari, 4 sacrilegium committit. i

SCHOLIA.

- a c. nemo Ecclesias, de Consecrat. dist. 1. §. si quis autem voluerit, de Ecclesiast. 11. In nouell. de oueribus episcopalibus, vide C 2

- cap. pia mentis. 16. q. 7. c. 1. ut determinatus sit. num. clerico. In nouell. §. 1. ut nullus adificet oratorii domos, in authenticis.*
- b** *c. si quis. de Consecrat. distinct. 1.*
- c** *canon. placuit. can. de Fabric. de Consecra. distinct. 1.*
- d** *cap. 1. de Religios. domi.*
- e** *c. nemo. de consecrat. distinctio. 1. §. si quis autem, nouella 131. Quomodo etiam sunt loca conseruanda docetur Nouella. 5. de Monachis. c. 1. Nouella. 67. c. 1. ut nullus adificet oratorii domos, & nouella. 123. cap. 34.*
- f** *c. cum sicut. 8. de consecratio. Eccles. vel altar. libr. 3. Decret. tit. 40. In Ecclesiis mendicantium non valde de dote curatur: in aliis, contra, vide c. 1. & que ibi notatur, de censib. & in ca. secundum canonicam. 23. questio. 8.*
- g** *c. 31. altaria. & 32. altaria. de Consecratio. distinct. 1. & consilio Epannenfi. capit. 27. & 28. & consilio Agathensi. cap. 14.*
- h** *can. nullus presbyter. 25. de Consecrat. distinct. 1.*
- i** *In decretis Gormisde Pape. capit. 10. in can. nullus. §. qui autem, & can. sequen. 1. questio.*

C A P. V I.

- 1 Consecratio Ecclesia non iteranda.
- 2 Et quando, & de reconciliatione.
- 3 Pollutio Ecclesie quid.

Altaria † & templa semel consecrata, iterum consecrari non debent. Nisi certis casibus olim, quibus profanari putabatur Ecclesia: ut si ambigatur, num facta fuerit consecratio: a si motū fuerit altare maius *b* seu tabula eius consecrata, quæ moueri & transferri potest sine alia consecratione. *c* Item propter homicidium, *d* aut adulterium, *e* in Ecclesia commissum: si Ecclesia exusta fuerit, si diruta funditus, & de nouo a fundamētis fuerit excitata, & altaria fuerint destructa: contra, si diruta & restituta sine motione altarium: quo casu sufficeret aquæ exorcisatæ aspersio, cum

A Missæ celebratione: cum remanserit artha Spiritus sancti data in altari. *g* Sed & reconsecrandam dicebant Ecclesiam, si consecrata fuerit ab hæreticis, alio modo, quam soleat ab Ecclesia Catholica: quia vere tūc ab hæreticis consecratio facta non est. *h*

Hodie non ex omnibus istis casibus reconsecrantur Ecclesia. Nam si altare motum fuerit, aut si lapis superpositus, qui sigillum continet, fuerit contractus, vel diminutus, ipsum quidem altare debet de nouo consecrari, nō autem Ecclesia. *i* Item hodie quidem homicidio & semine polluitur Ecclesia, sed non profanatur. Idcirco nunc sufficit, sine reconsecratione reconciliari aspersione aquæ benedictæ, cui vinum & cineres immisceantur, & id ipsum dicendum, si polluitur cæmeterium per sepulturam excommunicati: nam eo eiecto sic reconciliatur solemniter. *l* Reconciliationis porro aqua ab alio, quam ab episcopo benedici non potest: tollitur que consuetudo contraria, quæ permittebat simplicibus sacerdotibus. *m*

Polluta Ecclesia † censetur pollutum † cæmeterium ei contiguum: quamuis polluto cæmeterio nō polluitur Ecclesia. Sicuti duobus cæmeteriis contiguis, pariete diuisis, altero polluto alterum non censetur pollutum. *n*

D Cæterum hic pollui dicitur Ecclesia aut cæmeterium, quātum ad opinionem hominum, qui quantum in illis est, polluere dicuntur: non quod pertinet ad res, quæ incorruptæ remanēt, & coinquinari non possunt. *o*

S C H O L I A.

- a** *ca. Ecclesis, 20. de Consecrat. dist. 1.*
- b** *can. Ecclesia 8. de consecrat. dist. 1.*
- c** *can. si motum 19. de consecrat. dist. 1.*
- d** *can. concedimus. ead. dist.*
- e** *dist. ca. si motum, ca. Ecclesis, 20. de consecra. dist. 1. si modo iniurio se fusus sit sanguis hominis, non aliter. vide gloss. in cap. vnic. de cōsecrat. Ecclesia. vel altar. in Sex. in ver-*

in verbo, sanguinis. extra templum iussa
occidi Athalia, 4. Reg. c. 11.

e *Distis Cano. Si motum, & Can. Ecclesiis,*
quos intellige de cognita & de seminis vi-
rilis effusione: & de fornicatione illicita.
Nam de licita coniunctione cum uxore,
num polluat Ecclesiam dubitatur: vide
gloss. in dicto. c. unic. de Consecratione Ec-
clesi. vel altaris, in verbo seminis, in
Sexto.

f *dicto. canone. Ecclesiis.*

g *can. de fabrica, 24. de Consecratio. dist. 1.*
explicat c. ligneis, de Consecratio. Ecclesi.
vel alt. vide Iuonem Carnotensem episco-
pum, epistola 32. & 128.

h *can. Arrianorum. 22. & can. Agapitus,*
23. de Consecrat. dist. 1.

i *cap. 1. & 3. de Consecratio. Ecclesi. lib. 3.*
tit. 40.

k *c. proposuisti, 4. & c. fin. de Consecra. Ec-*
clesi. vel alta. c. significasti. 4. de Adulteriis.

l *c. Consulisti, 7. de Consecra. Ecclesi. vel*
alta.

m *c. aqua per episcopum, 9. de Consecratio-*
ne Eccl.

n *c. uni de eod. titu. in Sex. de Consecrat.*
Ecclesi.

o *Cano. 97. quod quidam, 1. q. 1. ca. fin. 15.*
q. fina. de cohibita. clericorum & mulier.
vide gloss. explicantem, in cap. unic. de
Consec. Ecclesiarum in Sex. ad verbum, D
pollui.

CAPVT VII.

Vnde Nominum Ecclesiarum diuersa
fluxerit appellatio.

ECCLESIA RVM, vt beneficiorum Ec-
clesiasticorum, diuersa nomina: ratio-
ne dignitatis, loci, forma viuendi. a Pri-
ma sedes, Romana Ecclesia dicitur: sunt
Patriarchales, vbi Patriarchæ resident, vel
habent præcipuam sedem. Metropolita-
næ, vel Archiepiscopales, vbi archiepisco-
pi. Episcopales, vbi episcopi. Sunt Colle-
giatæ, non collegiatæ, in quibus & forma
viuendi clericorum b, & ordo fundationi

A impositus consideratur: veluti in Ecclesiis
regularibus, dictis, quod per personas re-
gulares; vel in Secularibus, quod per per-
sonas seculares regantur. c Sunt & aliæ di-
stinctiones, de quibus suo loco agetur
Deo fauente. Postea d parochialis seu ba-
ptismalis Ecclesia, a parochianis ibi bap-
tizandis, quibus præponitur Curio seu Cu-
ratus, qui curam animarum eorum habet.
Matrix Ecclesia, interdum parochialis
ipsa dicitur, cui alia adiungitur in auxili-
um: e interdum & matrix Cathedralis Ec-
clesia. f.

SCHOLIA.

a In distinctione nominum & natura bene-
ficiorum seu Ecclesiarum, fundatio ipsa
præcipue inspicere debet. c. cum dilectus, de
Consuetud. c. quanto. 16. de censib. lib. 3. l.
39. Neque enim fundationi imposita lex
facile immutatur, nisi consentientibus pa-
trono aut fundatore, & illis, quorum inter-
est, & qui possent ex mutatione ladi, argu-
mento c. postulasti, & c. nobis, de iure pa-
trona.

b Iura pertinentia ad ius collegii, sunt, habe-
re arcam communem, res communes, syn-
dicum, & actorem. c. in pertractandis. 3. de
iura. calumnia. lib. 2. ti. 7. l. 1. quod cuius-
que vniuersi. nomi. in P. habere proprium
sigillum, vnum, sicut & vnum corpus, c.
dilecta in Christo, 14. de excessib. prala-
tor. lib. 5. tit. 31. quod fuit approbatum. l.
1. de colleg. illic. in P.

c vide c. 2. de statu monach. lib. 3. ti. 35. c. ne
pro defectu. de electio.

d titulo. 27. de beneficiis.

e vt in c. ad audientiam, in 1. de Ecclesi. ad-
fican. c. ex transmissa, de præscript.

f c. venerabilis 22. de verbor. signif.

CAPVT VIII.

De quibus edificetur Ecclesia.

SPIRITALIS Ecclesia viuus ex lapidi-
bus constructur: a Materialis & terre-
stris ex materialibus. Illa habet fundamen-

tum Apostolorum in lapide angulari & precipuo, IESU CHRISTO: in quo omnis ædificatio constructa crescit in templum sanctum in domino. *b* Ista materialis, quæ ut lapides, sic fundamenta habet terrena, quæ tamen sua structura admonet contemplari cœlestia.

S C H O L I A.

a c. *Et hoc diximus* 16. *quest.* 7.

b ad *Ephes.* c. 2. *vers.* 20. *vide Durandum lib.* 1. *Rationalis diuinorum officiorum,* *capit.* 1. *numer.* 9. *Et sequentibus.*

C A P V T I X.

A quibus adificetur Ecclesia.

ECCLESIA spiritualis edificatur a Deo, a prædicatoribus verbi Dei. *a* Materialis ab artificibus seu architectis, proborum virorum cura & sumptibus, quibus permittitur: siquidem non omnibus permittitur, *b* sed certis hodie ex auctoritate episcoporum diœcesanorum in locis illis subditis *c*; & in exemptis, auctoritate summi pontificis, *d* postquam Constantinus Magnus templa Christianis concessit. Nam ante a tyrannorum Cæsarum prohibitionibus interdictum erat. Porro qui impetrarunt ædificandi Ecclesiam potestatem, a cœpto opere desistere non possunt, sed perficere & consummare compelluntur: & si morte præuerti, non perfecerint, ad hæredes onus illud transfertur. *f*.

2 Cæterum † ad ædificationem vel reparationem Ecclesiarum parochialium extra voluntatem liberam, tenentur, quando necessitas id postulat, qui eas ex titulo possident, ex bonis ipsarum, si supersint: vel saltem eatenus conferent, si Ecclesiæ fabricæ portio assignata non sufficiat, ut eorum exemplo cæteri parochiani excitentur. *g* Erat porro olim vna pars reddituum ex quatuor reseruata fabricæ *h*. Quod si nulla pars reddituum fuerit assignata vel destinata fabricæ Ecclesiæ, neque Curio habeat ex bonis eiusdem Ec-

clesiæ, quod deductis sumptibus in cultum Dei, & eius victum superfit, si parochiani solent contribuere, seruanda est consuetudo, *i*, si nulla sit, cogendi erunt contribuere, quia eorum causa & utilitas agitur, & satis contribuit inops eorum proprius presbyter, cum laborem pro illorum subit salute. *k*.

S C H O L I A.

a *D. Matthæi* c. 8. *ibi*, tu es Petrus, & super hanc petram, &c. *Ecclesia dicta est luna, quæ crescit in sanctis: decrescit in peccatoribus*, dicit *D. Chrysostomus Tomo.* 1. *homilia* 71. *super illa verba*, adtitit regina a dextris, &c.

b §. 1. *ut nullus adificet oratorii domos*, *Novella* 67.

c *ut paulo ante dictum est* *Et in §. si quis autem, de Ecclesiast. tit. in autentis.* *Et c. nemo, de consecratio. dist. 1. cum similibus sup. citatis.*

d *c. auctoritate, de priuileg. in Sex. sic intellige Cano. de locorum, cum c. sequenti, de Consecratio. dist. 1. quemadmodum non dedicatur Ecclesia noua, nisi summi Pontificis iussu generali, quo donantur episcopi: vel speciali, in exemptis, sic intelligo c. præcepta, §. c. certum 7. Can. Eccl. de Consecr. dist. 1.*

e *c. 15. futurorum, 12. q. 2. l. 1. C. de Sacrosanct. Eccl.*

f §. *si quis autem, c. 7. nouella, 131. de Ecclesiast. titulis. Inuncto, capitul. 10. §. si quis adificationem, eiusdem tit.*

g *c. 1. Et cap. 4. de Eccles. adif. lib. 3. tit. 48.*

h *c. priscis, c. vnio. 10. quest. 3. can. decernimus, 10. q. 1. can. de redditibus, 12. quest. 2. cum simit.*

i *Hostien. in summa titul. de Ecclesiis adificand.*

k *Sic iussit Deus, ut populus contribueret ad adificationem, ornatum, & necessaria Sanctuarii. Exod. c. 25. c. 35. c. 38.*

C A P V T X.

De forma adificandi Ecclesiæ, de translatione, Eccle-

ECCLĒSIA materialis, similitudinem **A**
refert spiritualis: & proinde, solet ædifi-
cari vt plerunque, ad eum modum, quo
pars eius superior ad ortum Solis æquino-
ctialem respiciat: & structura sit in mo-
dum crucis, vel in rotundum. *a.*

In maioribus Ecclesiis, in ambitu qua-
draginta passus relinquuntur: in minori-
bus, vel in capellis, triginta. *b.* Nisi essent
capellæ castellarum *c.* aut essent in terris
monasteriorum ædificandæ. *d.*

SCHOLIA.

a. quorum rationes, vide apud Guillelmum
Durandum, in Rationali diuinorum offi-
ciorum, lib. 1. c. 4. numero 9. & sequentibus.
Athanas. libro de diuersis questionibus q.

14. ait, Apostolos iussisse Ecclesias Chri-
stianorum fundere preces suas Orientem
versus, vt paradisum vnde decideramus
respicientes, suppliciter a Deo petamus; vt
nos, vnde cecidimus, restituat: addit & ali-
as rationes. Diuus porro Clemens Roma-
nus, lib. 2. Constitution. Apostolicarum sic

scribit. c. 61. Cum Ecclesiam Dei con-
uocas, velut magnæ nauis gubernator,
iube cum omni scientia cœtus celebra-
ri: præcipiens diaconis tanquam nautis,
vt disponant loca fratribus tanquam
epibatis cum omni diligentia ac sancti-
tate. Ac primum sit longa domus ad o-
rientem conuersa, ex vtraque parte pa-
stophoria habens, ad Orientem, qua
nauis habeat similitudinem. In medio
eius sit episcopi sedes, ad cuius vtrumq;
latus sedeant presbyteri, & Diaconi al-
sistant succincti & expediti. Horum cu-
ra, vt laici in altera parte sedeant, & cum
quiete & ordine: mulieres quoque se-
deant quiete, &c. Separantur etiam loca
in Ecclesia clericis, populo, & mulieribus, **E**
in consilio Moguntino in c. 1. de vita &
honest. clericorum. lib. 3. ti. iunge Cano. sa-
cerdotum, de consecra. distinct. 1.

b. c. sicut antiquus, 14. quæst. 4.

c. c. quisquis, 7. quæst. 4.

d. c. quæstio. 17. quæst. 4.

CAPVT XI.

1 *Ædificatio, translatio, sublatio, unio, di-
uisio, reformatio Ecclesiarum a quibus fiant.*

2 *Qua in his obseruanda.*

3 *De loco congruo.*

4 *Ecclesia & oratorum indistinctio.*

5 *Vna campana monasterio.*

ECCLĒSIA, aut de nouo ædificandæ **I**
sunt, aut ædificatæ transferendæ, vel
tollendæ, vel vniendæ, vel diuidendæ. Ma-
iores quidem auctoritate summi pontifi-
cis: minores auctoritate episcopi locorum

B*a.* Interdum reformandæ, quod fit aliquan-
do, vel eiectione ibidem residentibus, & eius-
dem ordinis, si religiosa sint, viris aduoca-
tis, vel si non sint, aliis subrogatis. *b.*

Cum de nouo ædificandæ, vel transfe-
rendæ, vel vniendæ, aut diuidendæ erunt
Ecclesiæ, cura est episcopi inquirendi, de
causa & ratione legitima, *c.* aut de necessi-
tate, vt si auctus sit populus, noua ædifice-
tur *d.* si decreuerit, vniatur; si sublatu, tol-
latur. *e.*

Quemadmodum & ædificiū cœptum **3**
in alterius Ecclesiæ detrimentum, per no-
ui operis nuntiationem impeditur: cura-
bit & episcopus, vt locus sit congruus, &
utilis: *g.* vtque monasteria virorum, procul
a monasteriis mulierum ædificentur. *h.* Ad
formam quoque pertinet consecratio Ec-
clesiæ, altarium, vasorum, vestium Eccle-
siæ, quemadmodum & iussit fieri Deus
Mosi. *i.*

Ecclesiæ dicuntur proprie Christiano-
rum Catholicorum, si publicæ: *k.* Orato-
ria vero, & Christianorum, sed priuata lo-
ca, certo modo permilla, *l.* in quibus nec
campanæ publicæ haberi debent. *m.*

Sicuti etiam nec religiosis domibus **5**
mendicantium licet iute habere vltra
campanam vnani, qua vtantur ad vsum
officiorum diuinorum. *n.*

SCHOLIA.

a. vide c. sicut vnire. 8. de excessis prala. c. ma-
toribus, 8. & Ibi glos. iuncto c. vacante.
16. de præbend.

b. c. inter quatuor, de regularibus.

- c.** §. sancimus, ut nullus edific. orator. domos. A in athen. translationes Ecclesiarum legitima causa habentur, si necessitas persecutorum earum loca grauauerit, si difficultas in illis aliqua adsit, si malorum societate grauantur. can. 36. tribus, de Consecratione, distinct. 1. ca. & temporis qualitas, 7. q. 1. fit autem translatio, vel cōsilio principis, vel episcoporum, vel sancta Synodi ca. 37. corpora sanctorum, de Consecratio. distinct. 1. vel consilio episcopi & fratrum seu Monachorum, si de transferendo monasterio agatur. ca. si quis uult, 41. 16. q. 7. Episcopalis quoque Ecclesia ciuitati subtrahitur, qua suos necauit pastores, & alio auctoritate summi Pontificis transfertur. ca. fin. 25. questio. 2. Est & hostilitatis, & paupertatis causa, translationis, mutationis, vel unionis occasio, dicto. can. fin. §. hostilitatis, 25. quest. 2. Potest & secularis Ecclesia, in regularem sine preiudicio tamen cuiusquam, mutari. cap. ad audientiam, 5. de Eccles. edifican.
- d.** dict. c. ad audientiam, de Eccles. ad. cap. 3. cap. tuanos, 6. eo. tit. ad necessitatem referatur multitudo presentis populi, qua una Ecclesia contineri non potest. ca. precipimus. 16. quest. 1. ob quam Ecclesia maiores & minores diuidi in duas possunt & separari, dicto. ca. precipimus, & cap. saluator, de prabend. in Extrauag. communib.
- e.** c. sicut unire, 8. de excessib. pralator. ca. & temporis. 48. 7. quest. 1.
- f.** c. 1. & 2. de noui oper. nuntiatio. lib. 5. Decretal. tit. 32. neque potest, cui nouum opus denuntiatur, persequi adificationem, vel si fecerit, tenetur postea demoliri, nisi cautio post nuntiationem detur, de demolitō. si ita dictum fuerit, ut liquet ex cap. 3. & eius titulo. De oper. noui. & l. prator, §. aut prator eod. tit. in P. vide l. 4. C. eo. tit.
- g.** ca. Ecclesias per congrua. de Consecratione. distinct. 1. can. Ecclesias per congrua, 6. quest. 7.
- h.** ca. monasteria, 19. quest. 2.
- i.** Exod. ca. 40. cap. 2. de Consecratione, dist. 1. eo referuntur Dedicaciones. seu Encenia Templi Salomonis, 3. Reg. 8. Machabaeorum. 1. Machabaeorum. 4. atque ut antiquis Iudais fiebant Enceniorum annua solemnitates, 3. Reg. 8. & Diui Ioannis Euang. cap. 10. sic inier Christianos, sunt solenitates annua Dedicacionis Ecclesiarum, can. solemnitates, 16. & 17. de Consecrat. distinct. 1.
- k.** quia una est Ecclesia Catholi. una fides, & eius vnus sponus, Canticorum cap. 6. & meretrices dicuntur alia congregaciones, sine donis, sine sacramentis, sine Euangelio, sine iure hereditatis Christi. Optat. Milenit. in 1. & 2. contra Parmenianum. l. capit. unicuique, de Consecrat. dist. 1.
- l.** cap. patentibus, de Priuilegiis.
- m.** c. unico, de offic. custodis, in Extrauag. communis.

CAPVT XII.

- 1 Ad quem pertineant Ecclesia ut ad Deum.
2 Item & de rebus earum.
3 Cura earum cuius.
4 Et collatio.

ECCLESIA per dedicationē, Dei fit: 1 consecratur, a quamuis patronus, qui fundum ad eam edificandam dederit, b doctauerit, c construxerit d vel reparauerit, quaedam iura in ea habeat. e Nihil enim ideo proprii domini in Ecclesia habet, ut vel possit reditus in suos vsus conuertere f aut bona Ecclesiae, ratione intris patronatus, administrare. g Bona Ecclesiae in patrimonio sunt Christi, quae distribuuntur per praepositos in opera pia & membra eius, seu in pauperes, cum necessitas suadet, h non in alios profanos vsus. Semel enim Deo dicatum, non est ad vsus humanos ultra transferendum. i Sic Ecclesiae relicta non debent laicorum vsibus concedi. k.

Nec permutatur Ecclesia, nisi † cum alia 1 Ecclesia. l Idipsum de aliis rebus consecratis, religiosi vestibus, lignis, vasis, & similibus Deo sacra dicendum, quae quandiu

quandiu consecrata manent, non debent A mundanis vltibus deputari: nisi formam amittant, vel consecratio deleatur: veluti si vasa sacra frangantur vel confiantur. n.

- 3 Porro, quamuis Ecclesiæ Dei sint, tamen illæ & monasteria diœceseos, ad curam & dispositionem Episcopi loci in episcopalibus pertinent, o & omnia loca pia, vt xenodochia, & similia eius auctoritate erecta & constructa: p nisi nominatim ex-
 B mta sint ab eius potestate. q Verumtamen non ad Episcopum, sed ad summum Pontificem pertinent, nouam religionis viuendi formam, admittere vel probare. r.
 4 Concedunt non solum summus Pontifex, sed & alii Episcopi, & alii ordinarii beneficiorum & Ecclesiarum titulum, & possessionem, & curam, & custodiam, pro-
 uis & ordinatis. s.

SCHOLIA.

- a *Inde domus Dei dicitur, Esaiæ 56. Hieremia 7. D. Luca cap. 9. D. Matthai. cap. 21. D. Marc. c. 11. c. Saluator, cap. ex multis, can. fin. 1. q. 3. cap. cum Ecclesia de immunit. Ecclesia.*
 b *Hoc enim casu quaritur ius patronatus, c. nobis, de iure patron. ca. Abbatem, 18. quest. 2. canon. pia mentis. 6. questione 7.*
 c *Alius modus quarendi ius patronatus per dotationem, ca. filius, ca. quicumque, 16. questione 7.*
 d *Et hic modus alius quarendi ius patronatus, canon. monasterium, 16. quest. 7. retinentur isti modi quarendi ius patronatus, in Confil. Trident. sessio. 14. cap. 12. & 13. de reformatione. Decernit tamen eadem sancta Synodus, sessio 25. capit. 9. de reformatione: vt iuuulus Iuris patronatus sit ex fundatione vel dotatione, qui ex authentico documento & aliis Iure requisitis ostendatur, siue etiam ex multiplicatis E presentationibus per antiquissimum temporis cursum, qui hominum memoriam excedat, alia siue secundum Iuris dispositionem. Successione etiam eorum, qui hos ius habent, quaritur, vel ex contractu,*

translatione vniuersitatis, vel cessione, vel alio modo permisso, vt c. ex literis, 7. c. illud, 8. de Iure patronat. donatione, cap. 1. eodem titulo, in Sex. legato. institutione, Successione intestati: in Clement. 2. eod. tit. vide Ioannem Andream, ad cap. cum seculum, eod. titul. apud Gregorium. Iura patronatus plura sunt, vt presentationis, adueniente vacatione beneficii patronati, ca. 1. §. edificatori, 16. quest. 1. passim, in titulis de iure patronatus hoc inculcatur.
 e *Ius aduocationis, cuius plures sunt utilitates in cap. praterea, 23. & sequen. de Iure patronatus. pro cessionis. In Can. pia mentis, & Can. Frigentius, 16. questione 7. alimta, si ad inopiam patronus perueniat, ca. quicumque, ead. 16. quest. 7. defensio. ca. filius: ca. 16. quest. 7. & alia quadam, quæ facile occurrent.*

f *Dilectis canonibus pia mentis, Frigentius, quicumque.*

g *capit. praterea, 4. versic. possessionem, de Iure patronatus, Canone sic quidem, & Canone, non erint, 11. questio. 1.*

h *can. final. 16. quest. 1. can. quod autem, 23. questio. 7. can. sicut hi. 47. distinct.*

i *ca. semel Deo, de regul. iur. cap. conquestus, 16. de for. competen. lib. 2. tit. 2. can. qua semel. 19. questio. 3.*

k *ca. nulli. 12. quest. 2. ca. nemini, 40. 16. quest. 7. c. ad hac, 4. de Religio. domib. lib. 3. tit. 36. l. si quis sepulcrum, 12. §. 1. de Religios. & sum. funer. libro undecimo. tit. 7.*

l *c. ad questiones, de Rer. permutatio.*

m *can. ad hac, ca. ligna, ca. vestimenta, de consecrat. distinct. 1. Daniel. 5. capit.*

n *Vt in Authen. praterea, de sacrosanct. Eccles. (nouella 120. ca. hoc ius. 10. quest. 1.*

o *cap. constitutis, de Religios. domib. cap. conquerente, de offic. ordin. can. omnes basilica 16. questione 7. cap. 18. monasteria, 18. quest. 2.*

p *Vide de hac re, cap. 3. & 4. de Religiosis domibus.*

q *c. cum venerabilem, 7. c. cum dilecti, 8. de*

D

relig. domib. c. cum nō liceat, de prescript. A
can. Abbatibus, 18. quaestione 2.

1 c. final. de religiof. domib.

2 cap. 1. de capell. monach. cap. cum ex iniun-
cto, in fine de heret. c. cum & plantare, §.
in Ecclesiis, de priuileg. & beneficium sine
canonica institutione possideri non potest,
c. beneficium, de regul. iur. in Sex. nec pos-
sessio sine superioris auctoritate beneficii
legitime apprehendi potest. c. eum qui, 18.
de prebend. in Sex. quamuis possessionis
immissio auctoritate aliquando fiat Ar-
chidiaconorum, ut in c. fin. de offi. Archid.
commendat & ecclesias vacantes Episco-
pus habentes curam animarum, per sex
menses. in cap. nemo deinceps, 15. de ele-
ctio. in Sex. & alia plura agit, quae tradun-
tur ad c. conquerente de offic. ordinar.

CAPVT XIII.

1 De immunitate Ecclesiarum.

2 Et contrariorum.

3 Quando deponi res in Ecclesia possunt.

1 **P**ROPTER plura, ¶ & in summa ob con-
secrationem, diuinaque mysteria, quae in
Ecclesiis, seu aedibus sacris sunt, tractantur
& exhibentur populo Christiano, a & ab om-
ni profanatione ipsae aedes sacrae debent
immunes custodiri: atque ideo in illis non
permittuntur fieri emtiones, venditiones,
aut aliae negotiationes seculares, b iudicia
secularia, c hospitium seu caupona, d sal-
tationes seu choreae, cantiones seculares
e spectacula laruata, f conuiuia, g tumul-
tum excitantia, quo mentes orantium &
placenter possint interpellari. b.

2 Sicut autem ¶ Ecclesiarum, sic & cæ-
meteriorum seruanda honestas. i Quia &
ea, ut Ecclesia, sunt priuilegiata, k appella-
tioneque Ecclesiae venit cæmeterium. l.

3 Prohibitum in ¶ Ecclesiis recipi sup-
pellectilia priuatorum, nisi propter hosti-
les incurfus, aut incendia repentina, vel ob
alias urgentes necessitates, quae suadeant
eo refugium; ea tamen lege, ut cessante ne-
cessitate, res illatae in sua pristina loca re-
portentur. m. Vetus & a clericis sub

anathemate, ecclesias incastellari (scilicet
ne faciant ex his propugnacula) aut in fer-
uitatem redigi. n Ad eas confugientes ut
retrahere ad supplicium mortis vel cru-
ciatum corporis. o Exceptis personis quo-
rundam, ut publicorum latronum, no-
cturnorum depopulatorum. p Et eorum
qui in ipsa Ecclesia vel cæmeterio delin-
quunt, q & similibus. r.

SCHOLIA.

a Can. sicut non alii. 11. de consecrat. di-
stinct. 1. domū Dei decet sanctitudo eius.
Psalm. 19. Ecclesia sane, quidam locus
est medicina spiritualis, & omnes, qui il-
luc veniunt, decet, ne domum redeant, nisi
congrua remedia acceperint, illaque suis
vulneribus adhibuerint.

b ca. ex multis, 1. q. 1. c. si ciens, 88. dist. D.
Matth. c. 21.

c cap. 1. de immunit. Eccles. lib. 3. Decretal.
tit. 49. ca. fin. maxime, si iudicia sint cri-
minalia, quae inferant poenam sanguinis.
c. cum Ecclesia, 5. de immunit. Ecclesiarum.
Cum etiam interdictum sit personis
ecclesiasticis, iudicia ferre vel subscribere
quae inferunt poenam sanguinis, c. in Ar-
chiepiscopatu, de raptor. c. clerici. & c. sen-
tentiam sanguinis, ne cler. vel monach. se-
cularib. negot. se immisce.

d c. 1. de immunit. ecclesiar.

e Ex Concilio Toletano 3. cap. 2. de conse-
crat. dist. 1. Clement. 1. de celebratio. Mis-
sar. lib. 3. Clem. tit. 14. in Consilio Basili-
en. et Pragma. sanctione de his, qui in Mis-
sa non complent Credo. In Concilio Tri-
dentino. sessio. 22. post c. 9. in decreto, de
observandis & evitandis in celebratione
Missae. Referunt Vincentius in speculo,
& Albertus Krantius lib. 4. c. 33. vindi-
ctam diuinam, qua constat valde exosus
deo esse istas cantiones prophanas in locis
sacris. Scribunt enim apud Saxoniam in
Colbecke vicu Halberstadenfi, Orthber-
tum quendam cum octodecim sodalibus,
uiris quindecim & suminis tribus, cho-
reas dicentem uel Natalitiorum in cæ-
meterio

miterio S. Magii, cum non desisterent ad-
moniti a sacerdote, eius dira imprecatione
per annum integrum in eodem statu man-
sisse, sine quiete inuicem manibus harentes,
& non multo post interisse.

f dicto titulo, de Spectaculis in Eccles. non
faciend. in pragma. sanctio. ca. nullis, de
Consecratione, distinct. 1. c. cum decorem,
de vita & honesta clericorum, libr. 3. ubi
tamen permittuntur in festis sanctorum,
representationes eorundem, sine laruis ta-

men & irrsione.

g c. nulli. 47. distinct.
h c. 2. de immunita. Eccles. in Sex. in sessio.
22. Concilii Tridenti. in capit. 9. in De-
creto de obseruandis & vitandis in cele-
bra. Missa: ibi, Ab Ecclesiis vero musi-
cas, sine organo, sine cantu lasciuum
aut impurum aliquid miscetur, item se-
culares omnes actiones, vana atque ad-
eo profana colloquia, deambulationes,
strepitus, clamores arceant, vt domus
Dei vel domus orationis esse videatur,
ac dici possit. vide l. si quis in hoc genus,
10. de episcop. & cleric. C. de iniuriis pu-
niendis que inferuntur cultui diuino &
ministeris eius, & in Nouella 123. c. 31. S.
si quis cum sacra ministeria, de sanctissimis
episco. Ibi, Si vero hæc sacra conturba-
uerit ministeria, aut celebrare prohi-
buerit, capitaliter puniatur. Imperator
Martianus in l. denuntiamus vobis 5. de
his, qui ad Ecclesiam confugiant, vel ibi
exclamant, &c. lib. 1. C. 11. 12. ad popu-
lum sic rescriptit, denuntiamus vobis om-
nibus vt in Sacrosanctis Ecclesiis &
aliis venerabilibus locis, in quibus cum
pace & quieto voce competit celebrari,
abstineatis ab omni seditione. Nemo
conclamationibus vtatur, nemo mou-
eat tumultum, aut imperum commit-
tat, aut conuenticula collecta multitu-
dine in qualibet parte ciuitatis vel vici
vel cuiuscunque loci colligere aut cele-
brare conetur, &c. *Quæ verba pulcre
prohibent, ne pendente tempore diuinorum
officiorum celebrandum potissimum die-*

bus festiuis, quibus interesse Christiani de-
bent, officiis, fiant ludi theatrales, vel per-
mittantur alia congregationes que volu-
ptatibus & rebus etiam seruis tempore in-
debito vacant. Quod & suis constitutioni-
bus sancte cauerunt reges Galliarum. Vi-
de in librorum Basilicorum ecloga. lib. 60.
tit. 31. & lib. 3. c. 43. Adde Basil. Magnū
in Psal. 28. Qui in templo Dei est, inquit,
nō vana scurtilia probrosaq; loquatur.
Sed in templo Dei, quisq; gloriam Dei
dicet. Assunt Angeli verba describē-
tes: adest dominus affectus intrantium
considerans: preces cuiusq; Deo mani-
festæ sunt, &c. Pietatis tamē ergo, quedā
ibi fieri permissa sunt, vt manumissiones
seruorū, que ibi facta in cōspectu Christia-
norum conferebant etiā manumissionis crui-
tatē Romanam, in l. 1. & 2. de his qui in
Eccles. manumittunt. lib. 1. C. 11. 3. memi-
nit de hac manumissione ca. eos qui ad Ec-
clesiam, dist. 87. Publicabatur & in am-
bone Ecclesie libertatis datio eius, qui or-
dinādus manumissus esset, in ca. nulli. 54.
dist. ex consilio Triburienſe cap. 29. Et hoc
genus manumissionis Christianissimo Cō-
stantino tribuunt ibi leges & Historia tri-
partita lib. 1. cap. 9. Et Nicephor. Calix. li.
7. histor. cap. 16. Eadē pietate dictante or-
phanis, tutoris datio cōcessa, cū quolibet lo-
co & tēpore tutela datio fieri possit. l. 3. S.
quolibet loco, de tutel. lib. 26. P. 11. 1. Sunt
alia his similia, que prætermitto, que qui-
dem & in Ecclesia fieri possunt, dummo-
do tamen nō intermittatur cultus ideo di-
uinus, & fiant horis, quibus is non fit.

i Clem. 1. in fine de celebratione Missarum.
k can. quisquis inuēit, 17. quest. 4. cap. cum
Ecclesia. de immuni. Ecclesiar. cap. 1. de
Consecratio Ecclesie vel altar. in Sex.

E l. si ciuitas, de Sent. ex cōmunicationis in Sex.
m c. fin. de custod. Eucharist. lib. 3. tit. 44.

n can. sanctorū, 14. 10. quest. 1. Quia iuxta
Ecclesias debent esse tantum clericorū ha-
bitacula. can. 3. & 442. quest. Et quia ca-
uendū est, ne in Ecclesiis accidat pollutio
per sanguinis effusionē, cap. proposuisti, de

Consecrat. Eccles. vel altar. c. unico, eod. tit. A
tul. in Sex. cur etiam non liceat habitare in
locis sepulcrorum rationes attulimus, lib.
33. Syntagma. iuris c. 23. num. 13. & seq.
exstat & Nouella Leonis 73. ut nemo
cum mulieribus in Ecclesiarum cœnacu-
lis habitet. Necessitatis tamē tempus obin-
cursiones hostium non prohibet ibi refugium
esse hominum, & in magna necessitate
etiam ea ibi fieri, quæ ad defensionem vite
eorū, quæ pretiosior rebus est, quæ alio tē-
pore prohibita essent: necessitas etiam in re-
ligione facit licitum alloqui illicitum, c.
quod non est licitum 4. de reg. iur. apud
Gregorium. Sic Carthaginienses in extre-
mo periculo obsidionis Romanorum, tem-
pla fanaque, & alia loca speciosa, verterūt
in officinas publicas, ubi interdum noctuque
viri pariter ac fœmine incessanter opera-
bantur, cibum per partes accipiendo certo
tempore, efficiebantque singulis diebus cly-
peos centum, & gladios centos, & c. ut
ait Appianus Alexandrinus lib. de bellis
Punicis.

In cap. inter alia, de immunita. Ecclesiar.
can. reum, ca. metuentes, canon. diffiniuit
17. de iure Assyriorū, diximus lib. 33. Syn-
tag. iuris capitul. 21. & 22. maiestatis cri-
me imponitur ei, qui abduxerit ad Sacro-
sanctus Ecclesias confugientes, & alia pœ-
na, in l. 2. & l. presentis, de his qui ad Ec-
cles. confug. lib. 1. C. districtissimā damna-
tionem statuit Cœcilium Aurascense pri-
mum, capitul. 5. relatum in ca. eos qui, 87.
dist. in capitularibus 5. c. 9. & in adiectis
c. 29. & in Concil. Moguntinensi, l. c. 39.
sic statuitur, Reum ad Ecclesiam fugiē-
tem nemo abstrahere audeat, neq; inde
dammare ad pœnam vel ad mortem, ut
honor Ecclesiarum conferuetur: sed re-
ctores Ecclesiæ pacem eius & vitam &
membra obtinere studeant: tamen le-
gitime componat quod iniq; fecit.
relatum & in canon. reum, 17. questio. 4.
& in can. frater, ead. quest. & causa, arce-
tur ab Ecclesia ingressu qui aliquē de Ec-
clesia violenter rapuerit. In Gallia ob fre-

quentem abusum priuilegii, solent debito-
res & delinquentes in loco sacro & non sa-
cro capi, si iubeat in dex. Saluo iure redin-
tegrandi, si ad Ecclesias legitime confuge-
runt, ut scribit Ioannes Lucius lib. 1. pla-
cito. 1. Rebuffus in præmio constitution.
Regiarum, glos. 5. nu. 40. & Tomo 2. Con-
stitutio. regiar. tit. de immunitate Eccle-
siaſtica, ubi agit copiose de immunitate
Ecclesiarum, obserua, Christianis non Iu-
dæis in Asylis fuisse, ex l. 1. C. de his qui ad
Ecclesiam confu.

In dicto c. inter alias 5. de immunita. Ec-
cles. non datur etiam ius asyli in Ecclesiis
furibus manifestis, in l. presentis, §. sine, de
his qui ad Eccles. confug. Et in Nouella
17. de Mandatis princip. c. 7. seu §. neque
antē, sic mandat Iustitia. Neq; autē ho-
mucidis, neq; adulteris, neq; virginum
raptoribus delinquentibus, terminorū
relinques cautelam, sed etiā inde extra-
hes, & suppliciū inferes. Et paulo post.
Deinde templorū cautela, non nocent-
ibus, sed læsis datur a lege, & c. Asyla ho-
mucidis inuoluntariis nō spontaneis, etiam
iure diuino tantum proderāt, alii enim et-
iam ab aris traherātur ad suppliciū. Exod.
21. Numero 31. Dent. 4. & 19. Josue 260.
3. Regum capit. 1. & 2. Exstat & Cōſtan-
tin nouella. xpi qvovlvrvv mtr à xpvov.
D q. fin. de immuni. Ecclesiar. §. fina. ut lice-
at matri & aua nouella. 117.

r. de quibus nos lib. 33. Syntag. iuris cap. 22.

CAPVT XIII.

1. *Quadā priuilegia rerum & personarū Ec-*
clesiasticarū, in exactionibus & collectis.
2. *In manneribus personalibus.*

QUOD ad immunitatem rerum perti-
 net, liquet prohibitum fuisse sub ex-
 communicationis vel interdicti pœna, lai-
 cis, & potestatibus, tributa, collectas, aut a-
 lias exactiones quocumque titulo vel co-
 lore, imponere Ecclesiis vel personis Ec-
 clesiasticis, pro domibus, prædiis, vel aliis
 quibuscunque Ecclesiæ possessionibus le-
 gitime quaesitis. a Verum si quando forte
 episcopus

episcopus simul cum clericis, tantam utilitatem vel necessitatem viderit, quæ sine collectione & auxilio Ecclesiæ releuari non possit, & quod nullæ aut exiguæ laicis suppetât facultates, subsidiaq; duxerit per Ecclesias conferenda, laici humiliter & deuote ipsa cum gratiarum adione debent accipere. Prius tamen & hic summus Pontifex consulendus. *b*

a Personæ Ecclesiasticæ, ꝛ diaconi, subdiaconi, exorcistæ, lectores, acolythi, clerici, monachi, a muneribus personalibus expertes & immunes sunt. *c* Et sordidorum munerum habent vacationem. *d* Placuit tamé vigente causa necessitatis, vicino existente hoste, Ecclesiæ homines non excusari ab excubiis, seu vigiliis murorum ciuitatis. *e*

SCHOLIA.

a cap. 1. & cap. clericis. capit. quanquam de immunita. Ecclesiar. in Sex. cap. non minus. 4. c. aduersus. 7. eodem tit. apud Gregorin. cano. in qualibet. ca. secundum. 22. quast. 8. In Concil. Tridentin. sessione 25. de reformatione. cap. 20. constitutio. item nulla communitas. C. de Episcop. & cler. l. 2. C. eod. ratio. in c. Ecclesia sanctæ Mariæ, de constitutio a defectu potestatis laicorum. Alia ut discrimin inter res diuinas publicas priuatas constituatur, l. sanctimus. 22. & l. ut inter diuinum. 23. C. de Sacrosanct. Ecclesiis.

b in dicto cap. aduersus, & ca. non minus de immunit. Eccles. ad utilitatem & necessitatem publicam potest referri. l. ad instrum. Etio. C. de Sacrosan. Eccle. §. ad hoc. de Ecclesiast. tit. qua iura de locupletibus intelligi debent Ecclesiis, & quando auctoritate quoque & consensu superioris pastoris Ecclesia permittitur.

c l. presbyteros. §. & l. generaliter. §. 2. de episcop. & cleric. cap. 10. generaliter. 16. quæ. 1. cap. 3. distin. 88. Quæ dicuntur personalia munera. docet l. 1. & si. de munerib. & honoribus. P. ita excusantur ab omni

tutela & cura cuiuscuque generis personarum. si velint. ca. ultimo. §. 6. dist.

d ca. generaliter. §. 1. 16. quastio. 1.

e in cap. 2. de immunita. Eccles. Fuerunt tamen impij Casares, qui quamuis Christiani nomen ferrent, tamen & bona Ecclesiastica & personas eius afflixerunt. Qualis Constantinus alienus a Constantini Magni pietate, ut liquet ex constitutionibus eius Gracis 1. & 3. & alius Theophilus Orientis Imperator filius Michaelis, ut liquet ex eius constitutionibus.

DE FIDE CATHOLICA.

TITVL. V.

SCHOLIA.

a De Summa Trinitate & fide Catholica tractatur lib. 1. Decret. tit. 1. lib. 2. Sexti tit. 1. lib. 2. Clementinarum tit. 1. Exponitur & fidei Catholicæ compendium in cap. qui episcopus 23. distinct. in can. fin. de Consecratione. distinct. 3. & in can. 1. cap. illud. can. filius. ca. non illud. can. Baptismi. ca. symbolum. de Consecratio. dist. 4. Exstat in iure ciuili. lib. 1. titul. 44. de summa trinitate. & fide Catholica, & ut nemo de ea publice contendere audeat. Heraclii constitutio 1. de fide. lib. 1. Iuris Orientalis collecti per Bonestidii. Exstat & in calce Concilii Tridentini Bulla Pii Pap. 4. Super forma iuramenti fidei, quæ compendium fidei euoluitur.

CAP. I.

Continuatio & de nomine fidei.

Expedita tractatione ꝛ de Ecclesia: dicamus de his, quæ in Ecclesia tractantur, & primum de fide Catholica, a qua Ecclesia seu congregatio fidelium dicitur Catholica. *a* Fides dicta a quodam, *b* fundamentum iustitiæ, dictorum conuentorumque constantia, & veritas: & quia credamus, quod fiat quod dictum est, fidem appellatam.

SCHOLIA.

a ca. Ecclesia de Consecratio. distin. 1. ca. legimus 9. distinctio.

D 3

b a Cicerone i Officiorum. Et apud diuum A
Lucam c. 17. secundū fidem fiat tibi. ex-
probrat & diuo Petro Deus in dubitatio-
ne D. Mathei. ca. 14. Modice fidei, qua-
re dubitasti. Cicerorurs. in Partitio. ora-
toris, ait fidem esse firmam opinionem. Id-
eo & in cap. 1. de summa trinitate, firmi-
ter credimus, simpliciter confitemur. Fi-
dei ordorationibus probari non potest, at-
que rationem, fides supplet. can. nihil est a-
liud, de Consecrat. distin. 4. ca. fin. de Con- B
secrat. distin. fin. quemadmodum & de
re non visa fides dicitur, in can. in domo,
in sine, de pœnitent. distin. 4.

CAPVT III.

1 De distinctione, fidei & subdistinctioni-
bus.

2 Fides humana quid.

3 Christiana diuisio.

Fides in vniuersum † duplex: a vna, quæ C
constat ex opinione humana, quæ ei
innitur, vel demonstratione, argumen-
tis rhetoricis, vel dialecticis syllogis-
mis. Altera, quæ est ex scientia, quæ suppedita-
tur ex diuinis literis, & a sapientia diuina, a
qua vera, vt a verissimo vel veritate ipsissi-
ma, pendet & certa religio Christiana. Sic
vnus Deus, vnum baptisma, vna fides: b ab
hac fide Christiana fideles dicti. c

2 Humana fides, † rursus alia dicitur, fi- D
des pactionis: alia fides consensus.

3 Et fides † Christiana iterum tripliciter
exauditur: primum pro subiecto fidei, id
est, pro eo, quod credendum est, de quo
credimus seu fidē habemus, quod verum
sit, id quod esse nunc dicitur, vel fuisse, vel
futurum. Secundo pro ipso actu creden-
di: quo id quod dictum promissumue est,
ita esse certo & firmiter existimamus.
Tertio, pro perfectione credulitatis, dum E
credendo futura promissa, mandata ser-
uamus, & ipsa quæ mandatis continentur,
exsequimur. Quæ videtur vna finitione
explicasse diuus Paulus. e Fides est speran-
dorum substantia rerum, (id est, de rebus fir-

miter sperandis, argumentum non apparen-
tium.

SCHOLIA,

a Et ita diuidit Clemens Alexandrinus,
lib. 2. Stromaton. Ad hanc diuisionem fi-
dei referri possunt omnes fidei acceptio-
nes, quas sine Methodo adfert glo. ad Ru-
bric. de summa trinitate. apud Gregor. &
gloss. ad can. monet, ad verbum. neque,
22. quaest. prima Finis Hadrianus Finis.
lib. 8. contra Iudeos. ca. 5. 1.

Primo vsurpari dicunt pro sacramento
Baptismi, & inde fideles, canon de Iudeis
45. distin. 4.

Secundo, pro castitate thori, ca. coniu-
ges, 27. quaest. 2.

Tertio, pro cautionali securitate, etiam
hosti seruanda, c. noli existimare, 23. q. 1.

Quarto pro conscientia, vt ibi, quod
non est ex fide, peccatum est, ad Roma.
14. cap. illud de Pœn. dist. 5. Id quicquid
fit contra conscientiam, edificat ad Ge-
hennam. ca. omnes. §. ex his, 28. q. 1.

Quinto, pro credulitate non visorum.
ca. in domo de Pœn. dist. 4.

Sexto, pro cognitione, quæ habetur in
beatitudine, & vt dicunt Theologi, in Pa-
tria, vt ad Rom. 1. Ibi: Iustitia Dei in eo
reueletur a fide in fidem, quod glossa ex-
plicat, ex fide rei in fidem regni.

Septimo, pro aequitate actionum, vt in
cap. cum venerabilis 7. de except. lib. 2. tit.
21. dum meminit de contractibus bona fi-
dei, & actionibus in quarū causa veniunt
plura ex aquo, quam exprimantur: cum
diuersum sit in actionibus stricti iuris, quæ
opponuntur, bona fidei, vt ibi notat gloss. &
§. actionum, de Actioni. apud Iustinia.

Octauo, sumitur bona fides, pro mente,
quæ candida & simplex est, vt mala fides
pro contraria & multiplici, cui male fidi-
tur, & non nisi cum periculo. ca. innocens,
22. q. 4. eoque pertinet

Nona & decima acceptio, quæ ab in-
terpretib. adfertur, vnde & bona fides di-
citur,

citur, qua probata est, dolo contraria, ca. A
bona fides. de deposit. cum similib.

Vndecimo, sumitur pro virtute Theologica, qua credimus.

Duodecimo, pro collectione articulorum fidei sacra probatio fidei, ut est primo virtus Theologica, ut in Symbol. D. Athanasii, hæc est fides Catholica, est que fides donum Dei, ad Ephes. ca. 2. vers. 8.

b Ad Ephes. ca. 4. Clem. 1. §. ad hæc, de summa trinitate.

c cap. 16. moneote 22. quest. 1. ex diui Augustini epist. 154. ad Publicolam.

d Explicat. cap. 1. de sponsa. duorum. de fide, in constantia dubitorum vel factorum probanda loquitur, cap. 39. Genes. vers. 10. & ca. 44. vers. 32. Leuiti. c. 6. vers. 2.

e Ad Heb. c. 11. vers. 1. glo. ad Rubr. de sum. trinit. & fide Cathol. aliter definit, ut fides sit, Voluntaria certitudo absentium infra scientiam & supra opinionem constituta. Dionysius vero Carthusianus super c. 3. de Ecclesiast. Hierarchia Dionysii Areopagita, dixit diuum Paulum in c. 11. ad Hebraeos, descripsisse fidem, & attigisse essentialia & formalia fidei, veruntamen non tradidisse formalem finitionem, quam ipse sic format, ut sit: Habitus mentis, quo in statu viæ primo incoatur vita æterna in nobis. Nam vita æterna in patria, est earum adeptio rerum, quas in presenti vita speramus: hinc fides vocatur, substantia, id est, incoatio quadam sperandorum, qua per hoc quasi incipiunt in nobis, quod credantur: unde & habitus primorum principiorum vocatur substantia tota scientia: hæc Carthusia. Basilus vero Magnus, in Asceticis, sermone de Fide: Fides (inquit) est assensus indubitatus ad ea, quæ audiuntur in certa veritatis persuasione, quæ prædicantur per Dei gratiam.

CAPVT. III.

- 1 De quo fides. 2 Fundamentum fidei.
3 Symbola fidei. 4 Quæ credenda.
5 Concilia præcepta.

Fides ergo, ¶ de re non visa nec appa-
rente, a Christianorum & Iudæorum
antiquorum, ferme eadem, & eiusdem sub-
stantiæ: nisi quod nos credamus de præ-
teritis, quæ ipsi futura credebant: nobis-
que ab umbris explanata lege, nunc myste-
ria clariora & perfectiora habeamus. b

Fundamentum ¶ vnum omnibus fidei, z
Messias, Dominus noster IESVS CHRIS-
TVS: cuius etiam vera firma & sincera
confessio, est petra, supra quam ædificata
Ecclesia, c vnde & fides, dicitur virtus
Theologica. Quia & habet Deum pro
obiecto. d

Fidei seu credendorum collectio, ¶ vel 3
symbolum, quintuplex est. Primum sym-
bolum fuit ab Apostolis traditum, verbis
simplicibus compositum. Credo in Deum,
&c. quod dicere Cathecumeni tene-
bantur antequam baptizarentur. e Secun-
dum, in Nicena synodo fuit editum: quo
latius sunt aperta mysteria fidei, g con-
tra Græcos, qui negabant Spiritum San-
ctum procedere a Patre & Filio. Et con-
tra Arrianos, qui coæternum Patri Fi-
lium, & diuersas in Sanctissima Trinitate
substantias ponebant: h quod canitur
in sacra missa: Credo in Deum, &c. Ter-
tium, fuit Athanasii Patriarchæ Alexan-
drini: Quod incipit: Quicumque vult sal-
uus esse, quodque edidit contra Sabellia-
nos & Arrianos. i Quartum, fuit editum
in Synodo Constantinopolitana. k Quin-
tum, postea secutum, ortis nouis hære-
sibus. l

Quæ symbolis illis continentur, ¶ cre- 4
denda sunt: & in summa, ea etiam omnia,
quæ Ecclesia Apostolica Romana, & Ca-
tholica credenda proponit, m quæ ve Sa-
cro sancta Concilia definita, sequenda sta-
tuunt. n

SCHOLIA.

- a Et ibi est meritum, credendo quod non vi-
demus, can. in domo, de Pœnitent. di-
stinct. 4.

- b *Ireneus. libr. 4. contra heredes. cap. 13. Fides (inquit) Abrahami, eadem fuit cum nostra. Nam & credidit Dei filiū, &c. Et Diuus Ambrosius de Fide ad Gratianum. cap. 2. Vnum Deum fides significat, quia vna fides noui & antiqui testamenti. Et vt Diuus Hilarius ait Psal. 39. Vnus & idem Deus Euangelii & legis est.*
- c *Dini Matthai. ca. 16. vers. 8. Cyrillus Archiepiscopus Alexandrinus. Tom. 2. libr. 4. Dialogorum de sanctissima Trinit.*
- d *Viguerius in Institut. Theolog. cap. 10. de fide in princip.*
- e *Ex Concilio Agathensi. cap. 12. relato in cano. symbolum, 16. de Consecrat. distinct. 4. in Concilio Martini Bracharens. can. 49. Vnde sumtus est can. non liceat. § 9. eadem distinct. 4. de Consecrat.*
- f *ca. canones. 15. dist. 1. 1. & 2. & l. nos reddentes, in fin. de Sum. trin. C.*
- g *ca. pen. & fin. de Consec. distin. 5. cap. 1. de summ. trin. in Sexto.*
- h *an quidam, vers. Arriani. 24. quast. 2.*
- i *Dicō can. quidam. § Sabelliani 24. q. 3.*
- k *De quo in d. c. canones. §. 2. 15. dist.*
- l *Hoc symbolum posuit Gloss. ad Rubric. de summ. trin. & ibid. Greg. cap. firmiter.*
- m *can. nolite errare, & ca. quis nesciat, 11. distin. can. non decet, 12. distinct. leg. nos reddentes, §. ideoque, de Sum. trin. C. Cyprian. lib. 4. Epistol. epist. 4.*
- n *Enumerantur Concilia, quibus fides adhibenda, in ca. sancta Romana. 15. distin. in tota 16. distin. in l. 3. & 4. §. suscipimus, de Summ. trin. & fid. Cathol. l. quicumque, de heret. C. l. si. de relig. lib. 16. Cod. Theodos. Nouel. Iustin. 103.*

CAP. IIII.

1. A quo fidelis.

Fides, † quæ virtus est Theologica, qua creditur, Donum Dei est. *a* Et non solius liberi arbitrii. *b* Auctor & consummator fidei Dominus IESVS CHRISTVS.

SCHOLIA.

a Sic Dini Matthai, cap. 13. vers. 11. Dominus ait Discipulis: Vobis datum est nosse mysterium regni cælorum: illis autem non est datum. & capit. 16. vers. 17. Beatus es Simon Bar-Iona, quia caro & sanguis nō reuelauit tibi, sed Pater meus, qui in cælis est. Et Actor. cap. 17. vers. 31. ibi. Fidem præbens omnibus, &c. Sed & Theodoreticus. lib. 7. de curatione Græcorum affection. dum de sacrificiis agit, scribit: Non vllis operibus nostris, sed per solam fidem, mystica bona consecuti sumus. Ego, inquit Deus, sum, qui deleo iniquitates, ppter memetipsum iniquitatum non recordabor. Et Diuus Paul. ad Ephes. cap. 2. Gratia Dei salui facti estis, & hoc non ex vobis: Donum Dei est, ne quis glorietur.

b Can. gratia. de Consec. dist. 4.

c Ad Hebræos 12. c. vers. 2. &c. Fides ex auditu: Auditus autē per verbum Dei: ad Roman. cap. 10. Et petebant a Domino discipuli, vt eis adaugeret fidem. D. Luca. ca. 17. vers. 5. Et otauit Christus pro Petro, ne deficeret eius fides. Obiectum fidei est, veritas prima seu diuina reuelans. Non enim fides Theologica hæc, de qua hic loquimur, credit aliquid, nisi prout est a Deo reuelate, id est nisi prout Dei est. Vide Thomam, 2. 2. quæstion. 1. artic. 1. Fundamentum (inquit D. Paulus) aliud nemo ponere potest, præter id quod positū est, quod est CHRISTVS IESVS, id: vt ait ibi Gloss. fides IESVS CHRISTI. I. ad Corinth. 3.

CAPVT V.

1 De fidei regulis.

E 2 Fides præcedit actum in gloss. c.

Quia itaque † Deus verax, ipseque omnipotens, qui constituit ea, quæ fidelibus credenda proposita sunt, nequaquam in ea fide dubitandum: *a* neque temere de ea disputandum. *b* Accedentem enim credere oportet, quia est, & iniquis

rentibus se remunerator fit. *c* Quod si A
quando dubium in fide subeat mentem,
elucidatio a Deo, & eius Ecclesia Catholi-
ca petenda est. *d*

S C H O L I A.

- a* Quia enim verax Deus, non potest in pro-
missis mentiri. Quia vero omnipotens, qua
vere dixit, potest nullo prohibente exsequi.
Sic arguit Deus discipulos apud D. Lu-
cam. c. 24. vers. 25. O stulti & tardi cor-
de ad credendum in omnibus, quæ lo-
cuti sunt prophetae. Et Divi Iohannis
Euangelio, ca. 20. vers. 27. arguit Divum
Thomam: Noli esse incredulus, sed fide-
lis. iniuriam facit dicenti, qui ei fidem non
adhibet, maxime Deo & verbo eius, si pro-
batio ab eo exquiratur: generatio adul-
tera & mala signum quaerit: D. Mat-
thæi, capit. 12. vers. 39. D. Lucae. 11. vers. C
29. Clemens Alex. lib. 2. Stromato. Sicut
iniuriam facit iudicio reuerendissima Sy-
nodi, qui semel indicata aut bene disposita
renoluero, & publice disputare ausus fue-
rit. l. 4. de sum. trinit. & fid. Catholica.
- b* In cano. 4. de summa Trinitat. C. facit, cano.
maiores 24. quæstione 1. cap. 36. cum qui-
bus, 24. quæstione. 3. Tertullian. de Præscr.
Heret. Vide quæ diximus lib. 2. Syntagm.
cap. 2. nu. 6. Quo enim humana ratio non
potest pertingere, eo fides pertingit: quare
rationum humanarum ope non egent, ca.
non turbatur, in fin. 28. quæstio. 1. Nocet
autem concertatio de fide publica, Indeo-
rum & Paganorum conuersioni: si quæ idem
inde nihil certi in lege Christiana putant:
& mysteria profanantur. Hereticorum
etiã impietas hoc ipsum auget & firmat.
Dum in dubium reuocatur, quod tantis,
sanctisq; Conciliis diffinitum mature an-
tea fuit: disputationem etiam inhibet my-
steriorum. D. Paul. 1. ad Timoth. 4. vers. 5.
l. damnatio. 6. §. 1. C. de heretic. Conci-
lium Chalcedonens. Act. 3. Meminit An-
nian. Marcel. lib. 23.
- c* Verba hæc sunt, D. Paul. ad Hebræos 11,

vers. 6. alibi dictū, nisi credideritis non
intelligeris. Isaiæ c. 7. fides etiam omnem
actionem precedere debet. Neque Agri-
cola metere poterit, nisi prius semen com-
mittat sulcis: nec mare transire, nisi se pri-
us mari credat & gubernatori. Nec ager a
morbo liberari, nisi se prius credat medico.
Nec prius discere, quam se crediderit præ-
ceptori, ut scribit Theophilus Antioche-
nus episcopus, libro contra Calumniato-
res Christianæ religionis: plura, & huius
rei exempla prosequitur D. Paulus per to-
tum. cap. 11. ad Hebræos. Simpliciter est
fidei confessio faciendâ, & firmiter creden-
dum. cap. 1. de summa Trinitate. Expli-
cat D. Thomas opusculo 23. & 24. Tomo
17. dubius in fide, infidelis est. cano. omne
22. quæstio. 1. cap. 1. de Heretic. Supplet
fides, quæ infirmitas ingenii nõ potest com-
prehendere. ca. nihil est aliud, de Consecra-
tion. distinction. 4. Simplicitas est sine in-
volutionibus, veritatis & sinceritatis ami-
ca. Simplicibus verbis fides proferenda,
cano. qui episcopus 23. distinctione. cano.
episcopus, 24. distinctione.

d ca. maiores de Baptismo. libr. 3. tit. 42. ca.
palam, 11. distinctione, ca. omnes, 22. di-
stinctione. Vide Gl. in cano. in illis, ad ver-
ba, In fide, 80. distinctione. Tertullian. in
lib. de Præscription. aduers. Heret. Ita, &
scribit, D. Ambros. ad Valentinianum, in
causa fidei, episcopos de laicis in Eccle-
sia, & non laicos de episcopis in consi-
stitorio debere iudicare. Et Cyrillus Ar-
chiepisc. Hierosolymi. Cathedesi Illumi-
nator. 5. fidem obserua a sola Ecclesia
traditam, & omni scriptura munitam.

C A P. V I.

- E* 1 De fide formata, & informi.
2 Confessio fidei quid.

Quando fides Theologica virtutem
habet veram, dicitur formata vel vi-
ua. *a* Quia ut corpus viuum dicitur, quod
actionibus vitæ fungitur: sic fides viuâ, quæ
per caritatem informatur, extrinsecus,
E

& bona opera agit. Quando vero inefficax est & sine caritate, informis dicitur: & mortua sine operibus. *b* Vtroque modo tamen virtus dicitur non acquisita sed infusa. *c*

Confessio fidei, est protestatio per verba & opera, nos esse Christianos. *d*

S C H O L I A.

a De fide vna seu formata. *Diuus Iacobus*, epist. canonica. cap. 2.

b *Uicē. cap. 2. diui Iacobi*, fides potest haberi sine caritate, & est vera fides: sed non vera virtus. in Concilio Tridentino sessio. 6. ca. 15. & ca. 28. quod colligitur ex 1. ad Corinth. c. 13. *ubi*. Si fidem habeā, vt montes transferam, caritatē autem non habuero, nihil sum. refertur in can. solet 3 1. de Pœnitent. distin. 4.

c Vide *D. Thomam*, 2. 2. question. 4. artic. 3. & q. 6.

d Fides professionis sine operibus non prodest, cano. sicut urgeri, & ca. fertur. 1. questio. si detur tempus & locus operandi, can. finali de Pœnitent. distin. 2. Duo sunt actus fidei, vnus interior, credere, qui pertinet ad iustitiam: alius confiteri ore & operibus, quæ pertinent ad salutem. ad Roman. 10.

e Credere porro tripliciter dicimus. Credere Deū dicimus, quando credimus Deum esse talem, qualis predicatur, vt vnum in substantia, Trinum in personis, filium incarnatum, &c. Credimus Deo, quando quæ Deus dixit, vera esse dicimus. Credere vero in Deum, tunc dicimus, quando consideramus Deum vt finem, & credendo Deum amamus, credendo & amando Deum, tanquam in ultimū finem ad eum tendimus.

CAPVT VII.

- 1 Fides cuius, fidelis Paganus.
- 2 Hæreticus. 3 Apostata.
- 4 Schismaticus.
- 5 Num ad fidem cogi quis possit.

A **Q**ui fidei IESV CHRISTI adhæret, i fidelis & Christianus dicitur. *b* Qui eam non recipit, paganus seu infidelis, vel Iudæus. *c*

Qui vero f prius etiam receperit, & 2 postea in aliquo, vel in quibusdam articulis ab ea dissentit, pertinaciter errorem defendens, Hæreticus dicitur. *d*

B Si in totum eam f relinquat & transeat 3 in paganismum vel Iudaismum, Apostata nuncupatur. *e*

Si vero se separet f non quidem a fide, 4 sed ab vnitatem Ecclesiæ, ei rebellando, Schismaticus. *f*

Fides f Catholica sponte ab initio suscipienda, nemo autem vi eam suscipere cogendus. *g* At qui susceptam abiecerit, ad eam redire, & in ea se continere cogendus est. *h*

S C H O L I A.

C *a* Can. mater Ecclesiæ, de consecration. distinction. 4. ex diui Augustini. libr. 1. de meritis & remiss. pecca. ca. 25. fideles sunt in Ecclesiā. & ipsa in eis, vt notat gloss. ad can. Ecclesiā caritas, ad verba, per Spiritum sanctum, de consecration. distin. 4. per can. seire, 17. q. 1.

b can. vnic. §. quia vero Christus, de sacra vnctio. lib. 1. tit. 15.

c Infidelis sine vera fide, & ita pagani quasi in pagis & in rusticitate & ignorantia viuentes, alieni a ciuitate Dei, vt ait Optat. Mileuita. Exstat titulus. C. de pagani & sacrificiis eorum. lib. 1. *ubi* pro idolatriis & Ethnicis accipiuntur. Est & titulus de Iudæis in Codice Iustinian. & in decretalibus libr. 5. titul. 6. libr. 5. Sexti titul. 2. & in Clement. libr. 5. titul. 3. & in Decreta. can. eos. 1. question. 1. & alia saepe de his mentio.

E *d* Quis sit Hæreticus dicendus docet capit. 27. hæreses, c. 29. dixit Apostolus, 24. q. 3. nempe, qui aliquid defendit contra articulos fidei, & contra Ecclesiam cum peruersa voluntate & pertinaci impugnatione. Alio-

ne. Alioquin enim, si quis erraret in fide & A
Ecclesia dogmatibus, & paratus sit se cor-
rigere, non censetur Hæreticus, c. dicitur A-
postolus, & c. qui in Ecclesia, & ibi Gloss.
24. questio. 3. & Gloss. in cap. non licuit,
17. distinct. can. hac est fides, 24. quest. 1.
Gloss. in c. damnatus, ad verb. pertinaci-
ter, de summa Trinitat. & hoc modo debet
intelligi, ca. dubius, de Hæretic. Dubius in
fide hæreticus est, si videlicet dubio pertina-
citer insistit. Quamobrem nec viri signa-
ri, rustici, vel alii idiotæ, qui sine dolo in
subtilitatibus fidei errant, adeo sunt hære-
tici dicendi, ut disputat. D. Thomas, 2. 2.
questio. articulo 6. Si modo pertinaciter
non hæreant errori, vel si credant conditio-
naliter, si Ecclesia ita credat. Neque et-
iam omnes tenentur habere fidem explici-
tam. Quia credere distincte, est fidei pro-
necta, potissimum, cum agitur de grauissi-
mis & abstrusioribus mysteriis, que ex-
plicitate debent credi, ab iis, qui alios doctu-
ri sunt. Articulos tamen quosdam com-
munes quilibet explicite necessario crede-
re tenetur ad salutem. Quæ admodum
quilibet Christianus sine culpabili igno-
rantia, non potest ignorare de Trinitate &
unitate, cui quotidie dicat in nomine Pa-
tris & filii & Spiritus Sancti: nec poterit
sine culpa ignorare de Natiuitate, Passio-
ne, & Resurrectione Domini, quæ quoti-
die a suis curionibus audire potest. Porro,
quot modis dici possit Hæreticus, cumula-
te docet Angelus Clauasius in summa, in
verbo Hæreticus. Num. 1. Vtrum autem
eo ipso, quod quis errat in fide dicendus sit
statim Hæreticus, vide Glossam ad cap. nec
licuit, ad verba, ad recipiendum, 17. di-
stin. Et vtrum teneamur credere ea solum,
quæ pertinent ad religionem: vide Gloss. ad
ca. in domo, ad verba, si quo minus, de
Pœnitent. distinctio. 4. Et num Papa possit
dispensare circa articulos fidei: vide Glos-
sam cum textu, ad verbum, Apostoli, in
ca. sunt quidam 25. questio. 1.

& Apostata, desertor est religionis Christianæ:

in l. 1. & toto titulo, de Apostatis, lib. 1. C.
tit. 7. Et hic est proprie Apostata a fide.
Sunt enim in iure Pontificia tres species A-
postasia: prima est Apostasia seu recessio a
fide, ut in proxime citatis, & in cap. non
potest, 2. quest. 7. Secundo, Apostasia est
discessio vel transgressio præcepti: ut in ca.
si quis venerit, & c. illud, de Maior. &
obedien. Tertio, est Apostasia irregulari-
tatis, quando quis sit desertor ordinis sus-
cepti, vel professe religionis. ut in ca. 1. &
3. de Apostat. lib. 5. decret. tit. 9.

f Schismatici quoque Hæretici dicuntur,
sed tunc hæresis est, si Schisma seu discessio
est antiqua. Atque ita Schisma est noua
congregationis noua discessio, seu rebellio
ab unitate & pace matris Ecclesia Catho-
lica. Separatio ab obedientia primi pasto-
ris. ut ait D. Augustinus, contra Cresco-
nium, & in questio. in diui Matthæi, ca.
2. Opta. Mileuitanus, 1. contra Parme-
nia. Quid autem intersit inter hæresin, &
Schisma docet D. Hieron. ad c. 3. epistola
ad Titum diui Pauli, in cap. 26. inter hæ-
resin. 24. quest. 3. Non habet fidem Chri-
sti, qui corpus illius, id est, membra Eccle-
siae, nititur distrahere. can. aduocavit 24.
quest. 1.

g Sic scribit Gregorius Paschasio episcopo
Neapolitano. li. 1. Epist. epif. 15. cuius ver-
ba in cap. 3. qui sincera, 45. distinct. & in
Concil. Toleta. 4. cap. 56. relato. in cap. 5.
de Iudæis, 45. distinctione, in cap. sicut Iu-
dæi. 5. de Iudæis lib. 5. tit. 6. diuus Augu-
stinus, contra literas Petilian. lib. 2. capit.
83. Cuius verba relata. in can. 33. ad fi-
dem, 23. quest. 5.

h Tertullia. ad Scapulam in fine: Non est,
inquit, religionis, cogere religionem,
quæ sponte suscipi debet, non vi. Idem
ait diuus Clemens, in principio, lib. 9. Re-
cognitionum ad Iacobum fratrem domi-
ni. Et D. Bernar. in Cantica sermo. 66. fi-
des. inquit, suadenda, non imponenda.
Sic Theodoricus Rex Romanorum Iudæis
scribens, apud Cassiodorum, lib. 2. Varia.

epistol. 27. Religionem imperare non A
possumus, quia nemo cogitur, ut credat
inuitus. *Et rursus apud eundem Cassio-*
dorum. libr. 10. episto. 26. Iustiniano Im-
peratori Theobaldus Rex, Cū diuinitas
multas patiatur religiones esse, non v-
nā audemus imperare: retinemus enim
legisse, voluntarie esse sacrificandum.

h *Dicto can. de Iudais, 45. distinkt. & dicto*
can. ad fidem, 23. quest. in 5. vide qua di-
cemus infra Deo fauente lib. 2. tit. 5. de Iu-
dais & paganis.

CAPVT VIII.

1 De Scopo & sine fidei & effectu.

2 Supplet baptismum, dat robur.

1 **F**idei finis est, † salus credenti. *a* verum
illa est fides intelligenda, quæ spem &
caritatem operatur: *b* hæc vnitas fidei
innumeros populos contegit, quos intus
diuersitas meritorum tenet: *c* omnia pur-
gat, *d* procellas militaris Ecclesiæ superat,
e Rempublicam magis quam sudores cor-
porales gubernat, *f* vbi sana fides non est,
non potest esse iustitia vera: *g* cum & sine
fide, falsa sit virtus etiam in optimis mo-
ribus. *h*

2 Fides supplet, † quando Baptismus vel
aliud Sacramentum haberi non potest, *i*
hac resistimus diabolo, *k* petimus & acci-
pimus a Deo, *l* hanc omnes Christiani te-
nentur defendere. *m*

SCHOLIA.

c Qui crediderit & baptisatus fuerit, sal-
uus erit: qui vero non crediderit, con-
demnabitur. *Diui Marci. cap. 16. vers.*
6. Actor. 16. vers. 1. Crede in Dominum
I E S V M, & saluus eris. facit can. ad Ro-
man. 10. vers. 10. Corde creditur ad in-
firmam, ore fit confessio ad salutem: & 1.
Petr. 2. vers. 6. qui crediderit in eum,
non confundetur. & capit. 11. Diui Io-
annis. vers. 25. Dixit dominus I E S V S.
Ego sum resurrectio & vita, qui credi-
derit in me, etiam si mortuus fuerit, vi-

uet: & omnis qui viuut & credit in me,
non morietur in æternum. & Actor. 10.
hinc omnes profectæ, &c. & ad Galat.
3. vers. 8. & Diui Ioannis. cap. 3. vers.
15. Vide Concilium Tridentinum. sessio.
6. cap. 7. & 8. vbi fides dicitur salutis ini-
tium, & radix iustificationis. Marti-
num Azpilcuetam Nauarrum in Ma-
nuali confessorum. cap. 11. nu. 17.

b *Ad Galatas 5. versu. 6. Diui Iacob. capit.*
vers. 2. 24. can. Circuncisio, & ca. firmum,
de Pœnitent. distin. 2.

c *ca. sit rector, in medio, 43. distin.*

d *ca. final. 15. questione fin. can. si Petrus,*
24. quest. 1.

e *ca. non turbatur, 24. quest. 1.*

f *Vide luculenter, ca. in qualibet, 23. qua-*
stione 8.

g *Quia iustus ex fide uiuit. can. vbi sana,*
24. q. 1.

h *ca. omnes, 28. q. 1.*

i *ca. Baptismi, de Consecrat. distin. 4.*

k *1. Petri. ca. 5.*

l *Diui Matthæi. cap. 21. vers. 22.*

m *can. nos. & ca. vbi nam, 96. dist.*

DE SACRAMENTIS.

TITVLVS SEXTVS.

CAPVT I.

Continuatio. sacramentorumque nouæ
legis vis.

Quia per Sacramenta nouæ legis o-
mnis vera iustitia, vel incipit, vel cœ-
pta augetur, vel amissa reparatur, *a* & quia
Sacramenta non sunt superflua, sed ad sa-
lurem necessaria: *b* inter ea, quæ in fide
Christiana consideranda sunt, ea quoque
pertractabimus secundum iuris Pontificii
exigentiam, remissis lectoribus in aliis ad
sacræ Theologiæ interpretes. *c*

SCHOLIA.

a *In Concilio Tridentino. sessione 7. in proœ-*
mio. Notat Ioannes Gerſo. in 2. parte ope-
rum,

ruus, in compendio Theologia de septē Sa-
cramentis ex Hugone, quod Sacramenta
noua & veteris legis habent triplicem dif-
ferentiam. Primo, quod nostra Sacra-
menta sunt immediate signa gratia: illa
non. Secundo, quod nostra Sacramenta
sunt signa & causa, illa vero sunt signa
tantum. Tertio, quod Sacramenta veteris
legis promittebant tantum gratiam, quam
non continebant: nostra dant gratiam quam
continent.

b Eod. Concilio & session. cap. 4. & 5. quo-
modo Sacramenta ut medicina in Ecce-
lesia sint necessaria. Vide D. Thom. 3. parte,
q. 61. Vignarium, in institutionib. Theo-
logicis, cap. 16. vers. 9.

c Tractarunt maxime in 4. librum magistri
sententiarum & ex canonistis Nicolaus
Plouius & Stephanus de Caieta Neapoli-
tanus, in repetition. cap. ad limina, 30.
question. 1.

CAPVT II.

Quid Sacramentum.

Sacramentum nouæ legis, est inuisibi-
lis gratiæ visibilis forma. a.

SCHOLIA.

a cap. Sacramentum, 32. de Consecration.
distin. 2. & lib. 4. Sentent. patrum, dist.

1. & 8. quæ finitio constata videtur, ex tri-
bus locis. Diui Augustini primus est in
decimo de Civitate Dei. ca. 5. Vbi ait: Sa-
crificium ergo visibile, inuisibile sacri-
ficii Sacramentum, id est, sacrum signū
est. Secundus locus, ex libro de Gatechi-
sands rudibus, c. 20. vbi ait: De Sacra-
mento sane quod accepit, cum ei bene
commendatum fuerit, signacula qui-
dem rerum diuinarum esse visibilia,
sed res ipsas inuisibiles in eis honorari.

E Tertius est, ex epistola eius, 66. Vbi, si au-
tem malus est, operatur per illum De-
us visibilem Sacramenti formam, ipse
autē dat inuisibilem gratiam. Quid au-
tem signum sit definit idem, lib. 2. de Do-

ctrina Christiana. Signum est res prater
speciem, quam ingerit sensibus, aliud faci-
ens ex se in cognitionem venire. Refertur
in ca. signum, 33. de Consecration. distin-
ction. 2. Iuo etiam testatur parte 2. capit.
8. & can. multi secularium, 84. distinc-
tione. Gregorius ait: Sacramentum vero est
in aliqua celebratione, cum res gestata
fit, ut aliquid sanctificare accipiamus:
quod sancte accipiendum est. Sunt au-
tem Sacramenta, Baptisma, Chrisma,
corpus & sanguis Christi, quæ ob id Sa-
cramenta dicuntur, quia sub tegumen-
to corporalium rerum diuina virtus se-
cretius salutem eorundem Sacramen-
torum operatur: vnde a secretis virtuti-
bus vel sacris, Sacramenta dicuntur, &c.
Hugo vero de Sancto Victore lib. 6. de Sa-
cramentis, parte 9. capit. 2. ait: Sacramen-
tum esse materiale elementum extrin-
secus oculis suppositum, ex institutione
figurans: ex similitudine representans;
& ex sanctificatione aliquam gratiam inui-
sibilem continens. Porro dixit, Sacramentum
nouæ legis, ut appareat nos loqui de Sacra-
mentis eius, non de antiquæ legis Sacramen-
tis, quæ a nostris differunt, ut docetur in
lib. 4. Sententiarum distinctio. 4. & sequent.
Exstat can. 2. session. 7. Concilii Tridenti-
ni. In hac verba: Si quis dixerit ea ipsa
nouæ legis Sacramenta a Sacramentis
antiquæ legis non differre, nisi quæ ce-
rimoniarum sunt alia & alii ritus externi,
Anathema sit. Porro hic omittimus alias
finitiones vel descriptiones Sacramenti: cō-
tenti enim illa sumus intellecta secundum
intentionem Ecclesie. Si quis tamen velit
latiorem, poterit Hugonis referre, quam
ponit, lib. 1. parte 9. cap. 2. Sacramentum
(inquit) est corporale & materiale ele-
mentum foris sensibiliter propositum, ex si-
militudine representans, & ex institutio-
ne significans, & ex sanctificatione conti-
nens aliquam inuisibilem & spiritualem
gratiam. Et his duabus erit contentus iu-
ro iuris Pontificii finitionibus, quæ recepta

sunt: quamquam aliqui dixerint, non posse A
Sacramentum quid sit definiri, ut Okam,
Iohannes Maior, Ricardus: in 4. sententiar.
cap. 1. Difficiliora autem reuicimus de Sa-
cramētis ad Theologos, quorum proprium
est de illis tractare, ut num definitio Sa-
cramenti uniuoce conveniat Sacramentis
legis veteris & noua. In quo sunt & dua
sententia interpretum sacrorum, ut pote-
ris videre in predictum lib. 4. sententia-
rum, distinctio. 1. Albertum, Thomam, B
Bonauenturam, Dominicum Soto &
alios.

CAPVT III.

- 1 Quod sunt Sacramenta noua legis septem.
- 2 Tria characterē indelebilem imprimunt.

SACRAMENTA noue legis, septem
sunt: Baptismus, Confirmatio, Euchari-
stia, Pœnitentia, Extrema Vnctio, Matri-
monium, Sacer Ordo. a De quibus post-
ea suo loco, Deo fauente, dicemus latius. C
2 Horum tria imprimunt characterem
in anima indelebilem, hoc est, signū quod-
dam spirituale & indelebile, unde ea itera-
ri non possunt, Baptismus, Confirmatio,
Ordo: b Alia indelebilem non imprimunt,
& ideo iterari possunt. c.

SCHOLIA.

2 Sic resoluit sancta Catholica Ecclesia, in D
Concilio Tridentino, session. 7. canon. 2. ex
Concilio Florentino, ex decretis Eugenii
ad Armenos. Heretici dissident. Quidam
enim duo, quidam tria, quidam pauciora
vel plura contra definitionem Ecclesie po-
nunt. Et qui duo ponunt, asserunt tan-
tum Baptismum & Eucharistiam: cum
tamen sacri patres & de aliis meminerint,
ut de illis duobus, ut suis locis singula de-
monstrabuntur, ut & Cyprianus meminit E
de Vnctione, lib. 1. epistola 12. & ibi et-
iam de remissione peccatorum & pœnitentia,
ut Terullian. lib. de Pœnitentia. Hiero-
nymus contra Luciferianos, Leo Ma-
gnus epistola 90. D. Augustinus epistola

118. ad Ianuarium, Baptismum & Eu-
charistiam agnoscit. & lib. 5. contra Do-
natistas, ca. 20. Confirmationem. & lib. 2.
contra epistolam Parmeniani, c. 13. lo-
quitur de sacris ordinibus, conferens illos
Baptismo. Omitto reliquos Sacros de aliis
interpretes.

b In Concilio Tridentino, session. 7. cano. 9.
& sessio. 23. cap. 4. ex decretis Eugenii in
Concilio Florentino. Vide de his & Ange-
lum Clauasium, in summa ad verbum
Character, & in lib. 4. Magistri senten-
tiarum distinctio. 6. questio. 1. 2. 3. 4.
& 5. Character est quedam spiritalis
qualitas anime, que significat gratiā gra-
tiam facientem, disponit que ad eandem,
habens aliquam similitudinem cum gra-
tia, que est similitudo Dei, unde omnes cō-
figuratur Deo, & distinguit ab his, qui iam
sunt de grege Domini, ut ait predicto loco
Angelus in summa. Quae sunt ordinis sacri
cuiuscumque semper remanent, ut sacer-
dos episcopus ordinatus, &c. nec possunt ita
ordinati priuari. In quo conuincitur anti-
quorum quorundam etiam magnorum
virorum error, qui tempore Cypriani Mari-
tyris in Africa, sedente Concilio Roma de-
cebant, Schismaticos, Hereticos & Exco-
municatos, deiori ab omni gradu, dignita-
te & ordine, ut neque sacerdotes remane-
rent, nec Episcopalem retinerent episcopi
ordinem, nec Diaconi Diaconatum, & sic
de similibus, nec possent baptizare, & ba-
ptisarentur ab illis baptisati, non consecra-
rent, non ordinarent, & totum ab istis fa-
ctum dicerent iterandum: non darent spi-
ritum Sanctum, quem non haberent; de
quibus disputatur, & referuntur plures
sententia in 4. sententiarum, distinctio. 25.
& in distinctio. 13. eiusdem libri, ubi Ma-
gister sententiarum non tenetur ab aliis
Scholasticis, & in cap. Arrianos, 73. cum
sequentibus, 1. questio. 1. Cyprian. episto-
la contra Parmenionem, & c. si quis in-
quit, eadem 1. questio. 1. D. Augustinus lib.
2. contra epistolam Parmenionis, cap. 13.
1076.

tomo, 7. Et pro omnium sententiarum A
 Concordia Joannes Gerson in 1. parte ope-
 rum, tractat. de conferebilitate Papæ ab
 Ecclesia, consideratione 13. ait duplicem
 adhibendam distinctionem. prima, episco-
 pus Hæreticus aut degradatus ab Ecclesia,
 aut intendit dare Et facere conformiter
 ad intentionem Ecclesia, vel baptizat, vel
 consecrat, vel ordinat, vel confirmat, ma-
 teriam insuper Et formam debitas obser-
 uat: aut defecit in aliquo istorum: intentio-
 ne videlicet corrupta Et erronea, vel in
 materia vel forma. De primo casu intelli-
 git Divus Augustinus Et Ecclesia, ut illi
 consecrent, baptizent, etsi depositi Et Hæ-
 retici aut Schismatici. In secundo casu de
 his, qui deficiunt, alii intelligunt dicentes,
 quod sacerdotes Hæretici nihil agant, qua-
 les erant plurimi hæreticorum antiquitus,
 ut Arriani Et errantes in ipsa substantia
 sacramentorum. Constituitur rursus aliam C
 distinctionem de efficacia sacramentorum
 collatorum ab indignis sacerdotibus Et
 hæreticis: de efficacia vel quoad utilita-
 tem, vel quoad veritatem: ratione quippe
 utilitatis dicuntur nulla, quia non pro-
 sunt facientibus, neque scienter recipienti-
 bus: sed potius obsunt, quod pertinet vero
 ad veritatem consecrationis sacerdotum
 hæreticorum more Ecclesia facte Et inten-
 tione habent efficaciam Et veritatem. D
 Sacramenta que non imprimunt chara-
 cterem, iterari possunt, que imprimunt,
 non possunt, in can. 1. 2. 3. sub 68. distin-
 ction. capit. et si illa, 23. §. breuiter, cum 12.
 sequentibus. 1. question. 7. ubi id ipsum ex-
 plicatur Et distinguitur. Et cap. licet, 32.
 quest. 7. cano. quod quidam, 1. quest. 1.
 cap. sacramenta, 34. ea. di. 1. questio. 1. Si
 quid autem in sacramentis que non ite-
 rantur omissum sit, illud quod omissum est E
 sine iteratione reliquorum suppletur, ca-
 pit. 1. 2. 3. de Sacramen. non iteran. lib. 1.
 tit. 16. facti, cap. qui vis, de Consecration.
 distinction. 4. Quod si etiam dubitetur
 num Sacramentum, quod iterabile non

est, collatum fuerit, non dicitur iteratum
 dum conferetur. cap. si nulla, de Consec. di-
 stinct. 4. cap. veniens, de Presbytero non ba-
 ptiza. Minstra. lib. 3. titulo 43. Iterantur
 Sacramenta, Eucharistia, can. quotidie, c.
 si non frequentius, de Consecr. distinct. 2.
 Extrema unctionis, Hostiens. ad tit. de Sa-
 cramen. non iterandis, c. Et que sunt. Pœ-
 nitentia, priuata scilicet, cap. omnis, de Pœ-
 nitent. Et remissio, non publica, can. in ca-
 pite 50. distinct. Matrimonium, cap. pe-
 nu. Et fin. Et toto titulo de Secun. nup. ite-
 ratio tamen matrimonii intelligitur alie-
 ro ex coniugibus mortuo, non viuente v-
 troque.

CAPVT IIII.

I. Que adsunt in Sacramento.

SACRAMENTUM quatuor exigit, pri-
 mo, elementum seu debitam mate-
 riam; Secundo formam verborum; a Ter-
 tio ministrum accommodum. b Quarto
 intentionem ministrantis. c.

SCHOLIA.

a Elementum, est res, ex qua Sacramentum
 fit, ut aqua in baptismo: vinum Et panis in
 Eucharistia, Et c. Verba habent formam
 distinguentem quod fiat, ut in baptismo
 forma, Ego te baptizo in nomine Patris
 & Filii, & Spiritus sancti. In Eucharistia,
 hoc est corpus meum, &c. cap. detrahe,
 1. question. 1.

b Quædam Sacramenta habent ministrum
 suo ministerio accommodum, ut postea li-
 quebit ex explicatione singulorum. Et ita
 in Concl. Tridentino, sessio. 7. can. 10. Si
 quis dixerit Christianos omnes, in ver-
 bo Et omnibus Sacramentis admini-
 strandis habere potestatem, anathema
 sit. Vide Concilium Carthaginense, 4. ca-
 pit. 98. Veluti non potest Ordo sacer, aut
 Confirmatio conferri, præterquam ab epi-
 scopo, vel ab habente potestatem episco-
 palem. capite Abbates, de Priuileg.
 in Sexio. Vide Et Glossam distinguen-
 tem in capitul. 1. 79. distinctione capitul.

cum contingat, de *Etate*. & *qualis*. & *A*
ibi de Ordinatione. De confirmatione ve-
 ro, in cap. de his, cum 2. sequentibus, de
 Consecration. distinction. 5. capi. quanto,
 de Consuetud. Habent Eucharistia, pœni-
 tentia, extrema unctio, proprium ministrū
 presbyterum. de Eucharistia in capi. per-
 lecto, 25. distinction. capit. firmiter, §. una,
 de Summa Trinita. De pœnitentia vero
 distinguunt an sit publica vel priuata; Pu-
 blica namque seu solemnis, imponetur tā-
 tum ab episcopo, de qua in dict. ca. in capi-
 te, 50. distinc. c. Abbatibus, de Excessibus
 pralator. Alia vero, siue fiat in facie Ec-
 clesie, vel alio modo, potest imponi a sacer-
 dote alio quam episcopo, confessionem au-
 diente. Goffredus, Hostiensis, & alii, ad
 can. pœnitentes, 50. distinction. ca. omnes,
 utriusque sexus, de Pœnitent. & remis. cū
 similib. Baptismus in casu necessitatis, non
 habet specialem ministrum, si discrimē vi-
 ta baptisandi immineat, dum sacerdos ex-
 pectatur. ca. in necessitate, & can. cumq.,
 de Consecration. distinction. 4. cap. super
 quibus, 30. quæstion. 2. Extra necessitatē,
 habet proprium parochum presbyterum
 pro ministro, c. 1. de Cleric. non ordina-
 ministranti. Sacramentum porro matri-
 monii, cum consistat in consensu viri &
 mulieris, ex necessitate non habet ministrū
 proprium: tamē propter solemnitatē, ha-
 bet sacerdotem. ca. cum inhibitiō, de Clau-
 destina desponsat. Omnibus commune est
 Sacramentis, peccata & malitiam mini-
 strorum, quibus data est potestas, tractan-
 di & concedendi Sacramenta, nihil obesse
 sanctitati & puritati Sacramentorū, que
 non polluantur per ministrorum vitam, c.
 Sodomita, 37. & cano. remissionem, in §. 1.
 ubi pulcherrime adduntur rationes, 1.
 quæstio. 1. Non enim meritum Sacramē-
 torum ex persona ministrantium, sed a
 virtute pendet diuina, ut docetur in can.
 multa, ca. ita sit, c. quatuor, ca. non nocet, c.
 non ne, 1. quæst. 1. Et quādiu tolerantur
 ministri ab Ecclesia, tandiu ab illis possunt

accipi Sacramenta, ca. vestra. 7. de coha-
 bitatio clericor. & mul. lib. 3. tit. 2. can. o-
 mnia, ca. nulli, ca. per Esaiam. 1. quæst. 1.
 c. fin. 15. quæst. fin. Ab hereticis tamen,
 quos vere scimus esse hereticos, nō sunt ac-
 cipienda. ca. final. 24. quæstion. fin. Si tamē
 ab illis dentur in forma Ecclesie Catho-
 licæ, virtute non carent, c. secundum, 19.
 distinctio. canon. si autem, cum tribus se-
 quentibus, c. sicut, ca. quod pio, 1. quæstion.
 1. Contrarium, si non dentur in forma Ec-
 clesie Catholice, ca. qui. §. sed notandum,
 1. quæst. 1. Quamobrem Sacramentum
 in forma Ecclesie datum, iterandum non
 esse: verum virtus sacramenti dabitur per
 manus impositionem eorum, qui heretici
 non sunt. vide distinctiones in c. prater
 hoc, §. porro, 32. distinct. Ab excommuni-
 cato quoque collata Sacramenta vim ha-
 bent, quamuis peccet, qui ea in eo statu con-
 fert. c. si celebra, de cleric. excommu. mi-
 nistran. In Concil. Tridentin. session. 7. ca-
 non. 12. Si quis (inquit) dixerit, ministrū
 in peccato mortali existentem, modo
 omnia essentialia, quæ ad Sacramentū
 conficiendum aut conferendum per-
 tinent, seruauerit, non cōficere aut non
 conferre Sacramentum, anathema sit.
 Et in titulo de Baptismo, in eadem session.
 cap. 4. & in session. 14. titulo de Ministro
 huius Sacramenti & absolutione, cap. 6.
 Sic negatur Sacramenta vera esse apud
 hereticos non quantum ad formam, sed
 quantum ad virtutem, ca. omnes, 14. §.
 item. cum dicitur, 28. quæst. 1. Vide hoc ex-
 plicatum, in ca. quod quidam, 97. sub 1.
 q. 1. §. verum, 32. distinct. c. cum renun-
 tiatur, 32. quæst. 1. ca. quamuis, de conse-
 cration. distinctio. 4.
 Intentio esse debet, ut qui confert Sacramē-
 ta, intendat illa conferre, & ad eum finē,
 quo instituta sunt, conferat: non loco, non
 per irrisionem vel contemtum: & cum in-
 tentione Sacramenti, verba Sacramenti
 pronuntiet. Quod Innocentius late expli-
 cat, ad c. 1. de Baptismo. facit, q. de trabe,
 qua. 1.

que. 1. & Concilium Tridentinum session. A
7. de Sacramentis, ca. 11. Si quis (inquit)
dixerit, in ministris, dum Sacramenta
conficiunt & conferunt, non requiri
intentionem, saltem faciendi quod fa-
cit Ecclesia, anathema sit. Id etiam ex
diuo Augustino, translatum in cap. solet
etiam queri, 3. de Consecration. distin-
ction. 4.

CAPVT V.

1 A quo instituta Sacramenta.

1 SI quis dixerit Sacramenta nouæ legis,
non fuisse omnia a IESU CHRISTO
Domino nostro instituta, anathema sit. a

SCHOLIA.

a Verba hæc ponuntur in Synodo Tridenti-
na sessio. 7. ca. 1. & in Concil. Florentino in
decretis Eugenio ad Armenos. & in sum-
ma, baptisma institutum. D. Matthæi
ca. 28. Confirmatio promissa a Christo in
die Ascensionis eius, Diui. Luc. cap. 24.
Instituta die Pentecostes, Act. 1. Sacra-
mentum corporis Christi institutum, DD.
Matthæi c. 26. Marci c. 14. Luca 22. ad
Corinth. c. 11. Sacramentum Pœnitentia
vel absolutionis institutum, D. Matthæi,
c. 16. & 18. & Diui Iohan. Euang. cap.
20. de Sacramento ordinis agit D. Paul.
ad Ephesios, c. 4. Diuus Matth. c. 26. D.
D. Marcus, cap. 10. & 14. D. Lucas, cap.
9. 10. & 22. Sacramentum matrimonii
liquet, ex c. 19. D. Matthæi: vnctionis ve-
ro extrema ex epistola Diui Iacob. cap. 5.

CAPVT VI.

De forma concedendi Sacramenta.

Sacramenta vna & eadem forma vbi-
que administrari debent, ne fiat schisma
in Ecclesia. a.

SCHOLIA.

a Cyprianus Epistola 8. lib. 4. Diuus Au-
gustinus de Ecclesiasticis dogmatibus, c.
30. facit, c. fin. 11. dist.

CAPVT VII.

1 Quibus, & qua necessaria sunt Sacramen-
ta, & qua necessitatis & voluntatis.
2 Num apud hæreticos.

OMNIA Sacramenta sunt quidem ad
statum vniuersalem Ecclesiæ necessa-
ria; a Baptismus introeuntibus Ecclesi-
am; b Confirmatio ad robur pugnantium;
Eucharistia ad viaticum progredientium;
c Pœnitentia, pro redeuntibus vel respici-
entibus; d extrema vnctio, exeuntibus
ab hoc seculo; e ordo diuinis & seruienti-
bus; f Matrimonium, generantibus; g Ra-
tione vero singularium personarum Chri-
stianorum, quædam dicuntur singulis Chri-
stianis necessaria seu necessitatis; h quæ
sunt de præcepto: & tenetur quilibet
Christianus ea recipere certo loco & tẽ-
pore, i quæ non possunt prætermitti si de-
tur tempus, ex contemptu, k sine detrimen-
to salutis æternæ. Qualia sunt Baptismus,
l Confirmatio m, Eucharistia, n Extrema
vnctio, o Pœnitentia, p Quæ nihilominus
quantumuis necessaria, tamen temere nõ
dantur omnibus, veluti impœnitentibus
q, nec mox a grauioribus peccatis rede-
untibus, r acephalis, s excommunicatis.
t Alia porro sunt Sacramenta voluntatis,
quia ea Christianus si velit, potest accipe-
re, nõ tamẽ cogitur: qualia Ordo: v & Ma-
trimonium. x Apud Hæreticos negantur
esse Sacramenta vera; non quidem quan-
tum ad formam, sed quantum ad virtutem y.

SCHOLIA.

a In Concil. Trident. session. 7. cap. 4. sunt co-
lumna ista septem, quas sibi sapientia in
domo sua excidit.
b ca. nulla præter, § porro, de Consecratio. di-
stinct. 4.
c ca. vnic. § per famulos, de Sacra vnctione,
can. Spiritus sanctus, de Consecration. di-
stinct. 5.
d c. qui recedunt, & c. de his, 26. quæstion. 6.
e c. his qui, 26. quæst. 7. c. 2. §. 2. de Pœnit. di-
stinct. 3.

F

f ca. ab infernis, 26 quaestione septima.

g ca. clericos, 21. dist.

h ca. omne bonum, 27. quest. 7.

i Probatur diuisio Sacramentorum, in necessaria & voluntaria. in c. veniens, 8. & ibi Gloss. de Transact. Dignitatis qua non sunt necessitatis, dixit, ca. remissionem, 39. §. sed notandum. 1. quest. 1. ubi Glos. tractat. de singulis Sacramentis necessitatis & voluntatis, seu dignitatis.

k In summa Rosella dicta, in verb. Sacramentum.

Alioquin si sine contemptu pratermittatur Sacramentorum sumtio, non est iudicandum de damnatione pratermittentis: cum potestas Dei non sit alligata Sacramentis, & posset ideo si illi placuerit, aliter saluare. c. debitum, 4. de Baptismo. lib. 3. titu. 4. 2. c. final. de Pœnitent. distinct. 7. c. fin. de Presby. non Baptisa.

m ca. nulla prater, de Consecration. distinct. 4.

n ca. nullus, de Consecration. distinct. 4. Est autem necessitatis confirmatio, habitata ratione contemptus, non aliter: ut ait Panormit. ad ca. esse dispositionem ad gratiam, de Consuetudi.

o ca. omnis Christianus, de Consecration. distinct. 4.

p can. 1. caus. vicesima sexta quaest. 7.

q ca. non potest, de Pœnitent. distinct. 1.

x Fere per totam, causam vicesimam sextam, quest. 7.

s ca. in aditione, de Pœnitent. distinct. 1.

t ca. Abbatibus, vicesima octaua. quaest. 2.

v can. si quem, de Senten. excommu. ca. Engeltrudam, 3. quaest. 4.

x cap. ubi ista, septuagesima quarta distinct. 1.

y ca. ubi non est, 30. quaestione 2.

z ca. omnes, 14. §. item cum dicitur. 28. quaest. 1. Vide hoc explicatum, in c. quod quidam, 9. 1. 1. q. 1. ca. cum renuntiatur, 32. quaest. 1. ca. quamuis, de Consecratione. distinct. 4.

A CAPVT VIII.

Effectus Sacramentorum gratia,
Character.

QVODLIBET sacramentum nouæ legis habet duos effectus. Vltimus, & principalis est gratia: Alius dispositiuus ad gratiam, qui in Baptismo, Confirmatione, & Ordine dicitur Character: in aliis autem quatuor Sacramentis, dicitur Ornatu. a Deo sibi iustificat, & interior effectus Sacramentorum, iustificatio est. b.

SCHOLIA.

a Iisdem verbis Vignierius in Institutionibus Theologia. cap. 16. vers. 10. de Sacramentis in generali. Explicatque versu 6. Vbi, refert sententiam Diui Thomae, quod in omni Sacramento sunt tria, scilicet Sacramentum tantum, res tantum, & res & Sacramentum simul. Atque rem & Sacramentum simul vocari characterem in Sacramentis Baptismi, Confirmationis & Ordinis: & in aliis quatuor Sacramentis Thomistas vocare illam entitatem ornatum, & dicere esse dispositionem ad gratiam. in 4. sententiarum distinct. 22. quest. 2. Videnda, & summa. Astexana, lib. 4. tit. 1. versu. circa quartum. Explicat autem D. Thomas, 3. parte summa, q. 65. artic. 1. quomodo Sacramenta Ecclesia ordinantur ad duo, ad perficiendum hominem in his, quae pertinent ad cultum Dei, secundum regimen Christianae & spiritalis vite; & in remedium contra peccatum. b Vide Diuum Thomam in 3. parte summa, quest. 62. artic. 8. & ad Romanos, capite 8.

CAPVT IX.

Abusus Sacramentorum vitandus.

VITANDVS est summo opere & præcauendus abusus Sacramentorum, & ne in aliorum vsus, quam ad quem instituta sunt, applicentur. a Ideo firma custodia, clauibus adhibitis, conseruanda, ne temeraria

raria manus ad illa extendi possint, ad tentanda nefanda & horribilia dictu: id eoque pœna imposita ea negligenter custodientibus. *b.*

SCHOLIA.

a Vide Angelum Clauasium, in summa, in verbo, Sacramentum. Numero, 13. Abmunitur impiissime Sacramentis sortilegi, Vide qua dixi, lib. 3. Syntag. iur. cap. 6. & lib. 4. c. 15. Probat, & cap. 2. de Apostat. can. qui vis, 117. & sequ. de Consecration. d. st. in d. 4. Inssu Deus, Exodi, cap. 30. Mosi facere unctiois oleum Sanctum, opere unguentarii, quo ungeretur tabernaculum & res eius ad Sanctificationem. Prohibuit autem carnem hominis ungi ex eo, sub pœna mortis. Id ipsum & de thymiamate altaris dictum, ne ad profanos & priuatos usus sub pœna mortis conuerteretur.

b cap. 1. de Custod. Eucharistia, Chrismatis, & aliorum Sacramentorum, lib. 3. tit. 44. cap. sane, 10. de Celeb. Missar. lib. 1. tit. 41. ca. qui bene non custodierit, de Consecration. distinction. 1.

CAPVT X.

Rationes aliqua Sacramentorum.

i TRIPliciter porro de causa dicunt Theologi instituta fuisse Sacramenta, propter humiliationem, eruditionem, & exercitationem: *a* sed hæc & alia apud illos cognoscenda relinquamus, progrediamur, & ad singula Sacramenta perueniamus.

SCHOLIA.

a Magister sententia. lib. 4. distinction. 1. question. 2. Propter humiliationem, ut dicitur homo insensibilibus rebus, qua ei natura inferiores sunt, se ex præcepto Creatoris cum reuerentia subicit, ut magis ex hac reuerentia placeat; non in illis, sed per ea ab eo querens opem. Erudito eo respicit, ut id quod foris in specie visibili cernitur, ad inuisibilem virtutem agnoscendam mens erudiat. Exercitatio, eo pertinet, ne homo sit otiosus, & vana contemplatione a damone inficiatur.

A D E B A P T I S M O

TIT. VII.

a De Baptismo & eius effectu lib. 3. Decret. Tit. 42. in Cle. lib. 3. tit. 15. in Decreto Gratia. tota distinct. 4. de Consecratione. in Codice Iustiniano, ne sanctum Baptisma reiteretur lib. 1. tit. 6. in nostro Syntag. Iuris, lib. 2. c. 4.

CAPVT I.

B De nomine, & in Glossa: quando aqua sacramentum: & quod lingue tantum tres in Ecclesia, & de profano baptisinate.

BAPTISMUM inter Sacramenta annumeratiam satis superiori titulo dictum est. *a* Quamobrem probatione illa contenti ad reliqua, qua baptismi sunt, prouenio. Baptismus generaliter, idem est, quod ablutio, asperctio, a Græco verbo, *b* βαπτίζω, quod est abluo, immergo, unde βαπτισμός & βαπτισμα, merctio, lotio, ablutio; & βαπτιστήριον lauacrum; & βαπτιστής seu baptista, qui immergit, qui abluit. Commune ita nomen & profanis & sacris ablutioibus & expiationibus: c verum hic de Ecclesiastico, diuino & sacramentali baptisinate, agere instituiamus tantummodo.

SCHOLIA.

D a Supra tit. 6. & c. 2. Gloss. ad c. 1. ad ver. Sacramentum, de Consecration. distinct. 4. tradit, aquam in baptismo, esse Sacramentum, & ipsum characterem, similiter 32. question. 2. c. licite, & ipsam etiam ablutioem. Et hæc tria idem significare, scilicet ablutioem interius factam, vel qua fieri debet propter fide accipientem. Aquam autem incipere & desinere esse Sacramentum in prolatione vltima litera illius forme, quia tunc signat: non ante vel post esse Sacramentum, remanere tamen rem sacram, cap. 1. de sacra unctio. Quem admodum dicitur in oleo benedicto vel Chrismate: quia tandiu est Sacramentum, quandiu fit cum eo unctio, non ante

vel post: remanere tamen rem sacram., A quamvis alii contrarium dicant, inquit Glos. ut notatur in c. detrabe. 1. quest. 1. adde, can. per aquam baptismi, de Consecratione distinctione 4.

b Hic obiter notandum Ecclesiam Catholicam vii tribus linguis principalibus, Hebraica, Graeca, Latina. Verba quaedam in suis mysteriis & diuinis administrationibus, integra & immutata retinuisse: non autem ex aliis admisisse. Eo quod titulus Crucis, in qua Dominus noster fixus fuit, Hebraice, Graece & Latine tantum conscriptus fuit. Diui Iohannis, c. 1. Sic ex Hebraeis inuenimus: Eli, Eli, Lamanazabatani. D. Matthei, cap. 27. Deus Zebaoth. Messa a mas, tributum, oblatio. Ex Graecis habemus: Kyrie eleison; Baptisma, Chrisma, Exorcistes, Cathecumenos, Euergumenos, Eucharistiam, & alia plura, ex Latinis fere omnia nunc nobis.

c Profana baptismata, sunt ablutiones a sordibus corporalibus, qualia habebant plura Iudaei, Ecclesiastici, 34. Marci 7. Docuimus & lib. 36. Syntagmatis, c. 2. Num. 1. quomodo & per aquam gentiles expiarent crimina; qua ibi vide.

CAPVT II.

- 1 Diuisio seu distinctio Baptismi octuplex.
- 2 Christianum, sanguinis, fluminis.
- 3 Fluminis.

R VRSVM Baptisma in sacra scriptura octuplex refertur. a Primum, fuit diluuii, quo terra inundata est a peccatis, seu peccatoribus, deletis seu suffocatis delinquentibus, qui tunc eam incolebant. b Secundum fuit in maris rubri transitu, in quo adfuit aqua, nubes & ignis. Tertium, fuit illud, quo immundi lauabantur, & post lotionem purificati in castra redibant. d Quartum Diui Ioannis Baptisma, introductorium ad Christi Baptisma, nondum tamen spiritale, sed ad poenitentiam pertinens. e Quintum, constat lacrymarum copiosa emissionem, vere laboriosum. f Sex-

tum ex sanguinis irrigatione seu aspersione, in martyrio pro fide Christi. g Septimum Baptisma dicitur non salutare, quod sine fine peccatores punit. h Octauum Christianum totum spirituale.

Brenius autem, † Baptisma Christianum 2 distribuimus, in Baptisma sanguinis, fluminis, & fluminis. k Baptisma sanguinis est, quando quis pro fide eiusque confessione martyr seu testis fit, & in sanguine suo baptizatur, cuiusmodi dicitur Baptismus innocentium Martyrum, & latronis in cruce Deum confitentis, qui dum patereretur, credidit, & in quo, quod de Sacramento Baptismi defuerat, cōpleuit omnipotentis benignitas, quia non superbia, non contemtu, sed necessitate defuerat. l Baptismus fluminis, quando quis igne & gratia Sancti Spiritus sic mundatur & abluatur a peccatis, dum coram persecutore fidei constanter, antequam aqua & Spiritu baptizari possit, fidem confitetur; m vel dum quis fidem habet, & credit se fuisse baptizatum. n

Baptisma fluminis est lauacrum regenerationis, ablutio corporis, accedente certa & praescripta forma verborum, hocque & Sacramentale Baptisma, de quo hic agemus praecipue.

SCHOLIA.

- D a Apud Athanasium. lib. de diuer. questio. quest. 133.
- b Genes. c. 7. & 8. & 2. Petri, cap. 2. Sapientia 10. can. quid ergo, 23. quest. 5. can. non est. 6. distin.
- c 1. ad Corinth. c. 10. Exod. c. 13. ca. ne quemquam. de consecrat. dist. 4.
- d Numero. cap. 19. Iudih. cap. 12.
- e Actor. cap. 1. & 19. diui Ioan. etiam cap. 1. D. Marci. cap. 8. 9. can. non regenerabantur. de consecrat. dist. 4.
- f Psal. 6. Laboranti in gemitu meo, lauabo per singulas noctes lectum meum.
- g Hoc & dominus noster baptizatus, D. Marc. 10. Luc. 11.

h Athana-

h Athanasius. ubi supra. de diuersis quaestio-
nibus.

i de quo nos infra mox dicemus copiosius.

k Gloss. ad can. 1. ad verbum, necessarium,
de consecrat. distinct. 4.

l can. Baptismi vicem, 34. Et can. Cathecumenum. de consecrat. dist. 4. c. nullus exspectet. circa principium, Et §. si. de Pœn. dist. 7. Defectum Baptismi supplet in latrone Passio Christi, item Et supplet fides conuersi, ubi necessitas Baptismum aqua excludit. Gloss. ad d. cap. Baptismi vicem, ad verbum Cyprianus. Sic Et verus Baptismus non tam ablutione corporis, quam fide cordis constare dicitur. in ca. verus Baptismus. 150. de consecrat. dist. 4. ex diuo Augustino Tra. in Ioannem 8. ad ca. 15. diui Iohannis. Et quod apud nos valet aqua baptismatis, hoc egit apud veteres, vel pro paruulis sola fides, vel pro maioribus virtus sacrificii: vel pro his, qui de Abrahâ stirpe prodierunt, mysterium Circumcisionis, ut ait diuus Gregorius. lib. 4. in Iob. c. 2. in Moralibus: Et refertur in cano. quod autem apud nos, Et can. sequenti. de consecrat. dist. 4. adde que dixi infra. cap. 6. littera v. Baptismus flaminis imprimi Characterem, Et liberat a pœna debita Et culpa. Baptismus fluminis est, cum qui habens fidem volens baptizari caret Baptismo aqua, non quidem per negligentiam Et contemtum, sed propter impotentiam, quia scilicet habere non potest, Et liberat queng, a culpa Et pœna. Baptismus sanguinis, ut in martyribus, qui non valentes habere Baptismum aqua, proprio sanguine baptizantur: vel potius merito sanguinis pretiosissimi in cruce effusi. Et hic similiter liberat a culpa Et pœna. Sed isti duo Baptismi flaminis Et sanguinis dicuntur extenso nomine, quia quoad euacuationem Et culpam Et pœnam suppleant locum Baptismi flaminis, sed tamen non imprimunt characterem. Vnde quidam dicunt, quod si contingeret aliquem talium baptizatorum resuscitari, quod deberet baptizari Baptismo aqua:

A Iohannes Gerson, 2. parte operum in compendio Theologia de Sacramentis.

m can. Baptismi vicem in secundo de Consecratione distinctio quarta.

n cap. 2. de Presbyter. non baptiza. lib. 3. titulo 43. Et hoc est Baptisma per potestatem impartitum, nempe per Deum, quod aliud est ab eo quod fit per ministerium, nempe per ministrum, ut ait Diuus Augustinus in Iohan. tractatu, 5. ad caput 1. qui refertur, in can. 39. aliud est, de Consecratione distinct. 4. Constituit Et Basilius Magnus lib. de Spiritu Sancto, capit. 15. baptisma ignis purgationem, que fit in ultimo iudicio per ignem. Quia ignis quale cuiusque fuerit opus, probabit. 1. ad Corinth. capite 3. Et baptizatos igne Spiritus Sancti fuisse putat Apostolos Cyrillus Hierosolymitano. Catechesi 3. Et 17. Illuminatorum, per cap. 2. Altorum Et cap. 3. D. Matthai: ibi ipse vos baptizauit Spiritu Sancto. Quamquam Et aqua fuisse baptizatos putet Tertullianus lib. de Baptismo, cap. 13. Et Diuus Augustinus ad Selenicianum, epistola 108. cuius verba in can. quando, 147. de Consecratione distinctio. 4. Nicephor. lib. 2. cap. 4. Singulare est quod ait Cyrillus Hierosolymit. Catechesi 3. Et Basilius Mag. de Spiritu Sancto capit. 15. quod Dominus noster IESVS, misit aquam Et sanguinem ex latere, ut illa tempore pacis, hoc tempore persecutionis Baptismus fieret. Aqua vicem, Et visibilis Sacramenti in necessitate, que aquam adhiberi non permittit, supplet Martyrium, Et cordis contritio, distinct. c. Baptismi vicem, Et c. Cathecumenum, de Consecratione distinctio. 4. Glossa ad ca. 1. ad verbum, sacramentum, eadem de Consecratione. 4. distinct. explicat Et Diuus Augustinus lib. 4. de Baptismo contra Donatistas, ca. 22.

B

C

D

E

F

G

H

I

K

L

M

ris, interiore anima per Spiritum sanctum factam, indicat, signat & operatur: qua fit additis verbis ad elementum: quod explicat, D. Ambrosius lib. 1. de Sacramentis, ca. 4. & 5. unde sumtus canon per aquam, 9. de consecrat. distin. 4. Videndum Consilium Tridentinum, sessione 7. titulo de Sacramentis in genere, ca. 2. 6. & 8. Dicitur, & in ca. proprie, eadem 4. de consecratione, distinctione, quod Baptismus fluminis sumtus simpliciter virtutem ex Passione Christi. Notat & Glo. ad cap. 1. ad verbum, Sacramentum, de consecrat. distin. 4. quando aqua sit Sacramentum.

CAPVT III.

1. 3. Vnum Baptisma nec iterandum. 1. 3. 2. Regeneratio in eo spiritualis. 4. de Baptismo hæreticorum. 5. de simulato.

Regeneratio vna est, † ideo vnum Baptisma, a quod non iteratur. b
 2 Per Baptismum † spiritualiter renascitur homo, & membrum Christi fit, c characterem indelebilem accipiens: quem nec baptizatus amittit per peccatum, d nõ secus quam propter maculas aut morbos, neino definit esse natus corporaliter. Et qui iterum scienter & sponte baptizatur, iterum videtur Christum crucifigere, e atque ideo pœnis multis obnoxius est, quæ in iuris corpore continentur. f Is etiam qui Catholicum rebaptizat immanissimum dicitur committere scelus, g pœnisque iuris puniendus. h
 4 Quamobrem † ab Hæreticis baptizati vel ab aliis, cum aliqua & substantiali forma. Ego te baptizo in nomine Patris, & Filii & Spiritus sancti, cum intentione baptizandi, vt Ecclesia docet, vere characterem Baptismi recipiunt, nec sunt rursus a Catholicis rebaptizandi. i Idem est, si in eadem forma & intentione a Iudæis vel infidelibus seu paganis fuerint baptizati, nam & ita ratus eorū est Baptismus, k ideo non rebaptizantur, vt nõ baptizati: verum ta-

men, cum a talibus baptizati veniunt ad fidem Catholicam, in Ecclesiam perducti, in illis suppletur in Baptismo adhiberi a Catholicis solita, omissa in Baptismo, & adduntur: vt chrisma, manus impositio, professio plena fidei, & reliqua. l Si autem in forma Ecclesie baptizati non fiat, sed alio modo, proculdubio baptizandi sunt: nec rebaptizati censentur, qui antea non fuerunt, vt oportet baptizati.

Qui tamen ab Hæreticis scienter fecerint, te baptizari, baptizati quidem sunt, nec debent rebaptizari, sed quia tunc ab illis nihil gratiæ receperunt, sunt per manus impositionem Ecclesie reconciliandi. m

Baptismus quoque † vere suscipitur, si simulate, vel pro sanitate, cum forma & intentione baptizandi Ecclesie detur, nec reiteratur: o quamuis accipienti non proficit ad salutem æternam, nisi in eo simulatio cesset. p Quare Simoni Mago, qui simulate Baptismum accepit, & postea non pœnituit, Baptismus non profuit. q

Si dubitetur porro, num quis fuerit alias baptizatus, baptizari non prohibetur, imo tutius fiet vt baptizetur, r sub hac formula: Si baptizatus es, ego te non baptizo, sed si nondum baptizatus es, ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti.

SCHOLIA,

a cap. fin. de Baptismo lib. 1. tit. 4. 1. ad Ephe. cap. 4. can. non licet. 107. ca. rebaptizatio, 108. de consecrat. distin. 4. diuus Augustinus. epist. 103. ad Maximinum. c. Ecclesie. 68. distinet.

b Tunc non sanctum Baptisma iteretur. lib. 1. C. 11. 6. & in proxime citatis iuribus. exemplo Natiuitatis naturalis, que vna est, renascitur etiam semel homo in Baptismo, D. Ioannis Evangelist. capit. 3. & in l. 8. de Hæreticis, in Codice Theodosiano. Iam lotum, (inquit Optat. Mileuitanus contra Donatistas) non reuocamus ad fontem: absit vt iteremus quod semel est, aut duplicemus,

- plicemus quod vnum est. Qui rebaptizatur, non purificat, sed incestat. l. i. ne sacrum Baptisuer. l. i. C. ii. 6. irrogatq. iniuriam Sacramento, dum efficax primo concessum non arbitrat: Et qui rebaptizatur, id auferit quod geminat: vt ait, l. 5. de heretic. C. Theodosia. ca. fin. vt supra. p. 39.
- c** ca. quia passus. 36. eod. de consecr. dist. 2. c. ad hoc de consecr. dist. 4.
- d** ca. quod quidam, 1. questio. 1. c. licite, 32. questio. 7. ideo rebaptizari non potest sine iniuria imaginis Dei, ca. quemadmodum membrum, 23. questio. 7. Vide Glossam, que explicat. in cap. 2. ad verbum, iniuriam, de Apostat. lib. 5. tit. 9. recedentes a fide, nec Baptisma, nec baptizandi potestatem amittunt. ca. miramur, §. hu. auctoritatibus 24. questio. 1.
- e** ca. qui bis. 117. de consecr. dist. 4.
- f** Paena, in dict. cap. qui bis: vt bis ignoranter baptizatus ordinari, nisi aliqua maxima necessitas cogat, non possit: si scienter patiantur se rebaptizari, per septem annos peniteant. Si pro munditia petuerint se rebaptizandos, per tres annos: Et in ca. eos, quos episcopos, 118. eadem distinctio. 4. de consecr. Penitentia perpetua episcopis Et Presbyteris Et diaconis sponte vel coacte rebaptizatis imponitur, aliis alia in Caribaginenfi Concilio 5. c. 111. Et in ca. confirmandum est. 50. dist. Statum quoque, ne vquam permittetur rebaptizatus ad clericatus gradum promoveri. Idem in Concilio Toletano. 4. cap. 18. Et in ca. qui in aliquo crimine. 5. dist. Meminit Alexand. 3. sum. Pont. in cap. 2. de Apostatis, quosdam tractos aegritudine longa confectos in sano sortilegarum credentes concilio, vt sanentur, uerare Baptisma, Et ita iniuriam inferre Sacramento. Atque Imperatores Theodosius Et Valentinian. in l. fin. C. ne sanctum Baptisma iteret. diuaphum seu rebaptizatum ingenuum, qui passus fuerit se rebaptizari, vel factum non detulerit, exilio ac decem librarum multa damnari uoluerant. ademia testandi Et donandi
- A** licentia: imponentes eandem poenam iudicari, qui poenam dissimulauerit in reis castigandis.
- g** cap. rebaptizare, de consecr. dist. 4.
- h** Etiam si quis ministerium minor prabuerit rebaptizanti: maxime si factum, vt non possit ad sacros ordines promoveri, nisi cum ingresso religionem dispenseretur. capit. 2. de Apostatis. Iure civili Anabaptista, qui rebaptizant, Et rebaptizantur, si Christiani sint, supplicio adiudicantur, si atatem capacem discretionis habeant. l. 2. ne sacrum Baptisma iteretur, Et sacerdotio indigni declarantur, in l. eius. tit. 1. Et in Concilio generali, qui rebaptizauerit excommunicatione percussus, ab omni officio Et beneficio Ecclesiastico deponitur. in ca. fin. §. fin. de Baptismo.
- i** ca. dictum est a domino. §. quod vero, cum duobus sequen. 1. questio. 1. d. o. rebaptizare, Et cap. siue hereticus 5. de consecr. dist. 4. c. non est aqua, 50. dist. Et in session. 7. Concilio Tridentini. c. 11.
- k** can. Romanus. de consecr. dist. 4.
- l** ca. ab antiqua. can. vt hi quibus, de consecratione distinction. 4. can. hi qui, 1. questio. 1. cap. de Arrianis. 109. de consecr. distinct. 4. quod Et supplementum amissorum adhibetur in aliis Sacramentis, que non iterantur. cap. 1. de sacra. non iteran. lib. 1. tit. 16.
- m** dict. can. de Arrianis. Et ca. si re vera. 30. de consecr. dist. 4.
- n** ca. quod quidam dicunt. 1. qua. 1. ca. quamuis. de consecr. dist. 4.
- o** can. solet etiam 31. cum duob. frequentibus de consecr. dist. 4.
- p** ca. tunc valere incipit, de consecr. dist. 4.
- q** can. quod interrogasti. 37. distinct.
- r** can. paruulos 110. cum 3. seq. de consecra. distinct. 4.
- s** Forma ponitur illa. in cap. 2. de Baptismo.

CAPVT IIII.

De materia Et forma Baptismi. aqua Et Spiritu sancto. 1. Et 2.

Baptisma ¶ constat aqua & Spiritu san- A
cto, a verbo, & aqua, quorum altero
deficiente, non perficitur. *b* Aqua natura-
lis sine vlla artificiali admixtione esse de-
bet, *c* aqua rursus debet esse sanctificata,
nisi fiat tempore necessitatis vrgentis, quo
casu aqua quælibet naturalis idonea est. *d*
Forma in inuocatione explicita sanctif-
simæ Trinitatis & substantialis: *e* Ego te
baptizo in nomine Patris, & Filii & Spiritus
Sancti. *f* Quamquam aliquando in Eccle- B
siæ incunabulis, vt nomen domini nostri
Iesu Christi mentibus fidelium imprime-
retur, baptizatum fuerit in nomine Iesu. *g*
Sub quo continebatur etiam tota sanctif-
sima Trinitas. Nam filius Dei, non potest
esse sine Patre, nec Pater & Filius sine Spi-
ritu sancto ab vtroque procedente. Nec
obest Baptismi veritati, si verba Baptismi:
Ego te baptizo, &c. male pronuntientur,
vel per ignorantiam recti sermonis, vel per
impedimentum linguæ. *h*

S C H O L I A.

- a* Iuxta illud, nisi quis renatus fuerit ex
aqua & Spiritu sancto, &c. *Diui Ioan. c.*
3. & c. regenerat. de consecratione distin-
ctione 4.
b *ca. 1. §. Sacramentum, de summa Trinita.*
ca. penult. de Baptism. ca. non vt appone-
res, §. eod. tit.
c *ca. penult. de Baptismo in ca. 1. de consecr.*
distinct. 4. In Concilio Tridentino session.
5. de Sacramen. Baptismi. Sic etiã in Con-
cilio Florentino statutum, vt esset vera &
naturalis aqua in Baptismo, nec interesse,
frigida ne esset an calida. Purgat autem
aqua peccata, non ex se, sed ex vi verbi &
passionis Christi: & quia aqua fuit sancti-
ficata ex tactu corporis Domini IESU
CHRISTI. Matthai. ca. 3. ca. nunquam
aqua, de consecration. distinctio. 4. Sic non
aqua sola est, sed tria in Baptismo, que v-
num sunt, aqua, sanguis & Spiritus: diui
Ioannis epistola 1. ca. fin. quod explicat di-
uus Ambrosius. Tomo 4. lib. de his qui ini-

tiantur mysteriis. Baptismus figuratus fuit
in aquis, vt Exod. 14. de baptizato in are-
na, & de baptizato a pueris, vide libr. 2.
Synagm. iuris. cap. 4. nu. 12. & 13.

d Vide Richardum in 4. sententiarum di-
stinct. 5. art. fin. q. 1. Cur in aqua celebre-
tur hoc sacramentum, plures adferuntur
rationes. Prima, ex significatione, quia a-
qua habet vim refrigerandi & lauandi,
unde signat gratiam lauantiem culpa ma-
culas, & refrigeranti incendium fomitis.
Secunda, quia aqua communis est, & fa-
cile haberi possit. Tertia, quia aqua cum
sanguine non aliud fluxit ex latere domi-
ni. Quarta, quod spiritus viuificans pri-
mum super aquas apparuit. Genes. 1. *Quin-*
tã, quia Saluator Iordanis aquam, mun-
dissima sua carne tetigit, & virtutis aqua
dedit.

e *ca. si re vera, & ca in synodo. de consecrat.*
distinct. 4.

f *ca. de Baptism. ca. retulerunt. de consecratio.*
distinct. 4. & sic mandauit fieri Christus.
D. Matthai. cap. 28. versu. 19. Euntes
ergo docete omnes gentes, baptizantes
eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus
sancti. Pronomen tamen, ego, non est de
necessitate Sacramenti & potest omitti si-
ne magna culpa, tutius tamen sit, si adhi-
beatur, reliqua sunt de forma necessaria:
item nec dictio, te, quia plures simul ba-
ptrizari possunt in necessitate, qui aquis
perfundi possunt, & potest dici, ego vos ba-
ptrizo, si plures tamen baptizant, non pos-
sunt dicere, nos te baptizamus, vt omnia
explicat Ioannes Gerson. in 2. parte, ope-
rum in compendio Theologia, dum de se-
ptem Sacramentis agit, & de forma Ba-
pthismi. Sicque alie forme reprobanda: vt
eorum, qui & tempore Apostolorum ba-
ptrizabant in nomine trium principio ca-
renium, de cuius prohibitione cautum, can.
Apostol. 48. Si quis episcopus aut Præ-
byter secundum ordinationem Domi-
ni, non baptizauerit in Patrẽ, & Filium
& Spiritum sanctum, sed in tres princi-
pio ca-

CAPYT V.

De aliis ceremoniis Baptismi.

pio carentes, aut tres filios, aut tres pa-
 racletos, deponitor. item prohibita Gno-
 sticorum Hereticorum forma, qui baptiz-
 abant in nomine ignoti patris, in verita-
 te matris omnium. Et in nomine descen-
 dentis Iesu, ut scribit Irenaeus. lib. 1. ca. 18.
 ut & illa Arrianorum, qui baptizabant
 in nomine Patris per Filium in Spiritu san-
 cto, quam & miraculum reprobavit apud
 Nicephorum Calix. libr. 13. ca. 35. ut &
 illa reiecta Eunomianorum, qui nō bap-
 tizabant in nomine trium personarum, sed
 in domini mortem, ut narrat Socrat. lib. 5.
 c. 23. quod & prohibetur. in c. Apost. 49.

B Actor. cap. 2. vers. 38. & cap. 19. versu.
 5. can. quodam, 24. ca. multi, 82. de conse-
 crat. distinct. 4. vide Glossam. ad caput. 1.
 de Baptismo. Et hanc sententiam & expli-
 cationem tribuit Scholastici. D. Ambro-
 sio. lib. 1. de Spiritu sancto. cap. 3. quom se-
 cutus est Beda. in capit. 10. Actorum. D.
 Bernardus, epist. 340. ad Henricum. Hu-
 go de sancto Victore. lib. 2. de Sacra. parte
 6. cap. 2. Magister sententia. 4. sententia-
 rum distinct. 1. Nicolaus Papa epistola ad
 Bulgaros existimantes, quod ita & fece-
 rint Apostoli baptizantes in nomine Tri-
 nitatis, cum in una persona Christi doce-
 rent implicari & pradicari Sanctissimam
 Trinitatem. Et dicunt quidam ex Scho-
 lasticis baptizasse Apostolos ex quadam
 peculiari Dei dispensatione. Alii autem
 dicunt, diuum Lucam, dum ait baptiza-
 tum fuisse in nomine domini Iesu. capit. 2.
 10. 19. intelligere, in fide eius vel auctori-
 tate eius, vel Baptismo ab illo instituto bap-
 tizatum, at non in nomine eius solius, sed
 adiuncto Patre & Spiritu sancto. Eoque
 iusserit dominus Apostolis, cap. fin. Mat-
 thei, baptizare, in nomine Patris, & Filii
 & Spiritus sancti. Verum hac reiiciemus
 plenius tractada ad Theologos, sufficit no-
 bis hac obiter monuisse.

h c. retulerunt 86. c. si non, de consec. dist. 4.
 vide qua tractat Astensis in summa. lib. 4.
 tit. 2. vers. circa secundum.

Baptismo adduntur preter formam su-
 periores alia solemniores ceremoniae,
 quae tamen pro forma substantiali non sunt:
 sed quae mysteria Baptismi exponere, &
 gratiam Spiritus sancti significare possint,
 a tempore Apostolorum per manus tra-
 ditae. **a** Quarum Quaedam praecedunt ipsam
 in aquam immersionem, Quaedam sequun-
 tur. Habet praeterea rationem Ecclesia
 baptizandorum, num sint adulti, vel in-
 fantes.

Si quidem ¶ adulti ante baptismum ca-
 techisantur & instruuntur, quid de fide cre-
 dere debeant. **b** eaque de causa prius exa-
 minantur, **c** ut per se fidem profiteantur. **d**
 Neque enim fidei professio alterius pro-
 dest ei, qui per se respondere potest. **e** In-
 dicebatur adultis ante Baptismum & vitae
 peractae male poenitentia: non propter sa-
 tisfactionem peccati, sed propter reueren-
 tiam Baptismi, ratione humilitatis. **f**

Paruuli ¶ contra cum aliorum & Ec-
 clesiae sponsione fidei baptizantur: **g** & vi-
 ces baptizandi, qui per se loqui non po-
 test, alius supplet. **h** Proinde adhibetur A-
 nadochi, fideiussores seu patres lustrici,
 qui vulgo patrimi matrimaue nuncupan-
 tur. **i** Adhibentur & exorcismi, **k** exsuffla-
 tiones, **l** orationes, **m** sal benedictus, sa-
 liuae contactus, **n** chrismatis inunctio. **o**

Ad haec nomen baptizando imponi-
 tur, **p** signatur baptizatus in fronte, in cor-
 de. **q** Trina fit immersio in nomine & co-
 fessione sanctissimae Trinitatis, & in me-
 moriam triduanae resurrectionis, **r** sufficit
 & aliquando vna, cum eadem confessio-
 ne. Sequenda autem erit in hac immer-
 sione, infusione, vel asperione aquae, con-
 suetudo Ecclesiarum. Sufficietque si mo-
 do aqua in aliquam partem baptizando
 infundatur corporis. **s** Imponitur & post
 baptismum baptizato candida vestis, **v** fi-
 unt & alia, quae in libro baptizandorum

G

præscripta sunt ab Ecclesia Catholica, quæ extra causam necessitatis, ut benedictio aquæ seruantur.

S C H O L I A.

- a ut liquet ex diuo Clemente Roman. libr. 7. constitutionum Apostolicarum. cap. 39. 40. 41. 42. Dionysio Areopagita, libr. de Ecclesiast. Hierarch. cap. 2. Tertulliano libr. de corona militis. D. Augustino de Symbolo ad Cathecumenos, libr. 4. Tractatio & ratio mysteriorum que adhibentur baptismati. de consecrat. distin. 4. cap. 1. igitur, & secunda prædicatione, &c.
- b ca. ante baptismum, can. ante viginti, can. symbolum. § 6. de consecratio. distinctio. 4. quot autem menses debeant esse Iudæi inter Cathecumenos, antequam baptizentur, docetur in ca. Iudæi. de consecratio. distinctio. 4.
- c ca. baptizandi. 8. de consecratione distinctio. 4.
- d ca. cum pro, de consecrat. distinctio. 4.
- e ca. agunt, ad can. ne quod abfit, de consecrat. distinctio. 4.
- f ca. sine penitentia, eadem distinctio. 4. vide D. Augustinum. lib. 1. de Penitentia.
- g ca. in Ecclesia, ca. paruuli, cum pluribus canonibus sequentibus, & can. quaras, de consecratione, distinctio. 4. can. maiores, de Baptismo.
- h ca. paruuli, ca. egrotantes, ca. cum pro paruulis, de consecrat. dist. 4.
- i ca. vos ante, de consecrat. distinctio. 4. vnus porro non plures offerre debent baptizandum. ca. non plures, de consecratio. distinctio. 4. ca. quamuis. in 3. de cognat. spirita. in Sex. Nouella Iustina. 123. §. ad hac iubemus.
- k ca. siue paruuli, ca. ante viginti. can. sicut, de consecrat. distin. 4. Catechismus & exorcismus preparant ad sacramentum baptismi, ca. ante baptismum, & can. prima. de consecrat. distinctio. 4.
- l dist. ca. siue paruuli, ca. de hinc iterum, de consecrat. distinctio.

ca. ex hinc iam, & ca. emerisisti, de consecrat. dist. 4.

n dist. ca. ex hinc iam, & ca. sal. celeste: ubi ratio de consecrat. distin.

o ca. postea tangitur, de consecrat. distin. 4. tanguntur nares & aures ex salua: & dicitur effietare, &c. ubi ratio.

p ca. deinde, de consecrat. distin. 4. alibi docetur, quare inungatur oleo sancto baptizatus in pectore, & inter scapulas.

q can. baptizandi, in 2. ead. distinctio. 4. de consecratione ibi, baptizandi nomē suū dicat. Sicque baptismus datur infundendo aquam: ego te baptizo, Petre, vel Paulle, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti, nomina propria hominibus imposita, ad recognoscendos singulos. l. 1. C. de mutatio. nomin. libr. 9. titul. 25. Antiquitus Iudæi imponebant natis filius statim nomina, dum vidit Adam factū esse Euam, vocauit eam viraginem ex viro factam.

Genes. 1. Sic capit. 4. vocauit filios, Cain, Abel, &c. & cap. vigesimoquinto, ubi egressi sunt Iacob & Esau ex utero matris, ita vocati sunt. Post statuta circumcisionem nomina, ut plerumque cum nati circumcidebantur, propria accipiebant, ut Luca, capit. 1. & 2. apud Græcos etiam, nomina nuper natis, consulto & adhibitis sacris & litationibus, & vocatis aliis proximisque, constare potest, ex eo quod scribit Polyenus lib. 6. Stratagematon in stratagem. Iasonis 6. dum refert. Iasonem, fratrem habuisse Merionem magnis opibus pradium, sed tenacem, nihilque ipsi largientem: cumq; filio sibi procreato, ad imponendum ei nomen Thessalorum principibus conuocatis aduocasse fratrem, ut primas in eo negotio partes ipse susciperet. Merionemque habuisse litationum principatum a fratre, (nos dicimus similem patrimonium) forsan & potestatem accepisse nomen indendi puero, atque eum, cum intellexisset interim, Iasonem fratrem vim attulisse suis dispensationibus, & abstulisse viginti talenta: nomē imposuisse &c.

Porthaon, quod est vastator. Apud Romanos pueris natis, nomina imponebantur nono a natiuitatis die, feminis octauo: Plutarch. in problematis, ubi reddit rationem Macrob. libr. 1. Saturn. cap. 16. ut & prænomena pueris non prius imponebantur quam togam virilem sumerent: puellis non prius quam nubere, ut auctorem laudat Q. Scaenolam C. Titus Probus in epitome libri decimi Valerii Maximi. Quamquam & postea & nomina mutarent, ut in adoptionibus Romani, & apud alios alio tempore ex aliqua causa, ut Abraham dictus Abraham, Sarai Sara, Genes. capit. 17. mutauit & nomen Christus Simoni Bariona, & nominauit eum, Cepham vel Petrum, hodie in baptismo imponuntur nomina, & aliquando in confirmatione alia dantur. Licet & iure mutare nomen proprium, dummodo in fraudem cuiusquam hoc non fiat, dict. l. 1. de mutatio. nom. C. si quis ex nomine, de lega. apud Iustinia. vide qua diximus de mutatione nominis. lib. 3. 6. Syntag. cap. 4.

f. cap. postea signatio. de consecratio. distinctione. 4.

g. ca. postquam nos. 78. can. si quis presbyter. 79. can. de Tom. 80. can. eodem modo 81. can. multi sunt. 82. de consecrat. dist. 4. & in can. Apostolo 48.

t. ca. propter vitandum 85. de consecratio. D distinct. 4.

v. ut ait glo. in cap. proprie. 3. ad verba trium millium, de consecrat. dist. 4. textus. in ca. nec quemquam. ead. 4. distin.

x. ca. post baptismum, & ca. accepisti, de consecr. dist. 4.

y. cap. deinde a sacerdote, §. final. cum duobus sequentibus. de consecratione distinction. 4.

CAPVT. VI.

1. Qui baptizari possint.

2. Num monstrum.

3. Num gemini.

Baptizantur tantum ¶ ad regeneratio-
nem homines, & illique dum viuunt, non post mortem, *b* baptizari possunt adulti, paruuli, muti, surdi, & grotantes, qui aliis respondentibus pro illis de fide, cum per se respondere nequeant, vtiliter baptismum accipiunt. *c* De dormientibus autem & amentibus num baptizari possint cum distinctione responsum est, vt si ante somnum vel amentiam decreuerint velle baptizari, possint baptizari, contra si non habuerint ante propositum baptizandi, quemadmodum neq; inuiti baptizari possunt. *d* In vtero matris omnino existens partus, non baptizatur: quamuis mater pro se baptizetur, *e* nec extenditur baptismus matris ad eum, qui in eius vtero est. Quia qui nondum secundum Adam natus non est, non potest renasci secundum Christum. *f* Dehinc quod in fidei confessione cuiusque voluntas exigitur. *g* Attamen si pueri in vtero existentis appareat extra vterum aliquod membrum, in casu necessitatis in illo membro viuentis poterit baptizari. *h* Plures quoque vnico baptismo simul posse baptizari imminente periculo putata ignis, ruinae, vel alterius necessitatis, cum hac forma, *vos baptizo, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*, placuit. *i*

In monstro ¶ ex muliere nato, num baptizari debeat, distinguendum puto: num ad brutam omnino tendat figuram, vt nullum vestigium humanæ formæ vel animæ hominis habere videatur, vt si omnino anguis, omnino canis, &c. Putarem non dici hominem, *k* & ideo baptizandum non esse. Quod si vestigium in eo sit humanæ figuræ, quamuis per omnia membra homo non sit perfecte apparens, tutius puto, si baptizetur, quia videatur habere humanam animam & rationalem, neque debeat ei obesse superfluitas, vel defectus corporis, vel membrorum. *l*

Quamobrem & gemini nati, ¶ & iuncti

funt baptizandi, vnus illorum prior, Ego A te baptizo, &c. & postea alius, Si nō es baptizatus, ego te baptizo, &c. idque ob difficultatem & dubium, num vna anima eodē duos, corpore distinctos, vt iunctos viuificet, an vero duæ animæ adsint. m Semel baptizati non amittunt characterem, nec rebaptizantur, vt ante dictum. n

S C H O L I A.

- * Est enim **baptisma** necessarium ad salutem B eternam consequendam, & regenerationem, & aliorum, quorum aliud prater hominem capax non est: & proinde abominabiles sunt ille execrationes, qua sunt per sortilegia, & magos baptizantes lapides, busones & similia, ad contumeliam creatoris, & contemptum sacramenti, impellente inimico salutis humana diabolo.
- β Mortui sine **baptismo** post publicatam legem **baptismi** obnoxii sunt morti eterna, si non ante aut **baptismo** fluminis fuerint baptizati, vt antea diximus, & postea in effectu, & can. firmissime. Proinde iurisdictio Ecclesie nō extenditur ad mortuos, neque remedia eius **baptismi** fluminis: quia mortui non sunt de eius foro. can. ligatur 24. questio. 2. & post mortem hominum locantur anima, secundum quod meruerunt, can. tempus 13. questio. secunda.
- a capit. 1. §. final. de consecratio. distinctio. 5. cap. 1. §. sacramentum, de summa Trinitate.
- b ca. maiores, de **baptismo**. can. 1. §. final. & can. baptizari, de consecrat. distinctio. 5. Pueri nisi baptizentur, vita eterna priuantur, ca. firmissime, de consecr. dist. 4. Quem admodum post introductam circumcissionem, incircuncisi masculi, peribant a vita eterna. ca. quod autem apud nos, & ca. ex quo. ead. distinctio. 4. expresse diui Ioan. capit. 3. de baptis. ad Roman. 5. Et ita non baptizati decedentes damnati sunt, sed mitissima pœna plectuntur, can. regenerante, de consecratione dist. 4. ex diuo August.
- libr. 1. de peccatorum meritis. capit. 15. De **baptismo** paruulorum fuit sententia diui Augustini, pueros sine **baptismo** decedentes, eterpo igne puniendos. Verū & ab eo omnes Theologi recentiores dissentiunt, excepto vno Gregorio Ariminensi, sed priuatione visionis Dei puniendos tantum, vide hac de re integrum libellum Catharini Politi, de Statu puerorum post mortem. Itaque non ex fide parentum in vtero existentes mortui, vel sine **baptismo** decedentes saluantur, can. illud perferuari, & can. filius Dei. §. paruuli etiam, & can. si qui apud, can. paruuli alio, cano. nihil est aliud. can. minor, can. placuit, vt qui, de consecratio. distinctio. 4.
- c ca. paruuli alio profitente, can. egrotantē, cum 2. sequentibus. can. paruuli fides, can. mater Ecclesia, ca. quis autem nesciat. vbi rationes. de consecr. dist. 4.
- C d cap. maiores. §. item quaritur, de **Baptism.** pulcherrimum exemplum refert Fulgastius, libr. 1. capit. 16. & Egnatius ex diuo Augustino, de quodam Curina, agri Hipponensis incola, qui cum per plures dies sensibus fere amissis tacuisset, velut mortuus, tandem subito loquelam adeptus, dixit se ante tribunal Dei fuisse, & iussu redire in vitam, & in Ecclesia illa se fuisse ab Augustino Hipponē baptizatum, & monuit, vt ita faceret, quoniam quod tunc videbatur factum, visio erat.
- D e ca. si ad matris. 114. de consecr. dist. 4. ex diuo Augusti. lib. 6. contra Iulian. capit. 5. ca. Moyses, 32. q. 2.
- f ca. qui in maternis 15. de consecr. dist. 4. Ex Isidoro lib. 1. sententia. de summo bono. cap. 2.
- g can. si qua mulier. 116. eadem distinctio. 4. de consecratio. ex capitulis concilii Martini Bracharensem. cap. 54.
- h Hac est opinio Landulphi. ad 4. libr. Magistri sententiarū. dist. 14. q. 1. que tutior iudicatur. Quauquam in cōtrarium sint aliorū aliqua sententia, de quibus agit Angelus Clauusius in summa §. **baptismus** 6.

pro

pro qua mihi videtur textus in ca. nec A
quenua. de Consecrat. distinct. 4. Vulga-
re quod scriptum est, Traiani linguam
post multos ab eius morte annos inuentam,
baptizatam, a Gregorio, quod refert D. Io-
annes Damascenus.

i Diuus Thomas 3. parte summa, q. 67. arti-
culo 6. cap. 2. Astexanus lib. 4. summa tit.
5. §. circa secundum, vers. vtrum vnus.

k l. non sunt liberi, 14. de sta. hom. in P. sic
intelligo l. ostentum 38. & l. quæret aliquis
135. de verbor. signi. P. l. penul. c. de post-
humis hered. infitit.

l proxime citatis irribus. Sunt enim diuer-
se hominum figure, que extra ordinem
communem alicubi inueniuntur, que ni-
hilominus inter homines annumerantur,
quamuis verum sit esse portentosas & mou-
strosas, prout liquet ex P. initioli. 6. histo-
ria naturalis cap. 30. & lib. 7. cap. 2.

m vide Landulphum in 4. sentent. distinct.
6. quæst. 2.

n sublata itaque hæresis de hereticis rebap-
tizandis, tanquam amississent characterem
per hæresin, determinata per Stephanum
Papam. Euseb. lib. 7. c. 2. Et propterea He-
leno, Firmiliano, & cunctis per Siciliam
Capadociam, Galatiam, & vicinarum
gentium episcopis excommunicationem
minatus est. Idem Euseb. 7. lib. cap. 5.

CAPVT VII.

1 Qui baptizare possint, & de ministro ba-
ptismi.

2 De sponforibus & compaternitate.

i C O N S T A T, vt † regulare, baptizandi
ministerium presbyteris solis fuisse
concessum, vt nec diaconis permittatur
absque presbytero: nisi his procul absentibus,
vltima langoris necessitas cogat. a In
necessitate periculi vitæ baptizandi quip-
pe, cum abest episcopus, aut presbyter, aut
alius Ecclesiasticus minister, non quidem
ex auctoritate officii, sed ex permissione
Ecclesiæ, laici possunt sacramentum, quod
acceperunt, baptismi dare. b Et in eadem

quoque necessitate, deficiente viro, mu-
lier baptizat, non aliter, c imo & Paganus,
d & Iudæus. e Potestque exhiberi bap-
tismus a bonis & malis ministris, f ab hære-
ticis, dummodo hi & reliqui omnes, cum
aqua, forma, & intentione Ecclesiæ ba-
ptizent: g nemo tamen vnquam seipsum
baptizare potest. h.

Cæterum sponsores † fidei, seu patres, 2
vel matres spiritales baptizandorum, dicti
patrimi & matrimi, i qui leuant in fontibus,
& ad sunt baptizatis, vt pro eis respon-
deant, non admittuntur regulariter, non
baptizati, aut non confirmati, k non etiam
Abbas, nō monachus. l Si tamen de facto
leuent & accedant, fiunt compatres spiri-
tales. | Quemadmodum vnus m compater
& vna commater tantum: non plures re-
gulariter tantum accedere possunt: verum
tamen si reipsa plures accedant & interue-
niant in leuando a baptisate, omnes con-
trahunt consanguinitatem spirituaalem.
n Est & regulare, patrem aut matrem na-
turalem baptizandi, non posse leuare, of-
ferre, vel tenere in baptismo filium. o Ex-
cepta causa necessitatis, ex qua & contra-
hunt quoque cognationem spirituaalem. p.

S C H O L I A.

a can. constat, 19. de Consecra. dist. 4. can.

D Diaconos, 93. distinct.

b dict. ca. constat, & can. in necessitate, 21.

ca. sanctum est baptisma 36. de Consecra.

distin. 4. Diuus August. ad Fortunatum.

In Concilio Tridenti. sessio. 7. de Sacramē-

tis in genere cap. 10.

c ca. mulier, 20. de Consecra. distinct. 4. ca.

4. super quibus, 30. q. 3. vide diuum Cle-

mentem li. 3. Constitutio. Apostolica. cap.

9. & 10.

E d ca. Romanus pontifex, 23. de Consecra. di-

stinct. 4.

e ca. a quodam Iudæo, 24. ca. solet etiam qua-

ri, 31. de Consecra. eadem distinct. 4.

f ca. si inter bonos, 25. ca. baptismus, 26. ca.

cum baptizat, 27. de Consecratio. distinct.

4. non enim pendet vis sacramenti a merito ministri, sed ex potestate Dei, ut ibidem dicitur.
- g** ca. si apud illos, 28. ca. quamuis unum, 29. de Consecrat. distinct. 4. vide Innocentium ad cap. fraternitati, de clerico excommu. ministra.
- h** Vide, de forma baptismi canon. debitum, 4. de Baptismo.
- i** Anadochi dicuntur à Dion. Arcopagita, patrimi vulgo seu compates quasi patres. **B** Tamen apud priscos Romanos pater patrimus dicebatur, qui cum esset pater, habebat suum patrem superstitem, ut ait Sextus Pompeius Festus, ibi & matrima ea, qua mater existens, matrem suam habebat. Potest hic patrimus & matrima dici, qui patris aut qua matris fungitur officio & munere, ut & patritum, & auitum, dixerunt, quod ad patrem vel auum pertineret, secundum Nonium Marcellum ex **C** Parrone, et Cicerone in prima Tusculana. Paganis quoque mos fuit, deferre in Publicum filios nuper natos, ut nomina illis imponerent, sceminis die octauo, masculis, nono: dies ille, quod fiebat, lustricus dicebatur, & qui ferebat ea de causa, dicitur pater Lustricus, ut scribit Macrobius. 1. Saturnalior. cap. 16. & Festus.
- k** ca. in baptisate, de Consecra. distinct. 4. licet ut diximus paulo ante, Iudaei & non **D** baptizati in necessitate possint baptizare. Notandum tamen, non esse de necessitate Sacramenti baptismi, ut baptizatus teneatur ab aliquo, precipue dum urget periculum mortis, & necessitas baptizandi. Extra tamen necessitatem, peccaret sacerdos baptizans sine lenante, propter ritum a sanctis Apostolis institutum, ut docet Dignus Dionysius Arcopagita, libr. de Ecclesiastica hierarchia cap. fina. Quia cum baptismus sit quadam regeneratio: quemadmodum, paruulus nuper natus, eget nutrice & pedagogo, sic in spiritali generatione, propter imbecillitatem spiritualem, qua reperitur etiam in adultis, ut ait D. Petrus 1. can. 2. quasi modo geniti infantes lac
- A** concupiscite, &c. exigimus aliquos ut patres, qui fidem lenatis doceant, & eos instituant, vide Vignarium in institutionibus Theologicis de sacramento baptismi. cap. 16. distinct. 1. vers. 10.
- l** ca. non licet, ca. monachi, de Consecra. distinct. 4. ca. placuit. 16. quest. 1.
- m** ca. non plures, de Consecra. distinct. 4. cap. fin. de cogna. spirita. in Sext. Et in concilio Tridenti. sessio. 24. de reformatio. matris. cap. 2. unus enim est pater naturalis, quem imitatur spiritalis.
- n** dicto cap. fin. de cogna. spirita. in Sex. quod tamen concilium Tridentinum videtur reformasse in proxime citato loc. Hic notandum, aliquos existimasse, vniuersitatem vel ciuitatem non posse fieri patrimum, nec contrahere compaternitatis cognationem, ut Federicus, consil. decimoquinto. Et quod vniuersitas ipsa, ut corpus est ciuile, non dicatur baptizata. Et qui non est baptizatus non possit ad baptizandum suscipere ca. in baptisate, 102. de Consecration. distinctio. quarta. facit argumētum capit. Romana §. in vniuersitatem, & capitul. si sententia. de Sentent. excommunicatio. in Sex. Panormitanus tamen, defendit contrarium, posseque hanc cognationem spiritualem, contrahi cum vniuersitate per Syndicum vel delegatum, quod dispositio concepta in vniuersitatem resoluitur, ut respiciat personas singulas de vniuersitate, dicto capitul. si sententia, facit quod notatur in dicto §. in vniuersitatem, capitul. nonerit, capit. grauem, de Sentent. excommu. Adde quod hodie consuetudo recepit, ut per procuratorem in magnis viris seu magnatibus, hac cognatio cum mandante possit contrahi spiritalis, ut ait Petrus ad capus finale. de Cognatione. spirita. in Sex. quamuis alii negent, ut Panormi. & alii ad c. veniens, de Cogna. spirita. Panormi. tamen distinguit, & tradit prohiberi quidem per procuratorem contrahi, antequam actus fiat: at post actum tenere. Qui negant, dicunt necessariam esse patrimi in actu baptismatis presentiam, vide

summaro

A summam Rosellam in verbo matrimonii, in 6. impedimento, num. 18. & 19. summam Angelicam in verbo matrimonium 3. impedimento 7. num. 14. & 15. **O** ca. penul. §. finali, & cano. finali. 30. quaestione 4. **P** ca. ad lmina, 30. q. 1. Dicitur etiā est, honestum non esse, licet non sit prohibitum, duos coniuges simul alterius filium de baptismo leuare. ca. fin. 30. q. 4. sed & commater uxoris mea facta, constante matrimonio **B** cōtrahit cognationem spiritalem mecum, ut post mortem uxoris mea, non possim cum ea matrimonium contrahere. ca. sci-scitatur, & ca. si quis ex vno coniugio, 30. q. 4. Fuit olim valde controuersum, num si maritus proprium filium, si in casu necessitatis leuasset de baptismo, vel baptizasset, uxor ei teneretur reddere debitū commixtionis, quod disputatur in tota 30. q. 1. & resoluitur. Et resolutum in ca. ad lmina, teneri, nec separandos ideo coniuges, & clarius deinceps, nec subtrahendum ideo debitum coniugale in capite. 2. de cognat. spiritali, libr. 4. titul. 11.

CAPVT VIII.

Vbi baptizandum sit.

BAPTIZARI debent baptizandi, non in priuatis locis, sed in Ecclesiis parochialibus, intra quarum fines seu limites nascuntur: aut in eo loco, in quo sunt fontes specialiter deputati. Nisi regum aut principum filii sint baptizandi: vel nisi tale periculum imminet vel urgeat, ut non permittat ad Ecclesiam accedere. **A**

SCHOLIA.

A Ita conclusum in concilio Viennensi, Clement. 1. de baptismo. lib. 3. Clementin. tit. 15. vide ca. de diuinis 45. sub. 16. q. 1. c. his que pro Ecclesia, 11. de Maior. & obedientien. c. 2. de mona. Ea que ratione Ecclesia parochiales, baptismales dicuntur. c. 1. de Ope. noni nuntia. pari que ratione, prohibitorum sacramentorum percipiunt decimas & primitias. ca. Eccles. 13. c. 1. uidentur qua tractas D. Thomas, part. 3. **summa**

9. 83. part. 3. Prohibitum & Monachis sacra baptisteria in monasteriis habere. ca. pridem 18. q. 2. Prohibuit & Iustinianus, Nouella 58. in priuatis domibus sacra fieri mysteria, & Iulianus antecessor constitutio. 52. quemamodum & Leuit. c. 17. prohibitum, alibi offerre sacrificia, quam ad ostium tabernaculi. Statuit & 6. synodus in Trullo, ca. 31. & ibi etiam tractat Balsamon, ne in priuatis adibus, aut in oratoris sacrificaretur vel baptizaretur sine episcopi loci cōsensu. Refertur & in ca. clericos, 34. de Consecrat. dist. 1. Missas etiam in priuatis locis non esse dicendas, statuit Concilium Aureliacense, c. 3. & in Capitularibus Caroli magni lib. 5. c. 230. & lib. 5. c. 101. in ca. vnicuique 33. de Consecrat. dist. 1. Prohibuit & Iustini. Nouella. 131. de Eccles. titulis, c. 8. Quod voluit emendare Leo Imperator nouella sua 4. dum statuit, non modo vniuersales Ecclesie sacerdotes, verū etiam eos, qui ad quamcunque ad eam sacram pertinent, si in hoc vocentur, licite sacra mysteria exponere, diuinumque cultum celebrare domi priuata posse. Dehinc & Nouella 15. permittit, ut salutarem baptismum in quocumque sacro oratorio peragi liceat. Caterum ista constitutiones nihil obsunt sacris canonibus: ut nec relique, que a principibus laicis de rebus aut personis statuunt Ecclesiasticis, propter defectum potestatis eorum, qui statuunt. ca. lege imperatorum, & ca. certum est, 11. ca. suscipitis 10. dist. ca. inter 33. q. 2. can. bene, 96. distin. capitul. que in Ecclesiarum pralatis, 7. de Constitutio. cum similib.

CAPVT IX.

De tempore baptizandi.

IN primitiua Ecclesia baptismus generalis tantum in anno fiebat, Sabbato sancto in Paschate & Pentecoste: ex necessitate vero, quando cumque periculum mortis imminet. **a** Hodie omni tempore, & in omni aqua elementari licet, ob necessitatem & periculum, quod omnibus per omnia momenta imminet. **b**

SCHOLIA.

a ca. non ratione, cum sequentibus, usque ad can. constat, de Consecra. distinct. 4.

b ca. celebritatem, de Consecr. distinct. 3. ca. quando quis, de Consecr. dist. 4. Nouella Leonis tamen 17. voluit statuere, baptismum pueri nuper nati differendum usque ad diem quadragesimum a natiuitate, nisi infanti mors immineret, neque etiam mulieres puerperas baptismi non iniunctas, intra diem 40. a puerperio baptizari permittit, aut iniunctas intra quadragesimum diem admitti ad sacram communionem. Scribit Photius lib. 3. c. 18. Sed ut dixi antea proxime, ubi canones sunt, legibus imperatorum contrariis fides abroganda.

CAPVT X.

1 De effectu & sine baptismi circa peccata.

2 Et cognationem spiritualem.

BAPTISMVS, est fundamentum omnium sacramentorum aliorum, a sine quo nemo saluari potest, si contempnat baptizari. b Spiritualiter namque homo renascitur per baptismum, & sic membrum Christi, c & daemones omnes vires amittit in aquis baptismatis, d delet baptismus originale peccatum, e ob quod mortui ante baptismum, damnantur, faufert & in adultis peccata actualia omnia. g Manet tamen in baptizatis concupiscentia, sed attenuata, quæ non obest, & ad exercitium pugnae spiritualis nobis relicta est. h Sicque explicat Diuus Augustinus. i Non ex quo, quis, inquit, baptizatur, omnis vetus infirmitas in eo absimitur, Sed renouatio incipit a remissione omnium peccatorum, & intelligentia & operatione spiritualium: cetera vero in se facta sunt, donec etiam in re fiant, quod erit in resurrectione. Nam in baptismo quamuis fiat plena remissio peccatorum, non tamen plena est nouitas, & perfecta mutatio: quia adhuc remanet corruptio, non solum in corpore, sed etiam in animo, qui est homo interior: in quo, si perfecta esset nouitas, non diceret Apostolus, quod renouatur de die in diem, &c.

A Per baptismum † contrahitur cognatio spiritualis, quæ impedit contrahi / matrimonium, & dissoluit contractum, inter leuantem & leuatam ex sacro baptismate, inter patrem baptizati & viduam leuantis, m inter baptizatum & viduam leuantis n inter baptizatum & filiam leuantis, vel inter filium leuantis & filiam baptizatam: o inter filios filiasue baptizantis presbyteri, & baptizatum aut baptizatam. p Contrahitur & cognatio hæc inter patrum seu leuantem, & matrem, seu eam, quæ leuat: verum matrimonium inter illos non impedit. q.

SCHOLIA.

a ca. cum itaque, de Consecr. dist. 4. c. 3. de presbytero non baptizato ministrante li. 3. ti. 43. Ordine prior & necessarius baptismus, ca. prater hoc, §. hac de malis, 1 2. dist. ianua aliorum sacramentorum, ca. si quis fugerit. 1. questio. 1. canon. hi vero, de Consecration. distinct. 4.

b ca. cum itaque, de Consecr. dist. 4. c. maiores, 3. de baptis. & ad Titum c. 3. Lacro generationis saluamur, & diui Ioan. cap. 3. nisi quis renatus fuerit, &c. Quod apud nos valet aqua baptismatis, hac egit apud veteres vel pro paruulis sola fides: vel pro maioribus virtus sacrificii, vel pro his qui de stirpe Abrahæ prodierunt, mysterium circumcisionis. Gregorius in Moralibus libro. 4. in Job. c. 2. ca. quod autem §. de Consecr. distinct. 4. Verum hoc amplius quam circumcisio operatur nunc baptismus: quia circumcisio pœnam originalis peccati tollebat, sed gratiam non dabat: facit autem utrumque baptismus, in c. maiores, de Baptismo.

c ca. quia passus, de Consecr. dist. 2. ca. 1. & ca. ad hoc, de Consecr. distinct. 4.

d ca. nec quemquam, de Consecr. distinct. 4.

e ca. firmissime, 3. & ca. ex quo, 6. de Consecr. dist. 4.

f dicto can. firmissime.

g ca. regenerante, & ca. sine penitentia, de Consecr. distinct. 4.

h ca.

- h** ca. per baptismum, 2. de Consecra. dist. 4. **A** vide concilium Tridentinum in 5. sessione, de peccato origina. c. 1. diuum Aug. lib. 1. de baptis. paruulorum. c. 39.
- i** Diuus Augustinus de baptis. paruulorum c. 7. relatus. in ca. non ex quo, 146. de Consecratio. distinct. 4.
- k** D. Paulus Epistola secunda ad Corinthios cap. 4.
- l** ca. ita diligere, 30. q. 3. ibique argumento utitur filiorum adoptiuorum Nicolaus summus pontif. facit l. si quis alumnam, lib. 5. c. 11. 4. In Ecloga Basilio. li. 28. tit. 5. c. 17. Constanti. Harmenone lib. 4. tit. 6. *Ἐστὶν ἡ τῆς ἀγάπης βαπτισματός, &c.*
- m** 6. Martinus, de cogna. spirit. vide totam 30. q. 4. Superueniens tamen compaternitas inter coniuges, nō dissoluit contractum matrimonium. c. 2. & c. contracto. de Cogna. spiritali. tota. 30. quest. 1.
- n** c. veniens, de Cogn. spirit. c. 1. eo. tit. in Sex. **C** ca. non oportet, cum duobus sequentibus. 3. quest.
- o** Quare si de facto contingantur, separabitur matrimonium. c. tua nos, de cogna. spiritali: quamuis libere contrahi possit matrimonium inter fratrem baptizati, & filiam patris vel matris. c. 1. qui matrimonium accusa. pess.
- p** vide cap. finale, de Cognatione spiritali.
- q** can. fin. in 1. glof. 10. q. 5. Satis tamen **D** putatur & ad vitandum scrupulum pertinere, colendamue honestatem bonorum morum, si matrimonium inter se non inuent, ut ait Panor. ad cap. 1. Martinus, de Sponsalib.

DESACRAMENTO
CONFIRMATIONIS.
TIT. VIII.

A Tractatur de Consecratio. distinct. 5. can. 1. 95. distinct. titulo de Sacra unctio. lib. 1. tit. 15. De hoc nos tractamus lib. 2. Syntagma. cap. 1. 5.

CAPVT I.
Continuatio, Quid confirmatio.

A BSOLUTA tractatione de Baptismo, sequitur vt agamus de Confirmationis sacramento, quod sequitur Baptismū. **a** Omnes Christiani bis ante baptismum vnguntur oleo benedicto: primum in peccatore, deinde inter scapulas: & bis post baptismum scilicet chrismate sancto in vertice: demum in fronte. **b** Per frontis chrismationem manus impositio designatur, quæ alio nomine dicitur cōfirmatio, quia per eam spiritus sanctus ad augmentum & robur datur. **c**.

SCHOLIA.

- a** canon. primo. & 3. de Consecr. distinct. 5.
- b** c hac, & quid significet ista unctio. tractatur in cap. unico. c. quia vero Christus, de sacra unctio. Quomodo oleum triplex fiat in Ecclesia, in quinta feria hebdomada in ramis palmarum, docet Guilielmus Durandus in lib. 6. Rationalis diuinorum officio. cap. 74. vbi de oleo infirmorum, Chrismatis, & de oleo sancto.
- c** dicto cap. unico. §. per frontis chrismationem, de Sacra. unctio. ca. spiritus sanctus, 2. de Consecr. dist. 1. Omnes Christiani fideles per manus impositionem episcoporum spiritum sanctum post Baptismum accipere debent, vt pleni Christiani inueniantur. ca. 1. omnes fideles, de Consecra. dist. 5. Baptismi & cōfirmationis duo sacramenta ita coniuncta sunt, vt ab inuicem nisi morte praueniēte nullatenus possint a Christiano separari, & vnum sine altero rite perfici non possit. ca. 3. de his vero super quibus, de Consecra. dist. 5. Quod de adultis dicitur, qui pleni dicuntur effici Christiani, dum Confirmationem accipiunt: & si contemneret, peccarent mortaliter, alioquin pueris decedentibus sufficit Baptismus, gloss. ad can. 1. ad verba vt pleni, & gloss. fin. ad ca. 3. ad verbum perfici, de Consecra. dist. 5. Facit quod scriptum Actuum c. 8. ibi, Baptizati tantum erant in nomine domini IESU, tunc imponentes manus accipiebant spiritum sanctum, &c. can. manus, de Consecratio. distinct. 4.

H

CAPVT II.

¶ Nam esse confirmationem sacramentalem, non iterabilem.

CONFIRMATIO, in quantum sacramentum est, a una est, quæ confirmat & auget spiritus sancti gratiam in nobis: sicque separatur ab aliis, quæ confirmationis nomen habent, & ad alia referuntur, b & semel tantum Christiano datur, nec iteratur. c.

S C H O L I A.

a Confirmatio verum Sacramentum est. in concilio Tridenti. de Confirma. c. 1. Et hac est sententia fidei Catholica. Ex qua damnantur, qui confirmationem sacramentum esse negarunt. ut Waldenses teste Aenea Syluio in historia Bohemica c. 35. Novatiiani, teste Theodoro lib. hæreticorum fabularum. Eusebius lib. 6. c. 33. & alii hæretici quidam huius seculi, qui & sacris scripturis, & sacrorum patrum auctoritatibus, cum vniuersalis Ecclesia censura expugnantur. ut a Clemente lib. 3. constitution. Ecclesiastica. cap. 10. 16. 17. a Cornelio Papa, & martyre in epistola ad Fabianum Antiochenum. Eusebio lib. 6. historia cap. 33. Innocentio 1. epistola 1. ad Decentium. cap. 3. cap. cum venisset de sacra unctione. per c. 8. Actorum Aposto. concilio Eliberitano cano. 38. Laodiceno. ca. D 7. Aurelianensi ca. ut ieiuni. de consecra. dist. 5. Meldensi. ca. ut episcopi de consecra. distinct. 5. Et ita hanc vstitutam antiquitus fuisse inter Christianos confirmationem & unctionem plures tradunt, ut Iustinus Martyr. quest. 37. Origenes homilia 8. in Leuiticum, Cyrillus Hierosolymitanus Catechesi mystagoga. 1. & 2. Ioannes Damascenus lib. 4. de fide cap. 10. Gregorius Nazianzenus oratione in Sanctum lauacrum. Tertullianus li. de resurrectione carnis, Cypria. epistola. 1. Ambros. 3. de Sacramentis c. 2. Augustinus 15. de Trinitate cap. 26. & alibi Hieronymus dialogo contra Luciferianos, & alii plures

A qui Theologis familiares sunt & cogniti. & de hoc sacramento agunt lib. 4. Sententiarum Patrum distinct. 7.

b ut in titulo de confirma. vili vel inutili. cum dicimus confirmationem electionis, confirmationem sententia, & sic de similib.

c ca. dictum est 8. & sequen. de Consecra. distinct. 5. ex Concilio Taraconensi. cap. 6. Hinc colligitur error eorum, qui arbitrantur, Sorilegas esse iterum chrismandas aut rebaptizandas: eo, quod dicant eas & baptismo & chrismati renuntiasse, ut demonis obsequio se mancipent, & putent characterem baptismi & chrismati amisisse, quod tamen falsum est: cum sit ille character indelebilis: quamquam demon radendo illis frontem & notiam illis imprimendo nitatur illis persuadere, quod baptismum & chrisma amisissent, idque astute facit, ut illas in desperationem pertrahat, quod non possint ad misericordiam Dei refugere. Et ideo probi confessores, cum ista misera ad iudicantur supplicis, vel si aliquando Dei misericordia renocantur, debent illis acute ostendere, falsum esse, illas amisisse characteres baptismi & chrismati, quibus efficiuntur membra Christi, qui nunquam redeuntibus veniam & gratiam denegat, ut neq. neganti Petro defuit.

CAPVT III.

1 Materia.	2 Forma.
3 Minister.	4 Tempus.
5 Modus & persona confirmationis.	

MA T E R I A confirmationis chrisma: est, quo confirmati in fronte liniuntur. a:

Forma conferendi chrisma habetur in pontificali, ut dum chrismate fit crux in fronte confirmati, dicat episcopus, Ego consigno te signo crucis, & confirmo te chrismate salutis, in nomine Patris & filii & spiritus sancti: Accedit & manus impositio. c.

Solus episcopus chrismandi in fronte seu confirmandi habet potestatem iure communi, non simplices presbyteri. d.

Potest.

4 Potest autem omni tempore episcopus confirmare. **A**

5 Offertur confirmandus a sponsore fidei eius, vocat vulgus & patrimus, qui eum in fide plenius instruat. *f* Quale qui offert, ipse debet esse confirmatus, aliter non contrahit compaternitatem, & debetque alius esse ab eo, qui oblatum leuauerit a baptismo, excepta causa necessitatis: isque debet esse vnus, non plures. *h* Non possunt etiam offerre confirmandos filios, parentes: nullos autem, abbates, *k* monachi, *l* non magis, quam de fontibus leuare, excepto tempore necessitatis. Fuit & olim vitrico prohibitum priuignum confirmationi offerre: imminente alioquin separatione ab eius matre, *m* quod postea abrogatum est. *n* Ieiuni episcopi confirmare debent; *o* & ieiuni confirmandi ad confirmationem venire, *p* & qui sint intelligentes seu perfectæ ætatis, *q* qui & **C** momentur etiam ante confirmationem confiteri peccata. *r* Omnes autem in summa fideles per manus impositionem episcoporum, spiritum sanctum post baptismum accipere oportet. *s*

S C H O L I A.

a Oleum sanctum triplex est, quod per Episcopos in die Cœnæ Domini solènter consecratur. In hebdomada sancta. Etiam in loco interdicto. *cap. quoniam in baptismo, d. 19. de Sentent. excomm. in Sex. de quibus oleis in c. vnico. de Sacra vntio.* Primum oleum & principale Chrisma sanctum dicitur, quod fit ex oleo oliuarum & balsamo, cum quo & benedicuntur fontes baptismatis, calix, patena, altare, puer baptizatus in vertice & in fronte. Et Episcopi cum consecrantur in manibus & capite: & omnes fideles cum confirmantur. *d. cap. quoniam in baptismo.* Hoc oleum singulis annis est consecrandum & in nouandum. Et mittitur ab Episcopis, sibi subditis presbyteris, quo utantur in baptismo, nisi urgeat necessitas baptizandi, que nouum chrisma eo permittat expectari, *can. si quis de alio,*

*122. cum q. aliis sequentibus, de consecrat. dist. 4. can. 3. & 4. 95. distinction. Secundum oleum sanctum, dicitur est oleum catechumenorum. Dicitur quoque oleum sanctum benedictum, quo inunguntur baptizandi inter scapulas, & in pectore: & manus sacerdotis cum ordinatur; & principes & reges, cum vnguntur in brachio & humero. *cap. vnico, §. unde in humero, de Sacra vntio. Item ecclesia & altare ante chrisimationem.* Tertium oleum sanctum, dicitur oleum infirmorum, quo infirmi in articulo mortis inunguntur. De quo agitur in extrema vntione, infra tit. 11. De consecratione horum oleorum, formula, & ritibus consecrationis, de salutationibus illorum & usu tractat Guillelmus Durandus, lib. 5. Rationalis diuinarum officiorum, *cap. 74.* Chrisma etiam non posse fieri, nisi in die Cœnæ Domini, docet *can. omni tempore, de consecrat. distinct. 4. cap. quoniam in baptismo de sentent. excomm. in Sex.* Multiplicantur post consecrationem ista olea, alio oleo non consecrato illis immixto, quod commixtione efficitur eiusdem efficacia, & particeps eiusdem benedictionis. Sicuti & immixtione aqua non benedicta cum benedicta, ea sit benedicta.*

b Omnia sacramenta fieri cum signo crucis, tradit *ca. nunquid, 10. de consecrat. distinct. 5.*

c *can. de his 3. can. manus 4. nouissime. de consecrat. distinct. 5. Actorum 8.*

d *cap. vnico, §. per frontis chrisimatione, de sacra vntio. cap. quanto, de consuetu. can. presbyteris, 119. can. presbyter, 120. de consecrat. dist. 5.* Quamvis aliquando dispensatiue, ad euitandum scandalum, permixtum fuerit presbyteris simplicibus, chrismare, *can. peruenit, 95. distin.* Quod tamen postea prohibitum. *ex dict. cap. quanto, de consuetud.*

e *argu. can. omnes fideles, can. de his, can. ut ieiuni, cum sequenti, de consecr. dist. 5.*

f *can. vos ante omnia, de consecrat. dist. 4.*

g *can. in baptismo, de consecratione, dist. 4.*

- h *can. in catechismo, de consecratione, distinct. 4.*
- i *can. non plures. de consecratione, distinct. 4.*
- k *cap. 2. de cognatio. spiritus. can. ad limina, 30. quest. 1.*
- l *can. non licet, de consecratione, distinct. 4.*
- m *can. peruenit, 8. quest. can. placuit, 16. quest. 1.*
- n *can. si quis filiarum, 30. quest. 1.*
- o *can. nosse desideras, 30. quest. 1.*
- p *Excepta causa necessitatis, canon. ut Episcopi, 7. de consecrat. dist. 5. quemadmodum & alia sacramenta, nisi necessitas prohibeat, debent conferri a ieiunio, can. honestum 22. quest. 5. can. liquido, de consecr. dist. 2. Hoc tamen Angelus Clauasius dicit esse de concilio, non de precepto.*
- q *can. ut ieiunio, 6. de consecr. distinctione 5. quod & consilii, non necessitatis.*
- r *Ex concilio Aureliacensi cap. 3. dicto can. ut ieiunio, ubi gloss. tradit perfectam aetatem 12. annorum, in qua ad minores ordines promoueri possint, can. 2. 77. dist. aut 25. annorum, iuxta l. 1. de minor. 25. ann. P. Sed nihil prohibet hic dicere, legitimam aetatem eam, qua ad pugnandum cum peccatis & demone est idonea. argum. c. 1. & 2. de delictis pueror. c. pueres, de desponsatio. impub. cum & malitia suppleat aetatem, annorumque numerum & prudentiam. cap. de illis, eod. tit. de desponsat. impu. l. 2. de his qui veniam aetatis impetrauer. & maiori septem annorum potest conferri tonsura prima. cap. final. & ibi gloss. ad verbum infanti, de Tempor. ordin. In Sex. ca. de his, 28. distinct. can. in singulis, 77. dist. 6. ex eo. de electio. in Sex. cum similib. sed & hodie, libere. In decimo octauo anno ad subdiaconatum: in vigesimo, ad diaconatum: ut vigesimo quinto ad presbyteratum promoueri quis potest, cap. fin. de etat. & qualitate in Clementinis.*
- s *dicto can. ut ieiunio, de consecratione, dist. 5. quod intellige de peccatis mortalibus.*
- t *can. 1. de consecratione, distinct. 5.*

CAPVT IIIII.

- 1 *Effectus confirmationis, robur additum.*
- 2 *Cognatio.*
- 3 *Impedimentum matrimonii.*
- 4 *Spiritus sanctus.*

HVIUS sacramenti suscipiendi ratio cuique erit, ut plene efficiatur a Christiano. Quod de adultis dictum est. Quauis enim continuo transiurus a vita sufficiant regenerationis beneficia; victuris tamen necessaria sunt confirmationis auxilia. Regeneratio per se saluat, mox in pace seculi recipiendos. Confirmatio autem armat & instruit ad agones huius mundi & praelia reseruandos. Qui autem post baptismum immaculata innocentia peruenit ad mortem, confirmatur morte, quia non potest peccare post mortem. *b.*

Quemadmodum vero ex sacramento Baptismi nascitur cognatio spiritalis, quae inter certas personas impedit matrimonium contrahi, & contractum dissoluit, e sic ex confirmatione & non ex aliis sacramentis. *e.*

Per catechismum tamen solum, qui praecedit baptismum in adultis, matrimonium quidem inter personas eo nomine cognatione coniunctas, impeditur: at contractum, postea non dissoluitur.

SCHOLIA.

- a *can. 1. & can. ut ieiunio, de consecrat. distinct. 5. scilicet perfectus quoad omnia sacramenta: quia si contemneret peccaret mortaliter.*
- b *Quae verba transcripta sunt ex can. de consecrat. dist. 5. Scribit Nicephorus Callixtus lib. 6. historiae Ecclesiasticae. Nonatum non potuisse habere spiritum sanctum, quod baptizatus non potuisset recipere ab Episcopo, quod confirmationem vocamus: & hanc fuisse causam, cur non potuerit promereri spiritum sanctum. Nonatum ipsum fuisse testatum. Eadem refert Eusebius Pamphilus lib. 6. c. 33.*

c ut inter baptizatum & leuantem; inter filios & uxore leuantis ante cognitam inter suscipientem & patrem & matrem, ante cognitam suscepti inter presbyterum baptizatum eiusque filios etiam ante presbyteratum susceptos, & baptizatum, patrem matremque baptizatum. cap. 1. de cogna. spirita. in Sex. libr. 4. tit. 3. inter filios baptizantis seu leuantis & leuantum. cap. 1. 3. & fin. & cap. ita quos, de cognat. spirita. lib. 4. Decretal.

d cap. 1. §. ex confirmatione, de cognatio spirita. in Sex.

e cap. fin. de cognatione spiritali, in Sext.

f cap. per catechismum 2. eod. tit. de cognat. spirita. in Sex. Catechismus dicitur, & catechesis *κατήχησις*, instructio rerum sacramentorum, que solita erat tradi verbo tenue venientibus ad fidem Christianam, antequam ad baptismum admittèrentur. *ἀπὸ τοῦ κηρύττειν*, quod est vna voce instruere. Unde exstant Cyrilli Hierosolymitani Episcopi catecheses illuminationes & mystagogica. Censentur & catecheses proprie institutio priorum rudimentorum cuiusque scientia ex Porphyrio in princip. quest. Homer. Inde catechumenos *κατήχουμηνους*, qui nodum sacris est initiatus, sed adhuc imbuitur elementis religionis.

DE SACRAMENTO Eucharistiæ.

TITVLVS NONVS.

a De hoc agitur, de consecrat. distincti. 2. ca. sancta Romana. §. caterum 15. dist. titulo de celebratio. Missarum, & Sacramento Eucharistiæ, lib. 3. Decretal. tit. 4. in Clementinis lib. 3. tit. 14. Nouella 38. ut in priuatis domibus sacra mysteria non fiant Iustiniani & Nouella 15. Leonis, apud nos, lib. 2. Syntagm. iur. vniuersi. cap. 6.

C A P. I.

Continuatio.

postquam baptizati in ordinem Christianorum, admissi, & Ecclesiæ membra facti, inque illo gradu per sacrum chrisma, robore ad pugnam spiritualem ineundam

A contra aduersantia suscepto, confirmati fuerint, operæ pretiū erit eisdem quoque de cibo supercœlesti, & viatico prospicere, quo interius confirmentur: ne deficient in pugna, & ut omni ex parte armati incedant. Quare tertium dedimus in his institutionibus locum sacratissimæ Eucharistiæ, tanquam vero cibo viatorum, & peregrinantium in hoc mundo, veroque panis cœlesti, qui dat vitam æternam. **b** Quem admodum etiam manna datū est filiis Israel, post transitum maris rubri, submersis Egyptiis: **c** sic & corpus Domini, panis qui de cœlo descendit, datur baptizatis & confirmatis, pugnantibus maiori cum virtute contra mortem æternam. **d**

S C H O L I A.

a Iuxta Psalm. 103. *ibi*: Et panis cor hominis confirmet.

b Sicut scriptum D. Ioann. cap. 6. & predictum. Exod. 10. c. & Sapien. 16. *ibi*, Panem de cœlo præstitisti eis.

c Vide historiam Moysi. c. 16. Gen. vers. 15.

d Diui Ioan. c. 6. vers. 58. Non sicut manducauerunt patres vestri manna in deserto & mortui sunt, qui māducat hunc panem viuet in æternum. Vide Guiliel. Durandum, lib. 4. Rationalis diuinorum officiorum. cap. 41.

C A P V T I I.

Quid hoc Sacramentum.

Panis & calicis sacramentum Græcis *εὐχαριστία* dicitur: Latinis, bona gratia. Quamobrè Eucharistia est sacramentum, in quo post consecrationem sub visibilibus transubstantiatis speciebus, est verum sacrosanctum viuum Domini nostri Iesu Christi corpus & sanguis. **b**

S C H O L I A.

a can. multi 84. §. sunt autem sacramenta, 1. questio. 1. nos de nominibus huius sacramenti & de sacramento. libr. 3. Syntagm. cap. 6. Cauendum tamen ab erroribus

H 3

Begomilorum, qui ut scribit Euthymius in Panoplia. part. 2. titul. 2. dicebant Eucharistiam, nihil esse aliud quam pater noster. Cum tamen ibi vere sit corpus Iesu Christi. Distum enim fuit in consecratione, hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur, &c. D. Matthaei. ca. 26. diuisi Ioan. Euang. c. 6. 1. ad Corint. c. 11.

b Probatnr hac finitio tota. ex ca. cum Marthe, de celebratione Missarum. ex capit. 1. §. vna vero, de summa Trinit. & fid. Cathol. dicto can. multi, & can. ante me. 1. q. 1. can. ego Berengarius. de consecratione. distin. 2. Ante consecrationem, species nominantur panis, & vinum mixtū aqua, qua natura formantur. Post consecrationem vero, & post verba sacramentalia prolata, caro & sanguis Christi. can. ante benedictionem, & can. nos autem, de consecrat. distinct. 2. can. corpus Christi, ibid. **c** cum similib.

CAPVT III.

Vna Eucharistia.

Vnus panis, & vnum corpus multi sumus omnes, qui de vno pane, & de vno calice participamus. **a**

SCHOLIA,

a D. Paulus. Epist. 1. ad Cor. cap. 10.

CAPVT IIII.

1 De materia Sacramenti Eucharistiae, & qua in illo sunt.

Materia huius sacramenti ¶ est panis, & vinum aqua mixtū. Quorum species in sacrosanctum Domini nostri Iesu Christi corpus & sanguine transsubstantiantur benedictione conueniente. **a** Panis in Ecclesia Occidentali, & Catholica est triticeus, **b** Azymus seu sine fermento. **c** Vinum, vitis. **d** Sunt autem tria in hoc Sacramento subtiliter distinguenda, vt discreta, **e** forma visibilis, veritas corporis, & virtus spiritalis. Forma, panis & vini est: veritas, carnis & sanguinis: virtus vnitatis

& caritatis. Primum est sacramentum **f** & non res. Secundum est sacramentum & res. **g** Tertium res est, & non sacramentum. Sed primum est sacramentum geminae rei. **h** Secundum sacramentum vnius, & alterius rei existit. Tertium est res gemini sacramenti. **k**

SCHOLIA.

a 1. ad Corint. 11. can. 1. 2. 3. 4. 5. can. in sacramento, can. cum omne, can. in calice, de consecrat. dist. 2. cap. cum Marthe. 6. c. in quadam. 8. c. pernitiosus, 13. de celebrat. Missar. Concl. Tridentin. Sess. 13. cap. 1. & sequen. Exiuit ex latere domini nostri Iesu Christi sanguis verus & aqua. Ioan. cap. 19. Et tres sunt qui testimonium dant in terra, Spiritus, id est anima, sanguis & aqua. Et hi tres vnum sunt. 1. epistola D. Ioan. cap. 5. 2. Aqua & vinum significant vnā hypostasin duarum naturarum in Christo. Cyprian. libr. 2. Epistol. 2. epist. 3. can. sic in sanctificando calicem, & consecrat. distin. 4. cap. cum Marthe. §. quasi iusti. de celebrat. Missa. Ideo & lapsi Armenii heretici, qui cum illam hypostasin negauerint, aquam vino non miscent. Nicephor. Calix. lib. 18. cap. 52. Reprobatus & Tacianus hereticus, qui in his mysteriis, sola aqua utebatur. Epiphanius tomo 3. libr. 1. aduersus hereses, heresi 45. Eodem modo & reprobat Eucharistia, vt idem scribit tom. 1. lib. 2. heres. 47. Dixerūt tamen quidam consecrationem in pane fermentato vere corpus domini consecrare, sed Latinos, id facientes grauius peccare, vt Scotus in 4. sententia. dist. 11. Unde exorta questio, num sacerdos virtute verborū consecrationis quantumcunque materiā panis transsubstantiare in corpus Christi possit. Nam secundum Alexandrum. in 4. sentent. tractatu de Eucharistia, non potest. Quia intentio institutionis sacramenti & Ecclesiae fuit, vt sumeretur per illa verba, Accipite & comedite, & pro vilitate Ecclesiae, generalis

- nerali vel speciali. Ideo ait non fieri consecrationem, ut ne ea esset ludibrio, vel ad maleficia. At tamen tenet contrarium D. Thomas in 4. sent. dist. 11. Et consec. Angelus Clauasius in summa in verbo Eucharistia. 1. nu. 25. sequitur Alexand. ego quoque subscriberem.
- b** can. non oportet 1. Et seq. can. Sacramento, de consecrat. dist. 5. Fuerunt quadam in hac causa funesta et abominabilia Montanorum sacramenta, qui de infans cuiusdam anniculi sanguine, quem de toto eius corpore, minutis quibusdam punctiōibus exprimebant, quasi Eucharistiam suam fecisse dicuntur, miscentes farina, ex qua panem faciebant. Apud quos si puer, qui eodem punctus fuisset, superuixisset, habebatur pro martyre proq. magno sacerdote, quos detestatur et merito D. Hieron. Vide beatum Rhenanum aduers. Praxeam. Silentio etiā pratero impudicā et detestabilem impietatem aliterius mixtionis turpissimā cō sacrosanctā Eucharistia, de qua Epiphanius, Tom. 2. lib. 1. hares. 68.
- c** Sic in c. fin. de Celebrat. Missar. priuatur officio et beneficio Sacerdos, qui consecrasset in pane fermentato, et in cypho ligneo, et sine igne. Ecclesia Orientalis, tamen in fermentato consecrat. Niceph. lib. 3. c. 28. Ruiheni quoque seu Moscoonia, ut ait Sigismundus Liber Baro in Comentar. de D. rebus Mosconiticis. Caterum dominus Iesus, cum instituit hoc Sacramentum. D. Matthaei. c. 26. dicit Luca 22. D. Ioannis. c. 18. quo tempore mandauit similiter consecrare, Pasche diem agebat, quo die nisi azymi panes comedi non poterant. Leuit. 23. Deuter. 16. Sicque recte solis Ecclesia Catholica in azymis consecrat.
- d** Ita et instituit fieri Dominus Iesus. Luc. cap. 22. Quod si sacerdotes sint in regione, ubi uinum haberi non potest, possunt ex dispensatione summi Pontificis conficere corpus Domini, ommissa cōfectione vel cōsecratione separatim sanguinis. Angelus Clauasius in summa, in verbo Eucharistia. 1. n. 10.
- A e** Hac sunt uerba cap. cum Mariba, uers. distinguendum, de celebratione Missarum.
- f** Id est sacra rei signum. can. sacrificium, de consecr. dist. 2.
- g** can. hoc est quod dicimus, et can. dupliciter. de consecr. dist. 2.
- h** Scilicet forma panis et uini, est sacramentum geminā res, nempe, corporis et sanguinis Christi, et unitatis, et ita est figuratum.
- B i** Id est, corpus Christi, est sacramentum scilicet unitatis, et est res sacramenti scilicet specierum panis et uini, et ita est signans et signatum.
- k** Scilicet unitas est res sine signatum, gemini sacramenti, id est, duorum sacramentorum precedētium, nempe corporis Christi, quod est sacramentum unitatis, et specierum panis et uini, que sunt sacramentum corporis Christi. Et ita istud tertium, est tantum signatum: et illa duo sacramenta, panis et uinum, et corpus Christi. Primum uero est sacramentum signans. Secundum, est signans et signatum. Tertium, est signatum tantum.

CAPVT V.

i Institutio Sacramenti, et qui hoc Sacramentum conficiant et administrent, seu de ministris Eucharistia.

Institutum fuit primū hoc sacramentum a Domino nostro Iesu Christo, a qui & dedit Apostolis potestatem conficiendi per uerba illa, hoc facite. **b** Et nunc tantum sacerdos conficit vel consecrat Eucharistiam. **c** Isque debet distribuere consecratam, **d** nisi necessitas urgeat. Quo casu & Diaconus præsente præsbytero, & ab eo iussus erogare seu distribuere potest. **e** Quare & sacerdos parochialis paratam semper debet habere Eucharistiam propter infirmantes. **f** Non debet tamen de manu sacerdotis hæretici accipi. **g** At de manu alterius sacerdotis, quantumuis delinquentis, quāuis ab Ecclesia to-

lerantur, si depositus non est a ministerio, A
nemo dubitare debet accipere Eucharistia
communione: quia per iniquitatem
ministri, non polluitur sacramenti puritas
& integritas. *b* Prohibetur etiam regula-
ribus Eucharistia sacramentum ministra-
re, nisi habita a presbytero parochiali li-
centia speciali, idque sub poena excommu-
nicationis, ipso facto incurrendae, nec ab-
soluendae ab alio, quam a summo Pon-
tifici.

S C H O L I A.

- a* DD. *Matthaei*, cap. 26. vers. 26. & *Marci*
14. *Luc.* 22. 1. *ad Corinth.* 11. *Clemen.*
1. §. *transiturus*, de reliquiis & veneratio-
Sanctorum. lib. 3. tit. 16.
b 1. *ad Corinth.* c. 11. vers. 24. & 25.
c cap. 1. §. *vna*, de summa Trinitat. & Fide
Cathol. can. perlectis. §. *ad presbyteru* 25.
distinct.
d can. *peruenit*, de consecrat. distinct. 2. vide
Concil. Tridentinu. Sess. 7. de sacramen-
tis in genere. c. 10.
e can. *presente*, & can. *diaconos*. 93. dist. An-
tiquitus tamen communicantes Eucharis-
tia propriis manibus eam accipiebant ali-
quando. Vide *Nicephorum*, *Calixt.* lib. 6.
cap. 9. & lib. 13. cap. 7. sed prohibitum id
postea. can. *peruenit*, de Consec. dist. 1.
f can. *presbyter*, de consecrat. distinct. 2.
g can. *coepit*. 23. *questio*. 1. & si scienter acce-
perit poenitere debet. ca. *si quis dederit* 24.
quest. 1.
h can. *fin.* 15. *quest. fin.* cap. *fin.* de cohabitac.
clericorum & mulier.
i *Clementina prima*, de Privileg.

C A P V T V I.

Forma Consecrationis.

Forma consecrandi tradita, etiam a do-
mino, a in pane; *Hoc est corpus*; & vini
consecratione. *Hic est calix sanguinis mei*,
noni & aeterni testamenti, qui pro vobis & pro
multis effundetur in remissionem peccatoru. *b*
Quibus prolatis, statim fit transubstan-
tiatione, virtute divina. *g*

S C H O L I A.

- a* can. *quia corpus*, de consecrat. dist. 2. cc. di-
ctis DD. *Matth.* 26. *Marc.* 14. *Luc.* 22.
1. *ad Corinth.* 11. c. cum *Martha*, de cele-
brat. Missar. can. *quid sit sanguis agni*, de
consecrat. dist. 2.
b Vide *Astrensem* in *summa*. lib. 4. tit. 10.
vers. circa secundum.
B c dicto can. *quia corpus*, can. *panis est*, can. *ro*
vera, can. *quid sit*, de consecrat. distinct. 2.
Nos copiose de transubstantiatione, seu
transmutatione substantiae panis & vini
post consecrationis verba in corpus & san-
guinem Domini nostri Iesu Christi in Sa-
cramento Eucharistia, tractamus, tom. 3.
commentariorum in Syntag. artis mirabi-
lis. lib. de Deo. c. 3.

C A P V T V I I.

- C** 1 Qui communicent Eucharistia: sacer-
dos primum.
2 Missas quot dicere in die sacerdos possit,
3 Communicare & Christiani debent.
4 Sub vna specie.
5 Corpus viuum Christi in Eucharistia.

Svmi ¶ debet hoc Sacramentum a sacer-
dote Missam celebrante, a quam sine
necessitate superueniente non potuerit per-
ficere, alius presbyter eius loco, quod su-
pererit, poterit implere. *b*

Potest autem ¶ sacerdos singulis die-
bus, dummodo sit ieiunus, & vnam tantum
Missam, excepto die Natali Domini, in
quo, sicut & necessitate aliqua suadente,
duas dicere potest missas.

Tenetur & quilibet Christianus, ¶ dum
peruenerit ad annos discretionis, saltem
semel in anno legitime confessus, *f* ieiunus
g sumere Eucharistiam, nisi de consi-
lio sui presbyteri abstineat. *h* Saepius acci-
pere laudabile est: quotidie vero in laicis,
nec laudandum, nec vituperandum. *i*

Sub vtraque; ¶ specie corporis & sangui-
nis sacerdos celebrans & consecrans, com-
municat: *k* sub vna sola specie panis, in qua
Christus viuus totus cu sanguine, laicus *l*

In singulis hostiis consecratis, † & in A
singulis portionibus Eucharistiae diuisis,
Christus manet integer, & manducatione
non diuiditur. *m* Estque post consecratio-
nem in Eucharistia idem viuum corpus
Christi, quod natum est ex beatissima Ma-
ria virgine, quod passum, crucifixū, quod
resurrexit, & ascendit in cœlum. *n* Quare si
quis negauerit in venerabili sacramento
Eucharistiae sub vna quaque specie, & sub
singulis cuiusque speciei partibus separa- B
tione facta, totū Christi corpus contineri,
anathema sit. *o*

S C H O L I A.

- a can. relatum. de consecrat. distin. 2. quoties
celebrat, toties sumat. can. comperimus. &
can. tribus. de consecrat. distin. 2. sacer-
dos consecrās & nō communicans per an-
num a celebratione suspenditur. can. rela-
tum. de consecrat. dist. 2.
- b can. nihil contra. 16. sub 7. questione pri-
ma. viden. Innocent. ad c. presbyter. de Sa-
cra. non iterand.
- c dict. can. nihil 7. questio. 1. can. liquido. de
consecr. dist. 2. can. tribus. ead. Quare si sa-
cerdos conficeret corpus Christi post cibum
sumum, male faceret, tamen conficeret.
dict. can. liquido. glo. fin. ad caput, ex par-
te, de celebratione Missarum.
- d cap. consuluit. 3. cap. te referente, 12. cap. D
ex parte vestra. c. 5. de celebra. Missarum.
can. nocte, & can. sufficit. de consecrat. di-
stin. 1. Glo. in dict. capit. consuluit, ad-
fert rationes, cur in Natiuitate Domini
tres Missae dicantur: quod per illas repre-
sententur tres status Ecclesiae, scilicet ante
legem, in lege, & gratiae. idem gloss. asserit.
in can. nocte, de consecrat. distin. 1. Ratio
autem, cur vnā sufficiat celebrare, ponitur
in can. sufficit. de consecr. distin. quia Chri- E
stus semel passus est, & totum mundum
redemit, & quod valde felix sit, qui vnā
digne celebrare potest. idem in dict. cap. te
referente, de celebr. Miss. Notat glossa au-
tem in dict. cap. sufficit, ad verba. Et alte-

ram, quod extra diem Natiuitatis Domi-
ni, nō licet tres missas dicere, etiam in cau-
sa necessitatis, sed tantum alteram, id est,
duas. Et in necessitate etiam permitti alte-
ram dicere, dum modo post sumtionē Eu-
charistiae in prima, nō sumserit vinum ab-
lutionis digitorum, non aliter iuxta cap. ex
parte vestra. 5. de celebrat. Missarum, vbi
glossa singularis, ut in dict. can. sufficit, do-
cet, sumtum vinum ablutionis digitorum,
reddere non ieiunum sacerdotem, neque
ideo, quod ablutio admisceatur aliquibus
reliquis sanguinis dominici, fieri immif-
sum vinum sanguis Domini. Alioquin e-
nim, quemadmodum sumtio corporis &
sanguinis Domini in prima Missa, non
frangit ieiunium, sic non frangeret su-
matio ablutionis, si immixtum fieret san-
guis, quia sanguini admisceatur. Necessi-
tas porro celebrandi alteram Missam, po-
test colligi ex dict. cap. sufficit, si celebraretur
pro defunctis. Prima celebratur pro viuīs,
puta in defectum sacerdotis, ut inquit glo.
ad cap. consuluit ad verbum, necessita-
tis, si celebrauit de die, & postea moriatur
aliquis. Item & erit alia causa honestatis,
si Missa dicta de die superueniat aliqua
magna persona, quae velit Missam audire,
& sine cuius auditione nō debet die transi-
re, qualis est Episcopus. in cap. fin. de Pri-
uileg. in Sext. Erit & alia necessitas dua-
rum missarum, si sint duae Ecclesiae, & sit
tantum vnus sacerdos. Propter enim ino-
piam presbyteri, vnus in duabus Ecclesiis
celebrare missam poterit, & in duabus ec-
clesiis conscribi. in can. 1. 21. quast. 1. pro-
ter unionē, ob paupertatem Ecclesiarum.
can. vnio. 10. quastio. 3. capit. dudum, de
Electio. & sic notat expresse in hoc ca-
su Angelus Clauas, in summa, ad verbum,
Missae, num. 46. in 4. casu, vide Hostiens.
ad dict. capit. consuluit, de celebratione
Missarum.

e cap. omnis viriisque sexus, de penit. & re-
missio. Concil. Tridentin. Sess. 21. cap. 3.
& can. 3.

- f** *Iuxta illud, Probet se ipsum homo, & sic A*
de pane hoc edat, & c. 1. ad Corinth. 11.
Sic & a concubitu uxoris etiam ante ab-
stinendum per 3. aut 4. aut octo dies, cano.
omnis homo, de consecr. 4. dist. 2. can. scia-
tis, cum seqq. 33. q. 4. Quod dictum est ex
consilio, non ex praecepto, propter honesta-
tem sacramenti, ut notat gl. ad d. c. sciat, is,
ad verba, non potest, & glo. 1. ad d. can.
omnis homo, maxime si quis cōmisceatur
uxori liberorum procreandorū causa. **B**
- g** Ieiunus debet esse, ad est, qui nihil sumserit
post mediam noctem diei praeteriti, can. li-
quido, de consecr. dist. 2. can. nihil. 7. q.
1. can. si quis de corpore cū. octo. 6. q. 6. seq.
can. ut ieiuni, de consecr. dist. 5. Sacramēta
a ieiunis sunt recipienda. ca. sacramēta, de
consecr. dist. 1. can. quod a patribus. 75.
dist. cum similibus. cap. literas de temporib.
ordinat. Nisi sit causa necessitatis & **C**
periculi mortis seu infirmitatis, dum du-
bitatur, ne quis ante communionem ieiun-
nam praeveniatur morte, cano. praebyter, de
consecr. dist. 2. abrogato, can. sacramen-
ta, de consecr. dist. 1.
- h** dist. cap. omnis viriisque sexus, de Pœnit.
& remissio. Propter necessitatem imponit
Ecclesia saltem semel cōmunionem in Pa-
schat accipiendi, nisi si quod impedimen-
tum legitimum excuset, idque ad minus, **D**
alioquin suadet Ecclesia, ut saepius vel ter,
in Paschate, Pentecoste, & Natiuitate do-
mini, Christianus ad communionem ac-
cedat, can. & si nō frequentius, can. si quis
intra, de consecr. dist. 2.
- i** can. quotidie, & can. virum, de consecr.
dist. 2.
- k** Sacerdos corpus Christi sumens, & nō san-
guinem, grande sacrilegium committit,
can. comperimus, de consecr. dist. 2.
- l** In Concilio Tridentino, Sessio. 21. cap. 1. &
3. & can. 2. & in Sessio. 13. capit. 3. &
can. 3. can. qui manducat, can. singul. de
consecr. dist. 2. Vide que fuse tradidi,
tom. 3. commentariorum artis mirabilis,
- lib. de Deo. cap. 33. numer. 15. & 16. ubi
rationes. At in concil. Constant. Sessio. 13.
Basilicensi. Sessio. 30. permittitur aliquan-
do Boemis sub utraque specie communi-
care, can. tamen lege, ne diuersum usum
improbarent, in Concilio Basiliensi, & ut
ceteris Catholicis affectionibus adhaereret,
scribit Martinus Chromerus. lib. 21. de
de Re. Poloni. Et id permittitur Mosco-
uitis in die Pasche. Illi etiam sacramētum
porrignunt infirmis & pueris per guttū vi-
ni, consecratum in specie vini, ut scribit Si-
gismundus Liber Baro. lib. de reb. Mo-
sconiticis. Regibus Gallia, dū inun-
guntur, permittitur tradunt, ut sub utraque specie
communicent, tanquam sacrosancti reges,
& qui accedat ad privilegium in hoc sacer-
dotale. In Concilio Carthagenensi 4. cano.
76. Videtur quoque quodammodo permis-
sum concedere egrotis Eucharistia in san-
guine. dicitur enim ibi & in capit. 8. is qui
pœnitentiam. 26. quest. 6. Statuitur de e-
grotis pœnitentiam petentibus, & qui post
pœnitentiam obmutuerūt, vel in phrenesim in-
ciderint: ut si continuo credantur morituri,
& recōciliantur per manus impositionem,
& infundatur ori eorum Eucharistia. In-
fusio quippe demonstrat liquorem, qui in
sanguine intelligi potest. Non enim di-
cendum est, panem intinctū sanguini por-
rigendum esse, cum id fuerit prohibitum.
canon. omni, de consecr. dist. 2.
- m** can. qui manducat, & can. ubi, de consecr.
dist. 2.
- n** can. omnia, & can. prima quidem, de con-
secr. dist. 2.
- o** in Concilio Tridentino Sessio. 13. cap. 3.
& in decretis. can. 3. & in Sessio. 21. de
commun. ca. 1. & 3. & in concilio Floren-
tino. in Decretis Eugeni contra Armenos.
- E** CAP. VIII.
- i** Quibus denegatur Cōmunion Eucharistia.
- D** Enegatur aliquando & certo tempo-
re † Eucharistia communitio iis, qui
publice grauiter deliquerūt, a raptoribus

rerum Ecclesie, *b* nauseam vel vomitum A patientibus, *c* pollutis nocte externa ex nimia crapula, vel cogitatione immunda, *d* infidelibus, quia, cum in Ecclesia non sint, non possunt sacramentaliter accipere, *e* notorie impœnitētibus, *f* magis & histrionibus, quandiu in artis improbitate perseverauerint, *g* excōmunicatis interdicitivē, *h* hæreticis. At non potest denegari occultis peccatoribus, quamvis sint cogniti a sacerdote, ministro, a quo publice petunt B communionem: *k* quanquam verum sit, eum, qui indigne ad hoc sacramentum accedit, iudicium sibi manducare, quod non diiudicet corpus domini. Pœnitentibus etiā ex gravissimis sceleribus, quamquam denegetur in vita Eucharistia, tamen sub mortem, seu in articulo mortis, nō est neganda petentibus, *m* neque illis, qui postquam petierint, & antequam acciperent, statim obmutuerint, vel in phrenesim inciderint, si modo alias retinere possint, & adhibetur fides illis, qui audierint eos, petiisse, antequā perdidierint loquelam aut mentem; *n* neque his, qui in patibulis suspenduntur, si cōfessi sint & pœnituerint, *o* nec excōmunicatis satisfaciētibz *p* denegatur.

S C H O L I A.

- a* can. pro dilectione, de consecra. dist. 2. can. D placuerit. 23. q. 5.
b can. indigne. 12. q. 2. ii enim a sacramentis Ecclesie suspensi sunt, can. quisquis 7. q. 4.
c can. si quis per ebrietatem, de consecrat. distinct. 2.
d can. testamentum, & can. non est. dist. 6.
e can. quia passus, can. quid est, can. dupliciter. can. tribus gradibus. §. precipimus, de consecrat. distinct. 2.
f Dicto can. pro dilectione, de consecr. dist. 2. cap. placuit. 23. q. 5. vide D. Thomam. in 4. sent. q. 5.
g Cyprianus, lib. 1. Epistolarum, epistol. 10. dist. can. pro dilectione, de consecrat. dist. 2. cap. 2. de sortileg. nisi respicerint histria-

nes & magi, & pœnituerint a vita improba, can. penult. de consecrat. dist. 2. Distin-
 guitur etiam inter scenicos, seu histriones, ut hi, qui turpibus iocis & verbis ludunt, censeantur summoti ab hoc sacramento impœnitētes, ut reprobati maxime, si ita cum larvis in Ecclesia ludos exercent. ca. cum decorē, & de vita & honesta. cler. non autem ii, qui honesta exhibent in teatro, & ad mores institutos accommodata, quos audire, non dicitur peccatum mortale, ut notatur in can. donare 86. dist. & in c. cum decorē, ad verbū, laruatum, de vita & honesta. cleric. imo dicunt, his posse aliquid honeste donari secundum D. Thom. 2. 2. q. 68. artic. 3. vide multa apud nos. lib. 39. Syntagma. c. 5. de spectaculis.

- h* can. si non sunt, de consecr. dist. 2.
i can. penultim. & in causa vicefima quarta. quest. 1.
k cap. si sacerdos, de offic. ordin. Datur exemplum de Iuda communionē, quam Christus ei non negavit, quamvis occultam aliis, proditoris cogitationē nosset, in can. non prohibeat, & can. sicut Iudas, de consecrat. dist. 2. can. aduersitas. 8. qua. 1. can. Christus. 1. quest. 1. Si tamē sacerdos sciat impœnitentem esse petentem a se, nō publice, sed priuatim Eucharistiam, denegare ei debet, secundum diuum Thomam, in 4. sententiarum, dist. 9. q. 5. Archiepiscopus Florentinus, in Summa, in tit. de singulis Sacramentis. vers. quibus sint danda.
l Diuus Paul. Epist. 1. ad Corimbios. capite undecimo.
m can. pœnitentes. 50. distinct. can. virgines, 27. questio. 1. can. si quis heretica. §. ecce. 1. questio. 1. can. in primis. 2. quest. 1. ca. accusatores. 46. distinct. can. si quis de corpore, 26. quest. 6. pulcerrimum exemplum apud Eusebium in historia Ecclesiastica. libr. 5. cap. 14. de Serapione fidei sene, qui diu quidem vixerat inculpata vita, in persecutione vero ceciderat, nemoque recipere volebat eum ad pœnitentiam, eo, quod idolis sacrificasset; non potuit enim mori,

- quin sacramentum Eucharistia ei fuerit A
ad latum, ita absolutus sub mortem.
n in cano. his qui poenitentiam. 8. 26. quest.
6. ex Concil. Carthaginens. 4. cap. 76.
o can. questum 13. q. 2. cap. 2. de furtis.
p can. tanta. 86. distin.

CAP. IX.

Quidam effectus Eucharistia.

Eucharistia digna sumtio est poenarum
relaxatio, a & per eam, assumens vnitur
Christo, & consequitur vitam æternam. b
Per eam benedicimur, adscribimur cælo,
& de visceribus Christi esse censemur, a
bestiali sensu exuimur. c Sacramentum hoc,
pietatis est, signum vnitatis, vinculum ca-
ritatis. d indignè manducantibus, iudicium
& mors: e salus mentis & corporis digne
summentibus. f Sunt & deuote festum Eu-
charistia celebrantibus, & horis canoni-
cis & diuinis officiis per totas eius festiui
octauas, assistentibus, indulgentia con-
cessa, contritis & cõfessis. Nempe iis, qui
interfunt officio matutinali centum dies
venia, qui Missa, totidem: qui primis &
secundis vespers, totidem: iis qui prima,
tertia, sexta, nona, horarum g officiis in-
terfuerunt, pro singulis horis quadragin-
ta: his vero, qui prædictis officiis per octa-
uas interfuerint centum dierum indulgentia
dantur singulis octauarum diebus. h

SCHOLIA.

- a can. panem de altari, & can. cum omne, de
consecratione dist. 2.
b can. Christus panis, & can. quid est Chri-
stum, can. qui manducat, & can. credere,
can. commodauit, can. hoc sacramentum,
can. reuera ista autem esca, can. omnia.
vers. & cum digne. can. in Christo, de con-
secrat. dist. 2.
c can. vtrum 72. de consec. distin. 2.
d can. hoc sacramentum 63. de consecratio.
distin. 2.
e can. sicut Indas 68. de consecrat. dist. 2. 1.
ad Corinb. 11. demones etiam abigi a do-

mibus ex celebratione Missar. testatur
D. Augustinus. lib. 2. de Civitate Dei. ca.
8. Niceph. Calix. lib. 16. ca. 36. Pachime-
res in Ecclesiastica Hierarchiam D. Dio-
nyssi Areop. cap. 3. de Synaxi.

f Scribit Gregorius Nazianzenus, in ora-
tione in funere patris habita. patrem suum
sacerdotem, diutina & ardentissima febre
exhaustum, ab ancilla synaxis tempore a-
liquando adductum manu in conuentum
ecclesiasticum, in quo pro more Eucharis-
tiam, sed paucissimis, & quibus tunc po-
tuit per morbum verbis consecratam aliis
& distribuerit, & participauit ipse quoq;
reuersum ad lectum, ciboque parum ac so-
mno refectum, melius statim se habuisse, ac
pristine tandem sanitati ex integro fuisse
restitutum. Simile quippiam idem recitat
in oratione in funere sororis habita. Idi-
psum & refert D. Ambrosius. de fratre suo
Satyro, in oratione de eius funere.

g cap. 1. de reliquiis & Veneratio, sancto. in
Extrauag. communibus. Omitto effectus
alios, qui accedunt ex sacrosancta Eucha-
ristia perceptione, de quib. sacri patres tra-
ctant, vt per eam nos vniri Christo, & fie-
ri diuina natura participes, aliisque præ-
stantissima hinc nobis aduenire beneficia,
qua ab illis discas.

DE SACRAMENTO
poenitentia.

TITVL. X.

- a Tractatur de poenitentia. tit. de poenitentia &
remissionibus. lib. 5. Decretalium. tit. 38. In Sexto
Decret. lib. 5. tit. 10. in Clemen. lib. 5. tit. 10. in De-
cret. de poenitentia, per septem distinct. apud nos.
lib. 2. Syntag. iur. c. 8.

CAPVT I.

Continuatio.

Post explicationem Baptismi, † Con-
firmationis, & viatici Eucharistia, su-
perest, vt proxime agamus de remedio, quo
athleta Christi baptizatus, vnctus, & re-
fectus,

fectus, si quando in pugna spiritali vulnere-
retur, resurgere & iuuari, Deoq; reconciliari
possit, quod pœnitentia dicitur. Et secunda
tabula per quam a naufragio saluari possit,
a sacramentum, nullo modo, si fieri possit,
differendum, nisi omnino perire malimus. *b.*

SCHOLIA.

a ca. 2. de pœnitent. distin. 1. de hoc sacramen-
to nos multa lib. 2. Syntag. iuris, cap. 8.

b in Concilio Tridentino sessione quarta
cap. 1.

CAPVT II.

Pœnitentia quid.

PœNITENTIA generaliter, est prioris
sententiæ conuersio, *a* *μὴν ἄνοια* Græcis.
Pœnitentia autem in peccatis retractan-
dis, est vindicta semper puniens in se, quod
dolet commisisse, *b* vel ut ait D. Ambrosius,
c est mala præterita plangere, & plangi-
genda iterum non committere. Et ut alibi,
d D. Augustinus, pœnitere, est pœnam te-
nere, ut semper puniat in se vlciscendo,
quod commisit peccando. In quantum ve-
ro est sacramentum, sic definitur com-
modius. *e* Pœnitentia, est signum sensibili-
le, seu imago sacræ rei, videlicet remissio-
nis peccatorum, cuius causa est, per sensibili-
lem contritionem, confessionem, & abso-
lutionem.

SCHOLIA.

a Et hac ita sine reprehensione, & in Deo es-
se, & in homine, dicitur. Tertullia. lib. 2.
aduersus Marcionem facit. Gen. c. 6. *ibi*,
pœnitent, inquit, Deus, me fecisse homi-
nem, explicatur in Concilio Toletano 8.
cap. 2. can. 9. incommutabilis, 22. qu. st. 4.

b ex Diuo Augustino in libr. de vera & fal-
sa pœnit. c. 8. & in can. 4. de pœnitent. di-
stinct. 3. can. pœnitentia quippe, ead. dist.

c can. 1. de pœnitent. distinct. 3. ca. ecce nunc, §.
pœnitentia, de pœnitent. distinct. 1.

d lib. de falsa pœnitentia c. 19. dicto can. 4. §.
1. de consecratio. distinct. 3.

A e Vigneri in institutionibus Theologicis
cap. 16. §. 1. de pœnitent.

CAPVT III.

1 Pœnitentia distinctio. 1. vera, falsa.

2 Publica priuata.

3 Solemnis.

4 Non repetita, & quibus imposta.

5 Publica non solemnis.

6 Priuata qua.

HOMINIS pœnitentia, Aut est falsa, *r*
Aut vera. Veræ semper indulgentia
promittitur, sicut falsæ negatur. *a* Falsa
erit, quæ non secundum auctoritatem san-
ctorum patrum pro qualitate criminum
imponitur, *b* Vera contra falsam. Et dici-
mus pœnitentiam, rem alienam, per quam
contractum est peccatum, non restituere,
c pœnitere se pœnitentiam egisse: *d* si non
sit secundum qualitatem criminum: *e* plu-
ribus peccatis commissis pro vno tantum
pœnitere: *f* inter pœnitendum animum
pœnitendi deponere. *g.*

Rursum vera pœnitentia est, aut publi-
câ, aut priuata: & iterum publica, aut so-
lemnis, aut non solemnis. *b* Priuata multas
etiam habet species aut modos, quibus re-
dimuntur peccata. *i* Item sicut quædam
charitas alia est incipiens, alia proficiens,
alia perfecta: sic & pœnitentia alia est inci-
pientium, alia proficientium, alia perfe-
ctorum. *k.*

Solemnis pœnitentia est, quæ publice
certis personis & ceremoniis adhibitis fie-
bat, quando in capite quadragesimæ, *l* se
representabant episcopo ciuitatis ante fo-
res Ecclesiæ, sacco induti, nudis pedibus,
vultibus in terram demissis, adstantibus ar-
chipresbyteris, presbyteris parochiarum,
& presbytero pœnitentium, qui inspicere
eorum pœnitentiam & conuersationem
diligenter debebant, & secundum modum
culpæ pœnitentiam per gradus iniungere,
& deinceps in Ecclesiam inducere. Tunc-
que episcopi officium, ut prostratus in ter-
ra, cum lachrymis pro eorum absolutione

septem Psalmos pœnitentiales decantet, & surgendo ex oratione manus singulis imponat, aquam benedictam super eos aspergat, & iniecto cinere capita illorum cilicio operiat, & cum gemitu, crebris suspiriis eis denūtiat: quod sicut Adam proiectus fuit de Paradiso, ita ipsi pro peccatis abiiciantur. Quo dicto iubebat & ministris eos extra ianuam Ecclesiæ expellere, quos clerus prosequatur cum Responsorio, *in sudore vultus tui vesceris pane tuo.* Solemnis pœnitentia, non nisi pro grauissimis sceleribus publicis imponebatur, dum tanta erat peccati plaga & imperus morbi, ut medicamēta corporis & sanguinis Domini differenda essent auctoritate antistitis. *m.*

4 Ideo semel tantum in vita homini imponitur nec iteratur, nisi contraria esset iterandi alicuius Ecclesiæ consuetudo. *o* Neque solet, aut non debet imponi clericis, propter scandalum publicum, quod posset in contemptum mysteriorum conuertere, nisi prius ab ordine depositis, & ea lege, ut post eam peractam pœnitentiam etiam iterum promoueri possint. *p* Quemadmodum nec post eam pœnitentiam propter ipsum scandalum, nullus ex publice pœnitentibus, quantumvis bonis, potest ordinari. *q* Etsi post alias nō solemnes pœnitentias lapsi, possint in locum pristinum restitui. *r.*

5 Publica non solemnis pœnitentia dicitur, quæ palam quidem & publice fit, at sine prædictis solemnitatibus, pro peccato tamen publico, quod meretur ad exemplum aliorum emendationem publicam, sed tamen non habet scandalum publicum. *f.*

6 Priuata & secreta pœnitentia est, quæ nec solemnis, nec publica est, sed priuatim datur & peragitur: quæ pro grauioribus peccatis etiam, veruntamen occultis, imponitur. *u.*

S C H O L I A.

a *can. in tantum, §. fin. & ca. seq. de pœnit. dist. 3.*

b *ca. falsas. 6. de pœnit. dist. 5. vide ca. 2. 1. 9. 7. Potest & dici non vera & falsa pœnitentia, quæ non habet materiam & formam de quo postea, dehinc & quæ fiebat ab antiquis gentilibus, apud quos nulla vera remissio peccatorum, quam faciebant coram idolis, quæ sensu carebant, nec habebant potestatem remittendi peccata: veluti quando rei homicidii fortuiti, expiationis causa ex lege Memphytarum proficisciebantur ad Gymnosophistas, neq; prius in patriam redire poterant, quam ab illis fuissent absoluti: alioquin tandem in montibus aberrabant, donec illorum Gymnosophista misericordia mouerentur, ut scribit Philostratus in vita Apollonii lib. 6. cap. 3. meminit & eodē li. 6. ex Hesychio de festo *γυμνασίου* eius, quod erat apud Spartiatis, in quo adolescentes, aram Amyclis circumstantes, terga mutuis verberibus cedebant, hocq; modo putat a Scythis & Spartiatis Dianam Scythicam fuisse cultam. Non enim sola maceratio corporis pœnitentiam veram facit, quæ aliquando magis nocet quam prodest, si Ecclesia non accedat auctoritas & potestas peccata dimitte: quemadmodum legimus de secta flagellatorum improbata: eos enim ferunt in tantam superbiam & desipientiam uenisse, ut inter errores quos plures predicabant, assererent suam flagellationem preferendam esse martyrio, & per illam aboleri peccata, ut refert Bernardus Lurzemburgensis in heresibus & Alphonsius de Castro lib. 4. contra hæreticos.*

c *ca. si res, 14. q. 6. & tamen licet vera non sit Pœnitentia, admittenda est eorum confessio, qui implere dicunt se non posse iuxta tradita in c. quod quidam de Pœni. & remiss. & iuxta distinctionem Pan. ad d. c. officii. & talis pœnitentia dicitur nō vera, id est non fructuosa, quo ad vitam eternam, tamen ualet ei quia talem facit, quia sentiet fructum eius, cum de alio criminis pœnitentiam egerit §. penul. & si. de Pœn. dist. 3. & ideo talis confessio eius qui crimen confitetur, tamē dicit se abstinere non posse.*

- posse, est admittenda, & crebris & salutari-
 bus monitis pœnitentia indicenda. dicto
 c. quod quidam: nam ut ibi ait glossa ad
 verbum pœnitentia, pœnitentia aliorum
 criminum valebit ei. Et pene quod nō pœ-
 nitent de aliis, valebit ei talis pœnitentia.
 Nam omnia bona quæ quisque facit in vi-
 ta illa, profunt ei ad vitam æternam pro-
 merendam, vel saltē ad minus supplicium
 subeundum, dicto §. penul. de Pœni. distin.
 3. item ad bonum temporale obtinendum, B
 ca. cauendum de Pœn. dist. 3. ca. si quali-
 bet culpa. 22. q. 2. & ad hoc ut Deus ci-
 tius illuminet cor eius ad veram pœniten-
 tiam, can. falsas, de Pœnit. distinct. 5.
- d ca. sunt qui, 17. caus. quest. 4.
 e ca. falsas, de pœnitentiâ, distinctione quinta.
 f ca. fratres, de Pœn. dist. 5. ca. scelerator, §.
 his auctoritatibus, de pœn. dist. 3. ubi ra-
 tio. vide glos. 1. ad can. quod quidam, de
 Pœnit. & remissio.
- g dict. c. quod quidam. 5. de Pœnitentiâ &
 remissione.
- h ca. si quis post, & seq. 50. distinct.
- i ca. medicina, de pœnitent. distinct. 1.
- k ca. quamuis caute, §. Illud autem, de Pœ-
 nit. dist. 5. Ex Diuo Augustino, epist. 54.
 ad Macedonianum.
- l Solemnitates omnes ponuntur publica pœ-
 nitentiâ, in ca. 64. in c. quadragesima, 50.
 dist. ca. pœn. 63. dist. & in pontificali & D
 ordine Romano, a pagina 14. vsq. ad 30.
 Docet & quomodo fieret hæc publica pœ-
 nitentiâ solemnisi in Orientali Ecclesia &
 Roma, Nicephor. Calix. lib. 12. c. 28. So-
 zomenus lib. 9. Tripartita historia. cap. 35.
- m ca. in actione pœnitentiæ, 84. de Pœn. dist.
 1. ca. penul. 50. distinct. maiora crimina
 exponuntur in c. at si clerici, §. 1. de Indic.
- n ca. si quis post remissionem, 50. vide Nice-
 phor. Calix. lib. 6. cap. 1.
- o ca. nihil prodest, §. ex persona, de Pœn. di-
 stinct. 3.
- p ca. confirmandum, ca. alienum est a con-
 suetudine, 50. dist. ca. sacerdos, de Pœn.
 distinct. 6.
- q ca. ex pœnitentibus, can. canones, 50. dist.
- c. 1. de bigamis. In Concilio Carthaginen-
 si, 4. cap. 68. & 69. Rationē adfert D. Au-
 gustinus epistola 50. ad Bonifacium, cu-
 ius verba in ca. 24. ut consuleretur, 50.
 distinct.
- r cano. si post ordinationem, 12. §. econtra,
 cum ca. sequentibus, 10. distinct.
- s cap. 1. & c. questu, 7. de Pœnit. & remissio.
 li. 5. tit. 3. exemplū in ca. ego Berengarius,
 de consecr. dist. 2. forma vna in c. 2. de Ma-
 ledic. facit D. Paulus 1. ad Timotheū, c. 5.
 peccates, inquit, corā omnib. argue, ut cæ-
 teri timorē habeant: refertur in ca. sed il-
 lud, 45. dist. facit c. 18. Diui Matthæi, ibi,
 die Ecclesiæ, &c. Publicā indixit pœniten-
 tiam D. Ambrosius Theodosio Imperato-
 ri ob eadem Thessalonicensium temere ad-
 missam, prohibito ingressu Ecclesiæ, donec
 eā peregisset. Nicephor. Calix. lib. 12. c. 40.
 Theodoretus li. 9. Historia Tripartita, c.
 30. Diuus Ambros. lib. 5. epistola. epist. 28.
 publicum peccatum coram omnibus pu-
 niendum, ca. si peccauerit, 2. quest. 1.
- t ut notatur in ca. fin. 26. quest. 6. iuncto c.
 1. & c. questum, de Pœn. remissio.
- u dicto c. questum, 7. de pœnitentiis & re-
 missio. Occulta peccata nō sunt publice pu-
 nienda, can. si peccauerit, 2. q. 1. can. si quis
 potestatem, 23. q. 4. exemplum de Christo
 & Iuda, in canon. fin. 15. quest. 5.

CAPVT IIII.

- 1 De materia, circa quā versatur pœnitentiâ.
- 2 De peccato & distinctione eius: de originali.
- 2 De actuali, mortali, & veniali.

PRO materia, circa quam versatur pœ-
 nitentiâ, sunt peccata, secundum quo-
 rum circumstantias & confitentis contri-
 tionem, pœnitentiæ modus iniungitur:
 a nempe delictorum per pensâ qualitate &
 quantitate, b ætate, c scientia, d sexu, e &
 conditione, f delinquentis, obseruato
 modo, tempore, loco delinquendi, volun-
 tate, proposito, euentu, cæterisque, quæ vt
 variant delicta, sic quoque & pœnæ de-
 linquentium. g.

2 Ex concilio Toletano, *b* crimen seu A peccatum, est, id omne, quod accusatione vel reprehensione dignum est. Peccatorum, aliud originale, aliud actuale. *k* Actuale rursus, aut mortale, aut veniale. *k* Originale peccatum, ab Adamo primo parente trahitur. In quo omnes eramus, (quia ex eo generati fuimus, qui peccauit.) *l* Carientiam seu priuationem iustitiæ originalis debita, in primo parente acceptæ, *m* dicunt: hocque in nobis inuoluntarium in vniuersali & particulari, quod fuit voluntariū voluntate aliena, nempe Adæ: quod propterea potest remitti sine actione aut passione voluntatis eius, in quo est per baptismum, *n* quemadmodum olim per circumcisionem. *o*.

3 Actuale peccatum est, quod a singulis committitur, ex quo committens tantum, non alius, nisi consentiat, polluitur. *p* Peccatum mortale actuale iuxta diuum Augustinum, *q* est voluntas retinendi vel consequendi, quod iustitia verat, vnde liberum est abstinere. Aliis mortale & criminale: quod cum fit, ex deliberatione fit: quod non dimittitur nisi per pœnitentiā: *r* peccatum etiam generaliter dicitur mortale, ex quo pœna æternæ mortis imponitur, si quis impœnitens & nō reconciliatus Deo, moreretur. Ecclesia Catholica mortalium peccatorum summam in septem capita D coniecit. *s* Dicunt & Theologi, *t* quod quicquid est contra præcepta diuinæ legis aut bonæ humanæ, de se habet rationem mortalis peccati, nisi vel ratione subreptionis, vel modicitatis vel rationabilis causæ, quoad præcepta humana, vel dispensationis superioris, excusetur. Peccatum vero veniale, non esse contra legem aliquam, sed præter legem quam lex sancta intendit. Veniale item dicitur peccatum, quod ex ignorantia vel infirmitate humana committitur, & facile dimittitur. *u*.

S C H O L I A.

a cap. 3. *Et c.* Deus qui Ecclesiam 18. de Pœn.

*Et remissio. ca. consideret de pœn. dist. 6. tota 26. q. 7. vsque ad ca. 10. quemadmodum *Et* ini cruce considerat in l. aut facta, 10. de Pœn. P.*

b *ca. 1. consideret. de pœn. dist. 5. c. sicut dignum, 6. de homicid. ca. homo 40. Sicuti quadam crimina ob sui gravitatem *Et* circumstantias persenerantes, que dicuntur irremissibilia, vt que contra spiritum sanctum committi dicuntur, non quidem ex parte Dei, qui omnipotens est, facile que operatur, que hominibus videntur impossibilia. Marci. c. 19. sed quia ita disponunt illa peccata hominem, vt agat, que contraria sunt remissioni. Contra spiritum sanctum peccatur primo, cum male quis de diuina persona eius sentit, ca. hi l. vero, de consecra. dist. 4. 2. cum obstinate quis asserit, omnia mala esse impunita, *Et* bona irrenumerata. ca. adhuc, in fine de pœn. dist. 3. quando quis pœnitens desperat de Dei gratia *Et* misericordia, vt Cain ca. voluissent, *s.* ex his, de pœn. dist. 1. 4. cum quis veritatem cognitam impugnat. can. eos qui, 1. q. 1. 5. cum quis scienter in peccato mortali persenerat, ca. inter hac hircum, in 2. de pœn. dist. 3. 6. cum quis existens in peccato habet propositum nunquam pœnitendi. can. potest fieri, de pœn. dist. 1. Sunt Sex, que impediunt peccati electionem de quibus videndum in 2. lib. Sent. dist. 43.*

c *ca. Illud relatu, 15. q. 1. c. 1. *Et* 2. de delict. puerorum.*

d *Scientia, veluti num amens seu furiosus, vel mentis compos deliquerit. ca. indiat, 3. q. 9. ca. si quis insaniens 15. q. 1. vel num putaret se delinquere vel non, vt in l. fin. de ritu nuptia. P.*

e *ca. indignanter, 32. caus. quest. 6.*

f *ca. qui compulsus, 22. q. 5. ca. aut facta, de pœn. dist. 1.*

g *d. can. aut facta, *Et* dicta l. aut facta, de Pœn. P. vbi de his, *Et* apud Quintilianum li. 5. c. 1. Nos autem de his *Et* abunde tractauimus per nonem capita, lib. 30. Syn- tagma*

- r**agma. incipiendo a 2. usque ad 11. vide **A**
 Et l. prator edixit. 7. §. actorem, sum 2. seq.
 de iniur. P. vide Et gl. in principio de pœ-
 niten. distin. 1. ad verbum vtrum. ex To-
 letano Concilio c. 2. relato in can. vnum o-
 ratorium. 25. dist. ca. 1. Et ca. Apostolus
 81. distin.
- h** sic distinguitur fere per totam dist. 4. de
 pœnit. Et de consecra. distin. 4.
- i** ca. medicina, de pœnit. distinctione prima.
- k** ca. firmissime tene, Et procedente ca. per
 baptismum, de consecr. dist. 4. ca. iam ita-
 que, 1. q. 4. Et in princ. 2. q. 3. Omnes in
 Adamo peccauerunt, ad Roma. cap. 8.
 Quare omnis, qui ex concubitu nascitur,
 hoc peccatum secum defert proxime cita-
 tis iuribus. Et David Psal. 50. ecce in
 iniquitatibus conceptus sum, & in pec-
 catis concepit me mater mea.
- l** de carentia hac iustitiæ originalis gloss. in c.
 maiores, §. verum, ad verba, propter ori-
 ginale de Baptismo. Anselmus libro de
 conceptu virginali. Iustitiæ originalis, fuit
 quoddam auxilium diuinum supernatu-
 rale, necessarium homini ratione sua com-
 positionis. Quia cum sit compositus ex ani-
 ma Et corpore, ex intellectu ali Et sensuali,
 que quodammodo, si sue nature relin-
 quantur, intellectum aggrauant Et impe-
 diunt, ne libere ad summum contemplatio-
 nis pertingere possit: ideo data fuit homi-
 ni iustitiæ originalis, per quam si mens ho-
 minis subderetur Deo, etiam ei subderentur
 omnes vires inferiores, ut libere possent
 in Deum tendere, cuius subtractio facta
 fuit per peccatū originale, cuiusq. duplex
 est pœna, vna pœna taxata peccato, scilicet
 priuatio iustitiæ originalis Et priuatio vi-
 sionis Dei: alia, est pœna concomitans, cu-
 iusmodi sunt mors, infirmitates, Et alia ma-
 la que sequuntur. Quæ verba transcripta sūt
 ex Angelo Clauasio in Summa, in verbo pec-
 catum, in princ. Innocentius 3. etiam in
 c. 3. §. sed adhuc queritur, de Baptismo,
 pœnam peccati originalis dicit esse carenti-
 am visionis Dei; actualis vero peccati,
- g**ebenna perpetuæ cruciatum, Et per conse-
 quens etiam carentiam visionis Dei. Dici-
 tur Et peccatum originale, infirmitatis
 carnis, languor nature, ca. illud relatum,
 versi. itaque, §. questio. 1.
- m** c. maiores 3. §. verū quidam, de Baptismo.
- n** ca. ex quod, de consecr. dist. 4. c. maiores, §.
 hinc vero diximus, de Baptis.
- o** ca. iam itaque, 1. quest. 4. can. si quis, 23.
 quest. 4.
- p** D. Augustinus tractat. de duabus anima-
 bus c. 11. in can. 1. §. fin. 15. quest. 1.
- q** tractatur in ca. vnum oratorium, §. vnde
 Hieronymus, cum seq. §§. Et ca. qualis hinc,
 25. dist. ca. illa canenda, 15. q. 1. ca. sicut
 tribus, Et can. sciendum, Et ca. inter hæc,
 de Pœn. dist. 2. Ponuntur Et quatuor ge-
 nera peccatorum a Diuo Hieronymo ad c.
 1. Amos, Et ca. super tribus, de Pœnit. di-
 stin. 1. primum peccatum, cogitasse qua
 mala sunt: Secundum, cogitationibus ac-
 quiescisse, peruersis: Tertium, quod mente
 decreueris opere compleuisse: Quartum
 post peccatum non agere pœnitentiam, Et
 sibi in delicto suo complacere, vide cano.
 testamentum, post medium, distin. 6.
- r** qua sunt superbia, de qua nos lib. 40. Syn-
 taxeos artis mirabilis, c. 2. Et 3. auaritia
 de qua nos eo. lib. c. 4. Et 5. Luxuria, de
 qua nos eo. lib. c. 6. inuidia de qua nos eo.
 libr. c. 15. Gula de qua eo. lib. c. 18. ira, de
 qua eo. lib. cap. 21. accedia seu pigritia de
 qua Et eodem libro cap. 24.
- s** Illud tractant Theologi in 2. Magistri sen-
 tentiarum, dist. 23. Angelus Clauasio in
 verbo peccatum, num. 1. in Summa.
- t** can. vnum oratoriū, §. criminis appellatio
 25. distinctia. vbi gloss. ad verba, quia fa-
 cile ait peccata venialia facile dici remit-
 ti, eo quod possint aboleri Et remitti per
 orationem Dominicam, vel per eleemo-
 synam, vel per modicum ieiunium, vel
 asperionem aqua benedicta, ut ca. de quo-
 tidiano, de pœnitentia dist. 3. ca. qui vult,
 de pœnit. dist. 6. can. aquam, de consecra.
 distin. 3.

CAPVT V.

1 De materia ipsius pœnitentia, seu de partibus eius in genere.

2 Et contritio quid.

MA T E R I A porro, ex qua perficitur pœnitentia, consistit in contritione, confessione, satisfactione, absolutione, seu remissione: quæ sunt partes sacramenti pœnitentiæ. a.

2 Contritio est b displicentia voluntaria cum dolore peccati commissi cōtra mandata Dei, cum proposito confitendi & satisfaciendi. Gratia Dei præcedit contritionem cordis, contritio remissionem.

S C H O L I A.

a vide sanctum Thomam in 4. Sententiarum dist. 17. q. 2. art. 5. q. 3. artic. 1. & in 3. Parte summa q. 9. ar. 2. & 3. & glossam 1. 2. & 3. in princip. de Pœn. dist. 1. & ea perlecta eadem. de pœn. dist. 1. & ea. perfecta de pœnitent. distinct. 3.

b hac finitio composita est ex his, quæ dicunt sacri patres de contritione, maxime ex finitione Bonauentura in 4. sent. dist. 16. art. 1. q. 1. dum ait, Contritio est dolor voluntarie assumtus pro peccatis, cum proposito confitendi & satisfaciendi. Contriturus autem homo, quando affectus peccati, secundum omnem sui partem omnino destruitur, quando peccati affectio omnino recedit. In quo dicunt attritionem a contritione differre, quod attritio, fit dolor imperfectus, & velut obscurus: ut contritio perfectus & lucidus, quo detestamur peccatum iam commissum, & a committendo in posterum retrahimur. Ex attritione via facilius ad contritionem, & virtute clauium saepe ex attrito fit contritus, ut loquitur D. Thomas lib. 4. Summa, dist. 17. q. 2. art. 1. q. 1. ad tertium. Habet contritio propositum confitendi, quando dabitur occasio & satisfaciendi. Et ideo si perfecta est, saepe impietatis remissionē a Deo consequimur, ut ex sacris literis & earum interpretibus elicitur & tractatur, in ca. 1. 2. 3. 4. 5. 6. & 7. & seq. de pœn. dist. 1. Di-

A sputatur & in utramque partem, in tota fere q. 1. de pœnitentia, utrum sola cordis contritione & satisfactione secreta, absq. eius confessione quis possit Deo satisfacere, & indulgentiā mereri. Eiusq. questionis glossa maxima & 3. in principio de pœn. dist. 1. refert plures sententias, & tandē videtur resolvere auctoritates, quæ dicunt, peccata dimitti sola cordis contritione, intelligendas, quando articulus necessitatis excludit oris confessionem, contrito præuenito morte vel alio iusto impedimento, cū intentione tamen cōfitendi & satisfaciendi ex c. magna, de pœ. dist. 1. argu. c. a nobis, 2. de sent. excom. Peccare tamē mortaliter huiusmodi quidā aiunt, si cum possit confiteri non confiteatur. videnda quæ notantur a glos. in Summa de pœn. dist. 5. item, si possit satisfacere & non satisfaciatur. can. non dubito, de consecra. dist. 4. At auctoritates, quæ asserunt sine confessione & operis satisfactione peccatum nō dimitti, intelligi debere de interiori confessione, quæ est recognitio peccati, vel propositum confitēdi vel gratia, quæ sic homo disponitur, ut cognoscat peccatum suum, quamuis & D. Thomas in 4. sententia, dist. 17. q. 3. art. 1. ad primum, intelligi etiam dicat proprie de confessione exteriori & de satisfactione, etsi Deus interdum largiatur gratiam suam ante ista, dum modo adsit propositum confitendi & satisfaciendi, nec dicitur cor contritum eius, qui confiteri contemnet. ca. fin. 22. q. 1. ca. non dubito, de consecra. distinct. 4. glos. ad cano. 3. de consecratio. distinct. 1.

CAPVT VI.

1 Confessio quid.

2 Diuisio.

3 Minister.

4 Qualitates confessionis debita.

5 An scripto fiat.

C O N F E S S I O, est accusatio sui de peccato proprio, a facta coram legitimo eius ministro. b.

Confessio quædam interior, quæ coram Deo fieri potest: quædam exterior, quæ fit eius vicario. c Vicarius Dei in hoc est,

est, idoneus quisque minister seu sacerdos, A cui clauis & potestas absoluendi & ligandi data sunt: d quare peccata sibi confessa dicitur scire, non tanquam homo, sed tanquam Deus, cuius agit vices: e & proinde punitur acriter, si confessiones detegat, nec ei asserenti creditur. f.

3 Sacerdos porro iure cõmuni huic ministerio idoneus, est pprius seu parochus, vel alius ab eo commissus, g vel electus ex superioris licentia, h vel existente imperito parocho, aliis, i qui tamen habeat potestatem ligandi vel soluendi. k Potest & prælatus exemptus sine superioris licentia sibi eligere confessorem. l Sed & si presbyter haberi non potest in casu necessitatis mortis imminenti, possumus peccatum confiteri laico & socio. m At interdictum mulieribus confessiones audire. n Item regularibus, nisi priuilegio summi pontificis fuerit permissum. o.

4 Confessionis sacramentalis qualitates exprimuntur, p vt sit simplex, humilis, pura, fidelis, frequens, nuda, discreta, lubens, verecunda, integra, secreta, lachrymabilis, accelerata, fortis, accusans, parere parata. Ne tamen est necesse, vt quæ semel sacerdoti confessi fuerimus, denuo confiteamur: sed lingua cordis, non carnis, apud iudicem verum ea iugiter confiteri debemus. q Permittitur pœnitenti in scripto peccata sua confessori offerre, si prælens tamen sit: non etiam si absens.

S C H O L I A.

a Psal. 31. dixi confitebor aduersum me iniustitiam meam Domino, & tu remisisti impietatem peccati mei. can. dixi. 4. de pœnit. dist. 1. ca. secundo post naufragium 7 2. ca. si quis aliquando 87. §. his auctoritatibus, canon. voluissent 60. §. ex his itaque, eadem de pœni. dist. 1. Corde creditur ad iustitiam: ore fit confessio ad salutem Esa. 43. narra siquid habes, vt iustificeris.

b sic Dni Iacob. c. 1. confitemini alteri alterum peccata vestra.

c Confessio potest fieri Deo & hominibus, vel publice vel priuatim. Primum Domino confessio offeritur, dehinc sacerdoti ca. sufficit de pœn. dist. 1. Deo narrantur delicta, non tantum lingua, sed etiam conscientia memoria, eaque lingua cordis iugiter confiteri debemus. Publicam Deo confessionem faciendam Græci orientales dicunt. Ecclesia Catholica publicam, & priuatam factam sacerdoti habet. ca. pen. & fin. de pœnit. dist. 1. Sicut & in Ecclesia primitiua, legimus etiam fuisse articulare & priuatam factam sacerdoti confessionem, apud Diony. Arcopagitam, in epistola ad Demophilum & Origenem lib. 1. ad eum d. Cyprianum sermone 5. de lapsis, in Concilio Tridentino sessio. 4. de sacram. pœnitentiæ.

d Vide Dni Matthæi Euangelista caput 16.

e cap. si sacerdos, de officio ordinario.

f dict. c. si sacerdos, & c. significasti, de adulteris, cap. omnis utriusque sexus, de pœn. & remissio, ca. sacerdos, de pœnit. dist. 1.

g c. omnis utriusque sexus, de pœnit. & remissio ca. placuit, & ca. qui vult consecra. de pœnit. dist. 6.

h cap. de pœnit. & remissio in Sex.

i ca. penult. & fin. de pœnit. distinctione sexta.

k ca. 1. de pœnit. distinctione sexta.

l ca. finali de pœnit. & remissione in Sexio.

m ca. qui vult confiteri, de pœnit. dist. 6. c. 2. de fur. & ibi glossa. explicat ca. sanctum est, de consecra. dist. 4. can. quem pœnitet, de pœn. dist. 1. verum laicus confessione audita, non absoluit.

n c. noua quadam, de pœnit. & remissio.

o Clem. 2. §. statuimus, de sepulturis, & in Extranagan. com. c. vas electionis, de hereticis lib. 5. vbi tamen tres improbantur errores cuiusdam Ioannis de Peliaco, doctoris Parisiensis. Primus quod confessi fratribus habentibus licentiam generalem

audiendi confessiones, tenentur eadem peccata, qua confessi fuerant, iterum confiteri proprio sacerdoti. Secundo, quod stante statuto, omnis utriusque sexus, edito in concilio generali, Romanus pontifex non possit facere, quod parochiani non teneantur omnia peccata sua semel in anno proprio sacerdoti confiteri. Tertio quod Papa non possit dare potestatem generalem audiendi confessiones, imo nec Deus, quin confessus habenti licentiam, teneatur confiteri proprio sacerdoti, quem dicebat esse proprium curatum.

q Explicantur ista qualitates in 4. sent. dist. 17. ab Angelo de Clauasio in Summa, in verbo, confessio numero. 1.

r ca. qui aliquando videt, §. nec est necesse, ubi eadem verba, de Pœni. dist. 1. Ibi tamen glossa ad verba. denuo confiteantur, explicat casus, in quibus quis pluries idem peccatum confiteri tenetur propter imperitiam sacerdotum, nam in eo casu & confessum peccatum alii peritiori confitendum, ca. placuit, de pœniten. dist. 6. 2. pro contentis satisfactionis, argu. ca. si Apostolus, de pœniten. dist. 3. Item tertio, si enorme delictum sacerdos remittat ad superiorem absolendum, nam ei confitendum est, argu. can. latorem, 33. q. 2. c. significauit, de pœnit. & remissio.

s ca. qualis debeat 4. in fine & ibi, glossa 30. D f c. peccatum, de regul. iur. in Sex. ca. canonica, 1. q. si. c. porro, & c. parochiales, de senten. excommunicata. Satisfactio pœnitentia, etiam secundum Diuum Augustinum lib. de dogmatibus Ecclesia. cap. 54. est, peccatorum causas excidere, nec earum suggestionibus aditum indulgere: quod refertur, in ca. satisfactio. 3. de Pœniten. distinct. 3.

t ca. quem pœnitet, de pœniten. dist. 1.

CAPVT VII.

- 1 De satisfactione, quid in genere.
- 2 Pro peccatis duplex propitiatoria & canonica.
- 3 Opera satisfactoria.

1 Satisfactio in genere, nihil aliud est, quam dum quis tantum, quantum fit satis, facit, vel tantum facere, quo is cuius interest, contentus sit. a.

2 Satisfactio tamen pro peccatis duplex est, ppitiatoria & canonica. Propitiatoria est, Dominus noster IESVS CHRIVS,

A qui dedit semet ipsum pro nobis, vt nos redimeret ab omni iniquitate, & munderet sibi populum acceptabilem, sectatorem bonorum operum. b Is enim sua passione satisfecit iræ Dei patris, qua nos prosequeretur. Itaque ipse est propitiatio pro peccatis nostris: non pro nostris tantum, sed etiam totius mundi. c Canonica satisfactio est, quæ secundum regulas Ecclesiasticas iniungitur per Dei vicarios pro qualitate delicti, vt possimus per obedienciam, Dei & Ecclesiæ mandatis, obtemperare. d.

Satisfacit tunc peccator, quando pœnam impositam exsequitur, per quam reconciliatur Deo ex iudicio Ecclesiæ, e damnatum datum resarciendo, cum non dimittatur peccatum, nisi restituatur ablatum. f.

Satisfactioni vt plerumque iniuncta opera ieiunii, orationis eleemosynæ. g Est & aliquando pro satisfactione acceptata bona voluntas pœnitentis, tum eique dicitur, vade & noli amplius peccare. h.

SCHOLIA.

a l. 1. Qui satisfacta. coga. P. 1. §. satis acceptio, de verbo. oblig. P.

b D. Paulus Epist. ad Titum c. 2. vers. 14.

c 1. epistola Diui Ioannis, capite 2. vers. 2.

d ca. fraternitas, causa duodecima, quest. 2.

e ca. facilius, de consecrat. distinctio 1.

D f c. peccatum, de regul. iur. in Sex. ca. canonica, 1. q. si. c. porro, & c. parochiales, de senten. excommunicata. Satisfactio pœnitentia, etiam secundum Diuum Augustinum lib. de dogmatibus Ecclesia. cap. 54. est, peccatorum causas excidere, nec earum suggestionibus aditum indulgere: quod refertur, in ca. satisfactio. 3. de Pœniten. distinct. 3.

g c. 1. & ca. medicina, 76. de pœniten. dist. 1.

E h ca. quamuis caute, §. hac auctoritate, de pœn. dist. 3. vide etiam ca. si cui etiam, cum §§. sequentibus, de pœniten. distinct. 1.

CAPVT VIII.

- 1 De Absolutione quid.
- 2 Indulgentia.
- 3 Species, & a quibus fiat.

ABSOLV-

Absolutio, est dissolutio † vinculi peccati, quo quis detinetur, quæ fit post satisfactionem. *a* cum peccator mundatus reconciliatur Ecclesiæ, *b* addita quadam pœnitentiâ.

2 Quam sæpe leuè † faciunt summi pontifices aperientes thesaurum misericordiæ Dei, ex quo largiuntur indulgentias certis personis, & ob certas causas remittentes in nomine domini pœnam & culpam. *c* Concedunt & Episcopi aliquando indulgentias. *d* Sed dantur maiores a summo pontifice nomine Iubilei. *e*

3 Conceduntur & publice † absolutiones ab episcopo. *f* Priuatæ ab aliis etiâ sacerdotibus. *g* Hæreticis tamen & excommunicatis, neque ligandi, neq; absoluedi potestas datur. *h*

S C H O L I A.

a Clementina prima, de Sepulturis.

b ca. qui egerit, & sequentibus. de pœnitentiâ. distinct. 7.

c c. quid autem, de pœnitentiâ. & remissio. ca. excommunicamus. §. quod autem. de hæreticis. ca. ad liberandam terram sanctam, de Iudeis.

d c. cum ex eo, de pœnitentiâ. & remissio.

e in Extrauag. 1. & 2. de pœnitentiâ. & remissio. vide qua dicemus infra Deo fauente, de indulgentiis, & dicta in libr. 2. Syntagm. iuris. ca. 9.

f ca. omnes. 17. q. 4. ca. 26. quæst. 6.

g ca. ministrare. §. ecce quod, & ca. presbyteri. 26. q. 6.

h c. audiuimus. §. fin. cum 2. cc. sequent. 24. q. 1. can. verbum, de pœnitentiâ. dist. 1.

C A P. I X.

Qui imponant pœnitentias, Deus, episcopus, sacerdos.

Primus Deus, imposuit Adamo pœnitentiam ob delictum, in sudore vultus tui vesceris pane tuo, & mulieri, Multiplicabo arumnas tuas, & conceptus tuos, &c. *a* Et Caino dicens, nunc igitur maledictus eris

A *super terram, &c.* *b* Publicæ pœnitentiæ & solemnes, non nisi ab episcopis imponi possunt. *c* Sunt & casus quidam delictorum reseruati episcopali absolutioni, quorum pœnitentiâ ab episcopo est imponenda: quæ tamen ex eius delegatione speciali, ab alio imponi potest. *d* Sic absoluit episcopus maiori excommunicatione excommunicatos, *e* imponit pœnitentiam blasphemis Dei & sanctorum, sortilegis, *g* matrimonium contra interdictum Ecclesiæ clandestine contrahentibus, *h* delinquentibus crimine enormi publico, opprimeti filium ex proposito, homicidæ, falso testi, falsario instrumenti, periuro, incesto, monialium corruptori, coeunti cum bruto & similibus, quæ specialiter reseruata traduntur. Exstant, quæ permittuntur in aliis casibus presbyteris simplicibus, pœnitentiarum impositiones, si reseruati non fuerint superioribus Prælati.

S C H O L I A.

a Genes. 3. can. serpent. de pœnitentiâ. distinctio 1.

b in historia Genesios. ca. 4. vers. 11.

c ca. accedentibus, 12. de excessibus prælator. ca. in capite 50. distinct. c. conquerrere de offic. ord.

d ca. fin. de pœnitentiâ. in Sex. lib. 5. tit. 10. ubi glossa notat casus reseruatos & Hostien. in summa de pœnitentiâ. §. cui confitendum sit. Angelus in summa, in verbo excommunicatio. 3. 6. & 7.

e c. nuper de Sententia excommunicationis.

f vide caput secundum de Maledictis.

g vide cap. secundum de Sortilegiis.

h ca. cum inhibito. de Clandestina despons. cap. 1. & fin. de matrimon. contracto contra interd. Eccles.

C A P. V T X.

1 Forma pœnitendi.

2 Absoluendi.

3 A quibus pœnitens abstineat, quæq; agat.

Formula pœnitendi solemniter, iam supra demonstrata est. *a* Publicam autem

& secretam ex arbitrio confessoris pendere, dictum quoque. *b*

Formula porro absoluedi illa receptior est, *Ego te absoluo a peccatis tuis potestate mihi data, in nomine Patris, & filii & spiritus sancti. d* Additur & manus impositio ex antiquissima formula, cuius ministerio spiritus sanctus operatur. *e*

Pœnitentium est comas deponere, vestimenta non mutare, non vestiri pretiosis, *g* abstrahere se etiã a multis licitis, cum sollicitudine vitæ æternæ & dolore admiffi criminis, *h* a carne & vino abstinere, uxorem non ducere, ieiunare, vigilare, orare, elemosynas largiri, arma non cingere, &c. *i* abstinere a thoro, gladio, & equitatu, ab escis & potibus, in tertia & quinta feria & sabbatho vti leguminibus, paruis pisciculis, ceruisia mediocri, & temperate. *k* Et ex Cœcilio Laodicensi, *l* Diebus remissionis seu pœnitentiæ, pœnitentes genua flectere, & mortuos in Ecclesiam adferre, sepelireque debere, dicitur: non tamen die dominico ieiunare oportere.

S C H O L I A.

- a* ex ca. in capite, quinquagesima dist.
b cap. Deus qui ecclesiam, & pœnitent. & remissio. can. consideret. de pœnitent. distinct. sexta.
c qua forma edita in Concilio Florentino, *D* sub Eugenio 4. Premittitur tamen oratio. Misereatur tui omnipotens Deus, &c. sed illa non est ex substantiali forma.
d Data illa potestas a Deo dicitur Matthæi, capit. 16. dicitur Ioan. Euangel. capit. 20. can. verbum Dei, § 1. de pœnitentia, distinct. 1.
e Nicephorus Calixtus, libro sexto historia. cap. 1.
f can. pœnitentes. § 10. dist.
g can. Adam 80. de pœnitentia, distinctio prima.
h ca. 1. § animaduertere. cum §§. sequentibus. de consecrat. dist. 1.
i can. admonere 8. §. fin autem publicam. 33. q. 2.

A k can. fin. caus. decimatertia, quast. 2.
l In cœcilio Laodicensi. 4. can. § 4. unde sumtus est. can. sacerdos pœnitentiam imploranti. 26. q. 7.

C A P V T II.

- 1 Pœnitentia nemini neganda.
 2 Monasterii pœna.

*P*œnitentia ¶ nemini neganda, a imo omnes ad pœnitentiam hortandi, atque statim, ubi quis peccauit, ad pœnitentiam recurrere debet: *b* quin, & quinoluerint pœnitentiam agere, ¶ cogendi erunt, vel *2* puniendi, vel monasterio detrudendi, vel alio loco ad eam peragendam concludendi. *c*

S C H O L I A.

- a* can. si aliquid, §. fin. can. presbyter. can. penultim. 26. quast. 6. can. sacerdos. can. hoc sit positum. §. fin. can. pœnitentiam. 26. quast. 7. can. multiplex. §. his autem, & §. ita ergo. & can. miror. can. pœnitentia. de Pœn. dist. 1. & can. Apostolorum § 1.
b can. Adam. de Pœnitentia. dist. 1.
c can. dictum 8. sub 81. dist. can. fina. 22. quast. 1. can. erga eum 26. quastio. 7. can. quod si pœnitentiam. §. fin. 17. quastio prima. can. tres sunt. §. neque. can. dimitti. de pœnitentia, distinctio 1. can. Achab. de pœnit. distinct. 3. in can. placuit 33. q. 2. cum similibus. De monasteriorum pœna dixi quaedam in Syntag. iuris. Sic monasterium utroque iure pro agenda pœnitentia delinquentibus, etiam inuitis, statuitur, ut in adultera quam maritus reconciliare non vult, in cap. gaudemus in Domino 19. de conuersio conjugator. §. si vero quando adulterii crimen, ut nulli Ind. liceat habere, loci seruator. In nouellis, autem. sed hodie, de adulter. C. & alibi propter culpam suam, quis cogitur intrare monasterium, ut can. si ille § 10. dist. can. de lapsis. 16. q. 6. can. si quis rapuerit 27. q. 1. ca. de benedicto. 2. q. 1. can. in primis 2. q. 1. can. fraternitatis. in fin. 34. dist. Novella Leonis 87. de Eccle-

*fasticorum alea ludentium poena, Episcopus A
pos alea ludentes, ad expiandum crimen
relegat in monasterium per triennium.*

*quod & iure civili receptum, Nouella
18. capit. 8. leg. final. C. de Summa Tri-
nitate.*

CAPVT XII.

- 1 Finis est effectus poenitentiae, indulgentia, emendatio..
- 2 Petens poenitentiam non reiciendus.

Finis poenitentiae est, † obtinere indulgentiam, quam nisi quis sperauerit, non potest recte poenitentiam agere. *a* Alius est finis correctio eius, quod male factum est, *b* vtque emendati Christiani, vitam consequantur aeternam. Et ideo dictum, *Poenitentiam agite, appropinquauit enim regnum caelorum. c* Et rursum, *d* Oportebat Christum pati, & predicari in nomine eius poenitentiam, in remissionem peccatorum. Neque etiam ante poenitentiam, datur peccatori misericordia. *e* Mitigat enim iram Dei, & operatur iustificationem, vel peccatorum remissionem. *f*

Quare qui a peccato reuertitur, non est reiciendus, & Episcopus aut presbyter, qui reiecerit, deponendus, *g* & parcendum poenitenti. *b*

SCHOLIA.

- a* Ambrosius. lib. 1. de poenitent. c. 1. can. nemo potest, de poenitent. dist. 1.
- b* can. 43. neminem, de poenitent. distinct. 1.
- c* Diui Ioan. Euang. cap. 3.
- d* Diui Luce Euang. cap. fin.
- e* can. qui sanctitas, 50. dist.
- f* can. porro illi. can. facilius, can. sed & continuo. can. serpens, can. liberator. can. multiplex. can. potest fieri. §. fin. cum simil. de poenitent. dist. 1. can. quamuis. §. fin. cum seq. usque ad can. sicut Achab. de poenitent. dist. 1. cum prope infinitis similibus vide plura, quae diximus de effectu poenitentiae. libr. 2. *E* Syntagm. iuris vniuersi. c. 8. nu. 11.
- g* in canone quinquagesimo primo Apostolorum.
- h* In Synodo Laodicensi. capit. 8. in Synodo Carthaginensi. can. Aurelius 16. quaest. 6.

DE EXTREMA VNCTIONE.

TITVLVS XI.

a De hac tractatur, in cap. vni. de sacra vnctione, libro primo, Decretalium, titul. 15. tractatur & in canone secundo, cum duobus sequentibus 95. distinct.

CAPVT I.

Continuatio, & quid extrema vnctio.

Sequitur vt post necessaria victuris sacramenta, dicamus de sacramento morituris exhibendo, quod dicitur ideo vnctio extrema. *a* Quia his, qui verisimiliter ex hoc seculo de proximo exituri sint, datur. Iuxta Diui Iacobi mandatum. *Infirmatur aliquis in vobis, inducat presbyteros Ecclesiae, qui orent supra eum, ungentes cum oleo in nomine Domini, & oratio fidei saluabit infirmum.*

SCHOLIA.

- a* Qui dixerit extremam vnctionem non esse sacramentum, sit anathema, Concilio Tridentino, Sessio. 14. in canonibus, de sacramento extrema vnctionis. can. 1. 2. 3. vide in 4. Sententiarum. dist. 23.

CAPVT II.

- 1 Vnctio duplex.
- 2 Materia.
- 3 A quo fiat.
- 4 Et forma.

In hoc Sacramento, † vnctio duplex: interior & exterior. Exterior materialis est & visibilis: interior spiritalis & inuisibilis: illa inungitur corpus: hac cor. *a*

Materia eius, † qua linimentum fit, oleum *2* est oliuarum, consecratum ab Episcopo solum: *b* cui tamen, antequam deficiat,

potest aliud addi non consecratum, & diciturque oleum infirmorum.

3 Secundū quosdam, † Episcopus Chrismate, presbyter oleo inungit. *d* Constat autem, quod hoc sacramentum potest ab Episcopo, & ab aliis presbyteris parochis conferri. † Potest & sacerdos vno præsente clerico, vel in necessitate solus vngere infirmum. *f*

4 Forma vngendi † hæc ponitur, *Per istam sanctam unctionē, & suam piissimam misericordiam indulgeat tibi Dominus quicquid peccasti vitio, (exempli causa) oculorū. In nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti.* Id ipsum repetitur in omnib. organis sensuum, quæ tanguntur unctione.

S C H O L I A.

a *Dicto can. unico, in principio, de sacra unctione. & c. quarendum, de Pœnitent. distinctione 2.*

b *Dicto can. unico, de sacra unctione. & 9. can. presbyteros. §. sed illud. 95. distinct. Leo Papa Epistola 86. cap. 37. In Bacharenſi Concilio. cap. 3. Carthaginensi 3. cap. 36. Proinde chrisma ab Episcopo confectū, singulis annis more Ecclesiastico, certis temporibus communicatur. Iuxta Concilium Altiſidorenſe. capit. 6. Toletanum 1. cap. 20.*

c *c. quod in dubiis, de consecrat. Ecclesie, vel altaris.*

d *Gloss. in can. illud superfluum. 95. distinctione.*

e *dict. can. illud superfluum. 95. distinct. in Concilio Wormaciensi. c. 72.*

f *Vnguntur enim oculi ambo, amba aures, manus utraque, labia, pedes, & renes vel pectus, exceptis mulieribus propter honestatem, & exceptis mutilatis, ut cæcis, quibus vnguntur viciniora loca membrorum deficientium. Siquidem in prædictis locis sunt instrumenta quinque sensuum. Et ideo vngendo oculos dicitur. Quicquid peccasti vitio oculorum, vel per visum: & vngendo aures, Quicquid peccasti vitio*

aurium, vel per auditum, vngendo manus, vitio manuum vel tactus. *In nariibus, vitio nariū vel per odoratum, &c. ut est in libro Ordinario parochorum.*

C A P. I I I.

I *Qui non vngantur.*

EXtrema vñctio, non datur † impœnitentibus, *a* aut in peccato mortali existentibus, nisi ante amentiam petiissent sibi dari eam. Non datur etiam pueris, aut euntibus in bellum, aut existentibus in aliquo casuali mortis articulo. *c*

S C H O L I A.

a *dicto can. illud superfluum, 95. dist.*

b *Quamobrem tutius faciunt, qui confiteri faciunt infirmos, antequam illis extrema vñctio detur.*

c *Bona ventura in 4. Sententiarum, distinct. 23. Angelus Clauſ. in Summa in verbis, vñctio extrema, num. 4.*

C A P. I I I I.

Causa extrema Vñctionis.

DVplex est causa, † quare infirmi inungantur: nempe quod per ea peccata venialia tolluntur, & præstatur augmentum virtutibus. *a* Dicitur & in sententiis patrum, *b* duplici ex causa hoc sacramentum esse institutum: nempe ad peccatorum remissionem, & ad corporalis infirmitatis alleuationem. Dicuntq; recipientem, si ei expediat, ex eo, & in corpore, & in anima alleuari. Ita sacramentum, vñctio exterior, operatur rem sacramenti, vñctionem interiorem, quæ peccatorum remissione & virtutum applicatione, perficitur.

Ideo & hoc sacramentum † est iterabile, si infirmus vñctus resurgat ab ea ægritudine, & postea in aliam cum periculo incidat mortis. *c* Sed hæc hæctenus de necessariis dictū sit sacramentis, videamus nunc de voluntariis.

S C H O

S C H O L I A.

- a** Gloss. ad can. presbyteros, ad verbum, Sanctificatio, 95. distinct. argumen. can. 1. & 2. de consecrat. distinct. 5. & cap. 1. de Sacra vntione.
- b** lib. 4. Sententiarum, distin. 2. Refert Gregorius Turonensis Episcopus, lib. 5. historia. cap. 7. Hospitium quendam nomine, virum sanctum, oleo benedicto vsu esse in sanationibus infirmorum miraculosis, & ab homine muto & surdo inunctis lingua & auribus, & vertice capitis, noxium dececisse demonium. Consentiant verba diui Iacobi & Apostoli, capit. 5. Infirmatur quis in vobis, &c. & Concilium Cabillanense. cap. 48. Beda, libro secundo. ca. 6. in Diuum Marcum, egrotos oleo consecrato inungi solitos quoque indicat. Constituit autem Carolus Magnus, libro primo, legum Francicarum, cap. 156. ut presbyter oleum in ampulla deferret ad inungendum infirmos. Dicitur & in Euangelio diui Marci, capit. 6. vers. 13. quod apostoli oleo ungebant infirmos, & bene se habebant, & sanabantur.
- c** Vide sanctum Thomam in 4. Sententiarum, dist. 23. articulo tertio. Gloss. ad can. presbyterum ad verbum, Sanctificatio, in fine. 95. dist.

DE SACRAMENTO
Matrimonii.

a TITVL. XII.

- a** De matrimoniis tractatur, tit. de Spösalibus: & nos tractabimus lib. 3. tit. 21. infra. De nuptiis tractatur lib. 1. Institutionum Iustiniani. tit. 10. de ritu nuptiarum. lib. 33. P. tit. 2. de nuptiis. lib. 5. C. tit. 2. In Nouellis Iustiniani, Constit. 2. 19. 139. 154. 157. In Nouellis Leonis Imperatoris Græci, constituit. 24. 33. 79. 89. 90. 98. 100.

C A P. I.

- 1** Matrimonium Sacramentum.
2. Consummatio duplex.
- 1** Matrimonium ¶ inter sacramenta connumeratur: sic enim Diuus Paulus

A ait, hoc esse magnum sacramentum in Christo, & in Ecclesia. *b*

In eo consummatio duplex. *c* Vna quæ fit, quoad matrimonii essentiam, quæ fuit facta in Paradiso a Deo, per cõiunctionem animorum, quæ designat conformitatem animæ ad Christum. *d* Et est quædam consummatio quoad sacramentum Christi ad Ecclesiam, per incarnationem verbi Dei in vtero virginali, quod designatur per illud matrimonium, quod est copula carnali consummatum. *e*

S C H O L I A.

- a** Concilio Tridentino, Sessio. 7. capit. 1. & Sessio. 24. in prin.
b Paulus Epistola ad Ephesios. cap. 5.
c Explicat ita gloss. ad cap. ex publico. 7. ad verbum comunicatum, de conuersio. coniuga. lib. 3. tit. 2.
d can. deinde apponitur, 26. dist.
e Vt in cap. ex publico, de conuersio. coniug.

C A P V T I I.

- 1** Quid matrimonium nomine.
2 Et substantia.

Matrimonium ¶ a matre potius dicitur, quod a filio matris ante partum onerosus, in partu, dolorosus: post partum laboriosus.

D Et est viri & scemine coniunctio, in diuam vitæ consuetudinem cõtinentis, diuini & humani iuris communicatio. *b*

S C H O L I A.

- a** *c. de conuersio. infidel. lib. 3. tit. 33. Et quamuis pater matre sit prestantior, & sexu, & dignitate, l. de Senatoribus, l. multis, de statu hom. tamen hac coniunctio non dicitur patrimonium, sed matrimonium: ideo quod matris munus; quia munus generationis maxime ex matre pendet, quæ conceptum in utero fetum diutius fert & nutrit. Vnde & proprium munus mulierum dicitur parere & matrem fieri, quia ad hoc natura eas progenuerat, ut fetus ederent. leg. 2. de Indict. viduit. tollen. libr. 6.*

L

cap. 1. tit. 40. Et *Vlpianus maximum* & *A* *praeipuum munus esse feminarum, respondit, concipere & ineri conceptum. l. queritur. 14. §. 1. de adilit. edict. lib. 21. Cod. tit. primo. Sic contra, patrimonium a patre dictum, quod acquiritur, & labore paratur, quod proprium virorum sit laborare. Genes. 3. cap. in sudore vultus tui vesceris pane tuo. Et Horatius in Poetica.*

Cōuersis studiis aetas animusq; virilis, Querit opes & amicitias, inferuit honori.

Commisisse cauet, quod mox mutare laboret.

Ob robur maius sexui concessum, & quod cū minori sexus & pudicitiae periculo, inter homines conuersentur, & negotiari facilius possint. Nam ut ait Ouid. epist. 18.

Vt corpus tenerum, sic mens infirma puellis.

Fortius ingenium suspicor esse viris.

b *In prin. 27. q. 2. c. illud. de presu. §. 1. de patria potest. adde l. 1. de rit. nup. P. lib. 23. tit. 2. explicat. ca. 1. Beata Maria. 27. que. 2. quomodo intentio coniunctionis possit matrimonium efficere sine reali commixtione.*

CAPVT III.

1 *Matrimoniorum distinctio initiatum, ratum,*

2 *Sponsalia.*

3 *Coniugium ratum, legitimum, non legitimum.*

4 *Primum repetitum.*

1 *Matrimonium ¶ seu coniugium interdum dicitur initiatum, cum sponsalia interueniunt: interdum ratum, quando copulati sunt coniuges. a*

Sponsalia sunt mentio & repromissio futurarum nuptiarum, fides data, seu sponsio de matrimonio contrahendo. b

2 *Rursum c* *coniugium ¶ Aliud dicitur legitimum, & non ratum: Aliud ratum & non legitimum. Aliud legitimum & ratum.*

Legitimum est, quod iuxta legalem constitutionem, vel ex moribus prouinciae contrahitur. Hoc inter infideles ratum

non est, quia non est firmum, cum possit dissolui inter eos repudio. d Inter fideles seu Christianos vero, rata coniugia sunt, quia semel initiata & completa amplius dissolui non possunt. Horum autem quaedam sunt legitima, cum vxor a parentibus eam tradentibus sponso, dotatur, & a sacerdote benedicitur: & haec etiam legitima & rata vocantur. Illorum vero matrimonia, quia contentis his omnibus solemnitatibus, solo affectu aliquam sibi in coniugem copulant, non legitima, sed tantummodo rata esse creduntur.

Dicitur & matrimonium primum, & repetitum, vtrumque tamen receptum, & verum non tot priuilegia secundo, quot primo concessa sunt. Vt suo loco latius infra dicetur Deo fauente. f

SCHOLI A.

a *can. statutum 34. §. fin. & can. cum initiatum 36. & can. 8. si quis desponsatam sibi 27. quest. 2.*

b *leg. 1. & 2. de sponsalib. can. nostrates 30. quest. 5.*

c *de hac diuisione habetur in can. fin. 28. q. 1. cui iunge principium questionis prima.*

Et cum hac distinctione intelliges quomodo sacramentum matrimonii inter infideles & inter fideles consistat: quod explicatur in can. deinde 26. dist. in can. de infidelibus de consanguin. & affin. in ca. gaudemus 8. de Diuortio.

d *vide de firmitate coniugii. ca. quanto 8. de diuort.*

e *can. penult. & fin. de secundis nuptiis.*

f *dicetur sub titulo de matrimonii & nuptiis, infra lib. 3. tit. 21.*

CAPVT IIII.

1 *Hominum ratione, connubii distinctiones, virginum, coniunctorum, viduarum.*

2 *Ordo quis coniugium prohibeat.*

3 *Coniugium inter infideles.*

4 *Virginitas ex consilio.*

§. Sacer.

5 Sacerdotibus Græcis, quando licet uxorem habere.

6 Quando Romanis.

1 **E**cclēsia † habet virgines, a nuptas seu coniunctos, b viduos, seu viduas, c virgines matrimonium nondum experte: cōiuncti matrimonium retinent: vidui matrimonio soluti sunt. d

2 Matrimonii † sacramentum ab ordinibus sacris separatur: idcirco quibusdam personis, ratione ordinis maioris, retinere vel ducere uxores fuit prohibitum: in minoribus ordinibus cōstitatis, permittitur. e

3 Coniugii sacramentum † inter fideles & inter infideles est.

S C H O L I A.

a Virginitas non est in precepto, sed ex consilio: ideo suaderi, non imperari debet, res magis voti, quam precepti, can. integritas, 32. quaestio 1. Vbi & glossa in simili notat, ideo non posse canonicos vel monachos cogi ad arctiorem regulam, quia id magis voti sit.

b Nuptie terram implent, virginitas Paradisum. can. nuptie. 32. qua. 1.

c cap. de viduis, can. vidua. 27. quaest. 1. can. deuotus. 20. quaestio. 1. can. presbyteri. §. 1. 34. distinct. cap. penultim. & fin. de secundis nuptiis.

d Possunt lectores & cantores in Ecclesia Catholica, etiam impune uxores habere ex can. Apost. 25. Et generaliter in minoribus ordinibus constitutos infra subdiaconatum, ad matrimonium peruenire non est prohibitum: in subdiaconatu & aliis maioribus, est prohibitum. Et si de facto peruenierint, uxores dimittere & penitentiam agere per suspensionis & excommunicationis sententiam, compelluntur. c. 1. de cleric. coniug. lib. 3. ca. 3. matrimonio nullo existente, & constituta poena priuationis beneficiorum. ca. sane, 4. c. diuersis 6. eod. tit. can. presbyterum 28. distinct. cap. 1. & 2. qui cleric. vel vouente: matrimonium accusare possunt. lib. 4. tit. 6. can. de illo, can.

placuit, can. contestant, & fere tota 32. distinct. Apud Græcos Orientales varietas est: neque enim illi votum castitatis in sacris ordinibus admiserunt, & ideo uxores apud illos sunt sacerdotes, ut habetur in historia Tripartita, lib. 2. c. 14. & in can. Nicæna Synodus, 31. distinct. apud Sozomenum. lib. 1. c. 22. Niceph. Callixt. lib. 8. c. 19. Statutum & apud eosde Græcos aliquando, ut sacerdotes abstinentes ab uxoribus tantum sacrificarent ex forma legis antiquæ, in Synodo quadam sexta, c. 13. can. quoniam Romana 13. sub 31. dist. Licebat & retinere uxores ante promotionem acceptas. Aliter in Ecclesia occidentali seruatur, iuxta can. fin. 31. dist. Iustin. autem in §. sed etsi quis, de Nuptiis, Nouella 22. c. 42. lectori & cantori nuptias permittit. Alios autem clericos contractis nuptiis, cadere sacerdotio statuit. Et in §. unde sancimus. ca. 44. eiusdem Nouella 22. tradit conditionem marito ab uxore impositam capiendi relicto, si uxorem duxissent, deficere adueniente sacerdotio: nempe quod per illud omnis spes uxoris ducenda euanescat. Paterant tamen & ex Imperatorum Græcorum legibus, ordinari laici in presbyteros, episcopos, diaconos, aut clericos, qui uxorem legitimam duxissent virginem, eamque unicam, sed ordinati subdiaconi, diaconi, vel presbyteri, cum non haberent uxores, nullam uxorem accipere post ordinationem poterant, & si de facto accepissent, deiciebantur a clero, Episcopusque qui id fieri permisisset, ab episcopatu deturdebatur. §. clericos. c. 12. & §. si autem tempore 14. Nouelle 132. de sanctissimis Episcopis, dicto §. sed etsi quis. c. 42. de nuptiis in Nouellis, Et cū eadem distinctione id ipsum statuit Leo Casar Nouella 2. & 3. in qua 3. & commendatur eius temporis, quæ ibi refertur consuetudo, quæ licebat post adeptum sacerdotium intra biennium non ultra, uxorem ducere, statutumque, in perpetuo esse debere cœlibatū eum, qui nō habuisset uxorem, sum ad sacerdotium ordinatus fuisset. Simi-

liter iure pontificio prohibitum, & nullum A
est matrimonium cum monialibus, qua
professe fuerint votum virginis & ca-
stitatis. can. virgines. 27. distinct. Sacri et-
iam canones antiquorum patrum prohi-
bent in subdiaconum, diaconum, presbyte-
rum ordinari quemquam, nisi prius emi-
sisset votum perpetua castitatis. can. 1. 2. 3.
4. 5. 6. 7. sub 28. distinct. Gregorius libr. 1.
Epistolarum, Epist. 42. in fine. dum scribit
Petro subdiacono, & libr. octavo, Epist. 40. B
Neapolitanis nobiles & clero. Inno-
centius secundus in Concilio Rom. cap. 5.
in Concilio Toletano. capit. 1. Toletano 4.
cap. 6. Arelatensi 2. Arelatens. 3. capit. 2.
Aliquādo & Ecclesia Romana, antequam
votum castitatis esset pro huiusmodi ordi-
nibus definitum, permisit ex laicis uxorem
virginē accipientibus, ordinari viros pro-
bos, vel in diaconos, vel subdiaconos, vel
presbyteros, vel episcopos. iuxta dictum A C
postoli requirentis, in ordinato, ut esset u-
xoris unius vir. 1. ad Timoth. 3. vers. 2.
& 4. & capit. 4. vers. 1. 2. 3. & ad Titum.
cap. 1. vers. 6. Attamen eosdem post or-
dinationem ob ministerium sacrum absti-
nere a concubitu illarum iussit, & separa-
vit, non quidem vinculum coniugale, aut
effectum, sed commixtionē & thorum, nec
consequenter eos admisit, nisi & ipsi in pro-
posito venissent seruandi castitatem. can. D
præterea placuit 7. & ca. 5. de Syracusana
13. in princ. & in §. quia ergo 28. dist. Vbi
& explicat Gratianus constitutum in lai-
cals habitū, & in Minoribus ordinibus po-
tuisse habere uxorem & filios: & si postea
ex consensu uxoris continentiam professus
fuisse, potuisse & subdiaconatum, diaco-
natum, aut presbyteri gradū adipisci. Sicq;
consensus uxoris iam habite requisitus, & E
ut ipsa quoq; voueat castitatē perpetuam
quamuis in seculo relinquatur. can. Epi-
scopus 77. distin. nisi uxoratus ordinatus
esset Episcopus, quo casu uxor eius tenere-
tur ingredi religionē, cap. sane, de conuers.
coniugator: vide capit. quod ate, de cleric.

coniug. quod laudare & probare videtur
Iustinianus, §. neque autem secundus. c. 5.
quomodo oportet ad episcopos, Nouella quin-
ta. Facit can. eos ad sacrificia, 31. distinct.
can. quoniam in Romani ordinis. 13. ea-
dem 31. distinct. Neque in his casibus re-
licta uxoris licebat alteri se matrimonio co-
pulari ex Concilio Aureliacensi 1. ca. 15.
can. quia sunt 10. & seq. si cuiquam 28.
dist. Eo modo separati ab uxoribus ob sa-
cerdotium, non sunt contemnendi sacerdo-
tes uxorati, neq; prætextu religionis uxo-
rem obuiere licet, can. 5. Apostolorum, &
ex concilio Gangrensi. capit. 4. can. si quis
docuerit 14. & sequentib. 28. distinct. vi-
de can. penultim. 32. distin. Addit & Gra-
tian. in dicto can. de Syracusana 13. §. fin.
28. dist. Neocæsariensem & Anchiranam
Synodos emendatas fuisse, qua non reuocau-
bant in talibus ordinibus non uouentes ca-
stitatem, can. presbyter, ca. diaconi, eadem
28. distinct. Illud enim, inquit Gratianus,
Neocæsariensis, vel Anchirana Synodi, vel
ex tempore, vel ex loco intelligitur. Ex tē-
pore, quia nondum erat introducta conti-
nentia ministrorum altaris. Ex loco, quia
utraque Synodus Orientalis est: & Ori-
entalis Ecclesia, non suscipit generale votum
castitatis, hoc tamen diligenti obseruatione
custodit, ut post adeptum sacerdotium
defuncta priore uxore, cum qua sacerdos
factus fuerat, si alteram duxerit, depona-
tur. Omnino etiam prohibuit Ecclesia Ro-
mana, subdiaconum, & presbyterum u-
xorem ducere: & ducentem Concilium
Neocæsariense ab ordine deponi iubet, ca.
1. & can. presbyter si uxorem 28. distinct.
quod Glossa explicat de depositione officii,
quemadmodum & exiit ecclesiastico
beneficio. can. decernimus. can. de his. 28.
distinct. vide de hac priuatione & pœnis
presbyteri, diaconi & subdiaconi uxorem
ducentis, Decis. 239. Capella Tholosana
Panor. ad cap. at si clerici, de Iud. Bernar-
dinū Diacon in Practica criminali cano-
nū. c. 74. Extra quas pœnas notanda etiam
est De-

est Decisio Calixti 2. in can. 8. can. presbyteris 27. distinct. ubi distinctio, an matrimonia talia de facto contracta nulla sint. In quo etiam articulo variarunt etiam leges Græcorum Imperatorum. Siquidem Iustinianus aliquando sancivit, in §. neque autem, capit. 5. Nouell. 6. quomodo oporteat Episcopos, ducentes uxores in huiusmodi ordinibus maioribus constitutos, ordine quidem privari, & idiotas seu laicos effici, attamen non videtur ibi matrimonium irritum facere, ut quidam arbitrantur, sed falso, non enim ratum, ait §. ille, neque etiam, §. sed etsi quia, cap. 42. de Nuptiis, Nouella 22. cum privat sacerdotem sacerdotio ob ductam uxorem, iuxta sacros Canones. Quin contra in §. sancimus, eius c. 42. Nouella 22. omnem spem matrimonii adimi sacerdoti vel in maioribus ordinibus constituto. Idem videtur statuere, in §. si autem, c. 14. de sanctissimis Episcopis, Nouella 123. Exstat & nuper inuenta eius Græca constitutio, in qua matrimonium in his gradibus ordinatis prohibuit expresse, declaratque, filios ex tali concubitu genitos peiores nephariis & incestuosis, inhabilesque ad quippiam accipiendum. Exstat nunc illa constitutio inter leges Codicis Iustiniani, titulo de Episcopis & cler. incipiens, sacris Canonibus, num. 45. & Auth. multo magis, eod. tit. videndus Balsamon, ad cap. 6. sexta Synodi in Trullo. Fuit tamen inuenta minor poena per Nouellam Leonis 79. verum & illa fuit sacris Canonibus sublat. Cum enim placuerit in antiqua lege, sacerdotes tempore ministerii abstinere debere ab uxoribus, cum per vires tantum fungerentur sacerdotio, Luca, c. 1. can. 4. tenere 31. dist. vide cap. 8. in fine Levit. Nunc, cum quotidie quilibet sacerdos possit offerre sacrificium præstantius antiquo, debet perpetuo se ab ea coniunctione abstinere, semper orandum ei & sacrificandum, semperque a matrimonio cauendum, can. si laicus; can. sacerdotibus, 31. distinctione.

A e In capit. fina. de Transactio, can. deinde opponitur 26. dist. tota, 28. quest. 1. Sed apud infideles, ut dictum, non est ratum, quin possit separari altero veniente ad fidem Catholicam, altero in infidelitate remanente, c. quanto, c. gaudemus de Divortio.

CAPVT V.

De consensu.

B MATRIMONIUM perficitur, consensu in matrimonium de præfenti eorum, de quorum coniunctione agitur. a.

SCHOLIA.

a can. sufficiat, 27. quest. 2. In nuptias, de Regul. iur. P. Quare cum consensus exprimi possit, alio modo quam verbis, & sine illis mutus & surdus, matrimonium contrahunt, cap. cum apud, & cap. is qui fidem, de Sponsal. cap. 1. de matrimonio contra interdict. Ecclesia contracto.

CAPVT VI.

- 1 Institutio matrimonii a quo.
- 2 De forma contrahendi.

FVI institutum matrimonium a Deo 1 in Paradiso & statu innocentie ante peccatum, a ad officium naturæ ab initio: b Sacramentum postea nouæ legis datum a CHRISTO. c.

D Ideo & rite coniungitur per sacerdotem palam, bânis seu proclamationis præcedentibus, vel redemptis, seu indultis, & cum eius benedictione, d alioquin, quod pertinet ad Ecclesiam, quæ de occultis nõ iudicat, e matrimonium clam contractum pro matrimonio nõ iudicat. f Quamquam quod pertinet ad Deum, cui omnia patet, g verum & indissolubile sit matrimonium clam contractum sine presbytero, h consensu de præfenti habito, vel dato inter præfentes, verbis vel signis, inter absentes, i per literas, nuntium, k & procuratorem habentem ad hoc speciale & sufficiens mandatũ. l Forma contrahendi sunt verba expressa, quæ declarant consensum præ-

sentem ad contrahendum, *m* vel alia, quæ A
pro verbis expressis habentur. *n*.

S C H O L I A.

- a Cap. unic. de voto, in Sex. Genesis, capite primo, & secundo.
- b Dicto cap. 1. Genesios, ibi, crescite, &c.
- c D. Matthei, cap. 9. vide Sanctum Thomam, Parte 1. Summa in addit. quæst. 42. arg. 2.
- d Can. nullus fidelis, can. nostrates, can. sponsus, 10. quæst. 5. cap. cum inhibito, de Clādest. de sponsatio. In Concilio Tridentino, Sess. penult. Ritus nuptiarum ex religione fit, quemadmodum ut antiquitus inter Ethnicos ritus adhibebantur, id est, ceremonia sacre, pro matrimonio contrahendo, ut apud Dionys. Halicarnasensem in 2. Et exstat inscriptio, ita tituli in Pandectis, de Ritu nuptiarum, facit can. 1. 30. quæst. 5. Pontificale namque & religionis nomen est Ritus. Est enim ritus teste Hieronymo & Talmudistis, idem quod bonus seu religiosus, a quo rituales libri dicuntur, teste Festo, in quibus traduntur ritus, quo pacto sacrantur ades, fana, templa, vrbes, exercitus, & huiusmodi Ritus & caremonia contrahendi matrimonii, ex legibus Ecclesie & locorum pendent, qua quantum fieri potest, dummodo a lege Dei non aberrent, expedit conseruari, ad conseruandam pacem & unitatem societatis humane. Iussit & Leo Imperator, Nouella 89. tit. ne matrimonia citra sacram benedictionem confirmantur, matrimonia sacra benedictione confirmari, & si qui sine hac matrimonium ineant, matrimonium non dici voluit. Concilio Carthaginensi 4. capit. 3. Et constitutum, ut sponsus in templum deducatur, ad benedictionem sacerdotis recipiendam, Ambros. libr. 9. Epistolarum, Epist. 70. Ipsum, inquit, conjugium velamine sacerdotali, & benedictione sanctificari oportet. Rursum Tertull. lib. 2. ad uxorem, unde sufficiam, inquit 1. ad enarrandum tantam felicitatem

matrimonii, quod Ecclesia conciliat, & confirmat oblatio, & obsequium Angeli renunciant? Nuptia apud Romanos, non nisi augurato fiebant ut colligitur ex Plinio, lib. 10. c. 8. & rursum, lib. 18. cap. 3. In sacris nihil religiosius consurrationis vinculo erat: nouaq; nupta furreum prefererebant. Proclamationes, que ante benedictionem matrimonii sunt, pertinent ad cautionem, ne cōtra prohibitionem nubendi fiat coniunctio, ideo enim indicatur futurum matrimonium inter certas nominatasue publice personas, ut si qui sint, qui nonerint quoddam impedimentum contrahendi, renuncient curioni vel sacerdoti, dicto capit. finali de clandest. de sponsatio. Proclamationes istas, banna dicunt, capit. fin. qui matrim. accus. poss. cap. cum in tua diocesi, 27. de sponsalibus, ubi Hostiensis & Ioannes Andreus, notant, ideo forte banna dicta, quia sub banno seu sub pœna excommunicationis precipiebat sacerdos, ut nullus impedimētia si qua nosset, celaret. Quemadmodum legimus in can. statumimus, 16. quæst. 1. Anastasium Episcopum in hæc verba statueri, Bannum nostrum componat, communionem priuetur. Ibiq; Gloss. tradit, bannum esse 60. solidorum pœnam, ut in lege Lombardie continetur, & sic semper intelligi debere, ubi non determinatur.

- e Cap. unic. ut Ecclesiast. benef. sine diminutio. conferant. can. erubescant, 3. 2. distinct.
- f Can. Christiana, 3. 2. quæst. 5. f deo, quamdiu latet probatio matrimonii clam contracti, Ecclesia non impedit quominus aliud publice contrahatur. Si tamen postea publicetur matrimonium, per eos, qui clam contraxerunt, comprobatur Ecclesia perinde, ac si ab initio in Ecclesia conspectu fuisset contractum, cap. 2. de Clādest. de spons.
- g Deo nihil occultum, cano. Deus. 24. quæst. 3. canone Archidiaconum 85. distinct.
- h Ut habetur in cap. 2. & ibi per Glossam fin. & cap. 3. de Clādest. de sponsat. Deus enim

enim matrimonium dicitur coniungere, **A** non homo: ideo dictum, Quod Deus coniunxit, homo non sepatet, capit. inter corporalia, de Transact. Episc. can. an quod in subditos, & canone quod Deus, 33. quest. 2.

i Ut in can. honorantur, 32. quest. 2. l. sufficit, & l. finali, de sponsalib. l. mulierem, de Ritu nupt. l. denique Cinna. 6. de Ritu nupt. P.

k cap. ex parte tua, 14. de Conuersio. coniug. ibi, Prius mulierem ipsam median- tibus internunciis, per verba de præ- senti, artha etiam interposita, despon- sasse, &c. l. mulierem 5. de Ritu nuptiarum P. ubi Pompo. mulierem absens per li- teras eius, vel per nuntium nubere posse placet, &c. deliteris vide Angelum Cla- uasium, in Summa, in verb. matrimoni- um, num. 20. 21. & 22.

i Cap. Procurator. de Procuratorib. in Sex. **C** ubi in §. fin. illud singulare. Quod si Pro- curator specialiter constitutus ad contra- hendum matrimonium, renocetur, ante- quam contrahat, contractum postea licet iam Procurator quam ea, cum qua con- traxit renocationem huiusmodi penitus ignorauerint, nullius momenti matrimo- nium penitus existet, cum Domini man- dantis consensus renocatione defecerit, si- ne quo non potest contrahi matrimonium. **D** Licet iurauerit quis se non renocaturum Procuratorem. Nam quemadmodum di- citur de sponso, qui promisit nuptias se con- tracturum, per iurum quidem est, sed eo non obstante potest aliam ducere, quam cui promisit, capit. sicut, & capit. inter, de Sponsal. Quare dicunt cautius agi, si post contractum matrimonium per Procura- torem ratificatio fiat.

m *Kt.*, Ego te accipio in vxorem: ego te accipio in virum seu maritum, vel simi- lia verba, cap. penultimo, & cap. tua nos, de sponsalib. Ego te accipio in meum, ego te accipio in meam. cap. licet de spö- sa. duorum. Quemadmodum inter Ethni-

cos Romanos, verba illa frequentius usur- pata, Tu mihi Caius, tu mihi Caia. ut scribit Titus Probus in fine Valerii Ma- ximi.

n Cuiusmodi sunt certa signa voluntatem exprimentia, qualia sunt in multis, in c. cum apud, de Sponsa. vide Panormi. ad ca. tua fraternitatis, eodem titul.

CAPVT VII.

Finis & causa matrimonii.

FINIS matrimonii, propagatio, & con- seruatio generis humani: *a* certa & le- gitima proles educatio, *b* vtque simile ad- iutoriū sibi homo habeat *c* & post lapsum remedium fornicationis, vt impudicæ cō- iunctiones vitentur. *d* Quare consensus in- matrimonium tria, vel implicite, in inten- tione seu habitu habet, quamuis aliunde prohibeatur, ne semper accedat. Primum, est vinculi inseparabilitas, ratione cuius in- matrimonio est bonum Sacramenti. Se- cundum, est bonum fidei, in dando & non negando potestatem sui corporis coniugi. Tertium, in bono proles, quod eius causa & intentione, si Deus largiri voluerit; & in summa tria bona matrimonii, Sacramen- tum, fides & proles. *e* Et quamuis virgini- tas sit præstantior matrimonio, *f* tamen matrimoniū generi humano necessarium nec contemnendum. *g* Imo honorabile coniugium, thorus immaculatus. *h* Sed hæc pro summaria Sacramenti matrimo- nii inspectione sufficiant, reliqua quippe, quæ ad sponsalia & nuptias pertinent, in alio libro exsequemur: perueniamus ad vltimum ordinis Sacramentum.

SCHOLIA.

a *Genes. 1. vers. 28. D. Matthæi, cap. 19. ca. Deus, 31. q. 1. in princi. & ca. nuptia, 32. questione 1.*

b *In l. 1. §. ius naturale, de Iustitia & iure.*

c *Genes. 2. vers. 18. & 22. Ecclesiast. 17. vers. 5.*

- d** Priore ad Corinth. c. 7. vers. 1. bonum est A
homini mulierem non tangere, pro-
pter fornicationem autem vnusquis-
que suam vxorem habeat, & vna quæ-
que suum virum, &c. *Facit, ca. non enim,*
3 2. *quest. 1.*
- e** *Ca. omne bonum, 2 7. quest. 2. c. fin. de Con-*
dit. Apposit. vide multa & pulcra, & v-
tilia nisi fallar, quæ diximus, lib. octauo.
Syntagm. iuris vniuersi, capite primo.
- f** *Ca. nuptia, & ca. integritas, 3 2. q. 1. ca. B*
quis ignoret, 3 2. questione quarta.
- g** *Ca. si quis propter, c. si quis vel, ca. si quis*
nuptias, 30. dist. ca. si quis vituperat, ca.
quicumque virginitatem, 3 1. distinction.
in cap. 30. Apostolorum.

DE SACRAMENTO

ORDINIS.

TIT. XIII.

Tractatur de hoc, in titulo de Temporibus or-
dinandorum, & qualitate ordinandorum, lib. 1.
Decretalium tit. 11. lib. 1. Sexti tit. 9. & apud
Gratianum distinctio. 21. 24. 25. 50. 51. eo perti-
nent tituli libri primi Decretalium 12. de Scrui-
tinio in ordine faciendo, & Nouella de Sanctissi-
mis Episc. & 24. Gratia. 13. de Ordinatis ab Epi-
scopo qui renuntiauit Episcopatu, 14. de Etate
& qualitate & ordine proficiendorum, & in
Sexto lib. 1. tit. 10. in Clement. lib. 1. tit. 6. No-
uella Iustina. 6. quomodo oporteat Episcopos &
clericos ad ordinationem produci, &c. In Nouel-
lis Leonis sunt ha. 2. qui alioquin principe sacer-
dotio dignus est, si legitimi liberi illi sint, non im-
pediatur illum consequi, 3. ut qui sacerdotes cre-
andi sunt secundum Ecclesia ritus ea lege creen-
tur, ut omnē deinceps vitam cœlibē agant, &c.

CAPVT I.

Sacramentum ordo, & quid.

INTER Sacramenta, ordinis Ecclesiasti-
ci Sacramentum ponitur, *a* qui habet
Ecclesiasticam Hierarchiam. *b* Ita ordo,
est signum seu signaculum quoddam, per
quod spiritualis aliqua potestas, & officium
traditur ordinato. *c.*

SCHOLIA.

- a** *Ca. fin. de Presbytero non baptizato mini-*
strante.
- b** *Hierarchia, est sacer ordo vel sacer prin-*
cipatus, hoc enim nomen Græcum refert.
- c** *In quarto sententiarum distinctione 24.*

CAPVT II.

- 1** *Quot sunt ordines secundum Theologos*
& ius Pontificium.
- 2** *Diuisio in maiores & minores.*

SEPTEM sunt ordines ex communi sen-
tentia Theologorum Ecclesiastici; ve-
luti classes septem, ad quas vniuersus cle-
rus referri potest; nempe Ostiarius, Lecto-
rriatus, Exorcistatus, Acolytatus, Subdia-
conatus, Presbyteratus. *a.*

Secundum iuris pontificii decisiones,
b his duo alii adduntur: ante omnes præ-
dictos primum Clericatum seu primam
tonsuram *c* ponimus; postremum vero
Episcopatum *d*. Ita nouem erunt ordi-
nes. *e* Quod pertinet ad gradus ministro-
rum Ecclesiasticorum & ad Ecclesiasti-
cam Hierarchiam, quæ imitatur cœlestem,
f in qua totidem, nempe nouem sunt;
g Clericatus seu prima tonsura, quæ vul-
go corona dicitur, est ianua omnium or-
dinum, *h* & seminarium clericorum, *i* ex
D quo aliorum ordinum clerici sumuntur.
Oportet autem a minori hoc gradu cleri-
catus successiue peruenientem, ad Episco-
patum conscendisse, non per saltum seu
inuerso ordine. *k* Dicunt vero Theologi,
primam tonsuram non esse gradum, sed
designationem & veluti signaculum eo-
rum, qui ad ordines promouendi sunt,
l quemadmodum Episcopatum asserunt
non esse etiam ordinem, sed apicem ordi-
nis ex Presbyteratus ordine, ex quo vnus
aliis præficiatur. *m.*

Rursum ordinum Ecclesiasticorum, *n*
quidam Minores, quidam Maiores dicitur:
Minores sunt, qui sacramentali vnctione,
sola Episcopi benedictione, cum quadam
vasorum

vasorum vel vestimentorum distributio-
ne dantur, vt Leuitis & cæteris infra. n. Cu-
iusmodi Ostiaratus, Lectoriatus, Exorci-
stus, Acolytatus. o. Maiores tres sunt,
Subdiaconatus, Diaconatus, Presbyteratus,
qui & sacri dicuntur ordines, distincti
hoc nomine a Minoribus. p. Dicuntur et-
iam Superiores ordines, q. additur & quar-
tus, vt dixi episcopatus.

S C H O L I A.

- a Lib. 4. Magistri sententia. distinct. 2. 1. de
his ordinibus meminit Dignus Ignatius e-
pistola ad Antiochienses, Epiphanius lib. 3.
contra hereses, Tomo 2. nos quoque de his
ordinibus, eorumque munere, institutione
& causis, tractamus, lib. 3. Syntagma. iur.
per octo prima capita.
- b Notat Hostiensis in summa, de Temporib.
ordina.
- c Ca. cum contingat, 11. de Etat. & qua-
litas. ordin.
- d C. fin. de Presbytero non baptizato mini-
stran. cap. ordinationes, 75. distinct. Dio-
nyf. Arcopagita in Ecclesia, Hierarchia.
cap. 5. tres tantum refert ordines, Dia-
conatum, Presbyteratum, & Episcopatum,
ordinem episcoporum etiam dixit Isidorus
lib. 7. Etymologiar. ca. 12. & in ca. clericos,
21. distinct. Verum hic videtur scrupulus
difficilis amovendus, & nodus insolubilis, ex
ca. 1. de Ordinatis ab episcopo, qui renun-
tiant episcopatu, lib. 1. Decretal. titul.
13. & ubi episcopus potest renuntiare &
loco & dignitati, ita vt amplius non possit
conferre sacros ordines, quod non conveni-
re videtur cum eo quod dictum est, ordi-
nem habere characterem indelebilem.
Nam si ordo sit episcopatus, non poterit ita
quis renuntiare dignitati, vt non habeat
potestatem ordinandi. Quod si dixerimus
remanere ordinem, sed executionem eius
interdici post renuntiationem: incidimus
in aliud maius dubium, quod renuntiante
vel cedente episcopo episcopatum alteri,
erunt duo episcopatus vnius episcopi, quod
negamus fieri posse: sicuti cum Celestino

5. renuntiauit Papatui Bonifacio 8. Si
post renuntiationem remansit Papa, fue-
runt duo Papa. in cap. 1. de Renuntiatio.
in Sexto, quod tamen fieri non potest, de
iure, nam prohibetur. nec fieri posse duos
episcopos vnius Ecclesie traditur: in cap.
sicut alterius vxor, 39. & can. 41. in api-
bus, 7. questione 1. Exsecrationes quoque
Schismatis, reiciunt merito ab unitate Ec-
clesie, duo capita. Proinde, & Gratianus
aut translatione episcopi desinere esse episco-
pum. in can. in apibus §. primo. septima
questione prima. Atq; Gerson prima par-
te operum, tractatu de auferibilitate Pa-
pa, consideration. 15. arbitrat, quod
habere Papatum, non dicat habere in abdi-
cabilem iurisdictionem humana auctori-
tate supra episcopatum; & quod Papatum
non dicat ordinem supra sacerdotium vel
episcopatum auctoritate Bonaventura,
qui in quarto sententiarum distinctione 2.
ait, neque episcopatum, neque Papatum
dicere plenitudinem aliquam & dignita-
tem in ordine, & nullum nouum ordinem
addere, nam certe si hoc esset, inquit Ger-
son, duo fuissent legitimi Pontifices Cele-
stinus & Bonifacius: aut Bonifacius non
fuisset, sed tantum coadiutor, remanente
in dignitate Celestino, alio administrante.
Est, & valde durum, si sit episcopatus, or-
do, vt episcopus possit mutare sedem, eamq;
relinquere & aliam accipere, & ita delere
matrimonium contractum quod ad simi-
litudinem veri matrimonii est indissolu-
bile nisi morte. c. inter corporata de trans-
lation. episco. Viderint nostri qui contra
Theologos dicunt esse ordinem episcopa-
tum, quomodo dicat dignitati posse episco-
pum renuntiare, & ita non posse sacros or-
dines conferre. Nisi vt puto verum dicamus:
in c. 1. de Ordinatis ab episcopo qui renun-
tia. episcop. ibi non potuisse ad ordines sa-
cros promouere clericos episcopatus cuius
renuntiauit dignitati, tanquam alienum
episcopum, qui alterius provincia clericos or-
dinare nequit, & non ex defectu potestatis.

M

- e** c. clericos, 21. distinct. vide qua diximus A lib. 16. Syntagmat. cap. 3.
- f** Can. fin. 98. distinctio.
- g** Ca. principium enim, §. omnis lapis pretiosus, c. si. de Penitent. distinctio secunda.
- h** Ca. 1. de Ordinatis ab episcop. qui renuntia. episcop.
- i** Clem. 2. de Vita & honestate clericor. ca. cum contingat, de Etate. & qualitat. ordinan.
- k** Ca. non si officia, cum 3. sequentibus. 59. distinctio. & ibi ratio. & leg. ut gradatim. de Muneribus & honoribus. ca. sicut Neophyt. 48. distinctio.
- l** De quo nostrae tractauimus, lib. 16. Syntag. ca. 1. & seq.
- m** Ca. esto subiectus, cum sequentibus, 95. distinctio.
- n** Ca. et si illa, 23. §. fin. 1. quaestione septima.
- o** Ca. 3. de Temporibus ordinatis. ca. Cleros, 21. distinctio.
- p** Ca. 1. 3. & penult. de Temporibus ordinatis. c. 1. de Ordinatis ab episcop. qui renuntia. episcopatus; dicunturque tres sacri ordines, in c. dilectus, 15. de Temp. ordin. cap. ad aures nostras, 5. de Temp. ordin.

CAPVT III.

Materia seu officium ordinum.

MA T E R I A, circa quam versantur isti singuli Ordines, propria est unicuique, in qua exerceat, qui ordinatur, suum munus: quemadmodum & singulis propria est forma ordinandi, ministerio vel officio concessio, & proprio cuiusque accommodata, ut liquet ex libro pastoralis, *a* & ex his, quae agenda sunt in ministerio singulorum. *b* Ex quibus imprimitur Character animae in quolibet ordine, in acceptione exterioris signi vel instrumenti dati accommodati ordinationi: ut quando datur clavis ostiario. *c* Codex diuinarum lectionum, lectori: *d* liber exorcismorum, exorcista, *e* & sic de similibus.

S C H O L I A.

- a** Et ex tota vigesima tertia distinctio.
- b** De quibus nos per totum librum 16. Syntagmat.
- c** Cap. ostiarius, 23. distinctio. nos de eius officio, lib. 16. Syntagmat. cap. 3.
- d** Cap. lectore, eadem 23. distinctio. nos de eius officio, eod. lib. 16. Syntagma. cap. 4.
- e** Ca. exorcista, 23. distinctio. c. per lectis, §. ad exorcistam, 25. distinctio. nos lib. 16. Syntagmat. iuris, capite 5.
- f** Angelus Clauas, in Summa, in verbo, ordo. 1. numero quarto.

CAPVT IIII.

- 1** Qui ordinent vel non, Abbas ubi.
- 2** Episcopus.
- 3** Renuntians episcopatus.
- 4** Excommunicatus quando ordinet.
- 5** Simoniacus.
- 6** Latini num Gracos & contra.

A B B A S quilibet, si modo fuerit sacerdos, & habeat impositionem manus episcopi, potest in proprio tantum monasterio, lectoriatum vel primam tonsuram conferre. *a*

Episcopus vero clericis suae dioceseos, vel alterius, cum licentia episcoporum priorum poterit ordines conferre, *b* vel ex licentia Vicariorum illorum, in remotis existentibus episcopis; vel ex licentia capituli, sede vacante.

Episcopus qui renuntiauit episcopatus, poterit etiam rogatus ab alio episcopo, ordines conferre. Si vero renuntiauerit loco & dignitati episcopali, poterit minores, non maiores conferre ordines. Qui tamen sacros ordines seu maiores, sciens dantem sine dignitate esse episcopali, ab eo acceperit; accepit quidem ordines, sed non habet executionem officii: quod si ignoranter ab eodem acceperit, quis nisi crassa & supina fuerit ignorantia, poterit cum eo discretus pontifex dispensare. *c*

Sicut

4 Sicut cũ eo si ignoranter acceperit ordines ab episcopo excommunicato, poterit per episcopum suum dispensari. *d* Cæterum loquimur de episcopis excommunicatis, qui inter Catholicos prius deputati sunt, si postea sententia excommunicationis notati fuerint, vt ordinationes eorum misericorditer tolerantur, nisi simoniace factæ fuerint. *e* At si excommunicati nominatim fuerint Hæresiarchæ, & qui Catholici non sunt, vel qui Catholicorum adhuc viuentium sedem inuasent, irritæ fiunt eorum ordinationes. *f* Nec relinquitur locus dispensationi, regulariter his, qui scienter a schismaticis ordines acceperint. *g*.

5 A Simoniaco tamen non præciso & tolerato ab Ecclesia, ordinatus dispensationem obtinere potest. *h*.

6 Latini a Græcis episcopis; & contra Græci a Latinis ordinari non possunt, si ritus ordinandi diuersi. *i* Quandiu tamen is modus ordinandi in Ecclesia fuerit toleratus, non debet ornatus ex licentia sui episcopi, ab executione ordinum taliter susceptotum, suspendi. *k*.

SCHOLIA.

1 *Cap. 1. de Ordin. ab episc. qui renuntia. episcop. lib. 1. tit. 13. ca. cum contingat, de Etat. & qual. ca. Abbate, de Privilegiis, in Sexto, cap. 1. 69. distinct. vbi Glossa in principio distinctionis ait, posse Abbatem, Presbyterum, & benedictum, conferre minores ordines, Psalmistatum, Ostiariatum & Lectoriatum; non autem Acolyiatum. cap. 1. 2. 3. 71. dist. cap. 1. 2. 3. 4. de Temporib. ordinat. in Sexto. & in ca. 3. dicitur, dimissorias dare literas episcopum, de cuius diocesi est, qui promoueri desiderat, sine oriundus, sine domicili causa, sine ratione beneficii. Item dare Vicarium eius, & sede vacante capitulum. Nemo clericum alterius episcopatus, sine licentia sui episcopi, ordinare potest, rot. 1. 9. questio. 2. de personis que ordines conferre possunt. diximus, lib. 16. Syntagmat. cap. 9.*

A c *Cap. 1. de Ordin. ab episc. qui renuntiauit episcopatu.*

d *Cap. fin. de Ordin. ab episc. qui renuntiauit episcopatu.*

e *Ca. per illicitam, 3. & ca. ab excommunicatis, 4. c. ordinationes, 5. §. qui vero, 9. questione 1.*

f *Cap. 1. 2. 3. §. sed excommunicati, ca. ordinationes, & ca. fin. 9. questione 1.*

g *Dicto ca. ordinationes, §. modo, 9. questione 1.*

h *Ca. si quis a Simoniaco, 1. questione 1. vide de Glos. ad di. ca. excommunicatis, 4. ad verbum, quondam.*

i *Ca. cum secundum regulas, 9. de Temporib. ordinat.*

k *Ca. quod translationem, 11. eod. tit. de Tempori. ordinat. Tractauit de irregularitate, & aliis canonicis impedimentis, quibus Ecclesiasticos ordines suscipere & susceptos administrare quisque prohibetur, Simon Maiolus episcopus Vulturariensis, per libros quinque tractauit, & de irregularitate Marianus Socinus senior in repetitio. ad audientiam, de Homicidio.*

CAPVT V.

1 *Forma ordinandi & tempus.*

2 *Ritus in singulis.*

3 *Non conferuntur eodem die duo ordines.*

NEMO ordinari debet sine titulo, *a* & sine scrutinio; *b* aut cum pecunia, sed gratis: *c* inordinate aut per saltum, *d* extra tempora. Ordinati itaque extra ieiunia quatuor temporum, ex rigore iuris sunt deponendi; & ordinantes, auctoritate ordinandi priuandi, *e* ita tamen ordinati characterem accipiunt, quare pœnitentia eis competenti imposita, sustineri poterunt, & in susceptis ordinibus ministrare. *f* Licitum porro erit Episcopis, diebus dominicis aut aliis festiuis, vnum aut duos ad minores ordines promouere: ad subdiaconatum autem, nisi in quatuor temporibus, aut Sabbatho sancto, vel in Sabbatho ante

M 2

dominicam de Passione, nulli licet episcoporum, præterquam Romano pontifici quosquam ordinare. *g* Neque etiam Sabbatho Pentecostes, alicui licet ordines sacros concedere, cum in sequenti hebdomada, recepta spiritus sancti gratia, celebrentur ordinationes.

2 Forma ordinandi consistit quoque in modo, quo conceduntur ordines singuli. Nam prima tonsura datur, leuiter detonso capillo ab episcopo vel Abbate, *s* datur **B** & in aliis proprium quoddam instrumentum ministerii; ad quod ordinatus vocatur. *l* Presbyter & Diaconus cum ordinantur, manus impositionem, tactu corporali ritu ab Apostolis introducto, recipiunt. Quod tamen si fieri omissum sit, non ideo iteratur ordinatio, sed statuto huiusmodi ordinibus conferendis tempore, caute suppletur, quod per errorem fuit prætermisum. *l*

3 Non conferuntur eidem, eadem die, ab episcopo duo vel tres sacri ordines, etiam ex mandato Archiepiscopi: & si quis contulerit, tandiu ab ordinandi potestate suspenditur, donec summi Pontificis meruerit gratiam obtinere. *m* Iteranda quoque non erit ordinatio si legitima fuerit. *n*

S C H O L I A.

a *Can. primo & 2. 70. distinctione, & tota 31. distinct. Vide cap. secundum. & capitulis questionibus, 23. de Præben. & que explico, lib. decimo sexto, Syntagm. can. 11. qui ordinat sine titulo, & qui dat licentiam accipiendi ordines ab alio sine titulo, ordinato tenetur providere. & si episcopus, 37. de Præben. in Sexto.*

b *Scrutinium, est examinatio ordinandi, num ordini idoneus sit: que fit per Archiepiscopum, qui refert episcopo qualem inuenierit ordinandum, in scientia, & moribus, can. ad hæc, cap. vi nostrum, de Offic. Archid. cap. nihil est, §. episcopi, de Elect. ea. cam 10. de Etat. & qualitat. ordinan-*

A *dor. maxime dum quis ordinandus est in Diaconum & Presbyterum, capit. vni. de Scrutinio in ordine facien. cap. eam te, quarto de Etat. & qualitat. ord. Quare, si examinatio hæc seu scrutinium non præcedat ordinationem, vel si in scio suo episcopo quis ordinetur, censetur furtive ordinem suscepisse, in quo non potest sine dispensatione ministrare. capit. 1. 2. 3. de eo qui furtive ordinem suscep. lib. quinto tit. 30. can. extra conscientiam, 64. distinct. canon. quando, 24. distinct.*

c *Gratis conferri debent ordines, neque quippiam ab ordinante vel notario pro ordinatione accipi debet, & reprobatur contraria consuetudo, capit. primo, de Simo. ca. si quis obiecerit, prima questione, tertia. can. emendari, 1. questio. 1. ca. Iacobus, de Simonia. Ratio potest esse ultra generalem, quæ Simoniam esse dicit: dare vel accipere pro spiritualibus prohibitum, c. super eo, 17. de Transact. Nempe quod episcopales reditus ideo concedantur episcopis, ut ea quæ ad Ecclesiasticam causam pertineant, suis vel Ecclesia sumptibus exsequantur. Si quid tamen notario sine pactione pro labore detur, hoc non est Simonia: canon. sicut Episcopum, prima questione secunda, canon. cum sit Romana, de Simonia. Episcopus porro infamis sit qui pecuniam accipit ne aliquem ordinet, c. nullus episcopus, 124. §. qui autem, 1. questio. 1. & qui non admittit malitiose presentatum, puniatur in potestate ordinandi, in qua deliquit, ut tractatur, in ca. pastoralis, 29. §. si. de Iure patronatus.*

d *Ordinatio inordinata est & per saltum, quando prioribus ordinibus vel gradibus ordinum omisiss, maiores prius accipit: vide c. sollicitudo, 52. di. c. unicum, de Clericis per saltum promo. lib. 5. tit. 29. Oportet autem gradatim per ordines conscendere seruatis interstitiis & interuallis legitimis temporum mediocum inter gradus. ca. 1. 2. 3. 81. distinct. Quod si quando quis per saltum fuerit ordinatus, penitentiæ imposita,*

posita. potest collato ordine omisso: ei in suscepto misericorditer per episcopum dispensari. capit. vnic. de Clerico per saltum promotio. capit. pastoralis de Sacrament. non iteran. dicto can. sollicitudo § 2. distinct.

e ca. sane super eo. 2. de temporibus ordinat. depositio hac ordinatorum est ab executione susceptorum ordinum, & ita suspensio habentur, donec & ordinans & ordinati restitutionis gratiam a summo Pontifice obtinuerint, capit. cum quidam §. de temporibus ordinatio.

f can. consultationi, 16. de temporibus ordinatio. quia tempus non est de substantia ordinum.

g cap. 1. 2. 3. de temporibus ordinatio.

h dict. c. 1. de temporibus ordinatio.

i ca. cum contingat, de etate & qualitate ordinandi. cap. 1. 79. distinct. vide quia nos diximus. de primatonsura. libr. 16. Syntag. cap. 2.

k Vt supra diximus, in materia ordinandum iuxta 23. distinct.

l cap. fin. de Sacrament. non iteran.

m cap. literas, 13. capit. dilectus filius. 14. de temporibus ordinatio. Notandum tamen, quod ordine minoris, debet per temporum interstitia, nisi aliud episcopo expedire magis videatur, conferri, ut eo accuratius, quantum sit huius disciplina pondus, possint edoceri, & in uno quoque munere iuxta prescriptum episcopi se exerceant, idque in ea, cui adscripti sunt, Ecclesia, nisi forte ex causa studiorum absint. in Concilio Trident. sessio. 23. in Decreto de reformatione. cap. 11.

n can. non licet. de consecratione, distinct. 4. in ca. 67. Apostol. ca. per illicitum, 1. q. 7. & can. per illicitam, 9. q. 1.

CAP. VI.

- 1 Qui ordinari debent vel non, idonei debent.
- 2 Prohibentur alii, ut mulieres, poenitentes.
- 3 Minores etate.
- 4 Et alii qui ordinandi.

A Episcopi & tales ad sacros ordines & Ecclesiasticas dignitates promoveri procurent, qui commissum sibi officium digne valeant adimplere, si & ipsi Canonice cupiant effugere ultionem. Tales autem omnes censentur, qui speciali prohibitione non reiciuntur. b

Prohibentur autem & ordinem Ecclesiasticum suscipere nominatim, mulieres. c Quamquam legamus in Ecclesia esse & fuisse & presbyteras, & diaconissas. d Nam ea nomina dicta sunt non ab ordine sacramento, sed a dignitate vel cura inter mulieres, mulieribus concessa, ut quoque Abbatissam e admittimus.

Nec ordinantur quoque & solemniter poenitentes, f nec qui etatem requisitam ordini non impleuerint.

Si qui tamen & ante legitimam etatem facto ordinati sint, suspendendi sunt ab executione officii, donec ad eam peruenerint. g Nec infanti conferetur prima tonsura, nisi intret religionem: h non etiam ei, qui coniugatus est, nisi ex consensu quoque uxoris ingrediatur religionem. i Et in summa paucis, non ordinantur alterius dioceseos sine proprii prelati, vel eius vicarii licentia, k illegitimi seu spurii l sine dispensatione vel legitimatione. m Non inuiti, non serui, nisi manumissi, n illiterati, o religiosi, sine prelati sui licentia. p Non rei criminum publice damnati, contra si occulti. q Et quibus ex criminibus promoti iam ad ordines in his administrare prohibentur: ex iisdem, non promoti ab ordinatione atcentur, r & facilius. s quare nec ordinatur homicida, capitaleque crimen, facto, iussu, consilio committens, v quin & fortuito homicidium committens: dando operam rei illicitae, nec promouendus: & ad aliquos gradus ordinis iam promotus ad alios conscendere superiores prohibendus, quamuis in inferioribus eo casu administrare cum dispensatione permittatur. x Contra si rei licitae dederit operam & in culpa non sit: alioquin enim

- si in culpa est, & diligentiam nō adhibuerit, ut præcaueret homicidium, ab omni ministerio altaris repellitur. Nō ordinandus vsurarius, & ordinatus de ponendus. *aa* Nec simoniaci, *bb* seditiosi aut propriarum iniuriarum tenaces vindices. *cc* fur manifestus, manifesta infamia aspersus, *dd* rebaptizatus. *ee*. Bigamus qui uxorem eiecitam vel meretricem, vel viduam, vel duas habuit uxores. *ff* non corpore vitiat, aut nimia deformitate læsi: *gg* qui se passi sunt sponte abscindi, *hh* furiosi, *ii* dæmone correpti, *kk* cæterique huiusmodi qui malo exemplo & scandalo possunt esse vel impedimento cæteris Christianis. //
- § Itaque ordinandi, † qui sunt sobrii, *mm* prudētes, ornati virtutibus, *nn* casti, *oo* hospitalis, *pp* non litigiosi, *qq* non cupidi, *rr* domui suæ bene præpositi, *ss* bene cogniti, & probati; & ideo peregrini clerici absque suorum ordinatorum literis venientes non suscipiuntur, nisi de ipsorum ordinatione Canonica fidem fecerint per idonea argumenta, nec ad maiores ordines promouentur, antequam illorum cōuersatio fuerit approbata. //
- 6 Non debet tamen † semel ab alio ordinatus in eodem ordine iterum ordinari, alioquin & qui ordinem secundo suscepit aut dederit deponitur. *vv* Ordinati tamen nō legitime, & non suo tempore, deponuntur & suspenduntur, ordinatorum autem ius suum ordinandi amittunt: *xx* vel si scienter indignum ordinauerit. *yy*

S C H O L I A.

- a Ratio & decisio ponitur, in c. nihilest 44. de elect. Vide qui prohibeantur ordinari, & quare, in nostro iuris vniuersi Syntagma, lib. 16. cap. 10.
- b Quilibet enim capax intelligitur, nisi de contrario doceatur, c. fin. de Præsumt. & edictum non ordinandi videtur prohibitorium, ideo non prohibiti censentur admittendi, l. cum prætor, de iudic. P. l. 1. §. de testib. in Pand.
- A c cap. noua. §. de Pœnitent. & remissio. vide qua dixi, lib. 6. Syntagmat. cap. 10. num. 24. & sequentibus. Damnati itaq; Cataphryges dicentes, quod mulier potest etiam habere Sacros ordines, ut refert Bernard. de Lutembergo in hæresibus, & reprobat diuus Thomas in postillis ad cap. 3. episto. ad Titum.
- d can. Presbyteras, can. mulieres. 32. distin.
- e Abbatisse frequenter in iure nominantur ad regimen mulierum tantum, ut priorisse, electa. cap. indemnitate. de elect. in Sexto.
- f cap. ex pœnitentibus, ca. canones apud 50. distinct. can. illiteratos, 36. distin. nisi propter necessitatem Ecclesia inter ostiarios vel lectores admittantur. ca. placuit. 50. distinct.
- g cap. vel non est compos, 14. de temporib. ordinat. ca. indecorum, de etate & qualitat. ordinat. Pro tonsura porro sufficit, 7. anni: pro subdiaconatu, 18. pro Diaconatu, 20. pro presbyteratu. 25. cap. si. de tempor. ordina. in Sex. Clem. fin. de etate & qualitat. ordin. in Clem. pro episcopatu, 30. ca. cum in cunctis, de elect. quamquam & alicubi minor etas sufficit.
- h Dicto c. si. de temp. ordinat. in Sexto.
- i Dict. c. si. de temp. ordi. in Sex. & c. 1. 2. 3.
- k cap. 1. 2. 3. de tempor. ordinat. in Sexto. & incap. 2. pœna eorum, qui scienter vel affectata ignorantia aliena Parochia clericos sine superioris licentia ordinant. de hac prohibitionem tractatur & in tota 71. distinct. 72. dist. & de forma dimissoriarum literarum 73. dist.
- D Ca. Cœnomanens. & c. seq. § 6. d. c. 1. de filiis presbyter. Deut. 23. Dicunt quidam hoc locum non habere, si fuerint ingressi religionem ante ordinationem, vel fuerint canonici regulares, tota § 6. dist. ca. 1. de filiis presbytero. cui sententia tamen alii repugnant, asserentes nec hos ordinari posse sine dispensatione, veruntamen cum illis facilius in natalibus dispensari: & hæc ego arbitrarer sententiam tutiore in Praxi: vide

- tamen Glossam tractantem hanc quaestio-
nem. in prin. § 6. dist. ad verbum, Presby-
terorum, & qua diximus, lib. 16. Syntag.
cap. 10. nn. 17.
- m** c. nisi cum pridem. §. persona. de renun. ca.
per venerabilem, qui filii sint legitimi, di-
ximus qui dispensent, in dict. c. 10. lib. 16.
Syntagm. inuiti. l. regulariter nō ordina-
tur. cau. gesta. ca. episcoporum. §. sane 74.
distin. vide ca. quorundam. & ca. honora-
tus. 79. dist. ubi & poena episcopi inuitum
ordinantis. & in can. 1. 74. distin.
- n** cap. 1. & ca. eo lubentius, de Seruis non or-
dinat.
- o** cap. 1. 36. distin. cap. ventum, 1. qu. 1. §.
clericos, de Sanctis. episcopis in Antien. sic
nec omnino illiterato prima tonsura est cō-
ferenda. can. illiteratos 36. distin. quilibet
autem ordo sibi convenientem sententiam
in ordinato exigit, alius alio maiorem vel
minorem. ca. cum in cunctis, de electione.
- p** ca. ad aures. §. de temp. ordin. ca. 1. § 8. dist.
quia Monachus seu religiosus propria non
censeatur habere voluntatem, cum ea pen-
deat ex prelati sui licentia, ca. nolo. ca. non
dicatis. 12. q. 1. fin. de elect.
- q** Occulti rei criminum admoneri quidem
possunt, ne ad ordines conscendant, at pro-
hiberi non possunt. cap. fin. & cap. ex teno-
re. 4. de temp. ordina.
- r** Explicatur in gloss. dict. cap. ex tenore, ad
verbum, vtatur, que & quol. circa promo-
tos & non promouendos criminosos consi-
deranda sunt.
- s** cap. si. 15. quest. 1. Turpius enim reuocatur,
quam non admittitur hospes: & spirita-
lia difficilius dissoluuntur & adimuntur,
quam concedantur. ca. inter corporalia. de
translatio. episcop.
- t** Que sint aut non sint capitalia crimina,
docetur in l. 2. de public. iudic. in P. lib. 48. E
tit. 1. apud Iulium Clarum. lib. 5. senten-
tiarum iuris. §. vlt. quest. 1.
- v** cap. si quis viduam. § 0. dist. c. 1. de Homi-
cid. ca. clericum qui. & seq. § 0. dist.
- x** cap. continebatur. de Homicid.
- Ay** Dict. ca. continebatur, & c. Presbyterum.
cap. Ioannes sacerdos. de Homicid.
- z** Vide can. secundum in 33. dist.
- aa** ca. si quis clericorum. 47. distin.
- bb** Dict. c. 2. 33. distin. & tota 1. q. 1.
- cc** ca. seditionarios. 46. dist.
- dd** Vide copiose. ca. ex literis, de furtis.
- ee** ca. confirmandi. § 0. dist.
- ff** capit. experientibus. can. si quis viduam.
§ 0. dist. cap. 1. & 3. de Biga. Vide glo. pen.
in cap. pen. 26. dist. vide, & cap. nuper. de
Biga. in Sext. lib. 1. tit. 12.
- B** **gg** Tota 15. dist. ca. 1. & fina. de corpore vi-
tatis non ordinat. ca. si quis Hæretice. 1.
questio. 1.
- hh** cap. si quis absceiderit. § 5. dist. cum simil.
ibi nota.
- ii** can. secundo & tertio. in 33. distin.
- kk** ca. Clerici, 13. distin. A qua re curia-
les milites, & in foro decertantes, obligati
ratiociniis, fuerunt olim prohibiti ordina-
ri, tota § 2. & § 3. distin. ubi & rationes.
vide distinctiones in titulo de Obligatis ad
ratiocinia ordinandis vel non, libr. 1. de-
cretal. tit. 9.
- C** **ll** Vide per totam 35. & 44. distin.
- mm** A principio 36. distin. vsque ad 40.
- nn** Vide per totas, 40. 41. 42. dist.
- oo** ca. pudicus, 43. dist. tota 26. 27. 28. 29.
30. & seqq. vsque ad 36. dist.
- D** **pp** Vide per totam 42. distin. & 86. di-
stin.
- qq** Vide per totas 46. 86. 88. 90. dist.
- rr** ca. peruenit. 47. dist.
- ss** 86. distin. 89. distin.
- tt** ca. 1. & 2. de Cleric. peregrin. libr. 1. tit.
22. vide 98. 71. & 72. dist. Incognitorum
namque prius fides exploranda est & in-
nocentia. ca. quiescamus. 42. distin. l. fin. §.
seruorum, nauta caupon. stabula. P.
- E** **vv** ca. 97. Apostolorum. c. 1. de Sacrament.
non iteran. cap. vni. de Clerico per saltum
promot. can. 67. Apostolorum dicit, ni-
si constaret ordinationem factam fuisse ab
Hæreticis, qua verba explicantur in pri-
mis, q. ordinationes facta ab Hæreticis qui

tunc pro Catholicis habebantur, sustinen-
tur in ordinatis misericorditer, si tamen
laudabilis vita commendat. cap. si qui a Si-
moniacis, 1. q. 1. Similiter, & qui ordina-
ti inuiti tracti ad ordinationem Hæreti-
corum, si statim resisterint, excusationem
habent, ca. constat multos, can. 1. quæst. 1.
Ordinatio tamē recepta ab Hæretico scien-
ter & sponte, fieri dicitur irrita in dicto.
ca. si qui a Simoniacis, in fine, scilicet quo
ad executionem ordinum. Characterem
namq; accepisse dicuntur ab episcopo He-
retico, qui ordinandi habet potestatem,
qui non pendet ex merito pralati: ideo ita
ordinati non sunt iterum ordinandi. ca. se-
cundum Ecclesia Catholica consuetudi-
nem, 19. distin. Ex Anastasio secundi Papa
epistola 1. ad Anastasium Augustum. Qua-
re ordinati ita ab Hæretico pralatis, non
repelluntur ab Ecclesia, & ex necessitate
tolerantur recantato & abiurato errore,
dummodo postquam fuissent ordinati re-
cte in Ecclesia, dum lapsi fuerunt in hære-
sim, iterata unctione non fuerint macula-
ti, ca. maximum quoque, ca. donatum, ca.
saluberrimum, 1. q. 7.

xx ca. 2. c. cum quidam, 8. c. literas, 13. in fi-
ne. c. vel non, 1. c. dilectus, 15. ca. consulta-
tioni, 16. de temp. ord.

yy can. si qui episcopi, ca. hi quoscumque, 1.
quæst. 1.

CAPVT. VII.

Finis ordinationum.

Vnius cuiusque ordinis proprius est fi-
nis, ministerium & officium conces-
sum, vt digne in cultu Dei exerceatur, a &
confusio in Ecclesia vitetur: quare, qui di-
uinum officium exercuerit non ordina-
tus, propter temeritatem abiiciendus est E
ab Ecclesia, & numquam ordinandus. b Et
vt cum honore diuini cultus quisque ho-
neste muas suum impleat, ordinari ne-
mo debet, vt dictum est, sine titulo aut be-
neficio Ecclesiastico c aut sufficienti pa-
trimonio. d

SCHOLIA.

a Vt diximus in Syntagmate iuris. libr. 16.
& dicemus in personis. lib. 3. tit. 9.

b ca. 1. de clerico nō ordina. ministra. Appo-
nitur, & in ca. 2. eius tituli, pœna alia &
pœnitentia. punitur autem ne ordinetur,
quia in ordinibus vsurpandis peccauit, id-
eo in quo peccauit. Iuxta cap. si. de Immu-
nita. Ecclesia. cum similib. ibi nota. ex in l.
qui vas. §. qui furem, de Furtis P. nisi acce-
dat dispensatio, que promotionem permit-
tat. vt ait gloss. ad dict. capit. 2. ad verbum,
Promoueri, de cleric. non ordinat. mi-
nistrant.

c ca. fin. Monachus. ca. Apostolicis, 16. quæ-
stion. 1. & ca. Sanctorum, 60. distin. cap.
2. cap. 4. capit. relatum, 90. de Monachis,
12. ca. cum secundum Apostolum, 16. ca.
dilectus, 19. & ca. dilectus, 27. de Praben.
cap. cum super, de concession. prab. Clem.
1. de iure patronat.

d ca. episcopus. 4. de prabend. in fine.

DE RELIQUIIS SAN- CTORUM.

TITVL. XIII.

De hoc tractatur in tit. de Reliquiis & vena-
ra. Sancto. lib. 3. tit. 45. in Decretalib. & lib. 3. So-
xti tit. 22. & lib. 3. Clement. tit. 16. ca. si quis pre-
pōstera. 50. distin. ca. si quis dixerit, 11. distin. 2. de
consecrat. distin. ca. Crucis, ca. Pralatum, cum
duobus sequentibus in l. nemo deinceps. C. de E-
piscop. aud. & lib. 1. C. tit. 11. nemini licere si-
gnum Saluatoris Christi humi vel in silice, aut
in marmore, aut sculpere, aut pingere. Est, & in-
ter constitutiones Imperatorum iuris Orienta-
lis collecti per Vnasadium Constantini Caballi-
ni una de reliquiis & veneratione Sanctorum.

CAP. I.

Continuatio, & quid reliquia.

DEO non tantum ꝑ templa ex mortuis
lapidibus constructa, vt diximus, con-
secrantur, sed etiam corpora Christiano-
rum, quæ fiunt habitacula Spiritus sancti. b
ex qui-

ex quibus alia aliis acceptiora, & post quorum obitum, quæ super sunt relicta, anima conuolante ex corpore, dicuntur reliquie, e vocant Græci, πὶ λείψανα ἁγίων, id est, reliquias Sanctorum. Quo nomine Sanctorum intelliguntur non cuiuscunque reliquæ seu exuuiæ, sed eorum tantum, quorum in vita sanctitas venerabilis visa est, quare de illis reliquiis sanctorum prius dicemus, & deinceps sequenti titulo de sepulturis, de reliquiis seu corporibus aliorum hominum, quæ etiam olim seorsum a reliquiis martyrum seu Sanctorum, terra condebantur. e

SCHOLIA.

a De templo viuo egimus, supra tit. 4.

b Ca. 1 ad Corinth. ca. 3. Tertullian. 1. contra Marcion. c. vni. §. pen. de sacra unctio.

c Vt apud Modestinum. l. quidam. de conditio institutio. apud Diocletian. & Maximi. in l. mortuorum reliquias. l. 2. de religio. & summi. funer. C. lib. 3. tit. 34. l. 42.

& 44. cod. tit. in P. l. 30. familia hercisc. l. 27. de conditio. instit. in P. habent & suas reliquias animalia bruta. l. 5. §. 5. de legat. 1.

d De quibus Constantinus Harmenopulus. lib. 3. Encheridii, πὶ λείψανα ἁγίων, & in Ecloga Basilicorum. lib. 1. titul. 1. 2. C. de sacrosanctis Ecclesiis.

CAPVT II.

1 Reliquiarum distinctio & probatio.

2 Quomodo fiat Canonizatio.

3 Non sint veniales.

4 Miracula malorum.

Quare reliquæ sic prius distinguuntur, vt aliæ sint profanæ, & singulorum, aliæ sanctæ, seu sanctorum hominum, quæ veneratione dignæ habitæ sunt. Et istæ vel veræ vel falsæ, vel supposititiæ, vel hominis incerti. Veræ reliquæ sunt, quæ per auctoritatem Apostolicam adhibitis certis solemnitatibus & diligenti probatione in numerum reliquiarum connume-

rata sunt. a Falsæ contra, non veræ nec probatæ.

Proinde antequam quis in Canone sanctorum transferatur (vocat canonizationem hanc translationem) & antequam fiat officium de aliquo, tanquam de sancto Martyre aut confessore, debet certiorari summus pontifex, qui delegat personas notabiles & probas, quæ inquirant prius de vita & moribus, & gestis seu miraculis eius, qui in numerum sanctorum est inscribendus; b vt postea testationibus & probationibus plene instructus summus pontifex, statuat num sit pro sancto venerandus. Sicque & prohibitum est inuentas de nouo reliquias venerari, nisi a summo pontifice fuerint approbatæ, quæuis per eas fieri miracula videantur. d Id ipsum prælati, vt caueant iniunctum, & ne permittant eos, qui ad eorum Ecclesias venerationis causâ accedunt, variis figmentis aut falsis documentis, decipi, sicut in plerisque locis occasione quæstus fieri consuevit. e Si quidem sæpe dæmon suis fraudibus decipit superstitiosorum hominum mentes, quorum administri sunt impostores, lucri cupidi, qui eos interdum persuadent honorari, qui etiam in peccato mortali mortui sunt, & pro quibus Ecclesia non permittit orare. f

Neque etiam veræ debent esse veniales, vel extra causam vllatenus ostendi. g de modo venerationis autem & festiuis diebus, dicemus postea. h

SCHOLIA.

a ca. 1. & 2. de Reliquiis & veneratio. Sanctorum.

b c. venerabilis 2. de testib. lib. 2. tit. 20. qua requirantur in canonizatione sanctorum tradit Chassaneus in Catalogo gloria mûdi, part. 3. consideratione 50. 47. 49. Vignierius duodecim exigit res in institutionibus, de vnitae fidei. c. 10. vers. 14. Primum, vt sit frequens denuntiatio miraculorum. 2. commissio examinationis sa-

N

cienda. 3. cōmissionis executio, & inquisi- A
 sitio. 4. inquisitionis facta relatio in confi-
 sistorio, vocatis Cardinalibus, & aliis pro-
 ximioribus prelati. 5. relationis & in-
 quisitionis facta diligens & matura exa-
 minatio. 6. examinationis facta per confi-
 sistoriū discussio. 7. secreta definitio & de-
 terminatio. 8. manifesta publicatio. 9. Diei
 canonizationis assignatio. 10. Papa & as-
 sistentiū genu flexo oratio, ac Spiritus san-
 cti inuocatio, ne permittat suam Ecclesiam B
 errare aut decipi. 11. sermocinatio, mira-
 culorum ac operum misericordis, recon-
 ciliatio, nec non ipsius sancti in Catalogum
 sanctorum descriptio. 12. Missæ in hono-
 rem illius sancti celebratio, & Canticorum
 spiriualium personatio, & beneficiorum
 Dei, ad ipsius sancti canonizati inuocatio-
 nem postulatio. Catharinus Politus, lib. 1.
 de certa Sanctorum gloria, probat pluri-
 bus Ecclesiam nō posse errare in canoniza- C
 tione Sanctorum. docent & canonizatos
 indubie haberi debere pro sanctis D. Tho-
 mas in quodlibet. 9. artic. 6. Bonaventura
 contra quendam Guilielmum. Bernardus
 in epist. ad Lugdunenses Canonicos. Innoc.
 ad c. cum Mariha, de celebrat. missa. Al-
 bertus Pius Carpenfis, Ioannes de Neapo-
 li episcopus Vsselenfis, libro contra Apolo-
 giam Pici Mirandulani. De Turracre-
 mata. lib. de potestat. Papa, & alii.

e Dicitur capit. 1. & 2. de reliq. & venerat.
 Sancto.

d Dicitur cap. 1. §. fin. de reliq. & venerat. San-
 cto. videndus diuus Thomas 2. 2. questio.
 178. artic. 2. miracula namque quandoq;
 fiunt per malos, c. teneamus, 1. quest. 1. ex
 Dino Augustino tract. 13. in cap. 3. diui
 Ioannis, ubi narrantur plura miracula
 maiorum. Atque dominus Iesus testatur,
 Matth. c. 7. quosdam dicturos in die in- E
 dicit: Nonne in nomine tuo propheta-
 uimus, dæmonia eiecimus, & c. ipsum
 autem respondurum, nescio vos, vide 1. ad
 Corin. c. 13. Sic legimus paganos seu idolo-
 latras, qui proculdubio damnationi ater-

na adiudicati sunt, miracula, hoc est inso-
 lita, & qua habent in apparentem speciem,
 aliquam diuinitatis, fecisse, quemadmo-
 dum scribit Iulius Capitolinus in Marco
 Antonin. Philosopho. fulmen eum de celo
 suis precibus contra hostiū machinamen-
 tum extorsisse, & suis pluiam impetrasse.
 Xiphilinus quoque in Vespasiano, refert
 Vespasianum cecum hominem, itemque
 alterum, cui imbecilla manus erat sanasse.
 Alia referuntur de Adriano aliisque, qua
 ut otiosa pratero.

e cap. fin. de reliq. & venerat. Sancto.

f c. 1. de reliq. & venerat. Sanct. diximus,
 nos de imposturis falsarum reliquiarum.
 lib. 2. Syntag. iur. vniuers. c. 11.

g cap. 2. de reliq. & venerat. Sancto. l. nemo
 martyres. 3. C. de sacrosanct. Eccles. Eclo-
 ga Basilicor. lib. 1. tit. 1. cap. 5.

h Infra.

CAPVT III.

- 1 Effectus superiorū, ubi ponantur reliquia.
- 2 Cuius auctoritate transferantur.
- 3 Altaria sine illis non consecrentur.

SANCTÆ reliquiæ ¶ poni non debent in
 ædibus publicis, voluptatibus & iocis
 deputatis, sed in religiosis locis, consultis
 tamen prius episcopis. a

Placuit & Synodo Moguntinensi, ¶ ne
 corpora sanctorū de loco ad locum vllus
 transferre præsumat sine licentia princi-
 pis, c. vel Episcoporum, sanctæque synodi.

Prohibet. & ius, ¶ ne altaria sine reli-
 quiis sanctorum ædificentur per villas aut
 agros, & si ædificata fuerint nomine ali-
 cuius sancti, cuius reliquiæ ibi nō fuerint,
 præcipitur dirui, si sine tumultu fieri pos-
 sit. d

SCHOLIA.

a Leonis Cesaris fuit constitutio. in l. decernimus, 26. de Episco. & clerico. C. & in Ecloga Basilicorum. tit. 1. c. 1.

b In concil. Moguntinensi. c. 51. relato. in c. corpora Sanct. 37. de consecrat. dist. 1.

c. Primum

- c* Principem intelligere possumus summum Pontificem. *ca. diffinimus*, 18. *quast.* 3. *tamen* & tuius erit principis secularis adhiberi auctoritatem, ne tumultus ex translatione exciteur.
- d* *ca. placuit*, *vt altaria* 26. *de consecrat. distinct.* 1.

DE SEPULTVRIS ET Cœmeteriis.

TITVLVS XV.

- a* *Tractatur de sepulturis*. *lib. 3. Decretalium tit. 28. & lib. 3. Sexti. tit. 22. in Clementinis, lib. 3. tit. 7. de religiosis & sumtibus funerum. lib. 11. P. tit. 7. lib. 3. C. tit. fin. De mortuo inferendo & sepulcro adificando lib. 11. P. tit. 8. De sepulcro violato tit. 12. lib. 47. P. vt defuncti seu funera eorum non iniuriuntur, a creditoribus. &c. Nouella Iustitina. 60. De debita impensa in exsequiis defunctorum, Nouella 59. & nos tractamus. lib. 33. Syntagma iur. c. 23. In Nouella Leonis 53. vt cuique tam intra ciuitates, quam extra mortuos, sepelire liceat.*

CAPVT I.

- 1 *Continuatio.*
- 2 *Religiosus locus ex sepultura.*

Quemadmodum proxime, † sanctorum hominum reliquias dignas esse veneratione, sic nunc dicimus aliorum Christianorum piorum mortuorum, honore aliquo dignas: vnde & iure ciuili religiosa res dicitur cuiusq; hominis sepultura, atque sepulturam religiosum locum facere. *a*

Quod humanis fidelium maxime reliquiis feruit. *b* Quamquam non ita iure pontificio, quod ademit singulis ius faciendi religiosum locum, omnino tradantur, concessa solum episcopis potestate. *c*

SCHOLIA.

- a* *l. intantum* 6. §. *religiosum*, *de rerum diuis.* P. §. *religiosum*, *de rer. diuis.* apud Iustitina. l. 2. §. *sepulcrum*, & §. 79. *de relig. & sumtibus fun.* P. lib. 11. tit. 7. l. 2. C. eod. tit.

- A* *b* *ca. aurum* 70. 12. 9. 2. *ex diuo Ambrosio lib. 2. Officior. c. 28.*
- c* *ca. ad hæc, de religiof. domib. Innoc. ad cap. Abolende. eod. tit.*

CAPVT II.

Sepulcrum & sepultura quid.

Sepulcrum, † est locus, vbi corpus ossaue defuncti hominis cōdita sunt, ea intentione, vt ibi quasi æterna sede remaneant: nō vtique, si corpus alicubi depositū est, vt alio postea transferretur. *a* Quandoque etiam sepultura accipitur pro officio, quod impenditur sepeliendis corporibus. *b* Item pro ipso loco vel terra, vbi quis sepelitur, seu pro sepulcro. *c* Dicitur & locus communis vel destinatus sepulturis, Græcis *νεκροτάφειον*, Cœmeterium, dormitorium, nempe locus quietis ipsius corporis ab actionibus humanis. *d* *vt* *regula* *dormire facio, vel sopio.*

SCHOLIA.

- a* *L. si quis enim* 40. *de religiof. & sumtibus funer. P. l. 3. non perpetua. de Sepulcr. viol.* 47. *Pand. tit. 2.*
- b* *cap. precipiendum* 13. *quastio. 2. cap. non satis, de Simonia, vbi & prohibetur venditio sepultura, quamuis ex laudabili consuetudine, dari pro ea, possit ca. ad Apostolicam, de Simonia.*
- c* *cap. aurum*, 12. *quastio. 2. cap. secundum canonicam* 24. *quastio. 8. ca. de vxore*, 7. & *cap. cum super* 8. *cap. penult. de Sepult.* l. 3. §. *Sepulcri autem appellatione. de Sepulcr. violato. in Pand.*
- d* *Hæc latius explicauimus. lib. 2. Syntagm. iur. ca. 13. Mortui quippe dormire dicuntur, donec in resurrectione generali euigilent suscitati, Diui Matthæi, cap. 9. Iob. ca. 7. 11. 14. 21. & alibi sepe in sacra pagina, & in c. aurum, 12. 9. 7. c. ante fin. 13. 9. 2.*

CAPVT III.

- 1 *Distinctio sepultura in prophanam & Ecclesiasticam.*
- 2 *In familiarem dictam concessam.*

Sepultura, † in iure pontificio prophana, & Ecclesiastica inuenitur. Prophana est in loco non consecrato seu non Ecclesiastico: Ecclesiastica, quæ est in loco consecrato seu in Cœmiterio Ecclesiastico. *a* Ecclesiastica ergo de qua nunc agimus fit cum lumine, psalmis & sacris orationibus. *b* Et cum in oblatione fit defuncti commemoratio, *c* isque in loco consecrato, *d* terra operitur, accedente aqua benedicta, & ut plerumque, thurificatione, *B* conuocatione cleri, *e* & populi. Quæ in sepultura alia non Ecclesiastica non interueniunt, in qua simplex fit mortui in terra profana obrutio, in triuio vel biuio, vel alibi, quo solent cadauera animalium abscondi seu infodi ob fœtorem. Vnde & sepultura, canina & asinina *g* dicitur.

2 Sepultura rursum, † seu sepulcrum Ecclesiasticum quoque, vel familiare seu maiorum, aut electum *h* aut concessum. *C* Maiorum, in quo, qui sunt ex eodem genere, condi possunt: ut maiores, patres & alii conditi sunt. *i* Electum, est quod præter maiorem & parochialem Ecclesiam, alibi eligitur. Ut permittitur adultis etiam in loco minus religioso. *k* Concessum, est illud quod permittitur aduenis, vel aliis non eligentibus. Qui domicilium habent, in parochiali Ecclesia. *l* Si peregrini sunt, in Ecclesia loci seu parochiæ ubi moriuntur, *D* vel in Ecclesia Cathedrali, *m* conduntur.

S C H O L I A.

a De utraq; in can. sacris ex canonibus 12. de sepultur. lib. 3. decret. tit. 28.

b ca. qui diuina 28. 13. quæst. 2. Epiphanius lib. 3. hæresi 71. auctor est, Georgium Alexandria episcopum, certo numero lecticas & feretra constituisse, quibus mortuorum corpora efferrentur: inter efferendum lumina & cerei accensi erant, & psalmi dandis modulis lugubribus & luctu permixti canebantur, ut Gregorius Nazianzenus refert in oratione Libitina. Sancti

Basilii, & in oratione infamatrix in Julianum, de funere Constantii. Eusebius in vita Constantini lib. 4. Chrysostom. hom. 4. in cap. 2. ad Hebræos. Et hunc morem etiam fuisse seruatum in Galliis, liquet ex funere Clotildis regina, de quo apud Gregorium Turonensem, lib. 4. Histor. Francica, cap. 1. & ex funere Clodouei, lib. 4. cap. 10. apud eundem. Campanas quoque pulsatas fuisse, ut populus & clerus conuenirent ad funus, docet Beda. libro quarto. capit. 23.

c cap. 12. placuit causa. 23. q. 5.

d Origenes, lib. 5. contra Celsum, tradit honorabilia debere esse, sepulcra Christianorum, quod humana corpora anime sint domicilia. & lib. 8. contra eundem, anusas aut honorari, sepultura honorifica earum organa commendando. Consentit, Diuus Augustinus, 1. de Ciuitate Dei, cap. 13. ubi alia plura, & apud Prudentium Hymno de exsequiis mortuorum. Quare iuste prohibitum nunc est, in agris terraque profana, Christianos sepelire, quemadmodum fiebat inter Ethnicos. Idque in Concilio Tiburtino, capit. 17. Caterum non erat permittum, Christianos aliquando in Ecclesia sepelire, propter uenerationem martyrum, ibidem existentium. In nemo, C. de Sacrosan. Ecclesiis. Quod & confirmatum, sed cum restrictione, in Concilio Moguntinensi, cap. 5. 2. excipitur, namque ut possint ibidem sepeliri episcopi, Abbates, aut digni Presbyteri vel presules laici, facit, ca. nullus mortuus, 13. quæst. 2. Scriptum autem, ea de re in Concilio Vasensi, in ca. precipiendum, 5. & prohibendum, 13. quæstio. 1. in hunc modum. Prohibendum est ei: am secundum maiorum instituta, ut in Ecclesia nullatenus sepeliatur, sed in atrio, aut in portica, aut in excelsis Ecclesia. Intra Ecclesias uero, aut prope altare ubi corpus & sanguis Domini conficitur, nullatenus sepeliatur. Quare autem mortui iuxta Ecclesiam sepeliantur dat rationem diuus Augustin. lib. de cura promortuis agenda. c. 18. cuius

CAPVT IIII.

cuius verba, in cap. non estimemus, 13. A

quæstione 2. Prohibitum, erat & iure ciuili aliquando corpora mortuorum intra ciuitatem condere. Sanctum municipiorum ius pollueretur, l. mortuorum, 2. de Religio. & sumt. fun. C. Julius Paulus, lib. 1. sententia. titul. 2. §. 2. Item in l. 6. de Sepulcro violat. in Codi. Theodo. vide multa ex antiquis ad illam rem collecta, cum exceptionibus apud Franciscum Balenium ad leges 12. tabularum cap. 21. sed sublata B illa prohibitio postea etiam expressa constitutione Nouella Leonis, § 2.

e Cap. 1. §. ceterum, vers. porro, de Priuilegiis in Extraneis, communib.

f Gloss. ad ca. placuit, 12. ad verba, ad sepulturam, 23. quæst. 5.

g Afini sepultura dicitur apud Hieremiam, cap. 22. vers. 19.

h Cap. 1. & §. 3. de Sepult. familiaria Sepulcra dicuntur, quæ quis sibi familiaris que constituit hereditaria: quæ quis sibi hereditibus, suis constituit, l. 1. §. 1. qui sibi elegerit & tantum, non aliis: vel quod pater iure hereditario acquisiuit, l. familiaria, §. 1. vel quod, 6. de Religio. & sumt. funer. Pan. l. si Sepulcrum, 4. l. ius familiarium, 8. l. in Sepulcri, 13. eod. titul. de Religio. & sumt. funerum. Cod.

i Vi in ca. magneque, §. Ioseph, 3. quæst. 2.

k Idque iure hodie, no c. 3. de Sepultur. in D Sex. cum olim non licent, ca. 3. eod. tit. apud Gregorium. Potest itaque eligere sepulturam, quilibet fidelis, pubes, licet sit in potestate patris, cap. licet, de Sepultur. in Sexto. Excepto Monacho, qui non eligit, nisi extra monasterium moriatur, ca. Religio, eodem tit. in Sexto.

l Quod si in duabus Ecclesiis quis habet domicilium, diuidentur inter eas oblationes: corpus autem, occupanti dabitur, ca. duobus, c. cum quis, de Sepult. in Sexto. E

m Vide Angelum Clauasium in summa: in verbo, Sepultura, numero 9. Hostiensium ad cap. 1. de Sepultur.

1 De iure sepeliendi & funeralium seu mortuorum.

2 Portio canonica sepultura debita Ecclesiis.

3 De debita Prælati.

4 De sepeliendo mortuum non sibi debitum.

5 De interdicta Ecclesia sepultura.

SEPULIRI itaque debent mortui, in ea Ecclesia, vel eius Ecclesiæ cœmeterio, quæ habet ius sepulturæ, ratione certarum personarum. Tale ius generaliter cõpetit parochialibus Ecclesiis, in suos parochianos. a Et aliis quibusdam Ecclesiis, ex iure vel priuilegio, b salua tamen iustitia illarum Ecclesiarum, a quibus in mortuorum corpora assumuntur. c Quare mortuo parochiano, sine electione sepulturæ, corpus eius pertinet ad Ecclesiam, & in eius cœmeterio sepelitur. d.

Quod si moriturus elegerit alibi, in Ecclesia priuilegiata sepulturam, ibi proculdubio sepeliendus, dummodo soluatur Canonica portio Ecclesiæ parochiali per Ecclesiam electam, de oblationibus lectis, & aliis quæ defunctus constitutus in legitima ætate, pro anima sua in vltima dispositione Ecclesiæ reliquit. e Canonica porro pars quæ debetur Ecclesiæ parochiali, interdum dicitur in iure media pars omnium bonorum, quæ pro salute animæ suæ defunctus reliquerit, f aliquando inuenitur quarta, g interdum tertia, h vel minor; quare in eius definitione & diuisione, erit spectanda & sequenda locorum consuetudo. i Sub hac tamen canonica portione diuidenda, non veniunt relicta aliis Ecclesiis, sine fraude parochiali Ecclesiarum earum, ex quibus nihil debetur parochialibus. k Quemadmodum nec de relictis pauperibus, aut consanguineis, pro remedio animæ, l neq; de armis vel equis relictis militibus sacris Hierosolymitanis, in fauorẽ terræ sanctæ, m nec de eo, quod relinquitur ad fabricam Ecclesiæ egenus

- reparatione, vel pro Ecclesiæ luminari, vel A pro anniuersario, septimo, tricesimo, aut viceesimo die, faciendi, vel personis specialiter Ecclesiasticis sine contemplatione Ecclesiæ. *n* Arctior tamen definitio inducta monachis ordinis Minorum & Predicatorum, quibus iubetur, quartam parochialibus Ecclesiis soluere, tam de obventionibus quam de funeralibus; de his etiam de quibus Canonica portio ab aliis Ecclesiis exigi non solet, vel non debet de iure; nec non de datis vel qualitercumque donatis in morte seu mortis articulo, vel in donantis vel legantis infirmitate, de qua decesserit. *o* Et ideo debent portionem curionibus de candelis, etiam quæ ad manus dantur, & de his quæ legantur, pro Missis dicendis. *p*.
- 3 Inuenitur etiam alia pars Canonica in iure, quæ detrahatur ex his, quæ obueniunt vel legantur Ecclesiis, debita prælatis, quæ aliquando media est, *q* aliquando tertia, aliquando quarta fuit. *r* Vel minor, iuxta consuetudinem locorum, *s* de quibus tamen relictis, non detrahatur portio parochialis Ecclesiæ. *t* Contra autem hoc ius præscriptio quadragenaria locum habet. *v*
- 4 Porro qui recipiunt ad sepulturam aliquem in casu non concessio, tenentur ad restitutionem corporis sepulti, si petatur, & eorum omnium, quæ occasione eius acceperint. *x*.
- 5 Quia vero in polluto Cæmeterio, cuiuscumque sit privilegii, nemo sepeliri debet, donec fuerit reconciliatum. *y* Si Ecclesia vel Cæmeterium, in quo quis sepeliri deberet mortuus, alioquin interdicto Ecclesiastico supponatur: tunc, si ibi mortuus habeat sepulcrum maiorum, & si Ecclesia non suæ Parochiæ, debet sepeliri in Parochiali. Quod si Ecclesia illa interdicta sit Parochialis, sepelietur in Cathedrali: & si omnes interdictæ essent, in nulla earum sepeliri potest *z*, sed in monasterio proximiori. *aa*.

SCHOLIA.

a Ca. ubicumq, 6. & c. placuit. 7. §. sed aliud,

- 13. q. 2. nempe ubi decima soluuntur, c. 1. & c. ex parte, de Sepulturis.*
- b* Quod privilegium datum monasteriis conservatur, in ca. nimis iniqua, de Exceptio. prælator. ca. ut privilegia, de Privilegiis. Clement. dudum, de Sepulturis.
- c* Ca. certificari, 9. de Sepulturis.
- d* Cap. 1. & ca. ex parte, de Sepulturis.
- e* Cap. 1. 3. & 4. c. in nostra presentia, 10. de Sepultur.
- f* Vide caput secundum de Sepultur.
- g* *Kl.*, in ca. cum super quodam, 8. de Sepul.
- h* Vide inuulm, de Sepulturis, cap. 1.
- i* Ca. certificari, eodem titulo, de Sepultur.
- k* Vide caput finale, de Testamentis.
- l* Ca. ex parte vestra, 31. de Verbor. signifi. Glos. ca. ad verbū, decreneris, de Sepul.
- m* Ca. in nostra, 1. de Sepultur.
- n* Quæ omnia probantur, in ca. ex parte vestra, de Verbor. signifi. & per Glos. in ca. fin. de Testamen. de distinctione vero an detrahatur portio ex legato persona Ecclesiastica relicto, si non fuit relictum contemplatione Ecclesiæ, tractat, c. requisisti, 15. de Testamentis.
- o* Clementina dudum, de Sepulturis.
- p* Glos. ad dict. Clem. inam dudum, ad verbum funeralibus, per quam corrigitur, ca. 2. de Privileg. in Extraneis, communib. quod pertinet ad portionem mediam, quam dabant Ecclesiis Parochialibus, & quod pertinet ad candelas, quas sibi Monachi ex integro retinebant.
- q* Ca. antiquos, 10. quest. 1. ca. 2. de Sepultur. quibus adde distinctionem, c. requisisti, 15. & ca. officii, de Testamen. adde & declarationem, ca. officii, de Sententia excomm. & ca. officii, de Peniten. & remiss.
- r* Dicto ca. requisisti, & ca. vobis, ca. concessio. ca. Vulterana. 12. questio. 2. ca. conquirente, de offic. ordinar.
- s* Ca. certificari, dicto inuulo de Sepultur.
- t* Iam dicto capitulo fin. de Testamen.
- v* Ca. de quarta, de Præscriptionibus.
- x* Ca. fraternitatem, ca. ex parte, in 1. ca. cum liberum, de Sepultur.

y Cap.

7 *Cap. vnic. de Consecra. Eccles. vel alia. in Sexto.*

2 *Ca. vt Privilegia, de privileg. apud Gregorium, c. si Ecclesia, de Privilegiis in Sexto.*

aa *Iohannes Andreas, ad cap. 1. de Privilegiis in Sexto.*

CAPVT V.

1 *Quadam prohibita in sepulturis, vt quicquam pro iis pacisci.*

2 *Luctus nimius.*

3 *Prandia super sepulturam, & alia: eo uenere sepulturam prohibitum.*

ANTE QVAM Cæmeterium consecratur, terra adhuc existente pura, a seu profana, quilibet potest ibi sibi emere terram, in sepulturam, b postquam autem terra fuerit consecrata, religiosa & sacra facta, non potest, licet adhuc nemo ibi sepultus fuerit; neque etiam pro terra ibi sepulturæ causa fodienda, quippiam exigi potest, citra simoniam. Atque improban- tur, si quæ sint consuetudines contrariæ. c Quemadmodum nec propter officium sepulturæ quippiam, sine simonia peti potest a clericis, quibus id ipsum vetitum est. d Non est tamen prohibitum, in remunerationem concessæ sepulturæ, aliquid Ecclesiæ largiri, sine pactione, vel petitione tamen. e Proinde sicut prauæ & auaræ exactiones, in sepulturis prohibentur; sic etiam præcipitur, pias in his consuetudines obseruare, vt laudabiles. f.

2 Prohibentur in mortuorum exsequiis, luctus immodici & fletus, ne desperare videamur de futura Resurrectione: g item vetitum, ne Misæ super monumentis mortuorum celebrentur: neque prandia ad sepulturas deferantur, h ne mortuus in palli altaris sepeliatur, ne exhumatio mortuorum sepultorum passim permittatur, & translatio, nisi cum auctoritate pontificis, & principis. i Nondum tamē corpore perpetuæ sepulturæ tradito, translatio libera erat, kdummodo, ne prætextu impiæ pietatis affectu truculenter excutere-

Atur mortuus, quemadmodum aliqui fecerunt, qui membratim, vel in frusta corpus immaniter concidentes, ea immersa aquis, exponebant ignibus concoquenda, & tandem ab ossibus tegumento carnis excusso, eadem deferebant, in aliis partibus tumulanda: quod Bonifacius octauus prohibuit, imposita pœna excommunicationis ipso facto id agentibus. m.

B Prohibitum etiam regularibus, & secularibus clericis, ne aliquos ad vouendum, iurandum, seu fide interposita, seu alias promittendum inducant, vt sepulturam apud eorum Ecclesias eligant: vel iam electam ulterius non mutant: idque sub pœna, vt eligentes, quod pertinet ad sepulturam, intestati decedant: & vt allicientes, si eos sepelierint, restituere teneantur corpora, si petantur, & alia, quæ peruenerint ad eos, ratione sepulture intra decem dies, alias illorum & Ecclesiæ & cæmeteria sint interdicta, & incurrunt in excommunicationem, a qua non possint, nisi a summo Pontifice, vel ab alio in mortis tantum articulo, absolui. n.

SCHOLIA.

a *Purus locus, qui non est sacer, neque Religiosus, & est commercio expositus. l. 2. §. purus, de Religios. & sumti. funer. Pand. l. locum, Cod. eodem titul.*

D b *Ca. aurum, l. 2. causa quest. 2.*

c *Ca. abolende, l. 13. de Sepult. ca. suam nobis, 29. & ca. audiuimus, 41. de Simon. can. quæst. 1. 3. quæst. 2. Locus enim sacer vel religiosus, vendi non potest. c. dictum est, l. 1. quæst. 1. l. 2. C. de Religios. sumt. funer. l. sacra loca, de Rerum diuisio. Quia nullius in bonis sunt sacre res aut Religiosæ, l. 1. & l. in tantum, §. sacra res, de Rerum diuis. P. §. vniuersitatis. versi. nullius, eod. titu. apud Iustinia. neq. in cōmercio hominū. l. inter, stipulantē, §. Sacram, de Verbor. obliga. P. Reprehenditur etiam is, qui inuitus pro sepultura, & terra acceperit, pulcris rationibus, in ca. postquam pretio, l. 3. & ca. in Ecclesiastico, l. 3. quæst. 2.*

- d *Ca. non satis*, 8. §. *Sepultura*, & *cap cum in A*
Ecclesia corpore 9. de *Simon*. lib. 5. tit. 3.
ca. in Ecclesiastico, & *ca. quæstæ est*, 13.
quæst. 2.
- e *Ditlo ca. quæstæ est*. & *ca. postquam pretio*
victus, & *ca. in Ecclesiastico*, 13. *quæstio-*
ne 2. Genes. ca. 23.
- f *Cap. ad Apostolicam*, 42. de *Simon*. & *ideo*
ut ibidem, notat *Gloss.* possunt clerici, *ca*
quæ laudabili consuetudine præstantur,
pro exsequiis mortuorum, pro *Sacramen-* B
tis, non quidem per viam petitionis, sed de-
nuntiationis postulare, quæ & per officium
iudicis concedenda sunt, *cap. nonit*, de *Iu-*
di. Notat. & *Gloss.* 1. ad *cap. suam nobis*,
de Simo. quod *Curio seu Presbyter Paro-*
chianus, tenetur gratis exsequias mortuo-
rum peragere, nihilominus quadam licere
pro eisdem accipere, si sumtus ei desint, vel
munera oblata, ut in *cap. iudices*, 1. *quæ-*
stione 3. Neque ideo minus dici eum gra- C
tis facere, exemplo testis, qui recipit sumtus
& viaticum, & nihilominus gratis depo-
nere, vel testimonium ferre dicitur. *can. si*
testes, §. *venturis*, 4. *quæst. 3.* ut & *Episco-*
pus, qui gratis consecrare Ecclesiam debet,
non prohibetur procuracionem pro conse-
cracione accipere. *ca. cum sit Romana*, de
Simo. Neque etiam improbat, clericum
locare operas suas, si non habeat unde vi-
uat, *ca. 1. & 3. 91.* distinct. Et in summa: D
in spicienda consuetudo in recipiendis mu-
neribus circa spiritualia, iuxta *ca. Aga-*
thosa, 63. distinct. *ca. cõquestus*, nona *quæ-*
stio. 3. §. *consuetudinibus*, de *Sanctissi. epi-*
sco. in Nouellis Iustiniani.
- g *Apud D. Cyprianũ sermo. quarto*, de mor-
talita. ca. quam præposterum, *ca. ubicum-*
que sepeliantur, *ca. habet forsitan*, & *ca.*
qui diuinam vocationem, 13. *quæstio. 2.*
Atque Di. Iohan. Chrysostomus in episto- E
lam ad Hebræos. prohibet cõ Diuo Pau-
lo. prima ad Thess. capit. 4. Ceterum fletus
alia ratione quam desperationis resurre-
ctionis, non est improbat, veluti ob re-
cessum boni viri, ut *Acterum*, capit. 5,

curauerunt viri timorati sepulturam Di-
ui Stephani, & fecerunt planctũ magnum
super eum. Et *Origenes testatur super Job.*
lib. 3. Consuetudinem lugendi super mor-
tuos, fuisse septem dierum & totidem no-
etium. Meminit & *D. Cyprianus sermo-*
ne de Mortalitate, de lugubri amictu &
luctu. Sic etiam non prohibetur mortuos
lugere absolute, sed inordinate & impen-
denter lugere; ut docet *D. Chrysost. homi-*
lia 61. in 11. caput Iohannis in Exhorta-
tione mortali, & *sermo. 3. ad Philippenses.*
Metaphrastes etiam funera hominum
cum lamentatione facta testatur. & *Gre-*
gorius Turonensis, lib. 5. *historia. capi. 34.*
eadem etiam cum vestibus lugubribus. Sic
apud Grecos ex leg. Solonis, & postea apud
Romanos ex legib. 12. tabularum lamen-
tationes nimia, & potius simulata quam
vera sublata sunt: ex funeribus, & præfica-
aboluta. Sic cautum: *Mulieres*, genas ne
radunto, neve lessum, funeris ergo, ha-
bento, ut est apud *Ciceronem secundo*,
de Legib. & *secundo Tuscul.* Verum au-
tem luctum non solum non sustulerunt, sed
etiam quibusdam personis necessario im-
perarunt ut mulieribus virum amittenti-
bis unius anni. leg. 1. & 2. Cod. de Ser-
uo. corrup. leg. 4. ad Senatusc. Tertul. Cod.
olim decem mensium, quibus annum *Ro-*
mulus conclusit. ut *Author. Ouid. primo.*
Fasror. ubi adiicit:

Per totidẽ menses a funere coniugis vxor,
 Sustinet in vidua tristitia signa domo.

Iunge, leg. Decreto. 15. Ex quib. caus. infam.
irrog. lib. 2. Cod. titu. 12. Imperatur & lu-
ctus parentum filius etiam exhereditis,
& aliis personis, ut in *leg. fin. leg. genero*,
obtanam, leg. parentes, 23. de his qui notan.
infam. lib. tertio, Pandect. titu. 2. In idem-
que Romanorum legibus determinatum
quos lugeri non tenemur, veluti hostes. per-
duellionis damnatos, suspendiosos, qui ma-
nus sibi intulerunt, non tadio vita, sed mala
conscientia. leg. liberorum, 11. §. non solent
autem, de his qui nolunt infam. P. l. mini-
me, 34.

- me, 34. de Religios. & sumt. fune. Pand. A
 libr. 11. titul. 7. Pœnas etiam statuerunt in
 eos, qui infra & exsequias defunctis fieri
 impedimento fuerint, ut liquet ex consti-
 tutio. Nouella Iustiniani, 60. ut defuncti
 seu funera eorum non iniurientur a cre-
 dentibus, &c.
- h Can. non oportet, de Consecrati. distinct. 1.
 i Can. nemo, per rigorantiam, 40. de Conse-
 crati. distinct. 2. ubi tamen Glossa notat ad
 verbum, mortuum, illud intelligi de lai- B
 co. quia inquit, & clerici mortui, bene in-
 duuntur vestibus sacris. exstat can. nullus
 mortuus, 18. 13. quest. 2. qui tamen id non
 dicit, sed tantum ait, nullum laicum intra
 Ecclesiam sepeliri debere, nisi sint fideles
 laici, aut Episcopi, aut Presbyteri. Panor-
 mit. tamen quest. 3. sequitur numero septi-
 mo, dictam Gloss. & ait, sepeliendos Cleri-
 cos, cum vestibus propriis ordinis, maxime
 Episcopos & Presbyteros, quamquam D. C
 Clemens in epistola secunda ad Iacobum
 fratrem Domini, unde sumtus est canon,
 absolute de omnibus loquatur. Nemo (in-
 quit) per ignorantiam clericus, palla
 mortuum credat obuoluendum, aut
 clericus scapulas operire velit, quæ fuit
 in altari, aut certe quæ data est in mensa
 Domini: ut putarem Clementem loqui de
 pallatantum, & non prohibere, quin aliis
 vestibus ordinis quis sepeliatur indutus. D
 Hoc probat etiã, in sepultura episcoporum
 & presbyterorum, quos negat sepeliendos
 sine vestibus ordinis. Rebuffus in præfatio-
 netractatus de Senten. provisionalibus nu.
 43. 49. Quia (inquit) vestes sacerdotales
 significat eorum virtutes. Mos tamen fuit
 aliquando gentium sepeliendi cum vesti-
 bus & aliis rebus pretiosioribus, unde &
 prodiit actio Sepulcri violat. in eos qui st-
 o- liaissent sepulta cadauera, l. prætor ait, 7. §.
 aduersus eos, de Sepul. viola. lib. 47. P. tit.
 2. Morem hunc reprobauit Vlpia. in l. et si
 quis impediatur, 14. §. non autem oportet, de
 Religios. & sumt. funer. lib. 11. titu. 7.
 non oportet inquit ornamenta cum corpo-
 ribus condi, nec quid aliud huiusmodi,
 quod homines simpliciores faciat. & La-
 Etant. lib. 2. de Orig. error. c. 4. Unde recte
 respondisse videtur, Rebuff. non restitui ex-
 secutori testamenti impensas, quas fecit
 pro emendis vestibus, ut in his mortuus se-
 peliretur, exceptis Presbyteris & Episco-
 pis: quia ista etiam mandata, ut alia inanes
 voluntates defunctorum contemni ab hæ-
 redibus impune possunt. ut in l. fin. de Auo
 & Arge. lega. lib. 34. ti. 2. Atque ita Mar-
 cianus in seruo alieno 13. §. si. ex auctorit.
 Papiniani, de Lega. 3. statuit ineptas vo-
 luntates defunctorum circa sepulturam,
 veluti vestes & similia supernacua non
 valere. Id ipsumque sanxisse Lycurgum,
 refert Alexand. ab Alexan. libr. 3. genia.
 c. 2. & lib. 6. c. 4. consentit Sacra scriptura
 secundum Baldum. Vide que diximus lib.
 33. Syntag. ca. 23. num. 29. & 30. Hinc
 tamen nemo existimet vestes lugubres,
 pauperibus elargitas, in sepulturis prohibe-
 ri, quia ista ad elemosinas pauperum per-
 tinent, nec sepeluntur cum mortuo: quam-
 quam quidam ad pompam solum abutan-
 tur, sed abusus malorum, bonis institutis
 non officiant.
- k Glossa, 8. de Relig. & sumt. fun. l. nemo, 14.
 eod. titu. Cognitio quippe sepulcrorum, ad
 Pontifices vel principes iure ciuili pertine-
 bat, l. hæreditas 50. de Pet. hæredi. P. lib.
 5. tit. 3. l. si. de Mortuo in se. lib. 11. P. ti. 8.
 Atque ab illis translatio prius postulata
 impetrari debebat, l. cum in diuersis, 44.
 §. fin. de Religio. & sumt. fun. P.
- l l. si necdum, 10. de religio. & sumt. funer.
 Cl. si quis cum, 40. eod. P. presidioque pro-
 uincia tunc notio est, ne prohibeatur tras-
 latio l. ne corpora, 31. eod. titul. P.
- m c. unico, de Sepultur. in Extrauagan.
 communi.
- n c. 1. de sepultur. in Sex. Clemen. cupientes,
 2. §. final. de pœn.

CAPVT VI.

Vbi quisque sepeliri debeat.

O

IAM diximus in superioribus, dum se ob-
tulit occasio, pauca, quo in loco quis se-
peliendus esset, verum per anacephaleo-
sin & ea & alia summarie referam eadem
de re, vt faciliori methodo percipiantur a
iuuenibus & tyronibus iuris pontificii.
Sepeliendus ergo Christianus in loco sa-
cro quem elegerit, si pubes sit & capax e-
lectionis: *a* alioquin si non elegerit, aut
impubes etiam sit, eligit pater pro eo, si
patrem habeat: *b* vbi nulla electio, in se-
pulcro sepelietur maiorum. *c* Si non ap-
paret de sepulcro maiorum, in Ecclesia pa-
rochiali. *d* Si in duabus Ecclesiis habuit
domicilium, præuentioni locus erit, *e* sed
obuentiones quartæ diuidentur. *f* Si non
est præuentio, sed concursus & contentio,
episcopi diœcesani erit, litigantes vel con-
tendentes ad pacem & concordiam redu-
cere, qui iurisdictionem habet. *g* Si aga-
tur de vxore, si non elegerit sepulturam,
erit in sepulcro mariti sepelienda. *h* Fratres
porro & sorores, in eodem sepulcro po-
nuntur, & parentes item & liberi, simul. *k*
Debent autem sepeliri prælati & benefi-
ciarii in Ecclesia beneficii, quod si plura
beneficia habent, locus erit præuentioni.
l Monachi & moniales in suis monasteriis,
nisi tam longe moriantur extra illa, vt eo
deferri commode nequeant, quo casu tan-
tum possunt eligere sepulturam. *m*.

S C H O L I A.

a c. 1. §. 1. & c. cum liberum, de sepultur. cap.
3. eo. tit. in Sex. Electio enim libera relin-
quitur, in qua & variare quis potest vs-
que ad vltimum vite spiritum, etiam si
ante quis promiserit, se inhumandum ali-
bi, vel aliam Ecclesiam non se electurum,
cap. 1. de Pact. in Sex. c. 1. de sepult. in Sex.
Clem. fin. §. si. de pœnit. Habet enim hac e-
lectio speciem vltima voluntatis, qua mu-
tabilis est, vsque ad vltimum vite spiri-
tum, non obstante promissione, de non mu-
tando. l. si quis in principio. de lega. 3. l. 4. de
adimen. leg. 4. P. Cauendum tamen voluit
lex civilis, ne in monasteriis mulierum in-

A tra claustra sepeliatur vir, vel intra clau-
stra monasterii virorum, seu monacho-
rum, ad quod mulieribus denegatur adi-
us, sepeliatur mulier, iuxta c. 3. §. non in-
gredientur, Nouella 133. quomodo oportet
monachos viuere. vberatio.

b c. in nostra, §. fin. de Sepultur. nisi sit reli-
giosus, cap. religiosi §. 1. de Sepult. in Sex.

c c. licet pater 4. de Sepult. in Sex. nisi repu-
gnet consuetudo capit. de vxore 7. §. primo
eodem titul. apud Gregor.

d c. is qui, de Sepultur. in Sext. & ibi Archi-
diaco. & Iohannes Andreas. Maiores di-
cuntur pater, auus, ca. Ebron. 13. q. 2. Sed
si pater esset sepultus in vno loco, & alii
maiores, vt auus & alii superiores in alio,
sepelietur cum maioribus, non cum patre,
Iohannes Andreas per c. 2. & c. fraternita-
tem, de Sepultur. & cap. cum quis, eo. titul.
in Sex.

e cap. 1. de Sepultur. dicto. cap. 1. §. qui, cum
similib.

f cap. duobus eod. tit. de Sepultur. in Sex.

g c. cum quis, de Sepultur. in Sex.

h ca. conquere, de offic. ordina. cum simul
argu. l. æquissimum, de vsufruct. P.

i ca. 1. & 2. & ca. vnaquaq, 13. q. 2. c. de v-
xore, 7. de Sepult. Si tamen vxor habuerit
alios maritos, si non elegerit, est cum postre-
mo sepelienda, c. 3. §. fin. de Sepult. in Sex.
glossa ad can. vnaquaq, ad verba, in mor-
te. 13. q. 2. Alexan. ab Imola. ad l. cū qui-
dam col. 3. de Iurisdiclio. omn. iudi. P.
quemadmodum mulier sequitur virum
vltimum in honore & domicilio l. filii, §.
1. ad municipal. in P.

k can. vnaquaq, §. 13. quæst. 2.

l dicto canon. vnaquaq, §. Ioseph, §. de non-
nullis, 13. quæst. 2.

m quia beneficiarii censentur habere domi-
cilium in loco beneficii, cap. 3. de Tempo-
rib. ordinatio. in Sex. & id maxime ve-
rum in prælatiis, qui habentur pro viris &
coniugibus Ecclesiarum. In can. sicut vir.
7. q. 1. cap. 2. & 3. de Translatio. episco.

n c. si religiosi, de Sepultur. in Sex.

CAP.

CAPVT VII.

1 Quibus denegetur Sepultura Ecclesiastica.

2 Tempore interdicti in loco qui sepeliri possint.

3 Num supplicio affecti sepeliendi.

4 Sepelientes prohibitos sepeliri, puniuntur, reconciliatur cœmeterium.

N Vlli Christiano generaliter sepultura deneganda est, nisi speciali iuris constitutione ab ea submoueat: *a* vel quia iam sepulcrum alterius sepulturæ concessum est. *b* Prohibetur, ne sepeliantur, qui sibi mortem ex proposito & sponte inferunt, *c* non si casu: *d* excommunicati, *e* nisi absoluti fuerint: *f* suspensi ab ingressu Ecclesiæ: *g* manifesti vsurarii: *h* Monachi, inuenti in morte proprietarii: *i* exenterati, seu quorum ossa separata sunt a carne elixatione alio transferenda: *k* interdicti, *l* pagani: *m* qui reliquerunt contra prohibitionem Ecclesiæ tutorem presbyterum. *n* raptores, nolentes satisfacere: *o* in sceleribus suis mortui. *p* Non communicantes, salte n semel in anno, nec confitentes, si nõ ostenderit sub mortem signa contritionis: *q* Blasphemi in Deum & sanctos, qui pœnitentiam sibi impositam noluerint implere: *r* Hæretici. *s*.

2 Si etiam in aliquo loco generale sit interdictum, in eodem omnibus denegatur sepultura, exceptis clericis, qui seruaentur interdictum: qui possunt in cœmeterio Ecclesiæ sine campanarum tamen pulsatione, & sine solemnitatibus cum silentio tumulari. *t*.

3 Vltimo etiam supplicio affectus, pro suis sceleribus, si vero de peccatis confessi & contriti fuerint, non denegatur sepultura sacra, & communicatio secundum canones, & quamquam iure in grauioribus criminibus in exemplari pœna, inhibeatur. *x*

4 Quod si accidat aliquando, de facto sepeliri, qui prohibentur, exhumanda & effodienda sunt eorum corpora, si discerni possunt, *y* & cœmeterium ita pollutum, priusquam alii Christiani ibi condantur,

A reconciliandum est. *z* Atque qui contemptis Ecclesiæ clauibus, aut interdicti tempore, in Ecclesiis aut cœmeterio ausus fuerit sepelire, ipso facto, in excommunicationis sententiam incurrit: a quo non potest absolui, nisi prius ad arbitrium episcopi Diœcesani, his, qui inde læsi sint, satisfecerit: *aa* verumtamen si excommunicatus pro manifestis excessibus, videlicet homicidio, incendio, violenta manuum iniectio in personas Ecclesiasticas, Ecclesiarum violatione vel incestu, fuit, dum ageret in extremis, per presbyterum suum iuxta formam Ecclesiæ absolutus, non debet cœmeterium & alia Ecclesiæ suffragia denegari. Sed eius hæredes, & propinqui ad quos bona peruenerunt ipsius, vt pro eodem satisfaciant, censura Ecclesiastica sunt compellendi. *bb*.

SCHOLIA.

a Pœna species est, sepultura priuari, vt addidit Vespasianus Imperator, pœna quondam coniuratorum vt insepulti proicerentur, teste Suetonio in Vespasia. c. 2. ita & corpora eorum etiam qui capite damnantur, proximis neganda non sunt, l. 1. & final. de cadauer. punitor lib. 48. P. tit. 24. Et exemplum apud D. Ioannem, capit. 19. Vers. 30. l. obnoxios 11. de Religio. & sumti. funer. libro tertio, C. tit. 34. Imo neque voluntas implenda eius, qui mandaret reliquias suas post mortem in mare abiici, & noluit sepeliri, laudandusque heres, qui humana conditionis memor, etiam contra voluntatem testatoris post mortem curauit sepeliri. l. quidam in suo, 17. de Conditio. institutio. P. neq. auditur intercessio seu appellatio prohibentis pretextu debiti, debitoris corpus condi sepultura, l. fin. & authen. ita demum, de sepulc. violato, lib. 9. C. tit. 19. videnda Nouella 60. & 115. cap. 2. l. 2. de in ius voca. in P. l. 38. de Relig. & sumti. fun. P. quâuis appellatio pro iure sepeliendi conseruando,

- recipiat, c. ex parte. si de sepult. fuerunt A t cap. quod in te, de poeniten. & remissio. libro aliquando Christianis ad emta cœmeteria, sub imperatoribus primis, quæ illis Galienus pacem concedens permisit recipere, ut scribit Eusebius libro septimo capit. 13.
- b vide Angelum Clauasium, in Summa, in verbo sepulturam, numero 41.
- c can. placuit, 33. quest. 5. hinc fit, quod in torneamentis, vel duello decedentes, aliquando prohibiti fuerint a sepultura. capit. 1. & 2. de Tornea. lib. 5. tit. 15. quamuis rursum fuerint torneamenta restituta per c. vnic. de torneamentis in Extrauaganti. Ioan. 22. vide ca. quicumque 23. quest. 8. de mortuis in bello, in ludo, in rixa.
- d cap. experte, 11. de Sepultur.
- e c. sacris, 12. de sepul. c. ad hac 5. de privileg. Clem. 1. de Sepultur.
- f c. fin. de sepultur. cap. in literis, de Raptor.
- g c. is cui, 20. §. talis quoque, de sentent. excommun. in Sex.
- h c. quia in omnibus, de vsur. in Sex. cap. 2. eod. tit. in Sex. Clem. vni. de Sepultur.
- i c. monachi, 2. §. qui vero. cap. super quodam. 4. cap. cum ad monasteriũ, 6. §. quod si proprietatis, de Statu monachor.
- k c. 1. de sepul. in Extrauag. communib.
- l c. in nostra presentia, de Sepultur. Clem. 1. eo. tit. cap. cum & plantare 3. §. quod si tēplariis, de privileg. nisi clerici sint qui mortui fuerint. In quibus adhuc est distinctio seruanda & modus cap. quod in te, 11. §. 1. de poeniten.
- m ca. Ecclesiam de consecratio. dist. 1. Proinde partus mortui seu abortus non sunt sepelendi in cœmeterio. quia pro paganis habentur, nondum baptizati, vide Angelum Clauasium, in Summa in verbo sepultura, num. 31.
- n can. neg. apud, 88. dist. ex Dino Cypriano.
- o Vide caput 2. de raptorib.
- p ca. placuit. 33. quest. 5. cap. 2. de Furtis.
- q c. omnis utriusq. sexus, de Poenit. & remiss.
- r cap. 2. de maledic. lib. 5. tit. 26.
- s c. excommunicamus, 13. §. credentes, de heretic. cap. quicumque. eo. tit. in Sex.
- v ca. questum, 13. quest. 2. l. 1. & fin. de cadauer. punit. P. Accedere debet tamē principis vel iudicis auctoritas, qui interdum iubent ad diuturnum exemplum, cadauera punitorum in loco supplicii remanere l. 2. de cadauerib. punitor. P.
- x ut proxime dixi.
- y capite laicus dicto titulo, de sepultur.
- z c. consulisti, de consecrat. Eccles. vel altar.
- aa Clem. 1. de sepultur.
- bb hac verba sunt cap. si. de sepultur. Forma absolutionis, cuius meminit, exstat in c. ex tenore. c. cum desideres, de Senten. excom. Ratio decisionis, quia ante mortem per absolutionem, restitutus est absolutus communioni, ideo communicari poterat viuo, & proinde non est neganda communicatio sepultura mortuo c. ex parte, de sepultur. ca. sane. 24. quest. 2. Aliquando tamen & reconciliatio viuenti ad terrorem aliorum denegatur sepultura. ut in c. 1. de Torneamentis. c. super eo de raptorib. Quomodo etiã cōpellantur heredes satisfacere pro damno delinquentis absoluti, vide casus similes, in c. tuanos, de Vjur. c. in literis de Raptorib.

CAPVT VIII.

(Causa aliqua sepultura Ecclesiastica.

L OCA sacra & religiosa, plures ob causas deputata sunt sepulturæ. Primum ne corpora mortuorũ a spiritibus malignis seu a dæmonibus vexentur, qui sacris thurificationibus & orationibus repelluntur. a Deinde, quod ibi sepulti, sanctorum commendantur suffragiis, quorum nomine Ecclesiæ, & cœmetria, Deo consecrantur. b Et postremo, ut proximi defunctorum, eorum memoriam certam habeant, dum ad tumulos & Ecclesiam veniunt, c frequentiusque preces apud Deum pro illis effundant, vel ab aliis fieri curent, quibus maxime iuuantur, ut soluantur per Deum a peccatorum nexibus, d si modo mortui non fuerint in peccato mortali.

SCHO-

SCHOLIA.

- a vide quare demones cadauera frequentent apud D. Chrysostomum, homilia in Mattheum, Tomo 2. & Franciscum Venetum, Tomo 2. problematum sacra scriptura, sect. 2. problem. 79. & 80. D. Matthei. c. 8.
- b ca. non astimemus. caus. 13. q. 2.
- c ca. cum graui peccata. 13. q. 2.
- d Sic quatuor modis anima defunctorum iuuantur, ante diem Iudicii: oblationibus sacerdotum, precibus sanctorum, charorum eleemosynis, ieiunio cognatorum. August. lib. de cura pro mortuis habenda. capit. 2. can. anima defunctorum, can. pro obuentibus. can. tempus. 13. q. 2. Ponitur autem ratio commemorationis mortuorum, tertii, quadragesimi, trigesimi & aliorum in canon. quia alii tertium 13. q. 2.
- e quia mortuis in peccatis mortalibus, non prosunt orationes, in ea, in presenti seculo, 13. q. 2.

A curantur: aliaque pia loca eiusmodi, quae a fidelibus Christianis caritatis gratia & pietatis, aedificata & dotata fuerunt. c

SCHOLIA.

- a Multis modis commendatur hospitalitas, ut Deo grata, & ab eodem etiam commendata: Et probatur in principio 42. distin. ubi clericum ordinandum ex sacra pagina, hospitalem esse debere probatur. Iustin. in l. sancimus res ad venerabiles Ecclesias 22. & l. ut inter 23. de sacrosanct. Eccles. hospitalia inter res diuinas connumerat.
- b nulla inquisitione facta personarum, ut meritum habeamus in recipiendis peregrinis, ob Deum, cano. quiescamus, 42. distinctione.
- c de omnibus his generibus hospitalium, sit mentio in dist. 11. sancimus res 22. & seq. 23. de sacrosanct. Eccles. ca. in qualibet, & seq. sancimus 23. quest. 8. vide quae diximus de hospitalibus. lib. 15. Syntagm. cap. 28. & multa quae tractat Lapsus de Castellione. lib. de hospitalitate & hospitalibus.

CAPUT II.

- 1 Distinctio in religiosa & non.
- 2 Cura eorum cuius.

Horum hospitalium, † quaedam religiosa dicuntur, quaedam non religiosa. Religiosa sunt, quae Episcopi auctoritate, ad vsum hospitalitatis, & pauperum provisionem, deputata sunt. a Non religiosa, quae sine episcopi auctoritate constructa, & pauperibus destinata fuerunt.

Religiosa ad sollicitudinem † pertinent episcopi, ut relicta, secundum praescriptum vsum, expendantur: b Alia ad patronorum curam pertinent, c non ad episcopum: quemadmodum neque exempta, praeterquam in negligentiam rectorum seu praepositorum. Quo casu iura & bona ipsorum, episcopus potest reuocare ab illicitis detentionibus, & iubere collabentia reparari, auctoritate apostolica, iure sibi concessa, d & eadem potest reformare, &

DE HOSPITALIBVS & Eleemosynis.

TITVL. XVI.

a Nos tractamus de his. lib. 15. Syntagm. capit. 28.

CAP. I.

1 Continuatio, & quid hospitale, & eius species

Inter res, quae ad causam religionis pertinent, & ad pietatem, sunt hospitalia, in quibus opera misericordiae exercetur. a Hospitalis nomen generale est, pertinens ad omnem, cuiuscunque generis sit, hospitalis receptionem. b Continentur itaque eo Xenodochia, in quibus pauperes peregrini recipiuntur: Orphanotrophia, ubi pauperes orphani aluntur: Gerontocomia, in quibus senes pauperes nutriuntur: Nosocomia, ubi pauperes morboosi sunt: Brephotrophia, ubi expositi infantes inuenti

in pristinum statum foundationis restituere, cum censuris Ecclesiasticis, & inuocato brachio seculari, si opus sit, e sine præiudicio exemptionis in aliis. f

S C H O L I A.

- a cap. ad hæc, de religiof. domi.
 b ca. de Xenodochiis 3. de religiof. domi. Clement. 1. quia contingit eo. tit. fin. cap. inter dilectos, de donatio. Sequenda tamen hodie Concilii Tridentini Decisio, Sessio. vigesima secunda, cap. octauo, atque mortuis etiam Patronis, recte episcopus curam habebit horum hospitalium, & ut pia morientium mandetur executioni voluntas, & cepta adificari, perficiantur eius ope, imo & inssu laici iudicis cogi possunt. §. si quis autem voluerit, de Ecclesiastic. tit. Nouell. 131. & in Græca constitutione Iustiniani nuperrime conuersa in Latinum. in l. sancimus, si quis moriens, 46. de Episcop. & cleric. qua sumta videtur ex §. si quis adificationem. c. 10. Nouella 131. quemadmodum & generaliter ad curam episcopi pertinet, ut pia testatorum, vel ab intestato decedentium, voluntates impleantur, & cogatur heredes eis satisfacere, quanquam testator prohibuerit, ne episcopus huic rei se immisceret. l. nulli licere decernimus, 28. in iuncta authent. licet testator. C. de episcop. & cler. §. si quis autem pro redemptione. ca. 11. Nouella 131. quod de iure Pontificio statutum. c. tuanobis 17. de testam.
 c Clem. 2. de religiof. domi. ca. irrefragabili. de offic. ordin. c. ad abolendam. vide allegata in Clem. 1. de supplen. neglig. prala. & concilium Tridentinum sessio. 7. ca. 15. de reformatio. & sessio. 22. c. 6. & 8. & sessio. 25. cap. 4. & 8.
 d c. 2. & c. quoniam. de offic. ordin.
 e Clem. 2. de statu monachorum.

C A P V T. III.

- 1 Ex quibus consistunt hospitalia,
- 2 Eleemosyna quid,
- 3 Dua species.

A Foundationes horum locorum, sunt eleemosynæ piorum virorum. a Et ideo alibi vocantur eleemosynariæ, b & quod etiam in eleemosynas distribuatur eorum bona: alibi & hospitale, domus Dei dicitur. c

Eleemosyna, est omne pietatis opus, impensum proximo, siue corporale, siue spirituale, d opus misericordiarum verissimæ. e Largitio tamen nõ est putanda nec eleemosyna, si pauperibus dispensetur, quod ex illicitis rebus acquiritur, quia qui hac intentione mala accipit, vt bene dispenset, grauiatur potius quam iuuetur. f Neque est facienda eleemosyna ex fænote seu usuris, g ex rapina: h hæc enim Dominis restituenda sunt, vt hæredibus eorum. Si tamẽ hi quibus restitutio facienda est, non super sint, vel hæredes, non improbatur, si fiat concessio eorum pauperibus, vel Ecclesiæ. i

S C H O L I A.

- a vt constat ex supra citatis iuribus, ex Clement. 2. de religiof. domi.
 b Clementina 2. de præbendis.
 c can. dilecti, de appellatio. dixit enim Deus, hospes eram, & recepistis me. Matth. 25. vers. 35.
 d dua eleemosyna sunt species, vna cordis, altera pecunie, ex dno Augustino, ex can. dua sunt eleemosyna, 45. distinct. Rursum & in ca. Tria sunt genera 45. distinct. can. de quotidianis, de poenitent. distinct. 3. Tria constituuntur genera eleemosynarum. Vna corporalis, dare egredi quicquid poteris: Altera spiritualis, dimittere a quo lapsus fueris. Tertia delinquentes corrigere, & errantes in viam deducere ueritatis.
 e can. qui vult, de poenit. distinct. 3.
 f Sic ait Dnus Augustinus lib. 7. epistolarum, epist. 110. Si agrio episcopo scribens, refertur in can. non est putanda, 1. quaestio. 1. ubi glossa id explicat, & verum dicit, eum dominium non est translaturus ex illicitis rebus, uel si repetitio competat, contra

si non competat. Nam ex hoc malo bonum fieri potest, ca. qui habetis, 14. q. 5. quare meretrix, facere potest eleemosynam, sed non latro, quia illa non tenetur ad restitutionem dati, ut hic. Turpiter namque facit, quod sit meretrix: sed non turpiter accipit, quia meretrix. l. idem. §. quoties, de conditio. ob turpem causam. P. Tamen si pecunia Simoniaca fuerit fundata Ecclesia, non erit demolenda: etsi de alienis facta fuerit & consecrata, sed eius estimatio danda, can. comperimus, 14. quest. 6. can. aurum, 2. q. 2.

g can. nolite, 14. quest. 5. ca. qui in omnibus, 3. de usur.

h ca. imolans, ca. scriptum est, 14. q. 5. cap. super eo, 2. §. qui autem, de raptor.

i ca. nemo qui rapuit, 14. quest. 5. cap. cum tu manifestos usurarios, 5. de usur. cap. sic ut dignum. §. eos in super, de Homicid. ca. eate de iure iuran.

CAP. IIII.

1 Cura & dispositio hospitalitatis.

2 Quæstores.

Exemplum hospitalitatis, & eleemosynarum faciendarum, dedit ipse dominus Iesus, qui loculis, quos habebat necessitates pauperum subleuabat. a Deusque paupertatem esse voluit, ut sustinentes, per patientiam, coronarentur, & diuites in ipsis, b mererentur. c Sic Deus omnib. hospitalitatem commendauit, sed maxime clericis, quorum res debent esse communes, ad susceptionem pauperum & peregrinorum, d & multo magis res religiosorum & episcoporum. e Fouere itaque episcopus debet, & conferuare fundationes in hoc opus, in ea bona conditione, qua decreta sunt. f Gloria quoque episcopi, pauperum opibus prouidere, g atque, bonis viris administratione bonorum hospitalium committere, qui sciant, velint & possint, loca ipsa, bona eorum, & iura utiliter gerere: administrationis rationibus singulis annis auditis. h Commissis tamen patronis iuri-

bus propriis, & militibus sacris, qui libere sua hospitalia vel commendas regunt. i

Prospiciet autem episcopus, ne bona ad usum pauperum deputata hospitalium, ad alios vsus, quantumuis pios, transferantur. k Nisi sedes Apostolica id ex causa statuerit, l vtq; antiqua consuetudo hospitalium piorum locorum seruetur, circa administrationem bonorum, circa altaria, presbyteros, sacramenta Ecclesiastica, pauperibus distribuenda, & similia. m

Circa quæstores etiã eleemosynarum, ne prætextu religionis vel indulgentiarum, populum circumueniant, nisi que probatis & visis facultatibus concessis, admittant, prouide inuigilabunt. n

SCHOLIA.

a ca. duo, causa 23. q. 4.

b ca. sicut in 2. 47. dist. quemadmodum enim sunt quedam exercitia corporalia ad vires corporis & sanitatem conseruandam, ut ludus pila, & alia de quib. tractat Hieronymus Mercurialis de arte gymnastica, Galenus & alii: sic in spiritualibus quedam sunt exercitia, que sopita excitant animam, ad diuina, & excitata adseruant in bona voluntate, & Dei cultu, ut ceremonia, meditationes, paupertas, & alia id genus plura, inter Christianos receptissima.

c in prin. 42. dist. D. Luca 11.

d ca. quoniam quicquid, 16. questio. 1. can. quia tua fraternitas, 12. qu. 3. sic enim & recte aduenit dictum in Christo: vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & sequere me: dare inquam ante quam sequi incipiunt, & dum sequuntur.

e ca. volumus, 89. dist. ca. mos est, 12. q. 2. Sic electus episcopus, propter inhospitalitatem reicitur, in can. archidiaconum Florentinum, 45. dist.

f Clementina, 2. de relig. domi.

g ca. gloria episcopi, 12. q. 2.

h c. cler. 2. §. ut autem, de relig. domi. §. economos, de sanctissimis Episcopi. in authen. quo corrigitur. l. orphanotrophos, de episc. & cler. & §. pen. de ecclesiast. iur.

- i *Clem. 2. §. premissa, de religios. domi.*
 k *dicta Clem. 2. de religios. domi. c. 3. de appellatio. ca. inter corporalia, de translatio. episcopi. ca. 1 §. autē, 2. q. 2. ca. licet, 4 §. distinct.*
 l *dist. Clem. 2. de religios. domi. Possunt hodie id ipsum facere episcopi, ex cōcilio Tridentino, non tanquam ex propria auctoritate, sed veluti a sede Apostolica in hoc de legati, sessione 22. in decretis reformationis. cap. 6.*
 m *d. Clem. 2. §. fin. de religios. domib. Clem. 1. §. fin. de priuileg. Interdum enim dispensatiue permittitur sacramentorum administratio aliis quam propriis curionibus, propter necessitatem & utilitates Ecclesiarum. c. nihil est. 24. in fin. de elect.*
 n *quomodo elemosynarii hi fide facere debent de literis summi pontificis & de earum forma. in cū. cum ex eo. de Pœnit. & remissi. de examinatione eorum ante admissionem in Clem. abusionibus. eod. titul. quod predicare non debeant, nisi aliunde concedatur eis, baiuli harum literarum. c. ut officiu, §. compescendi. de haret. in Sex. quod non in tabernis debeant hospitari quastores isti, vel superfluas expensas facere, dist. Clem. abusionibus.*

CAPVT V.

Qui admittendi in hospitalibus.

Admittendæ autem † intra hospitalia illæ personæ sunt, quæ eius qualitatis seu cōditionis sint, quorum gratia fuerint pia & religiosa loca statuta. Veluti in hospitali puerorum, pueri tantum: Senum, senes, Agrotorum, ægtoti: Leprosorum, leprosi: & sic de similibus. Aliter autem curiosa inquisitio, in largiendis elemosynis, in pauperibus est euitanda. *a* Omnibus quippe indistincte est danda elemosyna, qui pro nutrimento postulant, quando incertum est num indigeant, *b* quia magis religio, quam paupertas inspicitur. *c* Nisi qui petit, per securitatem cibi negligat iusticiam, quia tunc elemosyna esset

A illi subtrahenda, *d* casu excepto, quo etiam & ille fame periret, nisi acciperet: quia tūc danda, ne quis homicidii reus sit. *e* Si etiam omnibus egenis quis non posset satisfacere, erit danti licita electio, quibus potius largiatur, bono potius quam malo, proximo quam extraneo, *f* potius pauperibus infirmis, qui laborare nequeant, quam mendicantibus validis. *g* Considerare quoque poterit in largiendo petentis ætatem, infirmitatem, verecundiam, casus quibus quis de diuitiis in egestatem coniectus est, si sine suo vitio. *h* In summa autem pauperibus non habentibus, est enlargienda elemosyna, *i* veruntamen rectores vel præpositi hospitalium, plures non tenentur recipere, quam facultates sufficere possint, *k* neque debent quos recipiunt laute excipere: nam dare peregrinis aut pauperibus delicatam elemosynam, aut superfluam, peccatum est. *l* Neque omnia vni, sed diuersis secundum exigentiam personarum, distribuenda sunt. *m*

SCHOLIA.

- a* *ca. si quis despicit. §. final. & can. quiescamus 42. dist.*
b *ca. quam pio. 1. quest. 2. ca. quoniam. 11. quest. 3.*
c *can. final. 16. questio. 1. consideramus etiam, quod homines sunt, ca. fratrem. §. in ipsa 86. dist.*
d *can. non omnis §. q. 1. ca. nimium 23. q. 4.*
e *ca. pasce, 86. distinct. 1. necare. de liber. exhibe. P.*
f *ca. non satis, & ca. sequen. 86. dist. ca. quoniam quicquid, 6. q. 1.*
g *can. episcopus pauperibus, 82. dist. 1. vnic. de mendicant. valid. lib. 11. C. iii. 25.*
h *cap. consideranda, 82. distinct. unde hec sumta sunt, & ex libr. 1. officiorum Diui Ambros. cap. 30.*
i *ca. viduas. ca. clericos autem, ca. pastor Ecclesia, 1. qua. 2. nam ut ibidem dicitur, qui habent ipsi, cum grandi peccato accipiunt, unde pauperes victuri erant.*

k disto

R dicto ca. vidua honora, & ibi glo. 1. q. 2. A e
ut nec Ecclesia, canonicos plures, quam
suppetant facultates, recipere tenentur. ca.
omnes. de consecrat. dist. 1. c. 1. de institu-
tio. Nouella 3. Iustitia. ut determina. sit
numerus clericor. §. 1. & fin.

I ca. unum. §. alias, 2 §. dist. ca. pulcra, circa
medium. 86. dist. ca. non cogantur 41. di-
stinctio.

M ca. fratrem, & can. Dominus 36. dist.

CAP. VI.

Eleemosynarum vis.

Propter eleemosynas elargitas, † Deus
suspendit flagella: sicut & immittit,
quando pauperibus detrahuntur. **a** Quan-
do Eleemolyna fit intentione subleuandi
proximum, opus est misericordiae. Quan-
do vero intentione compensationis pro
debito diuinæ offensæ, est opus iustitiæ,
& est satisfactoria proprie, ut prior perti-
net ad meritum vitæ. **b** Habet Eleemosyna
præsentis vitæ & futuræ remuneratione. **c**
Redimuntur & ieiunia largitione Elee-
mosynarum, **d** & peccata, **e** quo fit, ut et-
iam indulgentiæ concedantur cum con-
ditione largiendi Eleemosynam, ad sub-
uentionem, vel hospitalis, vel ad auxilium
ædificationis loci pii, vel Ecclesiæ, quarum
indulgentiarum formam, normamque v-
niendi quæstorum, & modum, & eligendi:
ob vitandas impostorū circumcellionum
fraudes, tradidit cõcilium generale. **f** Pro-
sunt & iura hospitalitatis & eleemosynæ
peccatis mortuorum, & pœnis pro eis de-
bitis, si eorum nomine fiant. **g**

SCHOLI A.

a ca. reuertemini 16. q. 1.

b Angelus Clauas. in summa verbo eleemo-
syna. num. 11.

c quod multis sacra pagina probatur. In
principio 42. distinct. cap. 2. verba Aposto-
li 33. q. 5.

d ca. non cogantur, 42. distinct. capit. 2. de
maledic.

e ca. qui vult confiteri, de Pœnitent. dist. 6.

f ca. cum ex eo 14. de pœnit. & remiss. in-
no. ca. pen. eius. tituli de his, qui possunt da-
ri, & quatenus tales indulgentiæ repetun-
tur, & abusus quæstorum indulgentiarum,
& eleemosynarum, in Clemens. 2. de pœnit.
& in c. tuarum, 1. de Primileg. libro quin-
to. tit. 33.

g ca. non existimemus, & ca. anima defun-
ctorum, & ca. tempus, 13. quæst. 2. ca. sane
quod. 24. q. 2. ca. ab infirmis, 26. q. 7.

DE INDVLGENTIIS
& remissionibus.

TITVLVS XVII.

1 Tractatur titulo de Pœnitent. & remiss. libr. 5.
Decret. tit. 38. in Sexto lib. 5. tit. 10. can. hi qui. §.
sed exemplo. 50. dist. in Decret. de pœnitentiis, per
7. distinct.

CAPVT I.

1 Continuatio, & quid indulgentia geno-
raliter.
2 Et in specie.

Sed quia incidimus in indulgentias, non
alienum erit ab ordine & instituto cur-
su, de illis, quæ a iure pontificio tractantur,
præcipua capita tradere. Indulgentia ge-
neraliter nihil aliud est, quam remissio e-
ius, quod si non remitteretur, faciendum
esset. Proinde distinctio indulgentiarū, ex
earum tenore, causa & fine, quibus adhi-
bentur, metienda est: **a** sicque indulgentiæ
Ecclesiasticæ tantum valent & remittunt,
quantum sonant. **b** Eoque modo indul-
gentia, quos liberat, notat, nempe quod
ostendat, liberatos, pœnam a qua eripiun-
tur, meruisse. **c** Et ideo in indulgentiarum
remissionibus, mirum non erit, interueni-
re confessionem, & agnitionem delicti re-
mittendi.

Definietur itaq; indulgentia Ecclesia-
stica, ut sit remissio, a proprio iudice, seu
potestatem habente, concessa pœnæ debi-
tæ pro peccato, post contritionem & con-
fessionem de eo habitam. **d**

P

S C H O L I A,

- a** Huc referri possunt omnes indulgentiarum species, quæ pro diversis ponuntur, a Ioanne Andrea. in cap. fin. de pœnitent. & remissio. in Sex. ab Angelo Clauasio. in Summa in verbo indulgentia. Scripserunt & de indulgentiis Felinus Sandeus in fine sua lecture, Ioannes Franciscus de Pauinis in suis glossis, ad extrauagantem Clementis. §. incipientem, vnigeniti filii, &c.
- c** sicut dicitur in l. fin. de Genera. abortuum. lib. 9. C. titul. 43. & ita indulgentia, nisi in ea ita expresse dicatur, pœnâ quidem debitam, crimini remittit, & condonat, famam non reddit. l. in insulam, 6. l. generalis indulgentia, 7. l. cum indulgentia 10. l. si de portationis, 12. & sequen. de senten. pass. de restitut. lib. 9. C. titul. 1. aut nisi plenissima sit restitutio in integrum, quæ omnia in pristinum statum reponit. l. 1. C. de senten. pass. & restit. Simile dicitur de indulgentiis peccatorum Ecclesiasticis, quæ iuxta verba limitatum producunt effectum, quo nomine differunt a baptismo, in quo omnis lapsus restituitur in pristinum statum.
- d** colligitur ex c. quod autem consulisti, 4. de pœn. & remiss. lib. 5. cap. 38.

C A P V T II.

Diviso indulgentiarum, & de quibus fiant. Indulgentiarum quædam sunt plenariæ, pœnæ & culpæ: a quædam limitatæ. Illas solus summus pontifex concedit: istas etiam episcopi. **b** Sic indulgentiæ, quæ dantur pœnitentibus & confessis, visitantibus Basilicas diuorum Petri & Pauli, Romæ in Iubilæo, habent e veniam omnium peccatorum plenissimam, **d** a summis pontificibus ex Dei misericordia, & doctorum Apostolorum meritis concessam, **e** seruat forma, & dierum numero, in visitatione faciendâ constitutis. Fuerunt & aliquando concessæ a summis pœntificibus, indulgentiæ plenariæ remissionis semel in vita, & semel in mortis articulo, sine exceptione

A criminum, quas restrinxit Paulus 2. & retinuit casus, in quibus etiam ex illis indulgentiis nemo alius, quam summus Pontifex posset absolueret. **e** Concesserunt & summi Pontifices aliquibus aliis Ecclesiis & locis, plenarias indulgentias. **f**

S C H O L I A.

- a** Indulgentia dantur pœnitentibus & confessis, Clem. vnic. circa si. de reliq. & vener. sanctorum. c. 1. de pœni. & remiss. in Extrauag. communib. ubi glossa ad verbum, confessis, qui est, inquit vere pœnitens & confessus, habet veniam culpæ, quæ solus Deus in contritione remittit, quæ non datur nisi correcto, ca. peccati venia. de reg. iur. in Sex. & pœna aterna debita pro peccato mortali commutatur a Deo in pœnâ temporalem. Nam sicut culpa respectu eius, in quæ peccatum commissum est, fuit infinita: ita & pœna deberet esse infinita. Sed infinita tollitur per remissionem culpæ. Verum quantum remaneat, ignorat minister Dei, qui in pœnitentiæ sacramento, aliquam portionem illius pœnæ remittit, unde minister Dei post præmissa, arbitratur de pœna quam credit superesse, ad arbitrium suum: & ad eum modum intelligitur, quod dicimus, omnes pœnitentiis esse arbitrarias, can. tempora, 26. questio. 7. cap. questum, & sequ. de pœnit. & remission. Tanta tamen posset esse contritio confitentis, quod nedum culpa, sed pœna prorsus tolleretur. Verum, quia hoc ipsum dubium est penes homines, minister Dei, præsertim Vicarius Christi, successor D. Petri, istam pœnam certis de causis, ut in Iubilæo, & in voto ultra marino, & quibusdam aliis commutat in certos actus satisfactorios, &c. Quid operentur etiam iste remissiones fuisse Glossa ex diuersis sententiis prosequitur ad capit. quod autem, 4. ad verba, ut profint, de Pœnit. & remissionibus.
- b** De utriusque pœnitentiis, in capit. 3. §. ad hæc, iuncta Glossa ad verba pœna & culpa de Pœnit, & remiss. in Clement.

c cap.

c c. 1. 2. 3. 4. & 5. de pœn. & remiss. in extrauagantibus commu. ubi de anno Iubileo, qui ut dicitur in primo capite, olim erat post 100. annos. Postea vero ut dicitur in 2. cap. fuit post 50. annos, dehinc ut dicitur in 4. cap. fuit singulis 25. annis.

d Plenissima est remissio in quantum & quantum clauium potestas se extendit. Sic glo. ad cap. 1. ad verbum, plenissimam, de pœnitent. & remiss. in extrauag. communibus scribit declarasse summum Pontificem in consistorio. Fuernit & plenaria indulgentia ob alias causas concessa, ut cruce signatis contra infideles profectis, quas examinat Ioan. Andreas, ad cap. ad liberandam, de Iudeis.

e Casus illi cum restrictione probantur, cap. 3. & fin. de Pœnitent. in Extrauagant. communibus.

f cap. quemadmodum, de Pœnitent. in Extrauag. communibus.

CAP. III.

Qui concedant Indulgentias.

DEVs indulgentiam peccatori cōuertenti ad se dat: a fitque remissio & absolutio peccati ab hominibus, per auctoritatem a Deo concessam. **b** Infinitum meritum passionis Christi, propter coniunctionem humanitatis cum diuinitate. **c** Ex cuius infinito thesauro, haurit summus Pontifex generales & plenarias indulgentias solus, quia & solus in plenitudinem potestatis est vocatus. **d** In suis diœcesibus Episcopi soli largiuntur indulgentias, et Archiepiscopi in suis prouinciis, dummodo statutum generalis concilii non excedant. **f** Potest & certas speciales, legatus summi Pontificis, concedere, in prouincia sibi decreta. **g** Abbatibus autem aut aliis inferioribus, non licet indulgentias concedere, nisi speciali priuilegio, vel legitima consuetudine fuerint suffulti. **h**

SCHOLIA.

a can. facilius. §. 1. de Pœnit. distin. 1.

A b can. ita fit. 1. quest. 1.

c cap. 2. de Pœnit. in Extrauag. communibus.

d cap. cum ex eo, de Pœnitent. capit. quocunque 24. q. 1.

e cap. quod autem, de Pœnit. & remiss.

f capit. nostro postulasti certificari responso, 15. de Pœnit. concilium generale definit. in cap. 1. & 3. de Pœnit. & remiss. in Sext. & in cap. cum ex eo, 14. de Pœnitent. apud Gregor. ubi ne clauus Ecclesia contemnatur per indiscretas Pralatorum indulgentias, & ne pœnitenti alii satisfactio eneruetur, decernitur, ut cū dedicatur Basilica, non extēdatur indulgentia extra annum, & in anniuersario dedicationis tempore, ultra quadraginta dies, facit caput fin. de de Pœnitent. in Sex.

g Gloss. prima, in capit. penultim. de Pœnit. quia & legatus potest in prouincia sibi decreta statuta perpetua facere, capit. fin. de offic. leg. 1. de locat.

C h cap. Abbatibus, 13. de excessibus pralator. lib. 5. tit. 31.

CAPVT IIII.

Forma concedendi Indulgentias.

Indulgentiæ a summo Pontifice conceduntur, verbo, literis, & qualibet scriptura, cum clausula, quod sola signatura sufficiat, etiam in fauorem fidei. **a**

SCHOLIA.

a cap. fin. de pœnitent. in Extrauagant. communibus.

CAPVT V.

Quis fruatur utilitate indulgentiarum.

Conceduntur indulgentiæ idoneis & dispositis ad eas sulcipiendas: cuiusmodi sunt, qui membra sunt Ecclesiæ, Christiani: quia aliis thesauros suos Ecclesia non distribuit. **a** Dehinc vero pœnitentibus, qui sunt vere purgati a culpa, qualis est contritus & confessus. **b** Sed si is, qui vere pœnitens & confessus cœpit peragere, quæ præscripta sunt indulgentiis, & morte præuentus nō potuit perficere, re-

missionem consequitur secundum illas. **A** Et qui cœpit venire, nō potuit autem peruenire, morte vel alio impedimento præuentus, ad locum vbi implendæ sunt indulgentiæ. *c*

S C H O L I A.

- a** *can. nihil sic debet 1. questio. 3. & can. si quis a Catholica, vicesimasertia, questio. quarta.*
- b** *cap. 1. de pœnitent. & remiss. in extrauag. communibus, Clem. unica, circa finem, de reliq. & ven. San.*
- c** *Gloss. ad cap. 1. ad verbum confitebuntur, circa finem, de pœnitent. in extrauag. communib. sic declaratum fuisse a Summo Pontifice tradit. Facit in argument. l. cum heres, §. si Sty chius, in 1. de Stat. lib. l. fin. C. de condit. incertis, quia per impedimentum non stetit quominus perfecit, qui sine culpa sua impeditus est. Et hoc ita postea expresse cautum fuit a Clemente Sexto, in cap. 2. de Pœnitent. & remiss. in Extrauag. communibus.*

C A P V T V I.

- 1 *Causa*
- 2 *Et effectus indulgentiarum.*
- 3 *In merito Christi.*
- 4 *Per quem fit remissio.*
- 5 *Ratio indulgentiarum.*
- 6 *Ad qua peccata pertineant.*

Causæ, ob quas præfules Ecclesiæ ¶ indulgentias solent concedere, diuersæ esse possunt, vel spirituales vel corporales. Spirituales, veluti, vt peccatis absoluti, orent pro conuersione infidelium, pro pace Christianæ fidei. *a* Et sanctificent sanctius diem alicuius festi, puta cōceptionis beatissimæ virginis Mariæ, vel Euchraistia. *b* Corporales possunt esse, in dedicationibus Ecclesiarū, vt incitentur ad elemosynas largiendas eidem Ecclesiæ adificandæ, *c* ob restorationem pontium, *d* ad sustentationem egenorum vel confluen-

tium ad hospitale, *e* vel ad excitandam deuotionem visitado certas Basilicas, vt Romæ sancti Petri & Pauli. *f*

Et hic notant Theologi, ¶ quod nisi quis id faciat, pro quo dantur indulgentiæ, nullo modo eas consequatur, quantumcumque habeat bonam voluntatem: licet consequatur meritum bonæ voluntatis. *g* Indulgentia tamen, quantum ad augmentum gratiæ & gloriæ, tantum valet, quanta est interna deuotio suscipientis, & non plus: quantum vero ad remissionem pœnæ debitæ in purgatorio, vel impositæ a sacerdote in pœnitentia, indulgentia tantum dimittit, quantum, vt dixi, sonat, dummodo homo faciat, quantum illi imponitur, & modo quo oportet illum facere. *h*

Fit autem remissio ¶ per applicationem meriti Christi, auctoritate & potestate ab illo concessa, & ita solus Christus, *i* & Spiritus sanctus quem donauit fidelibus suis, *k* peccata remittit. Et gratia Christi nos iustificat. Ministeriū vero & dispensatio mysteriorum Christi, & absolutionis concessa est prælatis. *m* Neque hic remissionis indulgentiæ causa efficiens est meritum pœnitentis, nec quantitas operis: sed genus operis & gratia Dei. *n*

Itaque remittitur ¶ culpa effectiue per **D** solum Deum, sacramentaliter, per sacramentum pœnitentiæ. Et ministerialiter, per ministerium debitum Ecclesiæ. *o*

Ratio quoque generalium ¶ Iubilæi indulgentiarum, adfertur ex Iubilæo legis Moïsi, quo post quinquaginta annos quilibet redibat ad sua, & exules reuocatione generali quoque. *p* Est & alia ratio, consistens in salute populi, quæ peccatorū sarcina opprimitur, quæ remissione releuatur, sequiturque vtilitas publica reuocare pereuntes. *q*

Cæterum effectus indulgentiarū ¶ non **E** extenditur ad peccata post tempus indulgentiarum commissa, nec ad commissa post iter peregrinationis acceptum, sed *adea*

ad ea quæ ante. r At pœnitentiæ antea A n
iniunctæ tolluntur etiam per commuta-
tionem operis satisfactorii in indulgentiis
positi. s.

S C H O L I A.

- a *Vi in capitulo unico, §. de Celebrat. Missarum, in Extrauagant. communib.*
b *Clement. unic. de reliq. & vener. Sanctorum, cap. primo, eodem titulo in Extrauag. communib.*
c *cap. 1. de Pœnitent. & remiss. in Sex.*
d *cap. quod autem, 4. de Pœnit. & remiss.*
e *cap. cum ex eo, 14. de Pœnit. & remiss. capit. fina. eodem tit. in Extrauagant. communib.*
f *cap. 1. de Pœnit. in Extrauag. communib.*
g *Lib. 4. Sententiarum, distinct. 20.*
h *Angelus Clauas. in Summa in verbo indulgentia, numero 2. vide Diuum Thomam, in quartum Sentent. dist. 20. Sic dies vel anni remissionis pœna habent remissionem pœnitentiis impositis a Canone vel sacerdote totidem diurnis, ut in Clem. unica, in fine, de reliq. & vener. Sanctorum.*
i *Can. nemo tollit, de Consecra. distinct. 1. Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi. Diui Ioan. Euang. cap. 1. vers. 36. Daniel. 9. vers. 24. D. Matthai, 1. vers. 21. & c. 9. vers. 2. & D. Marci c. 2. vers. 5. D. Luca, cap. 24. vers. 46. Actorum secundo, vers. 38. & c. 4. vers. 12. ad Colosens. cap. 1. vers. 14. ad Ephesios 1. vers. 7. 1. ad Timoth. c. 1. vers. 15. cum simil. vulga. Peccata nemo potest dimittere propria potestate, nisi solus Deus, D. Luca, cap. 5. vers. 9. & 26. dimitunt & alii sacerdotes potestate per Deum concessa. D. Matthai, cap. 18. vers. 18. & D. Ioan. c. 20. vers. 23.*
k *can. ut euidenter, 1. quest. 1. 1. ad Corinth. 6. vers. 21.*
l *can. gratia, can. placuit, ut quicumque. can. penul. & fin. de Consecratione, distinct. 4.*
m *can. omnes, 17. quest. 4. can. 1. 26. quaestione sexta.*

- Vide Gloss. ad cap. 1. de Pœnitent. in extrauag. communib. ad verbum Confiteantur. Vbi & disputatur quæ requirantur in Indulgentiis. Neque etiam esset remissio, si perpenderetur opus & meritum pœnitentiis, sed potius redemptio vel pœna commutatio, argum. l. 1. de contrah. emt. P. cum remissio sit eius, quod solui non potest, vel eius quod pro soluto habetur.*
o *Sic tradit dicta Glossa, cap. 1. ad verbum confiteantur, de Pœnit. in Extrauag. communibus.*
p *cap. 2. de Pœnitent. in Extrauag. communib. de Iubileo, in cap. 25. Leuitici. & de liberatione & reductione profugorum, morte summi sacerdotis, Num. cap. 35. & Iosue capit. 20.*
q *cap. quemadmodum, 4. & cap. fin. de Pœnit. & remissionibus, in Extrauag. communib. tanto enim sunt grauiora peccata, quanto diutius detinent animam alligatam, cap. fin. de consuet. cap. cum in Ecclesia corpore, de Simonia.*
r *Argument. cap. ex parte, de consuetud.*
s *Glos. in cap. 1. de pœnitent. & remissionibus, in extrauag. communib. vbi & vota etiam sine alia impositione pœnitentiæ, quam habeant indulgentia, commutari dicunt, excepto voto peregrinationis Hierosolymitana & religionis, qua tangunt detrimentum tertii, contra si non tangant, capit. 4. de pœnit. in extrauag. communibus.*

D E I E I V N I O.
TIT. XVIII.

Tractatur titulo, de obseruatione ieiuniorum, libro 3. Decretal. titulo 46.

C A P V T I.

- 1 *Continuatio.*
2 *Ieiunii acceptio & diuisio prophani.*
3 *Diuisio sacri.*
I *Indulgentiæ proxime explicatæ postulare videntur, ut consequenter agere-*

mus de feriis, in quibus maxime conferantur: verum quia ut plerumque festiuius dies ieiunia præcedunt & vigiliæ, de his prius, ne reperere postea cogamur, agemus.

2 Ieiunium, generaliter est abstinentia a cibo aliquo. *a* Per translationem ieiunium quoque est abstinentia tam ab aliis, quam a cibo. Ieiunium itaque generaliter aliud prophanum, aliud sacrum. Prophanum est, quod non fit causa salutis animæ, aut habita ratione religionis, sed alterius ratione. *b* Et hoc triplex, naturale, morale, salutare. Naturale, dum quis abstinere a cibo, vel quia edere non vult, vel quia non potest, vel non habet quod manducet. *c* Morale, quando ratione virtutis moralis abstinere, & sobrie, & statis temporibus manducat. Salutare, quando corporalis salutis causa, quis sibi temperat a cibo & potu. *d*.

3 Ieiunium sacrum vel religionis, quando ad impetrandam salutem animæ vel religionis causa fit. Et illud vel spiritale, vel corporale. *e* Spiritale est, abstinere ab illicitis & a voluptatibus seculi: quod dicitur magnum & perfectum ieiunium: *f* sine quo nihil prodest corporale, animæ. *g* Sacrum corporale est, abstinere a cibis corporalibus ob reuerentiam diuinam: & ut animus depositis corporis ponderibus, paratior & aptior sit ad contemplananda diuina mysteria. *h* Rursum hoc corporale sacrum ieiunium, duplex, pœnitentiale & non pœnitentiale. Pœnitentiale est, quod in humiliationem animæ pertinet & ad placandam Dei iram. *i* Non pœnitentiale seu Ecclesiasticum, est abstinentia a cibis, certis ab Ecclesia certis & statis diebus indicta, cum vnica tantum cibi in die sumptione, eaque moderata. *k*.

SCHOLIA.

a Vide que nos diximus, de diuisionibus lib. Syntag. 2. cap. 18. Tractat. & de ieiunio, Ambrosius de virginitate ad cap. Dominicus, de parochis. In ieiunio abstinentia est, can. non oportet, de Consecr. dist. 3.

A b Quemadmodum cum Tarentini a Romanis obsiderentur, periculumque esset, ne fame ad deditonem compellerentur, Regini decimo quoque die ieiunium decreuerunt sibi, & victum concesserunt Tarentinis. Quare & cum discedentibus Romanis liberati essent, memores calamitatis, Tarentini Ieiunium constituerunt. *Elianus lib. 5. de Varia historia, cap. penul.*

B In ea significatione hominum ieiuniorum, sepe mentio fit, ut cum dicimus confirmationem a ieiunis dari debere, can. honestus, 22. questio. 2. can. liquido, de Consecrat. dist. 2. can. ut ieiuni; can. ut Episcopi, de consecrat. dist. 5. cum similibus. Idem in Ordinationibus, can. quod a patribus; & seq. 75. distinct. in sumptione sacra Eucharistie, dist. can. liquido, & sic vinum mane bibitum dicitur soluere ieiunium, cap. ex parte, de celebrat. Missarum.

C d Vt in can. legimus quosdam, de consecrat. distinct. 5. can. quinque modis, can. ne tute, eadem distinct.

e Can. Ieiunium, de consecrat. distinct. 5.

f Diuus Augustinus super Ioannem, Tract. 17. cano. ieiunium autem magnum, de consecrat. distinct. 5.

g can. nihil enim prodest, de consecrat. dist. 5.

Quemadmodum nihil prodest demonibus, quod ieiunent nec manducet, aut non bibant, quia incorporales, nec prodest ieiunium Iudæis, aut Ethnicis, ut ait Gregorius Nazianz. Oratione de pauper. aman. & ita improbat ieiunium cum peccatis factum Esaias, cap. 18. Ita esca aut potus non commendat nos Deo. 1. ad Corinthios, c. 8. Et vsus rerum per se adiaphorus & indifferens est, Luca 19. & 1. Corinth. cap. 10. ad Coloss. 2. Est tamen abstinentia bona ad bonum finem, 1. ad Corinth. 9. vers. 19. & cap. 10. vers. 23. ut contra reprobanda abstinentia, qua sit a cibis tanquam a malis per abominatorem, can. Apostol. 50. & 52. ut abstinabant Priscillianista a carnibus tanquam immundis & abominandis, ob quorum hæresin statutum in Ecclesia, ut nullus ab

ius omnino abstineret, quin saltem etiam **A** abstiniens ab illis ob bonum finem, saltem degustaret olera cum illis cocta, alioquin excommunicatus ab officio, ministerio & ordine Ecclesiastico deponeretur. In Concilio Bachavensi 1. sub Honorio Papa, & Athramite Rege Hispania, can. 32. & ante in Concilio Ancyrano, sub Marcellino Papa ante Concilium Nicenum, paulo ante habitum circa annum Domini, 308. can. 14. Neque cibus, sed malus appetitus **B** in culpa est, can. 1. 2. 3. 4. 1. distinct. Et rerum quoque abusus peccatum facit. Est autem abusus, quando quis rebus aliter vitur quam permissum sit, veluti quando prohibita quis edit, vel permissa in tempore prohibito. Sec prohibita erant quaedam in lege antiqua, ne ederentur, quia edentibus videbantur obnoxia, Leuitici 11. & cap. 17. vers. 10. Deuteron. cap. 14. & alius rationibus, Exodi 21. vers. 26. & c. **C** 22. c. 31. sanguinem & adipem prohibitum comedere, Leuit. 3. vers. 17. & cap. 7. vers. 23. Deuter. 12. vers. 23. Et prohibitum primis parentibus, ne ederent de fructu qui per se bonus erat, sed prohibitio faciebat noxium, cap. 2. & 3. Genes.

h Cyrillus Hierosolym. Catechesi 4. Illuminator. videndus Porphyrius, libro de abstinentia animalium.

i Quale sepe meminit sacra pagina inditum fuisse, ut filiis Israel, 1. Reg. 7. Dauidi, 2. Reg. 12. Ninivitis Iona 3. can. v. nus quisque, can. incommutabilia, ca. non semper, 22. quest. 4. & quale indicitur ab audientibus confessiones, can. presbyter, 72. distinct.

k can. de esu, can. non dico hebdomadas, & can. sunt tibi quotidiana, & can. sint tibi ieiunia, de Consecrat. dist. 5. Quemadmodum in Ieiunio spiritali abstinentum est **E** a peccatis; sic & in corporali sacro, abstinentum a carnibus & aliis que prohibentur: excepta causa necessitatis, & agritudinis, can. 2. de observation. ieiunior, c. quod non est licitum, 4. & verborum li-

gnificatione apud Gregor. Ieiunium ita sacrum habet abstinentiam a certis cibis, & ultra habet moderatam tantum summationem ciborum permissorum, quod in sola abstinentia non est, siquidem abstinentia prohibet quidem a certis cibis abstineri, sed non habet permissorum restrictionem. Quare quidam dies habent abstinentiam a carnibus tantum, permissis aliis, ut piscibus, ouis, lacticiis in escam. Quidam habent prohibitionem a carnibus, & ab his, que seminum trahunt originem carnis, videlicet a lacte, caseo, & ouis, can. denique, 4. distin. Sunt & alia ieiunia strictiora, in quibus panis & aqua tantum usus conceditur, ut in poenis videbimus delictorum.

CAPVT II.

- 1 Ieiuniorum institutio a quibus.
- 2 Ieiunia instituire priuatis prohibitum.

Ieiunium seu abstinentia a certo cibo, a Deo in Paradiso terrestri habuit originem, a iussit & Noachum Deus postea in mundi renouatione a certis cibis abstineri. **b** Et cum legem Mosi daret, **c** mandatum saepe ieiunium populo a Prophetis, **d** susceptum & a priuatis sponte ad impetrandam gratiam a Deo, **e** approbatum a Christo. **f** Institutum postea cum distinctione certorum dierum & qualitatum a sacris patribus & sacerdotibus, **g** & ex certis causis. **h**.

SCHOLIA.

- a** Can. 6. die 35. distinct. cap. 2. Genes.
- b** De abstinentia Noë. Vide historiam Genes. cap. 9.
- c** Leuitici, cap. 11. & Deuteron. 14. capit.
- d** A Iona, Iona cap. 3. a Iosaphat, 2. Paralip. 30. vers. 3. ab Esdra, 1. Esdra, cap. 8. vers. 21. ab Esther, & Mardochoo, Esther, cap. 4. vers. 16.
- e** Ita ieiunauit Moses, 40. diebus, Exod. 34. vers. 28. & Deuter. 9. vers. 9. Dauid. 2. Reg. c. 12. vers. 16. Anna prophetissa, Lucae 2. vers. 37. Iudith, Iudith. c. 8. & c.

f *D. Matthai, cap. 6. vers. 16. & 17. D. A*
Marci 2. vers. 20. probatum & ab Apo-
stolis, 2. ad Corinth. 6. vers. 5. Actorum
13. vers. 2.

g *Toto titulo de observatio, ieiunior. can. ie-*
iunia in Ecclesia, de Consecrat. distinct. 5.

h *Et cautum in Concilio habito apud Er-*
phesfurt, presente Henrico rege, in cap. 5.
ut nemo nisi consentiente proprio Episco-
po, aut eius Misso, ieiunium sub obiectu
religionis sibi imponat unum diem pra-
ter excipiendo, quia plus ariolandi causa
dicebat dignosci, quam in supplementum
Catholica legis, quod & refert Burchardus
Episcopus Vnormaciensis, lib. 13. De-
cretorum, can. 27.

CAPVT III.

1 *Tempora ieiunii ex concilio & praecepto.*

2 *Abstinentia.*

3 *Ex praecepto Quadragesima*

4 *Et Vigilia.*

5 *Quando ieiunandum non est.*

6 *Ieiunia quatuor Temporum.*

I Ieiunandum est secundum formam con-
 stitutam ab Ecclesia, diebus & modis ab
 ea definitis. Tempora ieiunandi consti-
 tuta sunt duplicia, ex consilio, vel ex prae-
 cepto. Ex consilio sunt, quae omnes non
 obligant ad ieiunium: veluti Aduentus
 Domini, a Dies Rogationum seu Litania-
 rum, quae fiunt triduo ante Ascensionem
 Dominicam, in quibus abstinentia quidem
 a carnibus est de praecepto, sed ieiunium
 est de consilio. b Sunt & quartarum feria-
 rum ieiunia de consilio, si incidant extra
 tempora ieiunandi praecepta, id est, nisi
 praecipiantur. Inter dies etiam quae habent
 abstinentiam a carnibus praeceptum, & sunt
 de consilio ieiunii, sunt sexta Feria, & Sab-
 batum. c.

2 Ieiunia de praecepto sunt, Quadragesi-
 ma: Vigiliae festivitatum: Ieiunia quatuor
 temporum. Quadragesimae dies sunt ve-
 luti decimae dierum totius anni. d Et de
 praecepto seruari debent eorum ieiunia

ab omnibus, excepta causa necessitatis.
 e Quadragesima, sex septimanas habet,
 quibus addidit Thelesphorus Pontifex se-
 ptimam: vocatumque id tempus, Quin-
 quagesima. f Et ita ante festum Paschae,
 sunt ieiuniorum septem hebdomadae, per
 quas clerici omnes ieiunare debent, &
 hymnis, vigiliis & orationibus vacare die
 nocteque. g Explicat id ipsum Gregorius
 de sacerdotibus, diaconis & reliquis, quos
 dignitas Ecclesiastici gradus exornat, vt ii
 a Quinquagesima propositum ieiunandi
 suscipiant: breuius autem tempus laicis
 statuitur, h exceptis diebus Dominicis,
 quibus abstinetur a carnibus, ouis, caseo,
 & lacte, vt in diebus ieiunii Quadragesi-
 mae, verum in illis non ieiunatur. i.

Vigiliae Sanctorum, quibus ieiunan-
 dum est, & iure traduntur, k & Ecclesia-
 rum consuetudo eas docet. l Vespera diei
 festi, vigilia dicitur; quia olim Christiani
 ob maiorem diei festi solemnitate, in o-
 rationibus pernoctabant, vt etiam nunc
 fit in vigilia Natiuitatis Dominicae. m.

Ieiunandum non est die Dominica. n 4
 Et proinde vigilia festi occurrens in Do-
 minica, debet ieiunari Sabbatho praece-
 dente. o Placuit & olim non esse ieiunan-
 dum feria quinta hebdomadae, p neque a
 die Paschae, vsque ad diem Pentecostes ex
 praecepto. q Si qui tamen velit sponte ie-
 iunare, nihil prohibet: r excipiuntur ta-
 men Rogationum dies, s & vigilia Pente-
 costes, t quibus indicta sunt ieiunia.

Sunt etiam ieiunia quatuor Tempo-
 rum de praecepto ab omnibus seruanda, u
 tempora autem haec mutata. Primum
 quippe horum hebdomada prima erat in
 Martio: Secundum in hebdomada secun-
 da in Iunio: Tertium in hebdomada tertis
 E in Septembri: Quartum in hebdomada
 quarta in Decembri, in Concilio Mogun-
 tinensi. x Illud autem postea Concilium
 mutatum in Concilio Salegastae habito.
 y Rursum & aliter statutum ab Urbano,
 z cuius verba: Statuimus vt ieiunia quatuor
 Temporum

Temporum hoc ordine celebrentur: Primum A in initio Quadragesime: Secundum in hebdomada Pentecostes: Tertium vero, in Septembri: Quartum in Decembri a more solito fiat. Inuenitur ultra mentio trium Quadragesimarum vnius anni. bb.

S C H O L I A.

- a Cap. de obseruatione ieiuniorum, lib. 3. tit. 46.
- b cap. Rogationes, de Consecrat. distinct. 3.
- c Can. ieiunia, can. legitima, iuncta. glos. 1. de Consecrat. distinct. 3.
- d Can. Sabbatho vero, de Consecrat. dist. 3. can. quia dies Sabbathi, de Consecrat. distinct. 3. ubi gloss. verbum admonemus, ait ibi, esse consilio de Sabbatho nisi ubi est consuetudo ut abstineant. Quia tunc est preceptum abstinere in Sabbatho ab esu carnis, cap. consilium 2. de obseruatione ieiuniorum. Verius tamen videri potest, quod pradii gloss. in can. de esu, de consecratio. distinct. 3. quod aliquando fuit de consilio, carnes Sabbatho non comedere, quo tempore poterant comedi, postea autem obtinuisse, non comedi, & abstinendum esse per dictum can. quia dies, de Consecrat. distinct. 3. can. Sabbatho, de Consecrat. dist. 3. Sic tamen ut consuetudines locorum iam recepta non immutentur, cano. utinam, can. illa autem, 12. distinct. ex Diuino Augustini Epist. 118. ad Ianuarium, ubi refertur apud Mediolanum Sabbatho non fuisse ieiunatum, & consuetudinem illam esse in illo loco seruandam, quamquam illa decisio non loquatur de abstinentia carnis, sed de ieiunio, quod apud Romanos seruabatur dicto can. Sabbatho vero, de Consecrat. dist. 3. Sic quoque non male ut opinor, possemus intelligere. can. 65. Apostolorum, ubi, Si quis Dominicum diem vel Sabbathum, vno solo demto ieiunare deprehendatur, deponitor, si laicus, a communione deiicitur, Tunc enim expediebat fieri hanc legem, ne quis Iudaos videretur imitari, re-
- ceptum & in Ecclesia est Catholica, ut, si festum Natiuitatis Domini incidat in sextam Feriam vel Sabbathum, licitum sit carnes comedere, exceptis professis vel vouentibus, cap. fin. de obseruatione ieiuniorum.
- e Can. Quadragesima, de Consecrat. distinct. 3. de sacra Quadragesima, vide can. Apostolorum, 68. leg. Photium, 7. nono can. 1. & c. 49. Synodi Laodicensis, & can. 29. 52. 56. 90. Synodi in Trullo.
- f Can. non liceat, cum duob. sequentib. de Consecrat. distinct. 3. Integra Quadragesima ieiunanda, nec frangenda in quinta feria vltima hebdomada, ut quidam faciunt, quorum consuetudo reprobatur. In can. Sacerdotibus, can. non liceat, can. non oportet, de Consecrat. distinct. 3. ex Concilio Aureliacensi, can. 26. ex Concilio Martiniano, cap. 50. ex Concilio Laodicensi, cap. 50.
- g Can. Quadragesima, 4. distinct.
- h can. statumimus, 4. distinct. tamen, vide can. in istis, eadem dist. qui videtur probare non fuisse approbatum statutum Thelesphori.
- i Canone denique, 4. distinct.
- k Dicitur can. denique, in 4. distinct.
- l In cap. 1. de obseruatione ieiuniorum. Atque in Concilio Aureliacensi, sic statutum est, Presbyteri cum sacras festiuitates populo annunciant, etiam vigiliarum ieiunium eos omnino seruare moneant, refert Burchardus libro 3. Decretorum, cap. 16.
- m Can. utinam, can. illa autem, 12. distinct.
- n can. nescio credo, 76. distinct. ex Diuino Ambrosio, Serm. de Pentecoste. Docet de vigiliis obseruatis in templis Martyrum. Basilus Magnus, in Psa. 114. & Epistol. 63. Memnit & Plinius iunior de vigiliis & ante lucanis orationibus, lib. 10. Epistol. 2. ad Traianum obseruasse & vigiliis in ostio Tabernaculi Iudaos, potest docere, cap. 3. lib. 1. Regum.
- o Nempe in contemptum diei Dominice ieiunandum non est, can. ieiunium, 14. can. ne quis, 5. de Consecrat. dist. 3. can. si quis,

15. can. si quis tanquam, & can. fin. 30. di-
 stinct. can. Sacerdos, vers. die autem Apo-
 stolorum, 26. quaest. 7. In Synodo Gangren-
 si, c. 18. & in can. 15. Petri Alexandrini.
 Aliter ex deuotione licet, nisi quis putaret,
 vel crederet, quod utilitas ieiunii non pos-
 set compensari per deuotionem festi, vel nisi
 ex aliqua superstitione ieiunaret. Id ipsum
 de ieiuniis in aliis solemnitatibus magnis
 festorum erit dicendum, can. utinam, 76.
 distinct. vide Thomam in 4. Sententia-
 rum, dist. 15.

P Cap. primo de obseruatione ieiunior.

Q Can. ieiunium 14. de Consec. distin. 3. ubi
 glos. causas diuersas prohibitionis adfert,
 quas tamē textus aliter expressit. Sic enim
 ait: Ieiunium Dominici diei & quinta fe-
 ric nemo celebrare debet, ut inter ieiuniū
 Christianorum, & Infidelium, & Hereti-
 corum, vera, & non falsa discretio habeat-
 ur. Nam Gentiles ieiunabant die Iouis,
 in honorem Iouis, ut indicant verba Ho-
 ratii, lib. 2. Satyrum, Sat. 3.

Iupiter ingentes qui das adimisque dolores,
 Mater ait pueri menses iam quinq; cubati
 Frigida si puerum quartana reliquerit, illo
 Mane die, quo tu iudicis ieiunia nudus,

In Tyberi stabit.

Refert autem gloss. ad dict. canonem ieiun-
 nium, quod die Iouis Christus cælum ascē-
 derit, addit tamen sine contemptu die pro-
 hibitum non esse etiam semper ieiunare
 sponte ex deuotione, ut in canon. utinam
 76. distinct.

r Can. ieiunium §. fin. cum can. seq. 76. dist.

s can. scire debet, cum 3. sequentibus, 76. dist.

t can. Rogationes, de Consecrat. distinct. 3.

v can. de Ieiunio, 76. distinct.

x Dicto can. ieiunium, 76. distinct.

y can. constituimus ead. 76. distinct.

z dicto can. de ieiunio, 76. dist. can. statui-
 mus, 76. dist.

aa Secundum distinctionem, can. de ieiunio,
 in fine, 76. distinct. Obseruantia vero qua-
 tuor Temporum ieiuniorum, utilitas & o-
 rigo, tractatur in can. huius obseruantia,

cum 2. sequentibus, 76. distinct. Continet &
 Ecclesiastica regula, ut ieiunia quatuor
 Temporum fiant per quartam, sextam, &
 septimam ferias singulis temporibus, & in-
 cipiat a die Mercurii proximo post festū
 Petrecostes, post festum sancta Crucis, post
 festum sancti Luca, post diem Cinerum
 unde memoria causa hic versus,

Post Pen. Cru. Lu. Ci. debent ieiunia dici.

bb In can. 1. 2. 3. sub 22. quaest. 5. & gloss. ira-
 dit unam esse ante tempus Natalis Domi-
 ni, aliam ante festum sancti Joannis, idem
 & Antonius Corsetus in singularibus, sin-
 gulari quadragesima.

C A P V T I I I I.

1 Modus ieiunandi.

Modus ieiunandi regularis cōstitutus
 est ab Ecclesia, ne quilibet suo arbi-
 trio viuens, aliis scandalo esset, apud semet-
 ipsum sapiens. a Nempe ut ieiunantes non
 manducent ante horam meridianam, b a
 carnibus abstineant, & ab aliis iuxta tem-
 pora prohibitis: & concessis vtantur me-
 diocriter, seu pareius. c Et cibis aridiori-
 bus, d tempore Quadragesimæ in templū
 eant. e Mundi a peccato sint, f & sobrii.
 Nam & melius ieiunant, qui sapius pa-
 rum, quam qui se ingurgitando, lautius &
 carius comedunt. g.

S C H O L I A.

a Refert Eusebius in Historia Ecclesiastica,
 quendam Alcibiadem ex numero vinclo-
 rum pro Christo, satis asperam vitam gef-
 sisse, nihil sibi voluisse accipere, excepto pa-
 ne cum sale & aqua, quem vitæ rigorem,
 cum vellet in carcere positus reiungere: At-
 tulo cuidam seruo Dei reuelatū est, quod
 non recte faceret Alcibiades, creatoris Dei
 iniuriam irrogans, & quod formam scan-
 dali ceteris dereliqueret, quibus cognitis,
 cepit omnia cum gratiarum actione acci-
 pere, quod & narrat Burchardus, lib. 13.
 Decretorum, cap. 26. Sunt & technæ da-
 monum astutissima, ad circumueniendū
 pios, quos cum vident operibus bonis dele-
 tari.

Etari, utque eos inuitiles reddant, & ad a-
 ctiones cultus diuini inhabiles, specie reli-
 gionis & boni, ad id, quod nimium est in
 ieiuniis prouocant, quibus & corpus &
 mens a soliditate necessaria deiciuntur.
 Dispensare & nunc censetur Ecclesia, ut
 post Meridianam summionem cibi, aliqui
 possint modicum sub noctem accipere.

b can. solent, de consecrat. distinct. 1. Quare
 & qui ieiunant ante horam nonam, id est,
 duodecimam, & in quadragesima, nisi Ve-
 speris cantatis, non debent manducare, ut
 in dicto can. solent, cum duob. seq.

c can. denique, 4. dist. can. ab exordio, 5. di-
 stinct. Illa autem abstinentia non ad exse-
 crationem creaturarum fit, sed ad cultum
 pietatis, can. sin. S. sin. 30. distinct. can. A-
 stolorum, 50. & 52.

d can. non oportet de consecratione, dist. 3.

e can. ne quis, de consecrat. distinct. 3.

f can. non dico, cum 2. seq. de consecrat. di-
 stinct. 5. Nihil enim, inquit, Burchardus,
 lib. 13. Decretorum, cap. 23. & 24. ex Pi-
 menii Eremita dictis, Prodest, biduo tri-
 duoue transmissio, vacuum portare
 ventrem, si compensantur saturitate iei-
 unia & obruatur mens.

CAPVT V.

1 Qui ieiunare teneantur.

2 Prohibita in necessitate prohibenda.

1 O M nibus autem in summa, maxime D
 personis Ecclesiasticis, ieiunia seruā-
 da sunt, ab Ecclesia imperata: & qui con-
 temnit anathema fit ex Concilio Gangre-
 si, & Apostolorum canone, a exceptis qui-
 busdam personis, quibus remittitur iure
 ieiunandi necessitas, cuius generis sunt de-
 biles, & infirmi: quibus & perentibus et-
 iam temporibus vetitis, indulgetur car-
 nium usus. b Cum non subiaceat legi ne-
 cessitas, c Sed magis sit ferenda, ut maius E
 evitetur periculum, d Ea ratione excusan-
 tur, necessitatis, qui inedia & fame labo-
 rant, e qui continuo labore & opere cor-
 porali fatigantur, & exhauriuntur, qui sine
 cibo diu laborare nequeunt: ut nec pueri

tenentur, qui non possunt cibi defectum
 ferre, quibus calor naturalis fomentum
 cibi veluti momentaneum assidue adhiberi
 postulat. Non etiam obnoxii ieiuniis
 peregrinantes, non senes, qui quidem exi-
 guo, sed frequente egent alimento, quia
 ob defectum alimenti naturalis, plura si-
 mul ingesta stomacho non possunt con-
 coquere. f.

Item pręgnantes, nutrices, quarum ie- 2
 iunium noceret pueris, & essent ob penu-
 riam alimenti illis non sufficientis, veluti
 homicidæ illorum, g verumtamē in omni-
 bus non erit alienum obseruare, quamuis
 generaliter eximantur a necessitate, nam
 robur personę excusata, ut pueri, senis, &
 similibus sine magno periculo possit iei-
 unium pati. h.

S C H O L I A.

a In Concilio Gangrensi, cap. 18. relato in
 can. si quis eorum, 30. distinct.

b In can. Apostolorum, 68. dist.

c Propter imbecillitatem corporis dispensant
 de ieiunio, in can. 68. Apost. can. si quis per
 superbiam, 30. dist. can. ieiunia sana, 16. &
 seq. 17. de penitentibus, de consecrat. dist. 3.
 cap. 2. de Observatio ieiunio. ubi notanda
 illa verba, Periuertit sibi esum carni-
 um indulgeri. Nam peti debet licentia, & in-
 dulgentia, arguit permissionem, ex huma-
 nitate, nō ex debito. Conciliū proprii con-
 fessoris pro necessitate hac sufficiens dixit
 Angelus, in summa in verbo Ieiuniū. Nu.
 20. in causa debilitatis & defectus natura,
 cū cōsilio medici. Solet Tholozie haberi te-
 stimonium medici, quod ager indigeat esu
 carniū: & postea ad illam attestationem
 ab Archiepiscopo, vel ab eius Vicario, im-
 petratur licentia & permissio utendi rebus
 prohibitis tempore ieiuniorū. Notandum
 autē medicū peccare, si cuius cōsulat, ut
 sine rationabili causa frāgat ieiuniū, can.
 quid culpatur, 23. q. 1. can. cōtraria, de cō-
 secrat. dist. 5. Solet & alicubi in Hispania
 haberi palam diplomata Summi Pont. seu
 dispensationes edendi prohibita, & aliorum

prohibitorum, que certa persona certo pre-
tuo, quod in elemosinas dicunt distribuendum, concedunt. Quas tamen num tollenda sint propter abusum, & quod indistincte omnibus dentur, qui presunt Ecclesia, considerabunt: meum enim non est os in cælum tollere, cum & puerum in casu necessitatis urgentissima, dum non adest confessor vel praelatus, matrem Ecclesiam permittere usum rerum, valentibus prohibitarum. Et Diuus Paulus ad Roma. 14.

B vers. 1. ait, tolerandos esse in cibo infirmos, verum & puto deinceps admonendum confessorum, ut tutius agatur.

C **e** ca. sicut, de consecra. dist. 1. c. quod non est licitum, de regul. iur. apud Grego. ca. ieiunia sane, de consecra. dist. 5. facti l. aliquando, de offi. Proconsul. & lega.

d dicto. c. 2. de obseruatio. ieiunio. Exemplum simile in libello repudii, ca. si quod verius 33. q. 2. aliud exemplum in ca. denique, 4. dist. aliud, in ca. comestiones 44. dist. dist.

e dict. cap. 2. de obserua. ieiuniorum.

f vide que tractat Diuus Thomas in 4. sentent. dist. 15. ubi & ait quod subtractio cibi per ieiunium, si impediret ea que necessario sunt agenda, cum quibus conuiuui in societate, vel ad que ex officio tenetur, non esse licita, sed diceretur rapina.

g iuxta legem necare, de liber. agnos. P.

h D. Thomas in 4. sententiar. dist. 15.

CAPVT VI.

Effectus ieiunii.

Ieiunium Ecclesiasticum, curat vulnera delinquentium, & curatos sanctificat: a si modo mens ab iniquitate, & lingua ab obreftationibus abstineant: b satisfacit item pro commissis: c auxiliatur defunctis a viuentibus eo nomine factum, d imo & factum ab eo, qui est in peccato mortali, adhuc aliquid prodest. e.

SCHOLIA.

a ca. sint tibi, de consecra. dist. 5.

b ca. nihil enim, eo. de consecra. dist. 5.

ca. igitur 76. dist. dist.

d ca. anima 13. q. 2. & legitur 1. Regum c. 31. quod viri labes auferentes corpora Saulis & filiorum eius occisorum in bello, sepelierant in nemore, & ieiunauerunt septem diebus.

e Prodest namque primum quantum ad obedientiam, si ei preceptum sit ieiunium ab Ecclesia, vel ex voto faciat. Secundo valet ad macerationem. Tertio valet, ad ea omnia ad qua valent bona opera facta extra caritatem, Angelus Clauasius in Summa in verbo ieiunium, num. 24. & in verbo satisfactio num. 6. Celebrat Ecclesia ieiuniorum tempore paucis verbis effectus ieiunii, dum inter Missarum solemnita Deo dicit, qui corporali ieiunio vitia comprimis, mentem eleuas, virtutes largiris & præmia, &c. Sunt & genera demeriorum, que non ei ieiunium ab obsessis corporibus, nisi cum ieiunio & oratione. Diui Matthæi. c. 17. vers. 21. ieiunantibus Apostolis & ministrati bus Deo, dixit spiritus sanctus, segregate mibi Saulum & Barnabam, &c. Acton 13. vers. 2. & rursum cum constitissent per singulas Ecclesias presbyteros orantes cum ieiunationibus, commendauerunt eos Domino, Actonum, 14. vers. 22.

DE FERIIS, ET DIE- BUS FESTIUIS. TIT. XIX.

a De his tractatur lib. 2. Decret. tit. 9. tota 15. quest. 4. & de consecratione dist. 3. ca. 1. lib. 2. P. tit. 12. lib. 3. C. tit. 12 In Nouella Leonis 54. ut Dominicis diebus omnes ab operibus vacent.

CAPVT I.

1 Continuatio & quid Ferie.

2 Distinctio profana. 3 Ecclesiastica.

Post ea, que antecedunt vt plerumque festa, dicamus de ipsis Feriis & festis, iuxta pollicita. Ferie antiquis dictæ, quod in diebus illarum feriretur seu mactaretur hostia, & ratione cultus diuini, cessaretur ab alio opere, vel a ferendis epulis. a.

Postea

2 Postea & FERIA dicta vacatio ab aliquo opere, & proinde feriarum duplicis sunt generis: aut profanae, aut Ecclesiasticae. Profanae, quae non sunt propter honorem Dei vel sanctorum instituta, sed propter utilitatem vel necessitatem hominum, quales sunt FERIAE messium & vindemiarum, in quarum tempore, iustitium erat & vacatio a forensibus negotiis. *b* Item FERIAE Nundinae, quibus vacatio dabatur rusticis, ut ad nundinas & mercatum venirent. *c* Eius & generis sunt FERIAE publicae vel repentinae, vel solemnes. *d* Repentinae erant, quae a solo principe extra ordinem impetrabantur, ob honorem suum, vel ob rem bene gestam, vel ob alias causas. *e* Solemnes erant messium & vindemiarum.

3 Ecclesiasticae FERIAE, quae ad honorem Dei, vel sanctorum eius, fuerat dedicatae. *f* Dies porro Christianis omnes feriae dicuntur, ut Dominica dies. *g* FERIA prima, & prima Sabbathi dies solis, & dies Lunae, *2*. Martis, *3*. Mercurii, *4*. Iouis *5*. Veneris, *6*. Sabbathi *7*. Eo quod Christiano quotidie sit feriandum, id est, abstinendum a peccatis, & operibus seruilibus, quae ad peccandum inducunt, & Deo seruicium, hostiaque laudis & sacrificii sit ei offerenda. *k* Neque etiam decet Christianos nominibus idolorum in diebus nominandis uti. Dicuntur & FERIAE anni solemnitates solemnitatum, quibus tempus feriandi, id est, vacandi ab operibus datur. *l* Dictae & FERIAE omnes dies quadagesimae, quibus olim etiam iure civili abstinebatur a litibus criminalium quaestionum. *m* Item & FERIAE nuptiarum, quibus abstinetur a nuptiis contrahendis publice. *n* FERIAE treugales, quibus canones bellantibus inducias praescribunt. *o*

SCHOLIA.

a ex Festo & aliis classicis, vulgares, in his enim epula fiebant ex pecorum frugumque prouentibus.

b cap. conquestus, 5. de Feriis. libr. 2. tit. 9.

A l. 1. eo. titul. in P. lib. 2. in tit. 12. l. 2. C. eod. tit. lib. 3. tit. 12.

c l. 2. de Nundinis. lib. 50. P. tit. 11. Macrobr. libr. 1. Saturnalior. cap. 16. Plinius. lib. 18. cap. 3.

d l. 3. de Dilatio. lib. 3. C. titul. 11. l. sed etsi per praeatorem 26. §. si FERIA, ex quibus. caus. maior P. lib. 4. tit. 6.

e l. 1. §. 4. C. de Feriis. dicta. l. sed etsi. §. si feria.

f l. omnis 7. §. l. fin. C. de Feriis.

g cap. 1 de Feriis, l. 12. §. fin. C. eod. tit.

h 1. ad Corint. cap. 16. vers. 2.

i l. 3. §. l. omnes, 7. C. de Feriis.

k vide Conradum Brunum. lib. 6. de Cere-
moniiis. cap. 6

l ut apud Gratian. in princip. distinct. 3. de
consecrat.

m l. 40. diebus. 6. C. de Feriis. Quod postea
antiquatum, cum beati sint, qui faciunt
iustitiam in omni tempore, quemadmo-
dum & eo tempore in criminibus insignio-
ribus isdem diebus permittabatur iudi-
cium. l. pen. C. de Feriis.

n c. 4. de Feriis, apud Gregorium.

o cap. 1. de trenga & pace lib. 1. tit. 34.

CAPVT II.

1 Dierum & festorum diuisio.

2 Quae insint.

3 Festa mobilia & immobilia quae.

Dierum anni quidam festi, quidam pro-
festi, quidam intercisi. *a* Festi proprie
cultui diuino solum & honori & sancto-
rum cum Deo existentium consecrati,
seu dicati. Profesti, relictis hominibus libe-
ri, ad rem publicam aut priuatam geren-
dam. *b* Intercisi sint, qui diuinis & huma-
nis negotiis communes sunt, quibus nihil
operis seruilis licet agere, donec peractum
E fuerit sacrificium: post peractum vero,
licet. *c*

Festis, quae generaliter sumto vocabulo, *2*
insunt sacrificia, feriae. Profestis insunt dies
fasti seu forenses, quibus causas, in foro iu-
diciali, & comitia agere licet, & ii qui co-

perendini, stati, & peculiare dicti. Rursum Feriæ inveniuntur publicæ & privatæ, familiares seu propriæ. Publicæ rursus statius, aut conceptius, aut imperatus, & quæ omnes in iure pontificio quoque recipere possunt quandam tractationem.

3. Cæterum † ut accommodatius de illis in proposito iure agamus, diuidemus festa, in statata, quæ fixa seu immobilia dicuntur. Et in conceptiua seu mobilia. Festa immobilia dicuntur, quæ certo anni tempore vel die recurrente, celebrantur, Cuius generis est dies Dominicus, qui singulis septem diebus repetitur, in memoriam Dominicæ resurrectionis. e Et aliæ festiuitates, quæ in voluminibus iuris canonici, f habent certas & statas diuini cultus ceremonias & Feras.

4. Festa mobilia, † seu conceptiua, sacræ feriae, illæ sunt, quæ mutantur & concipiuntur & mandantur a pontificibus & prælatis, aliis atque aliis per annorum varietatem curriculum celebranda; cuiusmodi sunt festa Paschæ, Rogationum, Pentecostes, corporis Domini, Ascensionis Domini. g

SCHOLIA.

a. Vide Macrobius lib. 1. Saturnalio. capit. 6. & Varro. lib. 5. de lingua Latina. Hanc autem proposui diuisionem obiter, non quidem quod in terminis, in iure pontificio seruetur, sed quia ad illustrationem eius maxime pertinere videatur, & in eo vel maxime possit prodesse, ut hæreticorum impiorum pernicacia conuincatur, qui dies festiuos contemnunt, Ethnicis peiores, qui Feras ad honorem cultus diuini curiose obseruabāt. Videnda porro plura apud nos libro secundo Syntagm. cap. 17. ubi de Feriis agitur.

b. Apud Nonium Marcellum, profesti & festi dies sic discernebantur. Profesti sunt a festiuitate vacui. Afranius in priuigno. Quæ festiuo nos facere soleme. die, quotidiano opere promissione omnia, atq; profesto concelebras fornum.

A c Emanuel Comnenus Orientis Imperator, in Nouella cōstitutione de Feriis, ait quosdam dies omnino esse totos Feriatos, ut nullo modo vlla ipsorum parte iudicium constitui possit: alios esse ex parte feriatos, ut ex parte a Iudiciis cessent, amane videlicet usque ad ipsum diuini ministerii tempus: ut liceat iudicibus precatōibus atq; glorificando Deo vacare, post sacrificium vero diuinum iustitiæ operam nauent.

B d de quib. diximus. lib. 2. Syntag. Iuris. c. 16. c. ut constat ex Apocalypsi Diui Ioannis. capit. 1.

f In principio. distinctio. 3. de consecratio. dicitur per omnem diem Dominicā, Natalem Domini, Sancti Stephani, Sancti Ioannis Euangelistæ, Innocentii, Sancti Syluestri, Octauæ Natalis Domini, Theophania seu Epiphania: Purificationis beate Mariæ, Paschatis, cum tota hebdomada, Rogationum tribus diebus, Ascensionis Domini, Pentecostes, Sancti Ioannis Baptistæ, duodecim Apostolorum, Sancti Laurentii, Assumptionis beate Mariæ, &c. & per dies festiuitatum, quas singuli Episcopi per suas Dioceses cum populo collaudauerint, quæ vicinis tantum circummorantibus indicenda sunt, non generaliter omnibus. Dies Dominicos festiuari omnia a Vespera in Vesperam cum omni ueneratione, iubet Concilium Compendiense, in cap. 1. & Alexander 3. in ca. 2. de Feriis, & Casares. in l. 2. & 3. C. de Feriis. Et Gregorius 9. rursus repetit, quæ dixerat Gratianus. in prin. 3. distinctio. de consecratio. in cap. final. de Feriis, agit quæ ultra, de festo Trinitatis, quod an ex consuetudine, non ex præcepto Ecclesiæ celebrari. & de festo Diui Matthie agit adueniente anno Bissextili, pro quo & adde ca. quæ fuit 14. §. final. de uerborum significatio. De festo vero celebrando conceptionis Virginis Mariæ, & Indulgentiis eorum, qui officii eius diei & octauæ intersunt, tractatur in capit. 1. de reliquis & uenerat. Sancto. libro tertio. extrauagantium com-

munium. Videndum & Concilium Basi-
liense, sessio. 36. in quo iudicatum est,
quod erat aliquibus dubium, beatissimam
Virginem Mariam fuisse conceptam sine
macula peccati originalis, pro quo etiam
Catharinus edidit pulcrum tractatum.
de festo corporis Christi, & indulgentiis
eorum, qui interfunt officiis & precibus
publicis eius diei, & octavarum, tractatur
in Clementi. unica. de reliquiis & venera-
tio. sanctorum, de festo Ascensionis Domi-
ni, in canon. Rogationes, de consecrat. di-
stinct. 3. de festo Paschatis, & quando ce-
lebrandum sit. in can. nosse vos 21. & can.
celebritatem 22. can. de obseruatione, 26.
de consecrat. distinct. 3. & quia illud festum
antecedere debeant, traduntur, in can. de
sacerdotibus, ca. placuit, vt dies venerabi-
lis, 24. & sequenti, placuit vt postquam, &
diſto can. de obseruatione, de consecrat. di-
stinctio. 3. nec fieri solemnitate Pasche,
nisi die Dominica statutum, in can. cele-
britatem, de consecrat. distinct. 3. Exstat
& can. 7. Apostolorum in hac verba. Si
quis episcopus, aut presbyter, aut dia-
conus, sanctum diem pasche, ante ver-
num æquinoctiū cum Iudæis celebra-
uerit, deponitor. Iubet autem canon Pa-
scha celebrari post 14. diem Luna primi
mensis, id est, Martii, videndus can. 76.
Concilio Carthaginensis, quo damnatur
Blastus hereticus, qui voluit cum Iudæis
Pascha 14. Martii celebrandum, secun-
dum legem Moſis, cum tamen Euangelica
gratia euacuetur, si quis ad legem Chri-
stum redigat, vt ait Tertull. libr. de Pra-
script. aduersus hereticos. Cum etiam hæc
questio fuisse orta aliquando inter Chri-
stianos Orientales & Occidentales, quo die
Pascha celebrandum esset. an quo tempore
Iudæi faciunt 14. Martii, an alio die: Sy-
nodo congregata statutum est, non alio die
quam Dominico celebrari debere, soluto
eo die ieiunio. Nicephorus, libr. 4. Histor.
Eccles. cap. 6. Atque narrat in c. 37. Asia-
nos celebrare 14. Martii, eo quod Polykra-

tes Ecclesia Ephesine antistes, magnus &
Apostolicus vir habitus, diceret ita tradi-
tionem & auctoritatem Apostolicam ad-
huc durantem, vt cap. 38. refert Victorius
Romanum Pontificem Asianos episcopos
excommunicasse, & ca. 40. ait tandem A-
sianos consensisse, vt Dominico die non 14.
Martii celebraretur. Idemque scribit. lib.
8. ca. 25. in Synodo Nicena statutum: non
esse Pascha celebrandum ea die, qua Iudæi
celebrant. Dionysius porro Alexandria
antistes scribit Ecclesiis Æquinoctio tan-
tum verno Pascha celebrari oportere. Et
cum scribit ad Didymum & Domitium,
oſto annorum canonem exponit Nice-
phorus Calix. lib. 6. Histor. c. 18. Fuerunt
& Nouatiani aliquando diuisi super cele-
bratione Pasche. Nam cū celebrarent mo-
re Iudæorum, dua secta suborta fuerant a
Sabatiano episcopo Nouatiano, vt ait id.
Niceph. lib. 12. c. 31. & 32. iterumque ca.
34. docet variationem in eo antiquorum
ex diuersa consuetudine locorum & in ce-
lebratione diei Pasche & ieiunio precede-
re. Siquidem Romani, ante Pascha, tres
continuas hebdomadas, Sabbathis & Do-
minicis diebus exceptis, interdum ieiuna-
runt. Illyrici, & cuncta Græcia, Alexan-
dria, Lybia, omnis Ægyptus & Palestina,
sex hebdomadibus ante festum Pasche iei-
unium continuerunt, quadragesimā no-
minantes. Alii rursus ante septem hebdo-
madas, ieiunare inceperunt. Sicut Cōstan-
tinopoli ad Phœniciam vsq. quinos dies ex
interuallo, binis septimanis intermissis, ac
cibus se abstinentes, quadragesimam tale
tempus vocarunt. Nec solum de dierum
numero, verum etiam de cibus ipsis, de adi-
tu ad sacra mysteria, de abstinentia, mul-
tum inter se disſederunt: quidam enim a-
nimata prorsus non attingunt: alii autem
atingunt, sed pisces solos. Erant qui &
cum piscibus volatilia degustabant, ex a-
quis ea quoque progenita, vt Moſes ait Ge-
nesis primo, dicens: Alii ab omni & nucis
abstinebant, nonnulli arborum fructi-

bus vescabantur: quidam panem tantum siccum comedebant, quidam nec hunc quidem attingebant. Diuersum & narrat fuisse cibi capiendi tempus: ut aliqui hora nona, aliqui post occasum: quidam post diem unam, sequenti die cibum caperent: nonnulli vero, ad tres, ad quatuor, ad quinque & ad septem usque dies dapibus abstinentes procederent, pro eo quod quis carere cibo aut volebat aut poterat. Consentit in his Nicephoro Socrates, libr. 9. Historia Tripartita capit. 38. Sozomenes libr. 9. ca. 39. Sed de Paschate satis, progrediamur ad alia festa. Statuit & Bonifacius 8. cap. vnic. de reliq. & venera. sancto. lib. 3. Sextit. 22. festa 12. Apostolorum, quatuor Evangelistarum, quatuor doctorum & confessorum Ecclesia, Gregori, Augustini, Ambrosii, Hieronymi, sub officio duplici debere solemniter celebrari. Habetur & de festo inuentionis sanctae Crucis solemniter celebranda, in can. crucis, de consecratio. dist. 4. Valentinianus Theodosius & Archadius in l. omnes dies 7. & Theodosius in l. secunda, de Feriis. C. numerant inter valde solemnes Pascha, sacros dies, qui septeno numero vel precedunt, vel sequuntur. Diem Natalem, diem Epiphaniarum Christi, & comemorationem Apostolicae passionis, meminit & Ammianus Marcellinus libro 21. de die Epiphaniae Christianis cultu diuino honorato. Enumeravit etiam Emanuel Comnenus Imperator Orientis, secunda constitutione, de Feriis, dies precipuos sacros, quos ibi videbis: illudque singulare, quod prohibuerit amplius connumerari inter feriatos, dies Natiuitatis vel generationis Principis: quare & in eo sustulit legem Valentin. Theodos. & Archad. Caesarum, l. omnes dies, in fine. C. de Feriis, qui inducias illas suis diebus sanxerant, qui vel lucis auspicia, vel ortus imperii protulisset. Idemque in l. 2. de Feriis, in Codice Theodosia. Et in Ecloga Basilicorum, libr. 7. tit. 17. capit. 13. & 17. Erant quippe & antiquitus vota

A anniuersaria eo die soluta, quo ad imperium princeps assumtus erat, vel cum natus fuisset, ut liquet ex Plinio, lib. 10. Epistol. 9. 44. 45. 60. & 61. Tertullia in Apologetico. Idque ultra ea, quae pro salute & incolumitate principis soluebantur die tertia, post Calendas Ianuarias, ut meminit. l. si caluitur, 123. §. primo, de verbor. signifi. Pandect. l. vnic. de Oblatio. vtor. libr. 12. C. titul. 49. Adiecerunt praedicti Caesares Theodos. & Archadius & Valentin. in dicta l. omnes dies, de Feriis. C. Feriatis diebus Natalitios dies urbium maximarum Roma & Constantinopolis, in quibus deberent & iura silere in foro, Palatia fieri dicebantur. 20. Aprilis quo die Roma dicebatur condita a Romulo, quod dicerentur Palicuidam idolo, quod Deum pastorum nominabant, dicata, ut scribit Suetonius in Caligula. Erant & plures alia Feriae Ethnicis statuta, de quibus videndum Wolfgangus Lazius, libr. 11. de Repub. Romanorum. cap. 1. & quae nos diximus, lib. 2. Syntagm. cap. 16. Persa Natalis sui diem inter ceteras colendum existimabant cuique, ut ait Herodot. in 1. Dabant & olim Proconsules Ferias pro incundo suo in prouinciam aduentu. l. si in aliquam, de offic. Proconsul. Pandect. Erant & Calende Ianuarii, bonis ominationibus inter Ferias Ethnicorum constituta prohibita eo modo Christianis, ca. non ob ca. non licet. & can. si quis Calendis Ianuarii. 26. questio. 7. Quemadmodum & iisdem prohibetur obseruatio dierum Aegyptiacorum, quae vanitas magorum dixit infelices, dicto. can. non obseruatis. Pari modo & reiecta temporum vana obseruatio, quae ex eodem errore originem habuit, dict. ca. non obseruatis. & can. quis existimaret 26. questio. 7. can. fin. 26. quest. 5. Sine vanitate Calendas Ianuarii, & tempora obseruare ad certitudinem negotiorum & temporum interdictum non arbitror, ut pote, quando antiquitus Iulia & Marisa Calende solemnes erant locatio-

nibus incoandis & solvendis mercedibus, A
iuxta l. cum ab eo, §. 1. de contra. emptio.
P. l. qui balneum. 9. qui potior. in pignor.
habeantur. lib. 20. tit. 4. Et notat Anto-
nius Augustin. in dict. §. 1. l. cum ab eo, a
Ciceronis atate consultum fuisse apud Ro-
manos, Calendis Quintilibus seu Iuliis, ex
domo conducta migrare, eumque diem
conditionum primum fuisse, liquet etiam
idipsum ex Cicerone. 2. Epistol. ad Quint-
tum fratrem, ex Martial. 2. Epigramma. B
Suetonio in Tyberio, facit l. cum precario.
2. de precar. Erant & Calenda Martia,
pensionibus inferendis solemnnes, teste Ma-
crobio. lib. 1. Saturnalio. capit. 12. & li-
quet ex l. defuncta fructuaria, §. 9. de usu-
fructu. lib. 7. P. tit. 1. Quomodo modum &
solemnnes erant Martia Calenda mulieri-
bus Romanis, quibus soleme erat illo die
mittere munera, ut in Saturnalibus viris C
dabantur apophoreta, ut scribit Sueton.
in Vespasia. cap. 19. Macrobi. lib. 1. Satur-
nal. cap. 12. Sic Plautus in Milite.
Da mihi vir quod Calendis mittā cum
Martia venerint.

Et Iuuenal. Satyr. 9.

Munera foemineis tractas secreta Ca-
lendis.

Videtur meminisse istius moris Pompo-
nius Iurisconsult. in l. sed si vir. 31. §. si vir
uxori, munus immodicum. de donat. inter
virum & uxorem, lib. 24. P. tit. 1. refert
Sozomenus. lib. 1. Historia Triparti-
ta. capit. 9. Constantinum aliquando edi-
xisse, ut dies Venus, qui est ante septimū.
& quo Christus crucifixus fuit, a iudiciis
haberet vacationem. Apud Clementem
Romanum, lib. 8. Constitutionum Apo-
stolicarum, cap. 39. Diui, Petrus & Pan-
tus disponunt seruos operari per quinque
dies hebdomadae, & quiescere in Ecclesia,
propter doctrinam pietatis, Sabbatho &
die dominica: Quia Sabbathum creatio-
nis habeat rationem: Dominicus, resurre-
ctionis. Item quiescere seruos per totā ma-
gnam hebdomadam, & sequentem, qua

ad passionem pertinet & resurrectionem.
Item quiescendum in ascensione, quia esset
finis dispensationis Christi: In Pentecoste,
quia esset in ea Spiritus sanctus donatus:
In Natali Christi: In epiphania diebus A-
postolorum, quia magistri fuerūt in Chri-
sto: In die Stephani protomartyris & reli-
quorum sanctorum martyrum, qui Chri-
stum propria vita anteposuerunt.
g de quibus proximo loco diximus.

CAPVT III.

I Feriarum cessationes.

Ferendum † seu cessandum aut absti-
nendum in diebus festiuis, maxime do-
minicis & aliis maioribus & solemniori-
bus, ab omni illicito opere, a mercatu, a iu-
dicio pœnali, vel mortis, ab exhibitione
vel receptione iuramenti. a Inter Pascha
& Pentecostem diebus dominicis & aliis
festiuis, non debet fieri genuflexio publi-
ce, nisi aliquis ex deuotione velit facere in
secreto: In consecrationibus tamen epi-
scoporum, & clericorum ordinationibus,
consecrans & consecratus tantum, genua
flectere possunt, secundum quod conse-
crationis modus requirit. b In Feriis c in
utilitatem hominum introductis, iudicia
ex consensu partium agitari possunt. Non
etiam in Feriis introductis in honorem
Dei & sanctorum, in quibus nihil seruille
aut operis agere permittitur. d Nisi ne-
cessitas urgeat, e vel pietas suadeat. f Pro-
hibentur & damnantur in Festis, saltatio-
nes, turpia cantica, theatrales ludi, specta-
cula. g comessationes. b

SCHOLIA.

a capit. 1. & fin. de Feriis. l. omnes dies. C. eod.
tit. Demosthenes etiam aduersus Timocra-
te meminit legis de Festis Panthenicis, qua
sancitum. μήτε ἰδίᾳ, μήτε κοινῇ, μηδὲ ἀπὸ πολλῶν
ἀδικῶν ἐλάττω τῶν ἁγίων, μηδὲ ἄρρηκτον, ὅ, πᾶν
περὶ τῆς ἰορῆς ἤ, id est, ne eo tempore vel pri-
uatim vel publice alii aliis iniurias faciāt,
nēne quicquam decernatur, nisi ad festum
pertineat, hac expressius. Exod. 23. vers. 2.

R

- Ibi. sex diebus operaberis, &c. & cap. 34. A*
vers. 21. Et abstinendum etiam a collectione lignorum, docet numerorum. capit. 15. vers. 32. Pondera portare in sabbatho, in cuius honorem successit dies Dominicus: inferre in ciuitatem, vel eicere per portas ciuitatis, prohibitum quoque, Hieremia. cap. 17. vers. 21. & 24. Esdrae c. 13. vers. 16. Et cessandum ab omni opere seruili. In Feriis docet. cap. 3. de Feriis, canon. 16. ieiunia sane, de consecrat. distinct. 3.
- B**
Prædicta habentur in cap. 2. de Feriis, genus flexionem hanc prohibitam, alii canones explicant, prostrationem, ut in Synodo Martini Græca. cap. 57. vide sumtus. can. si quis presbyter 30. dist. ubi ratio, quod intra illos dies celebretur gaudium resurrectionis Dominice, & ideo stantes vota nos debere reddere. Id ipsum & statutum in Concilio Niceno. capit. 20. & in canon. quoniam sicut, de consecrat. distinct. 3. can. scire debet sanctitas 76. dist. ex diuino Ambrosio sermone 61.
- C**
l. 1. §. 2. & l. si feriatis, 6. de Feriis. in P. d. c. fin. de Feriis. cap. 1. 2. 3. 15. quæst. 4. l. si feriatis, 16. de Feriis P. dict. l. omnes dies, & l. fin. C. eod. titul. Ethnicis quoque id ipsum obseruabant in suis Feriis, & per præconem apud illos dici solitum, ut litibus & iurgis abstinere, indicat Cicero, 1. de diuinatione, & legis 12. tabularum memin. Feriis iurgia amouento, in 2. de legibus. Et Ouid. 1. Fastorum.
- D**
*Lite vacent aures: infanaque protinus absint
 Iurgia, differ opus liuida lōga tuum.
 Ita solebant præcones ante Flamines ire, qui iuberent Feriis publicis homines ab opere abstinere, ne ille polluerentur, si quid in illis operis fieret, ut ait Festus in verbo, præclamatōres. libr. 14. & Seruius ad 1. Georg. Virgilio ad versum.*
- E**
Quippe etiam Festis quædam exercere diebus.
- e** & *Macrob. 1. Saturnalior. c. 16. Plutarchus in Numa. exemplum necessitatis di-*
- ni Matthæi. cap. 12. vers. primo; Marc. 2. vers. 23; Luc. 6. vers. 1. ubi excusantur discipuli tempore famis euellentes in Sabbatho spicas, atque in cap. 3. de Feriis. Permissum est hæc capere etiã diebus Dominicis & Feriatis, exceptis maioribus solemnitatibus: & ea lege, ut post capturam factam, portio captura distribuatur proximioribus Ecclesiis & pauperibus. Et Constantinus in Lomnes iudices, 3. C. de Feriis, permittit etiam tempore festorum ruri positos, agrorum cultura libere licenterque inferre, quoniam frequenter inquit enunt, ut non aprius alio die frumenta sulcis, aut vinea serobibus mandetur: & ne occasione momenti pereat commoditas, celesti prouisione concessa. Quæ tamen lex, admittitur in casu tantum necessitatis, non aliter: ut si spicis maturis repente suboritur ventus validus, qui grana excutiat. Si feno iam siccato, immincat maxima pluuia, &c. ut notat gloss. fin. iuncto cap. ieiunia sane 16. de consecrat. distinct. 3. Ratione quoque necessitatis vitæ excusantur artifices, qui apparant vendenda victus gratia, ut laniones, tabernarii, molitores, medici, pharmacopola, equorum ferratores, vectores peregrinorum, viatores & his similes, qui necessitate urgeat quippiam coguntur agere. Sic Cato, de rustica ca. 139. aut mulis, equis, asinis nullus esse Ferias, nisi in familia sint. Varro vero libr. 2. de rustica, ca. fin. docet, quæ Feriis licite agere. & sic etiam in Feriarum iudicialium iustitia, si gælio sit peritura tempore messium vel vindemiarum, vel res ipsa, datur iudicium. Exemplum ponuntur in l. 1. 2. & 3. de Feriis. P. Si etiam res celeritatem desideret & officium iudicis, ut in damni infecti causa, & nuntiatione noui operis, l. 1. de damno infect. P. si contra latrones procedendum l. prouinciarum, 10. de feris. C. ubi & ratio, in summa, quod non est licitum in lege, necessitas facit licitum. cap. quod non est licitum, de reg. iur. apud Greg. cap. 2. de obsequio ieiuniorum. Pugna-*

ur ex necessitate, & diebus festis nō aliter A
dicit. cap. quod non est licitum, can. 15. si
nulla, 25. quast. 8. idque didicerunt expe-
rimento faciendum esse Machabei: pri-
mum ob id victi, quod non pugnassent. 1.
Machab. cap. 2. vers. 38. & seq. Sicque
Dio. Cassius, lib. 37. historia Romana scri-
bit, Pompeium templum Hierosolymita-
num expugnasse, quod Iudei die Sabbati
non fuerint ausi bellare, qui illud tueren-
tur, aliter nunquam potuisse expugnare. B
Christus quoque de hac necessitate excu-
satione admonet Iudeos, dum Luca 13.
vers. 5. ait, Hypocritæ, nonne vnusquis-
que vestrum soluit Sabbato equum su-
um: aut asinum a præsèpio, & non du-
cit ad aquare? &c. Atque ideo omnia, qua
pertinent ad salutem hominis, actionem
habent a Deo dispensabilem in necessitate,
cum Sabbatum propter hominem factum
sit, non homo propter Sabbatū. Diui Mar-
ci 2. vers. 27.

f hæc sunt verba cap. conquestus 5. de Feriis.
Pietatis opera non solum non prohibita in
Festis, imo iussa. dicit. capit. fin. de Feriis, &
& licet benefacere & animam saluam fa-
cere etiam Sabbatho, Diui Matthæi, cap.
12. versic. 12. Diui Marci 2. vers. 27.
D. Luca ca. 6. vers. 9. Accedit Prosper,
dum ait libro Epigramma.

Non recte seruat legalia Sabbatha D
cultu,

Qui pietatis opus credit in his vetitū.
Summaratio altius, que pro religione fa-
ci. l. sunt persona, de religiof. & sumibus
funer. P. Ad pietatem pertinere videtur
manumissio & datio libertatis, qua per-
mittitur diebus sacris l. 2. de Feriis, vi &
excommunicationis absolutio, vi ait Sum-
ma Rosella in verbo Ferie, numero 21. E
Sic studere diebus Dominicis, etiam post
impensam operam cultus diuino, non est
prohibitum: pertinet enim hoc ad utilita-
tem publicam. capit. final. de Magistrat.
& vi otium indignum homines, euitetur
canon. 33. nunquam, de consecratione di-

stinctio quinta: Ideo audito diuino officio
peccatum quidem non esse arbitror ve-
rum, secundum Angelum & Alexandri-
num ab Imola, ad l. Diuus, de Feriis P. At
contemptio diuino officio studere, non vrgen-
te necessitate, contra: & ita intelligendum
Archidiaconum, ad canon. de pœnitenti-
bus, de consecratione, distinctione tertia,
& Ioannem Andream ad caput primum
de Feriis. Italicebit is diebus studere ad
vilitatem publicam in scientiis permissis,
& vtilibus: non ad lucrum particulare. Sic
iustitia expedienda causa, vel lectionis pu-
blica causa, si ad munus docendi quis vo-
catus sit, si respondendum sit consulti a
longe venienti, &c. vide Panormitan. ad
ca. 1. de Feriis. Permittitur ob pietatem &
tranquillitatem, seu pacem societatis hu-
mana, transactio de litiibus subortis. l. final.
C. de Feriis. Permittit & ius tempore Fe-
riarum messium & vindemiarum senten-
tiam executioni demandare, cap. signifi-
cauerunt, in fin. de iudiciis.

g can. irreligiosa, canon primo, de consecra-
tio, distinctione prima, canon. qui die so-
lemni prætermisso 56. de consecratione, di-
stinctione prima, ubi ponitur excommu-
nicationis pœna in euntes ad theatra, præ-
termisso Ecclesie conuentu solemnè, & in
Concilio Carthaginen. quarto, capit. 88.
Prohibetur id ipsum, & in l. fin. C. de Fer-
rar. Multo magis prohibitum est specta-
cula in Ecclesia edere, capit. cum decorem,
de vita & honest. cler. cap. nullus, de con-
secratio, distinctio quinta. Inter omnes,
maxime clerici debent choreas & salta-
tiones profanas euitare, Clement. 1. de ce-
lebratio. missa. & moniales, Clement. 1.
de Stat. Monachorum. Quemadmo-
dum & alii laici, quia periculosa est hæc
sexuum commixtio & societas, ca. de fini-
mus 18. quastio. secunda capit. mulieres,
de iudic. in Sex. Mouet potentiam obie-
ctum, nec quisquam tam fidere debet sua
sanctitati, vi existimet se obuciendo peri-
culo voluptatis, posse se impollutum euade-

re, vicinitas ignis calorem generat, & ex puritate per contagionem, quis infici potest, aqua pura nitida remanet per se, terra quoque per se non maculat, at si ungas aquam terra, sit lutum & sordes. Quare & clericis, ne inconsilio a sua munditia deiciantur, prohibetur, ne spectaculis inter sint. can. præsbyteri, 34. distinct. cano. hus ergo 23. distinct. canon. non oportet, de consecratione. dist. 5.

- h** Comestiones intemperatae, quae nihilominus pernicioso exemplo sunt, diebus festis improbantur. can. comestiones, 44. distinct. can. denique, 4. distinctio. Quia & confusio ignominiaeque est IESVM CHRISTVM, crucifixum & pauperem, in farsis corporibus & rubentibus mero buccis, praedicare, can. Ecclesiae principes, 35. distinct. facit Divus Ambrosius Tom. 4. libr. de Elia. ca. 17. ubi, o stultitiam hominum, qui virtutem ebrietatem putant, qui existimant illos ebrietate placari, qui ieiunio sustinere passiones didicerunt. Et Hieronymus Epistola ad Eustachium valde absurdum ait, nimia saturitate velle honorare Martyrem, quem scias Deo placuisse ieiuniis. Caterum epulari & gaudere in diebus festis honestate servata, & cum Dei timore & honore, non est improbatum, imo & laudatum, ut legimus. libr. 2. Esdra cap. 8. vers. 10. & seq.

C A P. I I I I.

Qui Ferias seu festa statuerint, vel statuunt.

Feriae seu festini dies, quidam a Deo mandati sunt, ut Sabbathum, a & alia festa veteris testamenti per Moysen promulgata b Et confirmata & aucta per dominum Iesum Christum, verum legislatorem: de hinc alia per suam sanctam Ecclesiam constituta. Data & auctoritas episcopis in suis diocesis deligendi & imperandi festa sacra, prout illis utilitas & necessitas suadere videbitur. c Indictivas & repentinas ferias concipit & statuit solus princeps, non

alius inferior, d veruntamen feriarum mesurum & vindemiarum, constitutarum, praefides prouinciarum ex consuetudine cuiusque loci & fructuum colligendorum habitacione, solent tempus definire. e

S C H O L I A.

- a** Genes. c. 2. vers. 2. Exod. cap. 16. vers. 23. & cap. 20. vers. 8. & cap. 23. vers. 12. & c. 21. vers. 14. & cap. 34. vers. 21. capit. 35. vers. 2. Leuit. 19. vers. 3. cum similibus.
- b** Vi Pascha festum seu phase, Exod. capit. 12. & cap. 13. cap. 23. cap. 34. Leuiti. 23. Numer. 9. & cap. 28. Deuter. 16. cum simili. Festum & solemnitas tabernaculorum, post frugum congregationem, Exod. 23. vers. 16. septem dierum, Leuit. 23. vers. 34. Deuter. 16. vers. 4. 2. Esdra 8. vers. 5. dictum & festum scenophagia mensis Castell. 2. Machab. 1. vers. 9. Diui Ioan. Euang. capit. 7. vers. 2. festum Neomenia in principio Mensium Iudaorum, Numer. cap. 28. vers. 11. Ezech. 45. vers. 18.
- c** In principio distinctionis 3. de consecratione, ubi tamen dicitur, adhibendum esse ab Episcopo populum, dum dicitur. Festiuitates quas singuli episcopi in suis episcopatibus cum populo collaudauerunt, & c. idem in c. conquestus, 5. de feriis, ibi, ceterisque solemnitatibus quas singuli episcopi in suis diocesisbus cum clero & populo duxerint venerandas, & c. Populus autem, ut puto adhibetur, ut videat episcopus, num multiplicitas festorum illum oneret, & num sint festa patronorum Ecclesiarum quas veneretur. Et qua sint qua non soleant ex consuetudine coli. Sic enim statuet, his auditis & similibus, quae ad rem facere videbuntur, episcopus solus, quae ex re religionis erunt, abrogatis quibusdam vel aliis subrogatis. Et ita etiam legitur apud Dionem Cassium. lib. 60. Claudium Caesarem 4. consulatu, multas ferias, multa sacrificia abrogasse, quod maior anni pars his absumeretur, non sine magno reipublica detrimento

d l. 4.

d l.4. C. de Feriis, refert Heraclides in Cephaleniorum repub. Promnensum regem summa inclementia, qui non ultra duo festa suis concessit, neque plus decem in mense diebus, in vrbe conuiuium agitare, quo exemplo etiam monemur, regi apud alias nationes quoque quam Romanas de festis statuere licuisse.

e l. praesides prouinciarum, 4. de Feriis. P. Solent enim maturius alicubi, alibi tardius messium & vindemiarum tempora venire, quas tamen geminis mensibus complexi sunt Valentia. Theodos. & Archadius in l. omnes dies, 7. C. de Feriis. Theodosius autem in l. 2. eius tituli Ferias messium constituit a die 8. Calend. Iulii, vsque in Calendas Augusti. & a Calendis Augusti, vsque ad 10. Calend. Septemb. agenda- rum causarum tribuit licentiam. A 10. autem Calend. Septemb. vsque in Idus Octobris, vindemiales ferias facit. Et Plinius lib. 8. cap. 21. lites quoque interquiescere, Iulio mense, refert.

CAPVT V.

Quandiu duret festiuus dies.

I Vre communi Feriæ seu festiuitates collidebent a vespera vsque ad sequentem vesperam. a Verum quandiu nunc & quatenus coli debeant, consuetudo erit inspicienda locorum. b Incumbit autem onus parochis prænuntiandi populo singulis diebus Dominicis, quæ Feriæ hebdomadæ sint festiuandæ. c.

SCHOLIA.

a in principio distinctio. 3. de consecratio. canon. quod a patribus 75. distinct. cap. 1. & 2. de Feriis. Leuit. 23. vers. 32. Et hoc quantum pertinet ad solutionem laboris ab operibus quorum datur vacatio, non autem quantum pertinet ad diei definitionem: qui incipit a media nocte vsque ad aliam noctem sequentem. l. more, de Feriis P. videnda glos. ad principium 3. distin-

A Etionis de consecra. ad verba vsque ad vesperâ, & id probat canon, quod a patribus.

b cap. 2. de Feriis.

c in principio 5. distinctio. de consecratio.

CAPVT VI.

Finis festorum, & continuatio ad sequentem titulum.

Finis festorum est, vt quiescant homines a laboribus secularibus, & cultui diuino liberius inseruiant, vt ex superioribus liquet: a proinde & diuina officia & mysteria sacra, quæ in istis festiuis diebus agi & considerari debent, dabunt viam & methodum accommodam, vt de illis dicamus, illo admonito quod transgressio festiuorum dierum, imperatorum ab Ecclesia, pœnam meretur. b.

SCHOLIA.

a in canon. omnes fideles, & can. Missas, de consecrat. distinctio. 1.

b quemadmodum colligens ligna Sabbatho, fuit Dei iudicio lapidatus, Numerorum capit. 15. Exodi 35. Sex diebus facieris opus, septimus dies erit vobis sanctus: qui fecerit opus in eo, occidetur. Et Hieremias c. 17. vers. 27. si non audieritis me, vt sanctificetis diem Sabbathi, & ne portetis onus, & ne inferatis per portas Hierusalem in die Sabbathi, succendam ignem in portis eius, & deuorabit domos Hierusalem. Imperatores Leo & Anthemius in l. final. C. de Feriis, imponunt transgredientibus, quæ præscripta in illa lege sunt de obseruatione Feriarum, amissionem militiae, & bonorum seu patrimonii proscritionem. Solet Ecclesia, dum præcipit Festa seruari, pœnam proponere peccati transgressoribus, & non obedientibus mandatis eius. At magistratus politici contemnentes possunt per multas & captionem personarum contumacium aduersum violantes festa procedere.

DE PRECIBVS ECCLE- A
SIATICIS, ATQVE DE
Horis Canonis.

a TIT. XX.

a Habetur lib. 3. Decretalium, titulo 41. de celebratone Missarum, & sacramento Eucharistia, & de diuinis officiis, & in Clement. lib. 3. tit. 14. & in can. sancta Romana, §. ceterorum, 13. dist. & de Consecrat. distinct. 2.

CAPVT I.

I Oratio quid.

I QVamuis orationis non minus, quam sermonis & loquelæ nomen, late pateat, tamen hic de sacris supplicationibus & precibus loquuntur, in gratiam tyronum per formulam descriptionis vtentur communifinitione. Et erit oratio pius animi affectus, omnino in Deum tendens, a sacrificium laudis, fructus laborum. b Latius oratio religiosa, c est sermo intrinsecus d vel extrinsecus, e Deo vel sanctis directus, aliquid proponens vel postulans. f.

SCHOLIA.

a Colligitur ex can. quando autem facimus, septuagesimo, de consecrat. distinct. 1.

b Clement. 2. nic. de celebrat. Missarum.

c Adieci in hac nona mea finitione consulto verbum RELIGIOSA, vt docerem nos hic agere de oratione, prout restringitur ad sacras preces; alioquin enim oratio rebus aliis omnib. conueniret, de quibus sermo haberi posset, vt Rhetoribus, Dialecticis, & Grammaticis, & aliis. Oratio, quasi oris ratio, quod ore pronuntiatur; proprie cum sono & voce articulata. Siquidem hac est via ad orationem, vt primum sonus generalissimum genus sit, postea sonus in animatarum rerum & animatarum sit. In animatarum vt ictus, aëris repercussio, echo: Animatarum vt vox eorum animalium tantum, que sanguinem habent. Rursum vox alia articulata, alia non: Inarticulata in his, que non loquuntur, vt

mutus in boue, & rugitus leonis, &c. Articulata in homine: in articulatione, cuius hoc est in distinctione, veluti per articulos distinctos, sunt litera, ex literis syllaba, ex syllabis dictiones, ex dictionibus oratio, que est idonea conceptus animi representatio, ideo mentis est imago sine in bene, sine in male dielis. Religio proprie de his, que ad Deum pertinent, l. 2. de Iust. & Iur. P. vel de his que ad cultum Dei faciunt. Religione enim cultus pius Dei continetur, teste etiam Cicerone, primo de Natura Deorum.

d Quod pronuntiatur, est in cogitatione sine voce, collocutio interior, qua secum animus noster colloquitur, cum vero per os emittitur, & effluit, est oratio, secundum Plato in Sophista. Sic apud Basilium Magnum ad cap. 1. D. Ioannis, docetur duos esse modos loquendi, & verbi duplicem esse sensum. Vno modo per vocem prolatam, qua aërem verberat, & statim perit. Alio modo prout verbum intra nos est possum, & nostris est cognitum cordibus: verbo etiam intrinseco seu formula propria sine voce sibi Angeli mentem declarat, qua forma, & lingua dicitur in sacris literis Angelorum. Silinguis, inquit, & c. Vnde quia diximus in tomo 4. Commentariorum artis mirabilis, parte prima, lib. de Angelis, cap. 10.

e Per orationes verbo expositas, vt 1. ad Corinth. c. 14. vers. 12. Et ideo qui loquitur lingua, ore, vt interpretetur. & Psalm. 3. Voce mea ad Dominum clamaui, & exaudiuit me: & Ecclesiast. 21. De precatio pauperis, ex ore vsque ad aures eius perueniet, &c. Homo cum constet anima & corpore, obsequium sua seruauit integrum prestare videtur Deo, cum & ore, corpore, & mente orat. Sicut & Dicitur Paulus, dicebat, Orabo spiritu & mente. 1. ad Corinth. 4.

f Oratio fundi ad Deum, & ad sanctos viuentes, & ex hac vita sublato, potest, sed diuersa

diuerso modo: nam Deus precibus exoratur tanquam qui per se ipsum quae petimus possit. Oramus sanctos, ut pro nobis a Deo impetrent, cap. cum Martha, 6. §. tertio loco, de celebrat. Missa. Sic enim orationes sanctorum Deo presentantur. Apocal. cap. 8. Deo dicimus, miserere vel da nobis: Sanctis, orate pro uobis. Et Deus in sanctis suis honoratur, tractat fuisse de Venerat. Sanct. Catarinus, lib. 2. de certa sanctorum gloria. Iodocus Clitovius, lib. 1. de Adorant Sanctorum, facit Job, c. 5. Ibi, Ad aliquem Sanctorum conuertere, & c. fin. eod.

CAPVT II.

1 Distributio orationis in publicas & priuatas, & de singulis. De horis canonicis, Missa.

1 Orationum aliae publicae, aliae priuatae: Illae in publico & a pluribus: Ista in priuato, vel in publico seorsum, seu separatim a singulis. a Publicarum orationum duae species: Quaedam enim sine sacrificio Eucharistiae: Quaedam cum illo fiunt. Illae horae seu preces canonicae, seu supplicationes publicae: Ista, nomine Missae continentur. b De Missa quaedam antea diximus, c & postea etiam de proprio titulo dicemus, De iuuante, proximo. Canonicae d preces dicuntur, quae regulariter certis horis distinctis, dicendae sunt, in Ecclesia quotidie, a certis personis, quibus hoc munus & officium impositum est, ex lege Summi Pontificis, facta electione aliquorum Hymnorum, Psalmorum, Orationum, & Lctionum quotidianarum. e Sic preces illae nomine horarum, quibus dici debent, nominantur, Matutinum, Nocturnum cum Laudibus, Prima, Tertia, Sexta, Nona, Vesperae, & Completorium. f.

SCHOLIA.

a Orationes possunt esse priuatae etiam sine licentia Episcopi, ibi tamen publica sacrificia fieri non possunt sine eius auctoritate, canonici, ca. clericos. can. si quis, de Consec-

erat. dist. 1. Oportet enim semper quemlibet orare, & in omni loco, & in omni actione. Luca 18. & ut ibi notat D. Chrysostr. oportet, necessitatem ponit. Probat & D. Paul. ad Ephes. 6. vers. 18. Oratio solitaria valde iuuat orantem, cum ab aliis rebus collecta cogitatione, in oratione tota quae dicit unice considerat. Depresaturus ita David Deum pro filio paruulo, egressus, seorsum prostratus orauit, 2. Regum 12. Et dimissa turba Christus ascendit solus in montem orare. D. Matthaei 13. & D. Petrus, Actor. 20. ut posset melius orare, & diutius, ascendit solus in superiorem partem domus. Et D. Paulus in templo solitarie orans, uidit Christum sibi apparentem, Actor. cap. 22. Bona oratio sit solitaria, sed & praestantior si plures consentiant in oratione. Et ideo publice efficaces maxime putantur in unione multitudine & consensu adorationis Dei. Iuxta id quod Dominus dixit: Si duo ex uobis consenserint, de quacumque re, & c. Matth. c. 18. vers. 19. dicitur & Actorum c. 1. orasse discipulos una uoce, & fideles in unum conuocatos, eadem & congregatio orationis causa, Machabeorum 2. cap. 6.

b Dicit Bernardus lib. de quatuor modis orandi scribit, Diuum Paulum, 1. ad Timoth. c. 2. quatuor modos orandi expressisse, in illis uerbis: uolo primum fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones. Hos autem modos explicat Cassianus ad praedicta uerba epistola.

c Supra titulo de Eucharistia, qui erat tit. 9.

d Canonicae uocantur & publicae, in cap. 1. & 2. de officio custod. lib. 1. tit. 27. Tractantur de horis, & precibus canonicis fuisse, Nicolaus Plonius, Ioannes de Lignano in repetitione, c. dignum, de Celebratione Missarum. Albertus de Ferrariis Placentinus.

e Ideo pensum seruuntis uel muneris persona Ecclesiastica, hoc officium diurnum precum quotidianarum dicitur, in c. 1. de Celebrat. Missarum, lib. 3. tit. 41. & in ca. 2. 91. dist. Non ita tamen precum ratio ab initio Ecclesiae distincta erat, neque dilectus habitus erat.

Psalmodum certorum, vel orationum, sed A
cuique liberum erat sibi orationes eligere:
donec istis rationibus psallendi & orandi
in Ecclesia forma definita est, ne diuersitas
generaret in Ecclesia confusionem & schi-
sma. De quibus tractat copiose Durandus
lib. 5. Rationalis diuinarum officio. cap. 2.
vbi & de officio, institutione & partibus
diuini officii.

f *Septem hora canonica sunt, quibus statu-*
tum ut diuina preces dicantur definita & B
determinata, Matutina seu Nocturna,
Prima hora, Tertia, Sexta, Nona, Vesper-
rarum, & Completorii diei. Datur ratio
& explicatio in cap. 1. de Celebrat. Missa-
rum, & ibi glossa amplificat & explicat ad
verbum Septenarius, ex can. 1. & can.
presbyter, 91. distinct. & Clem. unic. §. fin.
de reliq. & venerat. Sanctorum. Septena-
rius precū per horas numerus, ratione qui-
dem definitionis precum dicendarum non C
semper fuit; at tamen ipse numerus & mos
orandi septies, fuit & ab initio & antiqui-
tate Ecclesie, ut liquet ex Athanasio, lib. de
Virginitate, ex Diuo Hieronymo ad De-
metriadem, ad Latam, & ex cap. 6. Da-
nielis. Ex D. Basilio in questionibus fusiis
explicatis 37. interrogatione, ex Diuo Be-
nedito, in can. 16. regula, cap. 10. Memi-
nit & de illis Diuus Chrysostomus, in Epi-
stolam primam ad Timoth. capit. 5. Ense-
biius libro 9. Ecclesiastica Historia. Sic legi-
mus apud Diuum Clementem, libro 7.
constitutionum Apostolorum, cap. 47. de
oratione matutina ex traditione Aposto-
lorum, & in cap. 48. de oratione vesperti-
na, & prandii & lib. 8. cap. 40. Sic scri-
ptū, Preces vestras facite diluculo, Ter-
tia hora, Sexta, Nona, Vespera & in gal-
li cantu. Diluculo gratias agēdum quo-
niam illuminauit nos Dominus pulsa E
nocte & inducto die. Tertia hora, quo-
niam Dominus illa hora sententiam
mortis accepit: Sexta, quoniam tunc
crucifixus: Nona, quoniam omnia com-
mota sunt crucifixo Domino, perhor-

rescentia Iudeorum audaciam, & non
ferentia ignominiam Domini. Vespera
gratiam agentes: quod dedit noctem
diurnorum laborum requiem: in Galli
cantu, quoniam illo tempore nuntia-
tur aduentus diei, ad exercenda opera
lucis. Sic in his publicis precibus, aliquid
mysterii semper cum precibus significatur,
neque sine spiritu Dei David dixerat an-
te, Psalmo 118. Septies in die. Laudem
dixi tibi. Et rursum: Media nocte surge-
bam ad confitendum tibi super iudicia
iustificationis tuæ. Sunt & ista preces ve-
luti excubia fidelium disposita ab Eccle-
sia, ut dum omnibus horis fere ubique pec-
catur, & cum omni tempore inimicus Sa-
than insidietur hominibus, sint interim ali-
qui, qui Deo preces adferant & effundant,
ut hostis minuire & prohibere velit insi-
dias & mala. Suppletque chorus Ecclesia-
sticus ita per horas dispositus, segnitiam &
infirmiorem humanam, eorum qui con-
tra quam a Deo & Apostolis iniunctum
est, non semper orant. Nemo enim dubitat
ex his, quae paulo ante dixi, semper orandū
esse Christianis ex Diuo Luca, cap. 8. 1.
ad Thessalonicens. 5. vers. 17. & ad Ephes.
6. vers. 18. & docet Diuus Cyprianus, lib.
4. Epistolarum, Epist. 4. facit Act. cap. 2.
Quod & explicat Diuus Ambrosius, to-
mo quarto, in Psalmum 118. Sermone 9.
Qui rogat, inquit, itaque semper roget,
si non semper precetur, paratum sem-
per habeat precantis affectum. Sunt ha-
publica preces statuta ut ad eas populus et-
iam veniat non saltem clerici, quibus &
cultus diuinus maiorem in modum debet
cura esse, quorumque arma orationes &
lachryma, can. reprehensibile, & can. con-
uenior, 23. quast. 8. Quamquam frequen-
tius & orasse plures, & orare nunc constet;
ut refertur illustre exemplum D. Iacobi
fratris Domini, Episcopi Hierosolymitani,
cuius genua ferunt obduruisse callo, tan-
tamque habuisse carnis incuriam, ut ad-
huc viuētis omnia fere membra more-
rentur

rentur atque assiduitate orationis in iugue A
ad paucum prostratione, successu tem-
poris frontem quoque eius callo similiter
obductam, ut nihil fere a cameli genibus,
si durities spectaretur, discreparet: ut re-
fert *Diuus Chrysostomus*, *Homilia 5. ex*
cap. 2. Diui Matthai, tom. 2. Ferunt &
D. Baribolomeum Apostolum centies per
diem flexis genibus, & centies per noctem
orasse Deum, ut scribit Abdias Babylo-
nis, lib. 8. Historia Apostolica. Qui tene-
antur ad horas dicendas dicimus postea.
Interea autem & annoto, religiosos vel re-
gulares, qui ex professione magis putant &
sciunt, se Dei cultus & contemplationi cō-
secratos, his dicendis maxime inuigilare
debere, neque impune sciant se laturos, se
noctu, quo Christiani alii dormiunt, vel a-
lia turpia malaque operantur, has excu-
bias deserant, quod & aliquando exemplo
declarauit Deus. Refert enim Meierus, C
libro 5. Historia Flandriae, anno Domini
1152. Magnam partem oppidi Diui An-
domari cum templis Diuorum Ioannis, &
Dionysii, & Martini, orto ex cœnobio
Diui Bertini incendio, Nonis Septembri-
bis, deflagasse, quod numinis ira accidit.
se creditum est: propterea quod ex duode-
cim monasteriorum antisitibus, epulis vi-
noque, mersis, qui eo die conuenerant Ber-
tino sacro, ad solemne conuiuium nemo in-
uentus sit, qui ad nocturnas matutinasque
surrexisset preces. Porro admonendi sunt
lectores, modum numerandi horas, superio-
ribus dicendis precibus, ex Hebraeorum
cōsuetudine usurpari, qui numerabant ab
ortu Solis ad occasum, tantū horas diei, &
ita hora Prima, qua in precibus dicitur, a-
put nos, more vulgari cōputando a prima
hora post mediam noctis partem, dicitur
Sexta: & qua apud vulgus dicitur nona, E
illa tertia in precibus: qua apud nos duo-
decima, illa in precibus sexta: qua nobis
tertia post meridiem, illa dicitur nona in
horis Canonicis precum, vespertina de in-
ceps, qua nobis sexta post meridiem: vide

qua diximus de vario numerandi horas
ritu, apud diuersas gentes, lib. 4. Præsdior.
optimi Iuriconsult. cap. 1. & 2. & lib. 8.
Syntaxeon artis mirabilis, cap. 44.

CAPVT IIII.

- 1 De Supplicationibus, seu Litaniis publi-
cis statis.
- 2 Imperatis.

Supplicationes publicæ, sunt vel statæ, 1
vel imperatæ. Stata supplicatio an-
nua, maior & minor. Maior fit in festo
sancti Marci, Minor cuius orationes, di-
cuntur Rogationes, factæ per tres dies an-
te Ascensionem Domini, cum ieiuniis, cō-
uocato & procedente clero cum vexillis,
crucibus, & cereis, & sequente populo,
vnde & processiones a procedendo & eū-
do, istæ supplicationes dictæ sunt, a dicun-
tur & Litaniæ. b.

Imperatæ supplicationes illæ sunt, quæ 2
ratione occurrentis necessitatis ad placan-
dum Deum, vel ob alias causas, ob quas ad
Deum confugimus, indicuntur, ex præla-
torum iussu vel decreto. c.

SCHOLIA.

- a Can. Rogationes 3. de Consecrat. distinct.
3. Maior Litania in festo B. Marci dici-
tur: non quod prior instituta fuerit, fuit e-
nim post minorem: sed quia Gregorius pri-
mus Summus Pontif. eam cum maiori so-
lemnitate ordinauerit suo tempore septi-
formi ordine. Sic enim ipsemet testatur,
lib. 11. Epistolarum epist. 2. & scribit Pau-
lus Diaconus lib. 11. de origine & gestis
Longobardorum c. 11. cuius rei historiam
& causam sic referunt, quod Tēpore Chil-
deberti regis Gallorum, & Mauricii Im-
peratoris Romanorum accidit diluuium
in sinibus Venetiæ, Liguria, cætera-
rumque regionum Italia, ita magnum, ut
credatur post Noë tempora maius non
existuisse, inundatione incipiente Calendis
Novembribus, quam subsequuta est statim
pestilētia atrox, dicta inguinaria, qua fere

S

omnem populum Romanū & ipsum quo- A
 que Summum Pontificem Pelagium se-
 cundum exstinxit, anno Domini 589. In
 cuius locum statim subrogatus est Grego-
 rius primus dictus Magnus, communi cō-
 sensu omnium, ex Leuita euectus in sedem:
 qui supplicationem & septiformem Lita-
 niam ordinauit, ita dictam, quod in ea to-
 tus urbis populus deprecaturus Deum, in
 septem ordines per eum diuisus est. In pri-
 mo fuit omnis chorus: in secundo omnes B
 Abbates cum monachis suis: in tertio om-
 nes abbatissa cum congregationibus suis:
 in quarto omnes infantes: in quinto omnes
 viri laici: in sexto omnes viduae: in septimo
 omnes mulieres coniugatae. Praecepit autem
 postea Gregorius eandem supplicationem
 singulis annis fieri per totum orbem: quare
 & dicta maior, ut etiam a maiore nempe
 Summo Pontifice statuta: minor vero Li-
 tania & Rogationes, primum apud Vien- C
 nam a Beato Mamerco, Viennensi Episco-
 po, originem habuerunt. Is enim propter
 cladem illatam a lupis aliisque feris ani-
 malibus hominibus Galliarum, quos cru-
 deliter necabant, obque terra motus fre-
 quentes, indixit populo triuannum ieiun-
 nium, & instituit Litanias ante festum
 Ascensionis, in sua regione, qua postea fue-
 runt ab Ecclesia confirmata, & ad alias or-
 bis partes translata, & ubiq; seruari man- D
 datum ex Concilio Aurelianensi, cap. 6.
 quod refert Burchardus Wormacia Episco-
 pus, lib. 10. Decretorum, capite 7. Gre-
 gorius Turonensis, libro secundo, Historia
 Francia, cap. 34. Refert etiam Anitum
 Episcopum Viennensem scripsisse Ma-
 mero eiuſdem urbis quoq; Episcopum,
 instituisse Vienna primum Rogationes,
 quas ante Dominica Ascensionis trium-
 phum celebramus, cum tunc urbs illa mul- E
 tis terreretur prodigiis, terra motu frequē-
 ti: & cum ceruorum, luporumque feritas
 portas urbis saepe ingressa fuisset, & per o-
 mnem urbem errans nihil metuerit, incē-
 dio pariter graui commoto, qua omnia per

orationes cessarunt. Quare & primus
 vicinas urbes illas supplicationes fuisse imi-
 tatas, & dehinc alias in orbe Christiano.
 Scribit & Sydonius Apollinaris, libro
 quinto Epistola. Epist. 14. de his in hunc
 modum: Quicquid illud est, quod vel o-
 tio vel negotio vacas, in urbem tamen,
 ni fallimur, rogationum contemplatio-
 ne reuocare, quarum nobis solemnita-
 tem primus Mamerco pater & Pon-
 tificex reuerendissimo exemplo, vtilissi-
 mo experimento inuenit, instituit, in-
 uexit. Erant quidem prius (quod salua
 fidei pace sit dictum) vaga, tepentes, in-
 frequentes, vtq; sic dixerim oscitabun-
 dae supplicationes, quae saepe interpel-
 lantium pradiorum obicibus hebetan-
 tur, maxime, aut imbres, aut serenitatem
 deprecaturae, ad quas, vt nihil amplius
 dicam, figulo pariter atque hortulano
 non oportuit conuenire. In his autem
 quas suprafatus summus sacerdos &
 protulit pariter & contulit, ieiunatur,
 oratur, psallitur, fletur. Ad haec festa
 humiliatarum ceruicum, & conserua-
 torum ciuium suspiriosa contubernia
 peto, &c. Deinceps libro septimo Episto-
 prima, scribens Mamerco Papa, ait illas
 supplicationes continuari, & defendere,
 Aluernos a terroribus incursionum
 Gothorum, introductaque contra no-
 centia, terrae motus incendia & pro-
 digia.

b Litania Graco nomine idem sonant quod
 supplicationes cum processu, cap. 31. §. si
 quis cum sacra, Nouella 123. de Sanctiss.
 Episcop. & in §. omnibus, aut cap. 32. ea-
 dem Nouella 123. prohibetur illas Litanias
 laicis sine clero, ibi enim cruces praeferi
 debent, lege tertia, §. primo, de here. Agit de
 Litanis laicorum Iulianus antecessor, in
 Nouellis, nu. 480. vocat Litanias, Nouel-
 la 67. d. quos iur. & c. odor, processionē publicā
 in cap. 1. vt nullus fabricet oratori domos,
 &c. ibi Episcopus orationē in loco faciat,
 cruce figat publicū processū ibi facies, &c.

c Mulier

A Multa de supplicationibus seu Processionibus, aut Litaniis antiquorum leguntur apud antiquos, de nocturnis, diurnis & matutinalibus. Meminit Sydonius Apollinaris de antelucana processione & supplicatione post congregationem factam populi in Ecclesia sancti Stephani, lib. 5. Epist. fol. 17. Sed & processionem matutinarum cum carminibus celebratarum ad tempus Arrianorum referre videtur Nicephorus, Calixtus, lib. 13. Historie Ecclesiasticae, **B** cap. 8. Sozomenus, lib. 8. cap. 8. Socrates lib. 10. Ecclesiast. Hist. cap. 8. Hi enim narrant, Arrianos hereticos priusquam a sacris adib. fuissent a Theodosio Cesare pulsati, in publicis porticibus congregari nocturno tempore, atq. in choros suos segregari, carmina quaedam alternis antiphonarum modis sibi inuicem respondentia, ad haresis sue placita accommodata continue cantasse, & noctem multam in eiusmodi psalmodia consummasse. Sub auroram autem publice concinentes eadem, extra urbem in ea, ubi ecclesias habebant, loca procedere solitos, idq. potissimum ultima die hebdomadae, die Dominica & die prima. Quod considerans Diuus Chrysostomus tunc Constantinopolitanus praesul, & ne aliqui ex Ecclesia sua, eius generis canibus denulsi, ab illis seducerentur, ad eundem modum contra illos psalmodiam suam instituit, ut **D** breui ea celebrior quam aduersariorum esset: factumque est, ut etiam ex multitudine honorificatione progressu eos superaret. Nam eam cruces argenteae cereos incensos habentes praebant; Eudoxia Imperatoris Archadii coniuge impensas ad ea praebente, quam plurimis lucernis ad id paratis. Quo & Arriani ira commoti, manus tandem contulerunt cum Christianis, aliquosque ex illis vulnerarunt. Unde orta occasio legis, qua Arrianorum conuentus praedictos sustulerunt, & Litanias illorum. Exstat illa Archadii & Honorii, l. cuius Haretici, 2. titulo 4. de his qui super religionem comendant, lib. 6. Codicis Theodo-

siani, l. 3. C. de Hareticis, in Codice Iustiniano. Remanserunt autem Litaniae in Ecclesia Catholica. Et Litanias fuisse in usu clericis Neocæsariensibus testatur Basiliius Magnus, Epistola 63. ad clericos Neocæsarienses. Processionis Ecclesiasticae typus mihi videtur etiam tempore Domini nostri IESU CHRISTI figuratus, dum ingressus ciuitatem Hierusalem, & turbae eum praeceperent & sequerentur, clamantes, Benedictus qui venit in nomine Domini, sternentes vestimenta sua, & ferentes ramos oliuarum & palmorum, DD. Matthaei, cap. 21. Marci 11. Lucae 19. Alius antiquior in lib. 2. Regum, cap. 6. in reductione arcae, in qua aderant chori, psallentes, cum quibus & Dauid, & populus, & alius, cum locata est arca Dei in templo per Salomonem 3. Regum, cap. 8.

CAPVT IIII.

Ordo & dispositio officii precum.

Singulis horis fuerunt certae Praeces, Hymni, a Psalms, Antiphonae, Responso, & Capitula, aliaque definita, b cum Oratione Domini. c Cum lectionibus ex sacra pagina, vel vitis patrum, sanctorumque interpretum expositionibus, cum distinctione muneris, iuxta dierum & festorum solemnitates. d.

SCHOLIA.

- a De Hymnis & Canticis approbatis in Ecclesia, vide multa in Toletano Concilio 4. cap. 12. can. de Hymnis, 54. Et ex Leone, in can. Hi duo solummodo, 55. de consecratione, distinct. 1.
- b Can. conuenit, 13. de consecrat. dist. 5. de definita praeces habentur ex Concilio Tridentino, extinse, 5. ca. id semper 14. eadem distinct. 5. de consecrat.
- c Can. in die Resurrectionis, 15. ead. de consecrat. distinct. 5. de quibus & Breniaria & Missale facile te docebunt.

CAPVT V.

Quibus munus orandi impositum.

Omnibus quidem Christianis necessitas incumbit orandi. *a* Sed quibusdam sunt liberæ electiones precû & horarum ad orandum, vt laicis (excepto quod aliquando coniunx sine consensu coniugis libere vacare orationi non possit. *b*) Et si quando agatur de diebus festiuis & Dominicis, quibus iubetur vnumquemque interesse sacrificio Missæ, & aliis officiis in propria parochia. *c* Quibusdam autē certæ preces definitæ, singulisque diebus dicendæ impositæ sunt, veluti presbyteris, diaconis, subdiaconis, & aliis clericis Ecclesiæ ministerio consecratis vel deputatis, quos & dicere officium, & interesse debere horis in Ecclesia publicis, matutinis, & vespertinis, ad psallendi quotidianum officium placuit, aliter deponendos, si castigati veniam ab Episcopo per satisfactionem noluerint promereri. *d* Denegantur etiam annonæ absentibus, quæ presentibus sunt distribuendæ. *e*

SCHOLIA.

- a* Sic enim admonuit Deus, *Diui Marci* 6. *D. Luca*, cap. 18. *Clement. ad nostrum*, §. 2. *de Heretic. can. nunquam, de consecrat. dist. 5. can. si laicus*, 31. *dist.*
- b* *Can. nec uxorem*, §. *hac autem*, & *can. Apostolus*, 33. *quest. 4.*
- c* *cap. 2. de paroch. libro tertio, titulo 29.*
- d* *Can. fin. 92. distinct. ex Concilio Bacharensi Martini*, cap. 64. & *Concilio Tolitano primo*, cap. 5. *Statutum* & *in Concilio generali Lateranensi sub Innocentio 3. cap. 17.* & *in c. dolentes 9. de Celebrat. Missarum*, lib. 3. tit. 4. *distincte precipitur in virtute obedientia, vt diuinum officium nocturnum & diurnum prelati & clerici, quantum eis Deus dederit, studiose & deuote celebretur. Id ipsum & statutum in Concilio Viënsi, Clem. 1. de Celebrat. Miss. Quilibet qui fuerit ad sacros ordines promotus, tenetur ad discedas, vel psallendas preces canonicas. P. ad c. 1. de Celebrat. Missar. Cardi. ad Clem. 1. eod. tit. item quilibet be-*

neficiatus, quamuis non promotus adhuc ad sacros ordines, in minoribus tamen constitutus, quod probari dicit Ioannes Andreas, per c. docentes, de Celebr. Missar. vbi exponit verbum Clerici, de beneficiis. Quod videatur ea ratione fundata quod, vel erecta beneficia, vt qui eis proficeretur, orerit pro se, & cultui diuino insistat, c. 1. & c. quia nonnulli, de cleric. nō residenti, vt mereatur priuari beneficio in conscientia, prout pluribus visum est, qui officium non exsequitur, propter quod datum est beneficiū, cap. si. de rescript. in Sex. cap. cum secundū Apostolum. eod. tit. apud Gregoriū. In eaq. sententia est Ioannes Calderinus ad caput. 1. de Celebrat. Miss. eum qui suo cultu fraudat Ecclesias: quig. fructus sine prestatione officii percipit, furtum & sacrilegium committere: & teneri ad restitutionem fructuum perceptorum eius temporis, quo non inseruiuit officio. Quæ sententia quamuis multum rigida videtur, tamen tutior in foro animæ. Sunt tamen qui contrariam probent, neque ad restitutionem fructuum perceptorum teneri arbitrentur ob officium omissum diuinum: quam probat Panormitanus ad caput. 1. de Celebrat. Missar. Quia, inquit, beneficium non datur solum propter officium, sed ob alias causas, nempe vt visat clericus, in sortem Domini vocatus, & non mendicet, can. Diaconi, 93. dist. ca. 2. de prebend. Vide multa hac de re, in glossa prima tituli Qualiter hora canonice sunt dicende, in pragma. sanct. Caterū ex dispositione Concilii Lateranensis, celebrati tempore Leonis 10. Sess. 9. cap. de Reformationibus Curia & aliorū, quilibet habēs beneficium cum cura, vel sine cura, si post sex menses ab obitō beneficio diuinum officium nō dixerit, legitimo impedimento cessante, beneficiorum suorum fructus suos non debet facere, pro rata omissionis recitationis officii & temporis: sed eos tenetur tanquam iniuste perceptos, in fabricas huiusmodi beneficiorum, vel in pauperum elemosinas erogare.

erogare: quod si ultra dictum tempus, mo-
nitus non dixerit, beneficio priuatur. O-
mittere autem dicitur officium ad hunc fi-
nem, ut beneficio priuetur, qui intra quin-
decim dies, bis saltem non dixerit. Refert
verba illa Concilii Bernard. Diaz. in pra-
ctica criminali canonum. cap. 49. Excom-
municati & depositi ab ordine, non possunt
excusari a dicendo priuatim officio diui-
no, quibus non licet in Ecclesia dicere: eo
quod pœna nō debeat dare immunitatem, B
can. legi. 16. quæst. 1. c. intelleximus, de Iu-
dic. l. relegatorum, de Interdict. & relega.
P. Verum tamen dum dicent soli, vel cum
alio officium & preces, non dicunt, Domi-
nus vobiscum, quia non possunt benedicere,
can. presbyterum 19. sub 28. distinct.
ubi Ioannes & Archidiaconus. Poterunt ta-
men dicere, Domine exaudi orationem
meam, sicut laicus. Henricus Bohic. ad c.
2. de cleric. excommun. ministrant. In mi-
noribus ordinibus constitutus non tenetur
pro illis horas canonicas dicere: ideo si be-
neficium, pro quo tenetur, amiserit, non te-
nebitur ratione, capit. cum cessante de ap-
pellatio. Singulare est quod dicunt inter-
pretes, iuris diuini esse, septies laudes Deo
in die dicere, sed iuris positivi distinctionem
horarum. Ideo non posse dispensare
Episcopum a dicendis horis, quæ iuris diuini,
cum qui vel ratione maiorum ordinum, D
vel ratione beneficii, obligatus est ad dicē-
das preces canonicas: neque etiam eum, qui
in studio est ratione seu favore studiorum.
Colletaneus ad ca. 1. de Cele. Miss. Ar-
chidiaconus in can. 1. 91. distin. quamuis a re-
sidentia dispensare posset. Quia sacra pre-
ces, fructus sunt laborum, Clement. 1. de
celebrat. Miss. & quia solutio debitarum
precarum certis horis, consistit in labore per-
sonali, qui per alium præstari nequeat, dist.
E
Clem. 1. cum electa sit industria certa per-
sone in concessione beneficii, ut in simili. in
cap. fin. de offic. delegat. l. inter artifices, de
solutio. P. facit ratio generalis. l. quia tale,
solut. matrim. P. Studiorum utilitas bo-

na est quidem, sed ideo oratio nō est omit-
tenda, & maledictum studium, per quod
dimittitur diuinum officium, vide Inno-
cent. ad cap. 1. de celebrat. Missar. Ioan-
nem ab Imo. ad Clem. 1. de magistris, &
simpliciter loquendo, melius est orare, quam
studere, can. licet 8. quæst. 1. Nempe Papa
dispensat, ut clericus non teneatur dicere
officium aliquod, quamquam possit dispen-
sare, ut aliud quam proprium suo ordini,
dicere possit, secundum alium usum, ut di-
citur, Clem. 2. de celeb. Missar. & sic per-
mittit summus Pontifex ex consuetudinibus
bonis orandi Ecclesiarum, aliquam e-
ligere, can. 10. nouit. 12. distinct. cap. fin.
de Feriis, can. 1. de consecrat. dist. 3. Ad sa-
cros ordines promotus obligatur ad dicen-
das preces horarum canonicarum, etiam si
ordinatus fuerit cum titulo sui patrimo-
nii, secundum Doctores ad capit. ius, de
præbend. & ita quod pertinet ad has pre-
ces dicendas, ratione ordinis maioris, sunt
pares ordinati & beneficiati non ordinati;
disparis tamen, quod ordinatus, non potest
per alium horas dicere: sed non ordinatus
beneficiatus potest, argum. capit. peruenit,
de appellat. Et sic notat Gloss. ad §. 1.
ad verbum, Teneamur, titulo. Qualiter
hora canonica sunt dicende, in Pragmat.
Sanct. Clericus in Minoribus ordinibus
constitutus, ad nullum officium diuinum
dicendum certum tenetur ex obligatione,
nec ad preces canonicas, aut ad septē Psal-
mos penitētiales, aut alterius generis, quia
id nullo iure cauetur. Quare Panorm. ad
cap. 1. de celebrat. Missar. dixit, quod hoc
habet generalis consuetudo, qua excusat
non dicentes. Videnda hic, quæ diximus in
tractatu beneficiorum, cap. 6. num. 11. se-
quen. Excusat ab omissione officii etiam
obligatos infirmitas, quæ non permittit ob-
ligatum sine dispendio salutis legere, ut et-
iam restituta sanitate non teneatur omis-
sa diuina officia, reassumere seu supplere.
Hostiens. & Ioannes Andreas ad cap. 1. de
celebrat. Miss. vide late docentem Gloss.

Gloss. ad §. 1. ad verbum, Syncopando, **A** qualiter hora cano. sunt dicenda, in *Pragma. Sanct.* ubi distinctio ponitur. Hanc opinionem sequitur Innocent. & Panorm. ad cap. ex parte, de *Observat. ieiunior* argumento eius, qui non potuit ieiunare tempore ieiunii, cui non insurgitur, ut alio tempore eius loco ieiunet, cap. 1. de *observat. ieiunior*. Imo etiam si quis sine causa omiserit dicere diuinum officium, eius confessor non tenetur imponere ei poenitentiam, ut reassumat, sed poterit in aliud poenitentiam commutare, ut ait Innocentius, & refert summa Rosella in verbis hora canonica. nu. 9.

C cap. fin. §. ad iicimus, de *sentent. excommu.* in *Sex. cap. unico, de cleric. non residen. in Sex. quamuis studiorum causa quis pro presente habeatur, ad fructus alios beneficii percipiendos, cap. licet vobis 35. de praebend. cap. super specula, de Magistris, cap. de caetero. de Cleric. non residenti.*

CAPVT VI.

- 1° De modo & forma dicendi Preces.
- 2° Versus Orientem orandum.
- 3° Qui excludendi eo tempore.
- 4° Litanie forma.
- 5° Cuius Ecclesia debet sequi officium beneficiatus.
- 6° Stare aut flectere genua.

QVI ad diuinum officium dicendum tenentur, debent illud exsequi, iuxta consuetudinem & morem Ecclesie Romanae, *a* vel Ecclesie suae in eo priuilegiatae: *b* & in celebrandis diuinis officiis ordo sequendus. Metropolitanis comprouinciales obseruare debebunt. *c* Poterunt tamen libere clerici religiosi vel alii, Cardinalium vel Pontificum commensales, seu domestici, seipsis in officio accommodare, ut quod Pontifices vel Cardinales dixerint officium, ipsi quoque dicere possint; nec ad aliud dicendum teneantur. *d* Preces canonicæ in Ecclesiis, horis propriis sunt dicendæ, *e* publice signo facto cum

A campanis, vel alio modo. *g* Nisi tempore interdicti generalis: quo casu in conuenualibus Ecclesiis, bini vel simul tres, horas seu preces canonicas possunt legere, non cantare: idque ianuis clausis, interdictis & excommunicatis exclusis, & voce ita demissa, ut extra audire non possint. Hocque modo etiam & eo tempore licet regularibus ex priuilegio indulto a sede Apostolica submissa voce celebrare diuina. **B** Preces porro, dici debent plane, distincte, deuote, conuenienter, sine colloquii vel confabulationis admixtione, integre sine syncopa, sine transcurfu, conuenientibus in chorum & in tempore clericis, nec ante finem egressuris: cum puritate, cum cantu, in quo & maturo tenore distincta gradatio, cum concentu sine lasciuia vocis vel gestus. *l*

Oratio *†* & verbis & corde fiat simul: *m* **C** Orandum & existimarunt antiqui, ad Orientem, facie couersa. *n* In oratione quoque regulari, iure communi, genua flectenda, vel prostrato corpore orandum, nisi ex forma publica antiqua in die Dominico, & per omnes dies a Paschate usque ad Pentecosten. *p*

Cum *†* oratio etiam sit, excludi debent *q* excommunicati, *q* clerici depositi, *r* heretici, cum quibus orandum non est, ut nec cum Iudeis in eorum Synagoga. *r*

D Litanie seu processiones aut supplicationes, modum suum habent; & prohibitum, ne a solis laicis fiant, sine sacerdotibus vel clericis, crucibus frequentiaue populi, in locis consecratis. Iuuant orationem magisque efficacem reddunt elemosinae, & bona opera.

SCHOLIA.

E *a* can. peruenit 13. cum 2. sequentibus. de consecrat. dist. 3.

b Doctores in Clementina prima, de Celebr. Missar. potissimum Florentinus ad cap. 1. eod. tit. Quod si quis habeat duas ecclesias diuersi ordinis, debet dicere officium ex more eius

re eius Ecclesia, in qua habet maiorem di- **A**
 gnitatem, argumen. cap. extirpanda, §. qui
 vero, de Præben. cap. quia sepe, eod. titul. in
 Sex. quod si in utraque Ecclesia habeat
 parem, nec maiorem in altera dignitatem,
 si una ecclesia alia dignior sit, eius officium
 sequi debet: quia magis dignum trahit ad
 se minus dignum, capit. quod in dubiis, de
 consecratio. Eccles. vel altaris, quod & lo-
 cum habet in officiis diuinis dicendis, Cle-
 ment. 2. de celebrat. Missarum. can. de his, **B**
 12. dist. Si vero sint ecclesia equalis digni-
 tatis, poterit eligere, quod in equalibus sit
 locus gratificationi, cap. duobus, de descrip.
 in Sex. cap. fin. de religio. & sumt. funer. P.
 nisi quis sit presens in choro alicuius eccle-
 sia, quia tunc debet se accommodare ordi-
 ni eius semper, can. in his, 11. distinct. can.
 cognouimus 12. qu. 2. de Monachis 16. q. **C**
 prima. Notat & glossa penult. ad Clem. 2.
 de celebrat. Missa. quod Monachus, præ-
 latus ecclesie secularis, reget illam secun-
 dum officium seculare vel clericale, non
 secundum monachale: quod placet Ioanni
 in can. 3. 16. questio. 1. Gofredo in summa
 tituli de Statu monach. §. sed nunquid ab-
 soluit. Hostiens. in summa tituli eiusdem,
 §. 2. vers. sed nunquid talis facit cap. cum
 olim, de præscrip.
D
 e can. altaria, si non 3. 1. de consecrat. distin.
 1. in psallendi maxime ordine. can. 13. de
 his, 12. distin.
 d Ex concilio Viennensi. in Clem. 2. de cele-
 bratione Missarum.
 e Clementina prima, de celebratione Missa.
 f cap. 1. de Celebrat. Missar.
 g cap. 1. & 2. de officio custodis.
 h cap. quod ante, de pœnitent. & remiss. 11.
 lib. 5. tit. 48.
 i cap. dolentes, 9. de celebrat. Missar. Clem.
 1. eod. tit. quomodo hora canonica sint di-
 cende. in Pragm. Sanctio.
 k can. non potest, de Pœnitent. dist. 1.
 l c. vnic. de vita & honesta cleric. in Extra-
 uag. com.
 m can. non mediocriter, & can. quomodo, de

consecratione distinct. 5. Possunt & supe-
 rioribus alia adici bona qualitates, laicis
 etiam cum clericis communes, nempe ut
 oratio fiat in fide, ad Hebraeos 11. Iacobi 1.
 in humilitate ecclesiastica 35. cum discre-
 tione, Diui Matthai, cap. 20. sibi, Nesci-
 tis quid petatis, & D. Iacobi 4. Petitis &
 non accipitis, eo quod male petatis. si-
 ne superbia, qualis reiecta illa Pharisei,
 Diui Luca cap. 18. cum silentio & in ab-
 sccondito si priuata, D. Matthai ca. 6. cum
 attentione, & circumspectione. Deum e-
 nim alloquimur, cum oramus: illum audi-
 mus, cum legimus diuina oracula, ut ait
 Diuus Ambrosius, libr. 1. officii. cap. 20.
 Noli, inquit Diuus Bernardus, lib. Medi-
 tationum. cap. 6. vili pendere orationem
 tuam: quoniam ille ad quem oras, non
 vilipendit eam: sed antequam egredia-
 tur de ore tuo, ipse eam scribi iubet in
 libro suo: & vnum e duobus indubitan-
 ter sperare debemus: quod aut dabit
 nobis quod petimus, aut quod nouerit
 nobis esse vtilius. Consentit Diuus Au-
 gustinus, in caput sextum Epistole prima,
 Diui Ioannis. Et rursus Diuus Ambro-
 sius ad Virgines, dixit, Præpara ante o-
 rationem animam tuam, ut non videar-
 is tentare Deum, cum deprecaris, ut id
 quod oras mores tui loquantur, fides
 adiuuet, opera commendent. Et Diuus
 Athanasius, libro de Virginitate. Cum
 psallis aut cum oras, ne finas peregrinas
 cogitationes, in cor tuum subire. Ora-
 tionis qualitates etiã requisitas persequi-
 tur Diuus Chrysostomus, tomo primo in
 Psalmum 4. & Homil. de fide Anna. Quia
 etiam puritas & mūditiā exigitur in ora-
 tione, ideo & eius tempore abstinedum est
 etiam ab vxoribus, tota 33. quest. 4. Mul-
 to magis a concubinis sacerdotibus, quia
 continuo & cum perseverantia illis oran-
 dū est canone silaicus 31. dist. Plus enim
 ad orandum tenetur qui aliorū accipiunt
 eleemosynas, ut id faciant, & inde viuunt,
 canone quia. 10. q. 1

n de hoc alias diximus: & ideo Ecclesiarum A
altaria parte Orientali posita, & imagines
inspiciant Occidentem, ut ad eas con-
uerſi orantes, inspicentes altare ad Orien-
tem vultum conuerterent. can. Ecclesiasti-
carum 11. distinctione. Conuenit Proclus,
libro de Sacrificio: ubi & ait. Plantas he-
liotropias, & Selenotropias, quæ ad solem
& Lunam vertuntur, ideo id facere, ut hy-
mnis suum ducem affectu concinant.

o ca. sacerdos. §. diebus autem remissionis, B
16. q. 7.

p ca. fin. §. similiter. 30. dist. can. scire debet,
76. distin. can. quoniam. de consecrat. dist.
3. Onuphrius, libr. de Stationibus, urbis
Roma scribit, orationis modum duplicem
olim fuisse: nam vel stantes, vel prouoluti
genibus orabant: sic meminit Tertullianus
in Apologetic. & ad Scapulam. Legionem
dictam fulminationem Christianam, in
expeditione Germanica Marci Antonini, C
exercitui in ardentissima siti pluuiam
precibus a Deo impetrasse, & orantes geni-
bus flexis in terram prouoluisse. Clemens
quoque Alexandrinus ultimo Stromatum,
scribit stantes solitos sese abicere in terram,
quod Tertullianus, libr. de Corona militib.
dixit geniculationem: explicat & Orige-
nes, Homilia 4. in libr. Numerorum. Ad-
orauit Abraham Deum in figura Ange-
lorum prostratus in terram, Genes. 18. & D
Loth eodem modo. Genes. 19. ut & Baleam,
Numer. 22. vers. 31. & alii alibi. Prostra-
tus orabat Diuus Iacobus, dictus Frater
Domini, ut inde in fronte, & genibus cal-
lum assiduitate orandi in modum duritiei
(amelorum contraxisset, ut D. Chrystos-
mus, Homil. 5. in diuum Matthæum, To-
mo 2. Moscovita adhuc more patrio, orā-
tes tangunt fronte terram, ut & notauit
Sigismundus Liber Baro, libr. de rebus
Moscovitis: Diuus Stephanus orasse fer-
tur, Actor. 7. positus genibus. Fuit & alius
mos precandi dum stantes orabant: quem
admodum & ussum, dum legitur Euan-
gelium in Ecclesiastare, ca. Apostolica, 68.

de consecratione dist. 1. & quādo dicitur,
sursum corda. can. quando autem, 70. ea-
dem. de consecratione distinct. 1. Quem
orandi modum, ut dixi, die Dominica, &
a die Paschalis usque ad Pentecostem ob-
seruabant Christiani. Quamobrem, &
preces illas stationes dictas, quarum &
veteres auctores meminerunt. Et Tertul-
lianus factas ad aras solemniores indicat,
libro de Oratione, atque libro de Ieiunio
ad Vesperam usque productas testatur: re-
censet, & ut solemnes eadem, libr. 2. ad
uxorem. Sunt & stationes preces, quæ sta-
tis seu certis diebus, & locis fiunt. Stans, &
est Presbyter, qui sacrificium Dei peragit
in Missa, qui refert mysteria fidei & Pas-
sionis Christi, qui in cruce stetit & orauit.
Inueni aliquando inter antiquos, numen
adoratum sedendo viceque prouerbii, v-
surpatum, numen adoraturi sedebant, quod
refert Plutarchus ad Numam. Significat
vero hoc, vota certa concipere oportere, &
ad ea, quæ optima sunt persistere, & perse-
uerare oportere. Item orandum non quasi
aliud agentes, sed totos tunc rei diuina va-
care debere: vide Lilius Gregorium Gi-
raldum, libr. de diis gentium, Syntagm. 17.
Facit, ca. cum & plantare, 1. §. excommu-
nicatos, de Priuil. c. is qui, 18. in princ. de
Sen. excom. in Sex. hanc formulam oran-
di sedendo, seruata apud Turcas, ex Al-
corani præceptis refert Richardus Cæno-
bita ordinis Dominicanorum, in libro qui
inscribitur, de Turcica spurcitate expugna-
tione. capit. 13. Alcoranus (inquit) omnes
cuiuscumque sexus ad orationem facien-
dam subicit: oratio autem fit, quinque vi-
cibus in die, quinque ad hæc deputatis hor-
ris. Prima orationis tempus, ab ortu Solis:
& hæc habet quatuor Erket, & duo Czal-
mat. Erket, est gemina inclinatio cum to-
tidem prostrationibus: Czalmat, est illa
secreta oratio, quam quis facit sedendo post
quodlibet Erket, cū salutatione a dextris,
& a sinistris, & impressione pacis, quam
facit viraq; manu in faciem obducendo.

Secunda

Secunda orationis tempus circa meridiem, A que decem Erket & quatuor Czalmat habet; tertia oratio in declinatione Solis tempore vespertino fit, & ipsa octo Erket, & quatuor Czalmat continet: quarta quinque Erket, & tria Czalmat continens tempus circa occasum Solis sibi vindicat. Quinta & ultima reliquis prolixior, quae decem Erket & octo Czalmat habet, & post coenam tardiori hora celebratur. Prior oratio illorum longa dagnamias dicitur, secunda B Orlemias: tertia Kindimanas: quarta Achsamnianas: quinta Fagz manias, & has horas, & preces unusquisque cum parochiano suo, & in Ecclesia sua, tenetur peragere, excepta legitima causa interveniente, quo casu in omni loco licite id ipsum agit.

q In c. 10. Concilii Apostolo. *εἰ τις ἀκκοινῶν ἦται καὶ ἐν οἴκῳ συνήνηται ἄπο ἀφορισθέντα*: Si quis cum excommunicato, licet in domo preces coniunxerit communionem priuato. Idem in Synodo Sardiensi, c. 14. & in Synodo Carthaginensi, cap. 9. in Synodo Lateranensi, sub Alexand. 3. cap. 9. relato. in can. in Lateranensi, 30. de praben. Prohibitum, admittere ad diuina excommunicatos nominatim, vel interdictos. Item in ca. excommunicatos, 17. 11. qu. 1. 3. cum illis prohibitum orare, edere, bibere, vel osculum eis prabere, vel eos salutare: ut in can. omnis qui recedit, 14. q. 1. Id ipsum, D & in capitulis Concilii Bacharensis Martini, c. 70. & in can. non liceat, 67. §. fin. 1. q. 1. ubi & corrigitur. ca. Episcopus multum, de consecra. 1.

r In can. Apostolorum, 11. *εἰ τις κερθημένῳ κληρικῷ αἰς κληρικῷ συνήνηται, καὶ αὐτῷ καὶ αὐτῷ*: Si quis cum deposito clerico, preces coniunxerit, deponitor & ipse: & in Clem. 2. de sent. excom. domini temporales, qui cogunt in aliquo loco interdico celebrare diuina officia, vel qui pracones faciunt populum ad illa audicda conuocari, excommunicantur, ut absolui non possint ab alio quam a Sum. Pont.

s ca. Apostol. 44. & 63. & in Epist. 2. D. lo-

nis: & ad Titum 3. ad Rom. 16. ad Gal. 1. in Synodo in Trullo, c. 5. 1. can. aduocauit, & can. seq. 24. q. 1. ca. clericus, 24. qua. 3.

t Dist. can. Apostolorum, 6 & c. 13. nullus, 28. quest. 1.

y Nouell. l. i. fin. 123. de Sanctissimis Episcopis, c. 32. seu §. omnibus autem laicis. Litanias, vocat Nouella 67. *δημοτικῶν παρενοδῶν*. processione populi, & hoc ipsum processionem dixit. can. cerium est, de consecrat. distinct. 1. can. 3. Presbyteri 24. distinct. ca. Frigentius, 16. q. 7.

x Eleemosyna potest esse corporalis, dum quis largitur de bonis temporalibus pauperibus, Potest esse spiritalis, consilio & remissione vindicta, diu. Marci, 11. Oratio Centurionis iuncta cum eleemosynis, Act. 10. vide Isaiam, ca. 58. Cyprianum, sermone de ieiunio, & tentationibus Christi. Et hac maxime in pralatorum orationibus requiruntur can. Fratrem 86. dist.

CAPVT VII.

- 1 De prohibitione publica orationis per cessationem.
- 2 Interdictum.

Fit aliquando cessatio a diuinis, in Ecclesiis, quae ius hoc faciendi habent, vel ex consuetudine, vel ex priuilegio sedis Apostolicæ, a vel ex prouincialium Conciliorum statutis, b in pœnæ aggrauationem alicuius, qui in Ecclesia, in qua cessatur, deliquerit, donec fiat emendatio. Hæc tamen cessatio temere fieri non debet, aut sine rationabili, & manifesta causa: alioquin per cessuram Ecclesiasticam cessationis illegitimæ auctores c puniuntur.

Interdicitur aliquando, f aliquibus Ecclesiis, aliquibus ciuitatibus, vel prouinciis, ne ibi diuina officia fiant. Sicque interdita & localia & generalia, d efficiunt.

S C H O L I A.

- a Vi in ca. 2. de Offic. ordina. in Sex. libr. 1. tit. 16. ubi Gloss. ad verbum, Ecclesiis, ait, hoc ius interdicensi competere Ecclesiis, Lugdunensi, Viennensi, Claramontensi,

T

- Attrebatensi, & quibusdam aliis. clem. 1. A*
de senten. ex communica.
b *clementina prima, de senten. excommun.*
c *irrefragabili 1. §. ceterum. de offic. iudic. ordi. lib. 1. tit. 3. 1. Cessatio officiorum, si iniuria afficiantur Ecclesia, potest ad repellendas iniurias quibusdā Ecclesiis conuentualibus aut secularibus permitti, ex dicto capit. 1. & syndico aliquando a decano, ut in ca. dilectis filiis, §. de appellat. si modo post cessationem inductam iter arripiant ad summum Pōisficem. ca. quamuis, §. de offic. ordin. in Sexto.*
d *In Clemen. 1. de senten. excommun. can. cum in partibus, de verbor. significat. indicuntur, vel a capitulo habente priuilegium, ut capit. ex parte, de verborum significat. vocatis omnibus ex capitulo, vel maiori parte consentiente, & Episcopo, can. quasiuit, 2. de his, que fiunt a maiori parte capituli. lib. 3. tituli. 1. 1. & ibidem modus indicendi.*

CAPVT VIII.

Pro quibus orationes vel supplicationes fiant.

PRO omnibus, † in quibus Deo egemus, maxime pro grauissimis negotiis, & gratiarum actione beneficii communis accēpti, & pro depulsione publicorum malorum instantium vel præsentium, solent publica orationes, & supplicationes indicī & fieri. *a* Oramus pro nobis, *b* pro aliis, *c* pro Papa, *d* & principibus, *e* pro inimicis, *f* pro mortuis Christianis Catholicis, *g* nisi in crimine mortali deprehēsi mortui fuerint sine respicientia, si Ecclesia non permittat pro illis orare, ut si necati in furto, *h* si seipso necauerint, *i* si in torneamentis occisi, *k* si Ecclesia illis neget sepulturam Ecclesiasticam, de quibus supra diximus. *l*

SCHOLIA.

a *Ex decretis Liberii Papa, capit. 3. Refert Burchardus Wormacensis Episcopus lib.*

primo, Decretor. capit. 8. Si euenerit (inquit) fames, pestilentia inæqualitas aeris, vel alia qualiscumq; tribulatio, statim ieiunis orationibus, & obsecrationibus misericordia Domini depreceatur. omne bonum de sursum descendens a domino. ut ait d. Iacob. cap. 1. vers. 17. dixit Deus discipulis, orate, ne intretis in tentationem. Oramus, si quando iter nobis faciendum, ut succedat ex bono, ut Iudith. 13. & omnia prospere cedant nobis, ut 2. Esdra 4. & 8. In afflictione, ut Deus nos liberet, ut Ione 2. Esther 4. 2. Maccabeorum 3. Si electio alicuius prelati vel magistratus facienda sit, ut Deus dignetur concedere idoneum, & mutere operarios in Messē suam: ut diui Luca 8. & Actorum 1. sic de similibus priuatim, & publice contingentibus. Supplicationes etiam publica a Romanis aliisque Ethnicis indicta cum feriis, si quid a numine (& ab his, quos Deos putabant cum errore) petendum putarent, vel situri in bellum felicitatem desiderarent. Sic apud Liuium, lib. 1. decadis 4. Et votis (inquit) nuncupatis, publice supplicatio edicebatur. ut tempore belli Carthaginēsis apud eundem Liuium, lib. 2. decadis 3. Narrat, & idem lib. 1. decad. 3. ob prodigium, quod pluisset lapides in Picenno, nouendiale sacrum edictum, urbem Iustratam, supplicationem ad eadem Herculis nominatam, deinde vniuerso populo indictam. Quando etiam in Albano biduū lapidibus pluit, & alia prodigia contigerunt, per diem vnum supplicatio fuit, ut idem Liuius narrat, lib. 5. decadis 3. & iterum lib. 7. tradit supplicatum fuisse per totam urbem ob pestilentiam. Refert, & lib. 10. decadis 3. supplicationes ob res prospere gestas, vel ob publicam victoriam factas, ut nuntiatā victoriam contra Annibalem, & lib. 7. decadis 3. post victoriam de Hasdrubale. Senatus etiam, quod Marcus, Linius & Claudius consules, incolami exercitū ducentem hostiūne legionesque occidissent, supplicatio-

plicationes in triduum decreuit. Saluato A
 etiā Imperatore Nerone, supplicationes ex
 Senatusconsulto habitas, tradit Cornelius
 Tacitus. lib. 3. *Annal.* Aliquando etiam,
 ut refert Plinius. lib. 8. *de cad.* 1. decre-
 tum, ut circa omnia puluinaria deorum
 sens dolorum, per quinque dies supplicare-
 tur. Erant autem illa puluinaria in angu-
 lis regionum Roma, lecti puluini, in sup-
 plicationibus facti & locati, in quibus po-
 nebant suorum idolorum idola seu simu-
 lacra. Meminit, & de supplicatione ad
 puluinaria Cicero in *Caeciliana*. Sunt
 exempla plura his similia, de quibus vi-
 dendus Barnabas *Briffonus*, lib. 2. *for-*
mularū, ubi & congerit alia ad hanc rem
 pertinentia de causis, formulis, hostiis ma-
 soribus & minoribus supplicationum an-
 xiguorum, multa de supplicationibus re-
 fert & *Lulus Obsequens*, libro de pro-
 digiis.

b Multa nobis mala imminet, multi qui
 insidiantur intrans, & extra positi, con-
 cupiscentia, desideria vana, caroque con-
 cupiscit aduersus Spiritum, angeli mali,
 seu demones aduersarii nostri. vigilandum
 itaque, ne nos opprimant vel intercipient,
 & ad auxilium diuinum certissimū con-
 fugiendum omni tempore. *Psal.* 68. ver.
 33. *Hieremia* 29. ver. 13. *Prouerbi* 7.
Num. 1. Deo gratias pro bonis ab eo susce-
 ptis, quilibet seorsum pro se debet, ut dixi-
 mus. *Tobias* ab uxore tribulatus, ad Deum
 oratione confugit *Tob.* 3. *Idipsum* fecit, &
Sara filia *Ragnetis*, dum ab ancillis inu-
 ste exprobarentur mores virorum, qui
 eam voluerant desponsare. eod. cap. 3.

c Pralati debent orare pro sibi subditis, ut
Moses pro populo delinquente. *Exod.* 32.
 pro sorore sua. *Num.* 11. pro afflicto a ser-
 pentibus populo. *Num.* 21. *Samuel* pro po-
 pulo. 1. *Regum* 12. *Mardocheus* pro se,
 & populo. *Esther* 4. *Caritas* fraterna mo-
 net etiam, ut inuicē oremus alii pro aliis:
 & earatione dominus noster **IESVS CHRIS-**
TVS, cum docuit nos orare, in plurali, non

in singulari concepit orationes, diui *Mat-*
thae, cap. 7. ver. 9. & *Luca* 11. ver. 2.
 & pro omnibus pueri tres. in cap. 5. *Danie-*
lis, orabant. & sic faciendum docet *Paul-*
lus ad *Ephesios* 6. ver. 18. & 1. ad *Thes-*
salon. 5. ver. 25. *Iacob.* 5. ver. 16. Vide
Cyprianum sermone 6. de Oratio. *Domini-*
nica. Et orandū pro omnibus admonet,
 diuus *Paul.* 1. ad *Timot.* 2. ver. 1. *deside-*
*randum*que est, omnes saluos fieri, cap. *cor-*
ripiantur. in si. 24. q. 3.

d cap. si *Papa* 40. *distinct.* ex *propr.* *relatis* *no-*
stris aliisque, ubi ratio, quod ex *pralato-*
rum exemplo vel malo vel bono, *populi* vel
clades vel *salus* valde pēdeat, & saepe *Paul-*
lus orari pro se postulat, ad *Roman.* 1. &
 alibi, & siebat assidua oratio pro *Petro*, *de-*
tento in carcere, *Actor.* cap. 11.

e *Prima* ad *Timot.* cap. 2.

f *Vi* 1. *Maccabor.* 3. ver. 33. diui *Mat-*
thae 5. ver. 44. diui *Luca* 6. ver. 28.
 plures orauit *Moses* pro *Egyptiis* perse-
 quentibus. *Exod.* 9. & 10. *Ozias* summus
Pontifex pro *Heliodoro*, qui templum do-
 mini voluit spoliare. 2. *Maccab.* 3. *Chri-*
stus pro his qui eum crucifigebant orauit:
 diui *Luca*, cap. 13. diuus *Stephanus* pro
 persecuentibus, & occidentibus. *Actorum*
 7. & diuus *Paulus* pro peccatoribus ora-
 bat, ut vocaret illos ad poenitentiam, ad
Tutum cap. 1.

g *can. visum*, de consecrat. *distinct.* 1. cap. pro
 obeuntibus, 2. cap. anima defunctorum,
 22. ca. tempus 13. *quest.* 2. ex *Enchiridio*
 diui *Augustini*, capit. 109. & 110. con-
 sentiunt *Cyprianus*, & *Clemens Romanus*,
 libro octauo, *constitutio. Apostolicarum.*
 cap. 48. & 49.

h cap. 2. de *Furi.* capit. penultim. 13. *qua-*
stio. 2. & apud *Clementem Roman.* dicto
 libro octauo *constitutio. Apostolica.* ca-
 pit. 49.

i cap. placuit causa, *vice* *simatertia*, *qua-*
stio. 5.

k cap. quicumque causa 23. q. 8.

l *Supra* hoc, lib. tit. 16.

CAP. I X.

Vires & effectus orationis.

O Ratio & supplicatio valde efficax ad placandum iram Dei, & ad fauorem eius impetrandum, a delet & sola Dominica oratio, leuia peccata: b si modo ab illis desistatur, non aliter. c Ita oratio est peccatorum purgatio, d contra hostes visibiles & inuisibiles praesidium, e viuorum & mortuorum auxilium, f miraculorum effectrix, & impetratrix: g Expultrix daemonum, h sanatrix infirmitatum. s

SCHOLIA.

a Deus placatur precibus, & ut ait Ouid. 1. 1. de arte, Fleatur oratus voce rogante Deus. & Martial lib. 8. Epigr. epig. 3. 2. Et dominum mundi flectere vota valent: In quacunq; hora ingemuerit peccator, iniquitatum eius non recordabor. Ezechias, oratione placuit Deū. 4. Reg. 2. & Magdalena Luc. 7. & latro orans in cruce. D. Luca. cap. 23. Placarunt oratione, & ieiunio Niniuita Deū Ione 3. Imo exaudiuit Christus demones, rogantes eū, ut ingredi possent in porcos. D. Matth. c. 8. Audiuit Moysen deprecantē pro populo, quem decreuerat irā iusta perdere. Exod. 23. In summa. D. Matth. c. 7. scriptū, Petite, & accipietis, &c. Quodcumq; petieritis Patrem in nomine meo, hoc fiet vobis, D. Ioan. 14. vers. 13. 1. Pet. 3. vers. 2. & apud Esaiam, cap. 95. vers. 24. Erit que antequam clament, & ego exaudia, adhuc illis loquentibus ego audiam.

b ca. de quotidianis, de poenit. dist. 3.

c c. nihil praesert, de poen. dist. 3. c. a. odi 24. q. 1.

d ca. ipsi sacerdotes, 1. q. 1. Ideo (inquit textus) ipsi sacerdotes dicuntur peccata hominum comedere, quia suis orationibus ea delent atq; consumunt, vel veniam a Deo illis impetrant: quod & dicitur Leuit. 4. vers. 20. & ver. 3. tractat & Cypria. de lapsis sermon. 5. Basilus Magnus, lib. questionum fuse explicatarum. q. 6.

e ca. si quis vult 36. dist. de inuisibilibus hoste

A demone pulso per orationem. D. Matth. c. 17. vers. 21. expulere autem demonium Asmodei, Tobias, Tobia 6. & mater Cananaa a filia: D. Matthai 15. adds ca. 19. & Phytionem a puella. D. Paulus, Actor. 15. Per orationem ad Deum fusam, victos hostes & superatos visibiles, docetur ex ca. 9. lib. 1. Machab. ubi Ionatas oratione fusā, cum paucis pugnantibus victor euasit: eodem modo Iudas contra Georgiam. 1. Machab. capit. 7. & Iosaphat 1. Paralip. 20. Iudith. Iudith. c. 13. & alii, ut videre licet de praesidio etiam & auxilio orationis, 2. Reg. 12. vers. 4. Psal. 117. vers. 17. Daniel. cap. 13. vers. 44. vicit oratione Moses Amalachitas. Exod. 17. Samuel. Philisteos 1. Reg. 17.

f ca. non estimemus, c. 4. 23. quest. 2.

g Exempla patenti miraculorum per orationem factorum. 1. Reg. cap. 12. vers. 18. 3. Reg. 13. vers. 6. oratione Solstetit sine cursu, Iosua c. 8. Elias oratione caelum clausit, & aperuit. 3. Reg. 17. tres pueri in fornace incombusti, Dan. 6. Ionas a ventre ceti liberatus: Ion. 2. Omitto similia, dicamque tandem quod Iamblychus tradit libro de mysteriis Aegyptiorum: supplicationes influxui Dei aptū facere animum, qui & ultro facile peruenit, propter diuinam amicitiam omnia connectentem.

D h Ut supra docui litera, & exstat Dei permissio, in nomine meo demonia euicent, Marc. ca. fin.

i Sic oratio fidei saluabit infirmum, Iacob. ca. 5. Discipuli domini & Apostoli sanabant infirmos, & mortuos suscitabant, Actor. 12. Diui Petrus, & Ioannes ascendentes ad templum, ut orarent, sanarunt claudum. Actor. 3. ad orationē Elia puer mortuus suscitatur. 3. Regum 17. In summa Deus dixit: In nomine meo demonia euicent, linguis loquentur nouis, serperes tollēt, & si quid mortiferum biberint, non eis nocebit, super agros manus imponent, & bene habebunt, &c. D. Marc. c. fin.

DE

DE OFFICIO DIVI A

NO MISSÆ.

TIT. XXI.

^a Agitur de hoc in titulo de Celebratione Missarum, lib. 3. tit. 41. & in Cle. lib. 3. tit. 24. & in Decreto Gratiani, de consecratione distinctione secunda. Nouella 58. Vt in priuatis domibus sacra mysteria non fiant.

CAPVT I.

Missæ quid.

¹ Preces cum sacrificio in cruento Sacrosancti corporis, & sanguinis Domini nostri IESU CHRISTI, in officio seu sacrificio Missæ sunt, & præcedentes & sequentes verba Sacramentalia. Missæ est nomen ab Hebraico idiomate declinatum, a verbo *mas*, obrulit, vnde & ab oblatione corporis Domini, ipsa oblatio *missæ* dicitur, eoque nomine omnia mysteria, & orationes comprehenduntur, quæ ibi peraguntur,

SCHOLIA.

^a In Deuteronomio, capit. 16. ubi Latini habent oblationem, ibi in Hebreo Missæ. Alii aliunde nomen trahunt, ut Missam dici velint, ita quod oblatio, & preces ad Deum mittantur, ut Hugo de Sacramentis, lib. secundo, parte 8. ca. fin. Alii quod Angelus a Deo mittatur qui assistat sacrificio, ut Magister Sententiarum, lib. quarto distinctione 13. S. Thomas 3. parte, quest. 83. artic. 4. Alii Missam a Missione seu dimissione populi. Accipitur autem hic pro omnibus precibus & ceremoniis, sacrificio & aliis, quæ fiunt in oblatione Sacrosancti huius ministerii. Quicquid autem de nominis origine dictum sit, id in ^Eter omnes constat, Missam accipi, pro eo sacrificio quod offertur in altari, cum precibus consuetis, & lectione Euangelii, & cum aliis de quibus postea: exstat ita titulus, de celebratione Missarum. Et arguuntur

^B Centuriatores Magdeburgensium, qui centuria 4. ca. 6. pag. 30. negant Missæ vocabulum exstare apud Ambrosium & Augustinum: nam id falsum. Quia imprimis constat preparationem Missæ esse Diui Ambrosii, & ipse Ambrosius testatur libro 5. epistola 33. ipsique Magdeburgenses agnoscunt ipsam vocem centuria 4. capt. 3. pag. 147. licet in quinta reiciant. Item in Concilio Mileuitano, omnes patres eo vocabulo vsi sunt: capit. 12. & Diuus Augustinus sermone de tempore 251. Presens & idem Augustinus Concilio Mileuitano, ut dicuntur in centuriatores centuria quinta, cap. 9. pag. 835. Sacrificium, quod Missam dicimus, esse oblationem corporis & sanguinis Domini in altari, non alias oblationes, docet ca. 3. & 4. Apostolorum D. Dionys. de Ecclesiastica Hierarch. capit. 4. quia ibi salutaris hostia offertur, ut ait Diuus Martial. in epistola ad Burdigalenses: Diuus Ignatius ad Smirneneses: vide cano. in Christo semel. 53. de consecrat. distinct. 2. ca. cum frangitur hostia, 37. eadem dist. 2. de Consecra. Explicatur autem quod dictum est, quod semel immolatus est Christus in semetipso, & tamen quotidie immolatur in Sacramento. & in c. semel, 12. & dicto cano. in Christo, de consecration. distinctione secunda. Primus, qui Sacramentum instituit, fuit Dominus noster IESUS CHRISTVS in cæna: postea apparens post Resurrectionem discipulis ad Emaus proficiscentibus, iterum communicauit, & Apostoli deinceps id ipsum fecerunt. 1. ad Corinth. 11. Adiecit quadam quæ secreto inter consecrandum dicuntur & orationes aliquas, D. Iacobus Frater dictus Domini, & D. Basilus, ut habetur in sexta Synodo, capit. 32. & refertur in ca. 47. Iacobus, de consecration. distinctio. prima. Et Egesippus apud Eusebium ait, hunc primum fuisse constitutum ab Apostolis Episcopum & λειτουργόν. λειτουργός, porro dicitur solemnium sacrorum administrator

unde Missa Græcis, *in uerba*. Et hæc Græce habetur scripta, apud Clementem Romanum libro octauo constituto. Apostolica. ca. 15. 16. & 17. Exstat & Liturgia, Diui Matthæi Ethiopica lingua cum Latina explicatione. Item alia, Diui Chrysostomi, & aliorum. Gregorius Magnus etiam Gelasianum Codicem de Missarum solemnitatibus recognouit, & Antiphonarum & Sacramentorum librum, a se compositum edidit, & Missa solemnitatibus & orationibus quadam addidit.

CAPVT II.

De Missarum distinctione.

Missarum distinctio, quod pertinet ad Sacramentum, non est substantialis; eo quod in omnibus id ipsum Sacramentum offeratur. *a* Sed fit distinctio ratione solemnitatis adhibita. nam quædam alta uoce solemniter, conuentualiter cantantur: alia submissa uoce: *b* item alia ratione temporis habent orationes, & alia de die, de feria: alia de festiuitate, *d* quædam ex deuotione, *e* & ratione eorum pro quibus offeruntur: quædam pro uiuis, *f* quædam pro defunctis. *g* Sic habita ratione eorum, in quorum honorem dicuntur: quædam de Spiritu Sancto: aut de Sanctissima Trinitate: quædam de uirgine Maria. Est, & in diebus profestis, quædam alia in Missis distinctio; ut cum Missa ad honorem beatissimæ Virginis celebratur, non dicatur hymnus Angelicus, nec symbolum decantetur; licet in Missa propria, præfatio decantetur, idque factum, ut inter solemnitatem & commemorationem, differentia ostendatur. *k*

SCHOLIA.

- a* can. relatum est nobis, 11. de consecr. dist. 2.
b ca. cum creatura, 11. de celebrat. Missar. li. tertio titul. 41. Quomodo, & statutum tempore interdicti Ecclesiastici, Missas dici submissa uoce sine campanis: *z*anuis clausis, capit. fin. §. aduocimus, de

A Sententia excommunicationis in Sext. Ea ratione quadam dicuntur Missa peculiariter & priuata, in quibus populus non tenetur adesse: contra publice, quibus adest. ca. & hoc attendendum, de consecratione distinct. 1.

c can. sefficit sacerdoti, 53. de consecratione distinct. 1.

d Dicto cano. cum creatura, 11. de celebrat. Missa.

B e ca. secundo de celebratione Missa.

f ca. de nominibus, 73. de consecratione distinctio prima. uia sunt pro egrotis, pro peregrinis, pro afflictis, pro amicis, & pro similibus uiuorum causis.

g capite secundo, capit. cum creatura, de celebrat. Missar. can. anima defunctorum: & can. non estimemus, 13. questione secunda. uide Sotum in quarto libr. sententia. distinctio 45. questione secunda. Syluestrum, in uerbo suffragium, in summa.

C h capit. secundo, & ca. concilium nostrum, quarto, de celebrat. Missar. can. cum inter, 29. de uerbor. significatione.

i cap. significatum est undecimo, de Præbendis.

k Dicto canon. Concilium nostrum, quarto de celebratione Missarum.

CAPVT III.

De quibus partibus compleatur officium Missæ.

Missa constat quatuor partibus: prima post exordium confessionis, doctrinam habet ex sacra scriptura, epistolam & Euangelium: Secunda, consistit in consecratione cum gratiarum actione super pane facta & uino: Tertia habet præceptionem Sacramenti; Quarta orationem pro omnibus fidelibus. *a* In primitiua Ecclesia in principio Missæ Psalmi legebantur, uerum postea Psalmi in cantum sunt translatis; unde introitus Missæ, gradualia, offertoria, & communio, quæ cantantur, & fere sunt ex Psalmis sumta. *b* Missa proprie & substantialia Missæ, sunt in consecratione &

ne & confectione Sacramenti oblatis Eucharistiæ; reliqua autem, quæ sacerdos vel Chorus canunt, gratiarum actiones sunt; vel obsecrationes, & vel mysteria seu representationes, & commemorationes sanctissimæ Passionis, & eorum quæ in ea gesta sunt. Ideo adhibentur sacratæ vestes, *d* stola, manipulus, *e* Psalmi introitus, gradualia, communio, quæ ex sacra pagina sumta sunt, *f* vt gloria Patri, Kyrie eleison, Pater noster, *g* Gloria in excelsis, Alleluia, *h* Pax vobis, *i* Dominus vobiscum, *k* orationes collectæ, *l* Amen, *m* epistola, *n* Euangelium, *o* offertorium, *p* oblatio vini & aquæ, quæ fit a sacerdote, *q* sursum corda, *r* præfatio, *s* fractio hostiæ in tres partes, quæ fit a Presbytero celebrante, *t* pacis datio ante communionem, *v* commendationes quæ fiunt pro viuus & defunctis, *x* benedictio post Missam *y*. & alia quæ sine mysterio non sunt. *z*.

SCHOLIA.

- a* De quibus vide in *Antididagmate Coloniensis Ecclesie*, cap. 31. & sequentibus.
b *Ca. cantantes*, §. *ab officio*, & *ca. in Sancta*, 92. *distinct.*
c *Ca. utrū*, de Consecratione *distinct.* 2.
d *Ca. vestimenta*, de Consecratione *distinct.* prima.
e *Ca. Ecclesiastica*, 23. *distinct.*
f *Dicō cano. cantantes*, §. *ab officio*, 92. *distinctio.*
g *Ca. de Hymnis*, de Consecrati. *distinct.* 2.
h *Ca. cum aliquis*, 11. *quæst.* 3.
i *Dicō ca. de Hymnis*, & *ca. bs duo*, de Consecratione *distinctio* prima: loco cuius Episcopus celebrans dicit, Pax vobis, *can. non omnes*, *secunda*, *quæstio* septima.
k *Dicō ca. non omnes*, *secunda* *quæstio* septima.
l *Ca. hoc quoque*, de Consecrati. *distinctio* prima.
m *Dicō canone de Hymnis*, de consecratione *distinct.* 2.
n *Ca. sedulo*, 38. *distinctio*.

- A o* *Ca. omnes fideles*, de Consecratione *distinctio* prima.
p *Ca. omnis Christianus*, de Consecr. *distinct.* prima.
q *Ca. in Sacramento*, de Consecrati. *distinct.* *secunda*. *Probantur*, & *verba illa*, quod Eucharistia sit oblatio benedicta, *adscripta*, & *rata*, in *ca. utrum*, de Consecratione *distinct.* 2.
r *Can. quando autem*, de Consecrati. *distinctio* prima.
B s *Ca. inuenimus*, de Consecratione *distinctio* prima: *vbi enumerantur decem species præfationum dicendarum in Missa*, *ratione diuersorum temporum*. *Additur* & *decima*, in *ca. fin.* §. *fin.* 70. *dist.* *Addunt*, & *nunc religiosi mendicantes ordinis sancti Francisci*, *propriam in eius festiuitate*.
t *ca. singuli*, de consecratione *distinctio* *secunda*.
C v *ca. pacem*, de consecratione *distinct.* 2.
x *ca. visum*, & *can. de nominibus*, de consecratione *distinct.* 1.
y *ca. Missas*, de consecratione *distinct.* 2.
z *Veluti dum panis tantum triticus azymus*, *vinum aqua mistum adicitur*, quæ explicantur, in *ca. cum Martha*, de celebra. *Missarum*, & *cum aliis in principio*, *secunde distinctio* per septē canones, & *apud Cyprianum*, *libro secundo*, *Epistolar. epist.* 2. *Cacilio fratri*, & *in capitulis Martini Greca Synodi Bacharensis*, *ca. 55*. *In Concilio Carthagenensi*, 3. *ca. 24*. in *Africano*, *cap. 4*. in *sexta Synodo*, *cap. 28*. *Iubetur*, & *plus vini quam aqua infundi in calicem*, *ca. pernitiosus*, 13. *de celebrat. Missa*. & *quod panis*, in quo consecratur *apud nos*, *debeat esse azymus sine fermento*, in *c. fin. de celebr. Missa*. *vbi id statuitur*. *Et est pena in eum*, qui aliter fecerit, *aut in vase ligneo consecrauerit*, *aut sine aqua & lumine*, *vt deponatur ab officio*, & *beneficio*. *Ibi tamen cauenda Glos. Hugonis*, *ad verbum*, *fermentato*, *dicens*, *quod si quis consecerit*, *de fermentato pane in Ecclesia Occidentali nihil ageret*, *cum Ecclesia*

Occidentalis in fermentato faciat: vide A D. Thomam, 3. parte summa question. 74. artic. 4. Quare vero miscetur aqua vino, & in quid conuertatur aqua per consecrationem, vide cap. in quadam, 8. & can. cum Martha, 6. §. quasi iusti, de Celebra. Missa.

CAPVT IIII.

Persona sacrificio Missa celebrando requisita.

IN sacrificio hoc Missa celebrando, saltem duæ personæ requiruntur præsentis: *a* eius, qui consecrat, nempe sacerdotis, *b* & illius, qui consecranti seu celebranti adesse debet, vt respondeat; qui si haberi potest, clericus saltem esse debet. *c* Nam laici quando sacra mysteria celebrantur, secus altare inter clericos stare vel sedere non debent præsumere. *d* Prohibitum quoque vt vlla femina ad altare præsumat accedere, aut Presbytero ministrare, aut intra cancellos stare aut sedere; *e* quamuis sint Deo dicatæ & sanctimonialis: nam nec illis licet sacra vasa tangere, vel sacras pallas; vel incensum circa altaria deferre. *f*.

SCHOLI A.

a Non enim solus Presbyter Missarum solemnium, vel alia diuina officia: sine ministri auxilio potest solus celebrare, *ca. propositus, 6. §. fin. de Filiis Presbyter. lib. 1. tit. 17. Quare Ecclesia dedicari nõ debet, quin saltem ex reditu possit Presbyterũ, & clericum nutrire. ca. nemo, de Consecr. dist. 1. ca. illud, 7. qu. 2. 1. ca. in omnibus, 8. 1. dist. ca. placuit, 1. q. 2. Aliquando ex decretis Soteris Papa, ca. 8. decretum etiam fuit, ne Presbyter celebrare præsumeret, nisi duobus presentibus sibi, respondentibus: quia cum pluraliter a Presbytero dicitur, Dominus vobiscum, inquit, vel, orate pro me, duorum saltem debeat habere responsum. *ca. hoc quoque, 6. 1. de Consecr. dist. 1. Burchard. lib. 3. Decretorum, ca. 74. & 68. 7. uo parte 2. ca. 127. Id ipsum statutum**

in Concilio Nauetenfi, ca. 30. In Concilio Moguntino, 1. ca. 43. Glossa tamen in dicto ca. hoc quoque, ait: hodie receptum esse, vt cum vno possit sacerdos celebrare, si populus non adsit; imo & ipsum solum sacerdotem posse celebrare inclusum, si clerici copia non adsit, non aliter, sicut in c. quasi, 14. de Verbor. signific. in necessitatis causa, Presbyter solus potest infirmum ungerere; extra necessitatem non vtiq, quod dictum sit: Si quis vestrum infirmetur inducat Presbyteros, in plurali, in c. unico, de Sacra vnctio. Quando enim in casu necessitatis Presbyter celebrat cum vno clerico, vel solus, etsi in plurali loquatur, tamen Ecclesia supplet defectum eorum, qui absunt. Et hoc olim obtinebant, que videtur reformata in Concilio Basiliensi, & in Pragmati. sanctione, titulo de his qui in Missa non implent Credo, vbi tanquam abusus corrigitur, & prohibetur, ne Missa priuata dicatur sine ministro. Fuit etiam antea opinio Hugonis ad dictum ca. hoc quoque, improbens Glossam eius, que notat Presbyterum dicere posse Missam sine ministro, sicque & Hostiensis cum Hugone sentit, in tit. de Celebra. Missa. §. & qualiter, vers. nec solus, in summa. Ego autem Glossa opinionem sustinerem in maxima causa necessitatis, vt si captus esset sacerdos, vel inter Hereticos, vbi nullus esset clericus vel Christianus, qui ei responderet: vel si mulieres tantum adessent, nihilominus tamen, si quis melius sentiat, non contendo.

b *Ca. clericos, 3. 1. distinct. ca. 1. §. vna vero, de Summa Trinitate, & fid. Cathol. ca. Presbyter, 3. 68. dist. ca. Daibertum, 1. q. 7. qui enim sacerdos non est, non potest Missas dicere. c. 12. de Clerico. non ordina. ministran. libro quinto, titulo 29.*

c *Cap. 3. de vita & honest. clerico. lib. 3. tit. Si quidem clericus inueniri possit: c. propositus, de Filiis Presb. can. illud, 15. vbi & ratio, 7. q. 1. Quod si nullus adsit clericus, tunc cum celebrare decreuerit, poterit cum*

laico;

- laico; vel, ut loquitur Ioannes Andreas, A cum seruitore. in *Glos. in Clement. ne in Agro Dominico*, §. ad hac, ad verbum, seruitutis, de *Statu Monach.* & c. *proposuit, de Filiis Presbyt.* Attamen laicus qui inuabit celebrantem, debet cauere ne sacra vasa, aut ornamenta, tangat, ut dicemus mox.
- d *Ca. 1. de vita & honesta. clerico.* Ut autem hac facilius intelligantur, obseruare oportet; laicos seorsum esse debere a clericis in Ecclesia, ut possint clerici liberius, & sine impedimento officia peragere; quod & in primitiua Ecclesia decretum fuisse testatur Clemens Roma. cuius verba in c. *sacerdotum*, 30. de *Consecra. distinct.* 2. Id ipsum, & in Synodo Eugeni, 2. & in Synodo Leonis, 4. c. 33. & in 7. lib. *capitulariorum* Caroli Magni, *capitulari* 278. & in 6. Synodo, c. 69. In Concilio Turonico, 2. c. 4. Ansel. *libr.* 5. c. 78. atque in capitulis Martini Concilii Bacharensis, c. 45. cuius verbū, in ca. 3. non liceat, 93. *dist. scriptum est*: non liceat in pulpito psallere aut legere, nisi qui ab episcopo lectores sint ordinati, ubi *Glossa* argumentum esse ait pro laicis, qui non cantant in pulpito, sed alibi in Ecclesia; & cum officiendo non possit populus dicere Amen, tamen non officiendo potest. in ca. *sedulo*, 12. *inuncta* *Glos. in verbum, Amen*, 38. *dist.* Refert & D ibi *Glossa* ad verbum, dicat, Presbyterum cum populo tantum, posse officiare; quam tamen sententiam videtur improbare. Prohibitum, & fuit in Concilio Agathensi, c. 66. & in c. 30. non oportet, 23. *dist.* non sacros ministros licentiam habere ingrediendi Sacrarū, quod Græci vocant *Diaconium*, aut contingendi vasa Dominica. Idem statutum, in c. in *Sancta*, 41. de *consecra. distinct.* 1. Accedere & ad sanctum altare laicis prohibuit Concilium in Trullo, c. 69. Prohibetur, & in c. *vestimenta*, 42. de *Consecr. dist.* 1. ne vestimenta Ecclesiastica & sacrata, quibus Domino ministratur, ab aliis contingantur aut feran-
- tur, quam a Sacratu hominibus, ne vltio qua Balthasarem regem percussit, Daniel. 5. eosdem percutiat. Et quo tempore etiam Monachi non erant clerici, prohibuit Synodus in Trullo, c. 33. Monachum, qui nō accepisset Characterem, ad altare accedere. similiter & Synodus Laodicensis, c. 15. & 21. & in Synodo Nicena. 2. c. 14. Quod intelligendum, si cum manus impositione non fuisset factus lector: ad altare autem, pro accendendis cereis vel luminibus, non prohiberetur sine ministerio accedere.
- e Sic statutum in Concilio Moguntinensi, & in c. 1. §. *fin. de Cohabitat. cleri.* & *mulier. lib.* 3. *tit.* 2. & *ca. 1. de vita & honesta. clericor.* Quia nec mulieres possunt ad vllum ordinem Ecclesiasticum vocari, nec ad ipsum quidem clericatum, ut ait Diuus Thomas in 4. *sententia. distinctio.* 25. q. 2. *arti.* 1. & 2. & statuitur apud Clementem *lib.* 8. *constitutio. Apostolicarum ca.* 3. virgo non ordinatur, mandatum enim Domini non habemus. Hincq, reprobatur & merito opinio Capharnaitarū, dicentū, mulieres ad sacros ordines Ecclesia promoueri vel ordinari posse. Reprobatur & eodem modo sententia *Glossa*, in c. 23. *Diaconissam*, 27. q. 1. dum ait: Monialem si ordinaretur, recipere Characterem. nā id iure reprobatur. quamquam admittatur, monialem posse benedici, & ordinari ad aliquod ministerium in Ecclesia, monialium causa, non autem ad ministerium altaris vel officii diuini. Prohibitum, & in canonibus Apostolicis apud Clementem Romanum, c. 6. & 9. mulieribus, ne in Ecclesia doceant, ne baptizent, aut loquantur: quod & prohibuit Diu. Paulus, 1. ad *Corinthios*, ca. 14. Ita etiam natura & decoro conueniens fuit; ne qui sacris intendunt, earum presentia transferentes animum a Dei seruitio in illas, concupiscentia illicita tangantur. Congruuit quod tradit Cyrillus Hierosolymitanus Patriarcha in *Procatachesi*: In Archa Noe (inquit) quæ erat vna, erant Noe & filii eius cum vxoribus,

hoc conclusam Ecclesiam significat, & A
nos omnes intus. Hæc tamen separen-
tur, ut sint cū viri viri & mulieres cum
mulieribus, ne studium salutis, sit perdi-
tionis. Nam ut Virgilius ait, 3. *Georgico-
rum*: Carpit enim vires paulatim, vritq;
videndo, Fœmina, & Propertius lib. 3.
Elegia.
Qui videt, is peccat, qui nō te viderit ergo
Non cupiet, fati crimina lumen habet.
Obiectum mouet potentiam. Viditamen B
aliquando in monialium quarundam cœ-
nobio, puellas ex more, & ipsas moniales sa-
cerdoti Missam agenti iuxta altare inser-
uire, & aquam aliamq; ei ministrare ne-
cessaria, in modum clerici: quem morem
potius dicere possumus corruptelam, & de-
linquendi occasionem, prætextu religionis,
saltem cogitandi malum; bonum quam-
uis castumve, & irreprehensibilem dede-
ris sacerdotem celebrantem; quamuis, & C
una dicas castissimam monialem sacerdoti
in altari seruientem: proximitas namque
illa sexus, maxime ex innato fomute, & in-
fidis diaboli, potest addere virus puritati.
Quod ita vere dixit quidam senex præpo-
situs suis Monachis, de sua castitate fiden-
tibus, & ideo consortium mulierum auer-
santibus, ut eiusdem nature & ab illis na-
ti. Filioli (inquit) sal ex aqua est, & si ap-
propinquauerit aquæ statim soluitur & D
deficit. Et Monachus simul ex muliere
est: itaque si appropinquet mulieri, sol-
uitur & ipse, ac in id desinit ut Mona-
chus non sit, ut refert Ioannes Moschus
in libro qui inscribitur præatum spirituale, c.
217. Docet & Basilus Magnus, sermone
de vera virginitate, congressum viri ad
mulierem latenter incitare concupiscen-
tiam corporum, & si anima imperet, &
ideo declinandum virginibus. Prohibitum E
& est in Concilio Romano sub Innocentio
3. cap. 27. ne Sanctimoniales una cum ca-
nonicis vel Monachis conueniant, in Ec-
clesia, in choro ad psallendum: relatum in
ca. perniciosam, 2. §. fin. q. 2. Ea que ratio-
ne prohibitum est, duplicia esse monaste-

ria, in quibus habitarent sub eodem tectō
vel monasterio Monachi, & Monasteria
seu moniales, in Nicena Synodo 2. cap. 20.
& in Nouella 123. de Sanctissimis Episco-
pis, ca. 36. §. in omnibus autem monasteri-
is, & in l. Græca. nunc inserta Codici Iu-
stiniano, in l. Sanctissimarum, 44. de E-
piscop. & cleric. C. & in Nouella, 133.
quomodo oporteat Episcopos viuere, c. 3.
seu §. non ingredientur. Imo prohibitum
est, ne ex veste alicuius mulieris fiat casu-
sula, vel alius ornatus Ecclesie. nam cum
improbiorum contactu pompaque secularis
luxuria polluuntur, ad officia sacri mini-
sterii videntur indigna, can. ad nuptia-
rum 43. iuncta Glossa, de Consec. dist. 1. ex
Concilio Aruernensi, c. 8. refert & Bure-
hard. lib. 3. Decretal. c. 108. Neque super-
rioribus repugnare videtur, quod aliquā-
do in utroque iure inueniantur fuisse in
Ecclesia Presbyteræ, & diaconissæ mulie-
res. ut de Presbyteris, in ca. 18. Presbyter
32. dist. de Diaconissis in Authentica Dia-
conissam, de Episcop. & cleric. in Nouella
123. de Sanctiss. Episcop. ca. 30. seu §.
Diaconissam, & alibi. nam ista nomina,
habent officia alia, quam accommodari
possint ordinationi Ecclesiastica, & mini-
sterio diuinorum. Quod sufficere admo-
nisset ex Concilio Laodicensi, in cap. 11.
vbi sic explicatur. Mulieres (inquit)
quæ apud Græcos Presbyteræ appel-
lantur, apud nos viduæ, seniores, vniui-
ræ & matricuriæ nominantur, in Eccle-
sia tanquam ordinatæ constitui non de-
bent. Videndus Balsamon ad eum locum.
Erant & Diaconissæ constitutæ in Eccle-
sia, ut curam gererent fœminarum in Ec-
clesia, ut ibi suo loco & honeste, vig. opor-
tet essent. ut de officio earum plene Clemens
Romanus, lib. 2. constituti. Apostolica c.
61. erant & illa alia quam moniales, certo
tamen numero Ecclesiis assignatæ, seruiti
causa seu officii, quæ si deliquissent, pena
nomine in monasterium denudebantur.
cap. 30. seu §. Diaconissam, Nouella 123.
de sanctiss. Episc.

f *Ca. 25. Sacratas, 23. dist. & apud Diuum A*
Clementem lib. 8. constitutio. Apostolica.
c. 34. Diaconissa non benedicit, sed nec ali-
quid ex his, quæ faciunt Presbyteri vel Dia-
coni, ipsa exercet; sed tantum in portis ob-
seruat introitum foeminarum, & dum mu-
lieres baptizantur ob honorem & pudici-
tiæ sexus cum Presbyteris mulieribus adest.

CAPVT V.

Missas qui non possunt dicere.

Missas celebrare nequeunt, in primis
 qui non sunt Presbyteri: *a* neque om-
 nes qui sunt, semper dicere possunt, ve-
 luti peregrinus, aliunde veniens sine literis
 commendatitiis, quibus appareat eum esse
 Presbyterum, vel si aliunde non appareat
 Presbyterum esse: si tamen talis voluerit
 secreto non palam, ex deuotione celebra-
 re, poterit sustineri, *b* item Presbyteri de-
 positi, excommunicati, interditi, suspensi **C**
 celebrare non debent: & si fecerint, pec-
 cant, & puniuntur, *c* veruntamen si depo-
 siti etiam & degradati celebrent & conse-
 crant contra prohibitionem, conficiunt
 Sacrosanctum Domini corpus & sangui-
 nem: *d* & Sacramenta per illos collata,
 quamquam illi grauissime ob indignita-
 tem suam peccent, tamen efficacia sunt.
e Id ipsum, & de publicis concubinariis
 rescriptum: quorum officia quandiu in **D**
 Ecclesia tolerantur, non sunt contemnen-
 da, & condemnati nihilominus consecrât;
 sed quantum ad detestationem criminis
 notorii, non sine graui peccato consecrât.
f Non celebrat etiam Presbyter, cui duo
 digiti cum medietate palmæ manus, ab-
 scissi sunt; quia non secure, propter debili-
 tatem; nec sine scandalo, propter defor-
 mitatem membri, id facere potest. *g* Quæ-
 admodum & propter scandalum a cele-
 bratione remouetur, leprosus: *h* & pro-
 pter impuritatem, sacerdos qui concubu-
 erit cum muliere, donec se purgauerit; *i* vt
 & Hæreticus, *k* Simoniacus, *l* qui ieiunus
 non est, aut qui etiam aliquid mendicatum
 gustauerit. *m* Annotabimus autem, quod

A Presbyter, qui in mortali peccato se sit se
 esse constitutum, & tamen non potest
 propter aliquam necessitatem, solemniam
 Missarum intermittere, si propter sceleris
 sui conscientiam dubitet consecrare &
 non consecret, sed fingat se consecrare,
 grauius peccat, quam consecrando in-
 digne. *n.*

SCHOLIA.

- a** *Supra id dictum, & probatur ex c. 1. & 2.*
de Cleri. non ordinato ministran. ca. 1. &
fin. de Conse. dist. 1. cap. 1. §. vna vero, de
Summa Trinitate.
- b** *Ca. fraternitatis, 3. de Cleri. peregrin. lib.*
1. titu. 22.
- c** *In ca. 1. & quinque sequentibus, & penul.*
de Cleric. excommunic. ministran. lib. 5.
titu. 28.
- d** *Gloss. 1. inc. 2. de Cleri. excommun. mini-*
stran. quia per depositionem, vel degrada-
tionem, ordinem non admittunt; sed probi-
bita videtur illis in perpetuum ordinis ex-
secutio. c. eos qui. 20. q. 3. ca. quod quidam,
1. q. 1. c. ostenditur, de Consec. dist. 4. c. lici-
te, 22. q. 7. Et sic etiam Sacrosanctum cor-
pus sacerdos depositus conficit, vt Hæreti-
cus, si in forma & intentione consecrandi
quæ est in Ecclesia, consecrat. dist. c. quod
quidam, & can. neque, 1. q. 1. nec potest et-
iam Papa post Characterem impressum,
ordinis auferre virtutem. Quæ sententia
verior habetur, reiecta contraria, quam
& omnes Theologi approbant lib. 4. sen-
tentiarum distinet. 13. D. Thomas, 3. par-
te quest. 82. articulo 8.
- e** *Ca. fin. 15. quest. fina. ca. fin. & ibi viden-*
da Glossa de Clerico excommun. ministran.
- f** *Vide ca. vestris, 7. & ca. fin. de Cohabitat.*
Cleric. & mulier. lib. 3. titu. 2. Concilium
Lateranens. sub Alexand. 3. parte 50. cap.
38. can. nullus, ean. prater hæc, 32. distin.
& quæ de his tradit Nauarrus in Manua-
li confessoriorum, c. 25. facit, ca. fin. de
temporib. ordinatio. lib. 1. tit. 11. Vt autem
scias quomodo suspendantur, & ministræt
post lapsum sacerdotes, vide totam 50. di-
stinctionem.

- g Cap. 2. de Clerico agrot. lib. tertio titulo 6. A
 h Cap. 3. & 4. eodem titulo, de Clerico agro.
 i Nam eo tempore quo quis dormiuit cum muliere, etiam cum uxore legitima, debet abstinere a sumptione Sacrosancti Domini corporis, per septem prima capita, 31. quest. 4. Id ipsum decretum ob pollutionem nocturnam, ex consensu animi, & culpa accidentem, tota sexta distinctione.
 k Vide de istis Hereticis & Simoniacis & Schismaticis in dict. c. tractantibus sacra B
 mysteria, & de efficacia eorum, in ca. fertur, cum pluribus sequentibus, 1. questione 1. ubi distinctiones adhibentur.
 l Ca. tanta, 7. §. item omnis, ca. quoties, §. de Simonia.
 m Ca. nihil, 16. vers. nullus, 7. quest. 1. ca. liquido, §. 4. de Consecrat. dist. 2. cap. si confiterit, 12. de Accusatio. sicq. nec aquam consecraturus, calidam potest ante sumere. c. ex parte, de Celebra. Missar. facit, ca. Sacramenta, cum sequentibus. & c. tribus, de Consecratione distinctione 2. Notanda autem Glossa in dicto ca. Sacramenta, dum ait, textum abrogatū in eo, quod permittebat in cœna Domini, &c. Neque etiam medicina causa quippiam præsumere licet, neque rursus, qui duas Missas dicitur est ex permissione, post sumptionem corporis & sanguinis in prima debet bibere vinum, quod super infunditur eius digitis post receptionem: quia inde solueretur ieiunium, quod tamen non soluitur per sumptionem sanguinis, & corporis Domini; ita soluto ieiunio non potest secundam Missam celebrare, & in ea communicare. ca. ex parte, §. de Celebr. Missa. ubi tamen notat Glossa final. approbata, contra errorem Hugonis, quod si sacerdos post cibum vel potum acceptum conficeret vel consecraret, male faceret: nihilominus tamen, quod vere consecret. in xta ca. liquido, de Consecratione distinctione 2.
 n Ca. de Homine, 7. & ibi ratio, de Celebrat. Missa. vide Diuum Thomam par-
- te, 3. quest. 7. artic. tertio, & quest. 80. articulo 5.

CAPVT VI.

- 1 Quadam obseruanda in Missa in preparatione.
- 2 In loco.
- 3 In vasis, Calicibus, & linteis.
- 4 In tempore celebrandi.
- 5 Et quoties.
- 6 Gratis dicantur.
- 7 Missæ, Episcopi Missa.
- 8 Audienda in Parochia.
- 9 Ex integro.

Missam dicitur, quia Sacrosancti Domini corpus, & sanguinem consecraturus & sumpturus est, a prius debet peccata sua confiteri: b & animam ab iis purgare, & se præparare. c Nō debet ad altare velato capite, aut cum baculo venire. d In dicendo debet ordinem Ecclesiæ Metropolitanæ seruare, e adhibito igne, & aqua, f & in locis tantum ab Episcopo consecratis, vel in aliis ex eius permissione, excepta causa necessitatis celebrare, g vel in altari viatico seu portatili, h nec in oratorii priuatis. i Episcopus etiam non dicit Missam in monasterio sibi non subiecto sine fratrum consensu. k Neq; sacerdos simplex Missam faciet in eo altari, in quo Episcopus eo die fecit, l neque vllus sacerdos in eo loco, in quo paganus sepultus sit: m non in Ecclesia polluta ante eius reconciliationem: n non in locis interdictis, o non super monumenta mortuorum. p. Sed neque Presbyteri consecrare debent sanguinem Domini in ligneis, q vasculis seu calicibus, & patinis, aut in vitreis, aut cereis, aut auricalchi; sed in aureis, argenteis aut stanneis, r non consecrabunt item super sericeo panno aut tincto, sed super lineo ab Episcopo consecrato. s.

Celebrabitur, & Missa in prima parte diei, t excepta vigilia Natalis Domini, in qua & nocte Missæ celebrantur. v.

Sufficit

Sufficit autem sacerdoti, si vnam in die A dicat: quidam tamen pro defunctis vnam, aliam de die dicunt: x & in festo Natalis Domini tres: y & propter penuriam seu defectum Presbyterorum duas in duabus Ecclesiis, & interdum & duas in Ecclesia vna, propter rationabilem aliam necessitatem. aa

6 Missæ gratis † dici debent, bb in Missa Dominicali Parochiæ denuntiandæ festiuitates hebdomadæ, inter solemnia vide- licet Missarum. cc

7 Episcopus dum Missam agit † in solemnioribus diebus, septem aut quinque, aut tres Diaconos adstantes habere debet. dd

8 Oratur ibi † pro viuus & defunctis, ee Dominicis & festiuis diebus saltem, quilibet debet Missas audire in propria Parochia, alioquin si contemnens in alia inueniatur, ex contemptu propriæ, reici potest. ff

9 Missam autem † secularibus etiam audire ex integro præcipitur, donec finita sit, gg benedictio fuerit data; hh excommunicati tamen, & interdicti, ad diuina officia non sunt admittendi. ii

S C H O L I A.

a Toties enim sacerdos corpus domini sumere debet, quoties immolat & consecrat, et si bis D velt ex necessitate, vel alio modo permisso, Missas dicat, toties debet corpus Domini consecrare & sumere, ca. relatum est nobis, 1. de consecrat. distinct. 2. Ex concilio Toletano 12. cap. 1. nec debet corpus sine sanguine sumere: ca. comperimus 12. de consecrat. dist. 2.

b ca. quotidie 13. de consecrat. dist. 2. Quare reprehendendum, quod alicubi hanc salutem E formam omittunt, si possint habere confessorem, viderint autem num de iustitia sua nimium sidentes, incidant in presumptione Pharisæicam: cum vel septies in die possit peccare iustus.

c Iuxta Diuum Paulum 1. ad Corinth. 11.

Probet se ipsum homo, & sic de pane hoc edat, &c.

d ca. nullus episcopus 50. de consecrat. distin. 2. vbi errari. Et Glo. notat ad verba, cum baculo, ideo neminem promouendum esse ad presbyterarum, qui sine baculo non possit sustentare in altari, vt & dictum in can. si quis ex infirmitate 55. distinct. Et rursum glossa ad dictum ca. nullus, ad verbum, præsumat, Episcopum, dum predicat nihilominus habere debere Mytram & baculū, quod tunc alleget causam Dei tanquam pastor. argum. canonis disciplina 45. distin.

e ca. Institutio 31. de consecrat. distin. 2. ca. penult. & si. dist. 12.

f cap. fin. de celebratio. Missar.

g c. 1. in prin. & si enim. ca. sicut non alii, & can. Missarum 12. can. hic eorum 14. & can. nullus presbyter, de consecratione distinct. 2.

h Licet enim, & pro Ecclesia consecrata habetur, vbi illud portatile ponitur ad illum effectum celebrandi in necessitate missam, in ca. fin. de Priuileg. in Sex.

i Non licet celebrare in oratoriis priuatis, maxime non consecratis, & nisi ex necessitate, vel ex dispensatione Episcopi in sua diocesi, & cum distinctione, can. si quis etiam de consecratione distinctione prima, ca. sicut non alii, eodem, de consecratione distinctione prim. cum similibus. Iure ciuili oratoria etiam priuata permittuntur, verum ἱερά μυστήρια, sacra mysteria agere non permittitur, Nouella 58. vt in priuatis domibus sacra mysteria non fiant, & in ca. si quis, in sua domo. ca. 8. Nouella 131. de Ecclesiasticis titulis, sancitur cum pœna, nequis in proastis, vel domibus, vel fundis, vel priuatis locis, sacra mysteria facere. ἱερά μυστήρια ἐν δὲ οἰκίαις. peragant. Atque etiam olim cum, qui sine consensu Episcopi, in priuata domo vel passione sacrificasset, canones notabant: vt παρασκήναι, vt notat Balsamon, ad ca. 31. Synodi sexta in Trullo. Posteatamen Leo Impera-

- ter in *Novella quarta*, ut non modo vniuersalis Ecclesiæ sacerdotes, &c. permittit sacerdotibus in priuatis domibus, *in q̄d̄ xaj̄ μωσaj̄ ωρj̄ ᾱν̄*, sacrificare, & sacerdotii que sint exercere.
- k ca. *Abbas in monasterio*, secundo, can. luminoso, sexto, & penult. 18. quæstione secunda. quemadmodum in Ecclesiis constructis ab exentis in locis nō exentis non potest celebrari sine consensu & licentia Episcopi, capit. auctoritate, de Priuilegiis in Sexto.
- l capit. final. de consecratione distinctione secunda.
- m Dicto capit. fin. de consecratione distinctione. 2.
- n can. 16. qui 18. de Sententia excommunicationis in Sexto.
- o Clement. prima, de sentent. excommunicationis, dict. cap. is qui, vers. his vero.
- p cap. non oportet 29. de consecratio. distinctione. 2.
- q Probationes & rationes, in ca. vasa 44. de consecrat. dist. 2. ex Concilio Tributensi. ca. 18. c. fin. de celeb. Miss.
- r ca. ut Calix 45. de consecrat. distinct. 2. ex Concilio Rhemenfi, capit. sexto, & ibi rationes.
- s ca. consulto 45. de consecrat. distinct. 2. & ibi ratio, vocant hunc pannum corporalis.
- t ca. necesse est, 51. de consecrat. dist. 1. prima pars & potior est sex primarum horarum vsque ad meridiem, l. more Romano octaua, de Feriis in Pandectis. Publica missarum solemnia, hora tertia, hoc est nona ante meridiem nostro more, fieri debent, can. & hora tendendum, de consecratione distinct. 1.
- v ca. nocte Sancta, 48. de consecrat. distinct. 1. ubi ratio.
- x can. sufficit, 53. de consecratione distinctione. 3.
- y ca. consulisti 3. ca. ex parte 5. & ca. referente 12. de celo. Miss. & dict. cap. nocte sancta, de consec. dist. 1.
- z Dicto cap. consulisti, ibi: Nisi causa necessitatis. debet autem in singulis Dominicum corpus Sacrosanctum sumere, cap. relatum 11. de consec. dist. 2.
- aa Gloss. in dict. cap. consulisti.
- bb Qui ea pactione & intentione Missam tantum dicit, ut aliquid temporale accipiat: simoniam committit eius existens intentionis, ut pretio vendat, quia aliquid reciperet pro spiritualibus, ea intentione Simonia est, ca. indices. 1. quæst. 1. cum similibus. Nihilominus tamē verum est, Presbyterum posse sine Simonia pro Missis celebrandis, & aliis spiritualibus, aliquid licite recipere, nō quidem pro spiritualibus, que estimari nequeunt, sed pro labore, & seruitio impenso, & si non sit ex officio obligatus, ut Curio, qui pro officio tenetur Parochianis gratis ob decimas Missas statas dicere, c. vendentes. 1. que. 3. maxime si qui accipit ob Missas, non habeat, unde viuere possit: cum nemo teneatur laborare suis stipendiis, & ex altari viuere debeat, cui inseruit, ca. cum secundum, cum similibus, ibi notatis, de Preb.
- cc In princip. de consecratione distinctione tertia.
- dd ca. Episcopus Deo 59. & seq. de consecra. distinct. 1.
- ee ca. vsus preterea 72. de consecratio. distinct. 1.
- ff capit. 2. de Paroch. & Parochia. libr. 3. titul. 9.
- gg cap. Missas 64. de consecratione distinctione 1.
- hh ca. omnes fideles 62. & cap. cum ad celebrandas 65. de consec. dist. 1. ex Concilio Aurelianensi. 1. c. 28.
- ii c. in Lateranensi 31. vers. nec excommunicatos, de preb. ca. cum & plantaret 3. excommunicatos, de Priuileg. c. is qui 18. de sentent. excommun. in Sexto. & in constitutio. Apostolicis. D. Clemens. libr. 2. ca. 6. & lib. 8. cap. 15. Caterum, aliquando in Concilio Carthagenensi 4. c. 84. & in cap. Episcopus nullum 67. de consec. dist. 1. fuit ita cautum. Episcopus nullum prohibeat

hibeat ingredi Ecclesiã, & audire verbum Dei, siue gentile, siue Hæreticum, siue Iudæum, vsque ad Missam Catechumenorum. Quod fuit antiquarum maxime dum de sacris mysteriis peragendis tempus adest. Eaque ratione, & priscis temporibus, vt in templo Iudaorum, erant ianitores, sic in Ecclesia ostiarii constituti, qui fideles admittant, infideles autem, & excommunicatos reiciant. ca. clericos, in fine. 21. dist. ca. per lectis 25. dist. Quare, & in c. eos quos 118. de consecra. dist. 4. Felix Papa 3. vt etiam habetur in eius epistol. 1. ca. 2. statuit Presbyteros, Diaconos vel Episcopos, sponte vel coacte ab hæreticis rebaptizatos, omnino interesse non debere orationis fidelium, vel Catechumenorum, etiam si respiciant: quamuis Glossa, ad di. ca. Episcopus nullum, addat exceptionem, nisi esset aliqua spes conuersionis infidelium, tuncque putat admittendos, per ca. Iudæi, de consecr. dist. 4. Exstat singularis constitutio Clementis 5. in Concilio Viennensi, lata in Clem. 2. de senten. excommun. contra dominos temporales, qui terris eorum Ecclesiastico supposito interdicto, in capellis suis, & aliis insignium locorum Ecclesiis, Missas & alia diuina officia faciunt solemniter & publice celebrari, ad officia celebranda nunc hos, nunc illos vocantes, & his non contenti excessibus, non solum per campanarum pulsationem, sed voce præconia etiam populos interdictos, vt interdicti non obstante sententia, veniant, ad audiendas Missas huiusmodi, vocant, & impediunt, ne de Ecclesia excommunicati tempore Missarum expellantur. Atque ideo ibidem excommunicationis sententia in eos constituitur, a qua non possint ab alio, quam summo Pontifice absolui, colliguntur, que ex illo contextu, iuncta Glossa, ad verbum, inexplera, debere Presbyterum Missam celebrantem eam incompletam relinquere, si noluerit exire excommunicatus, qui tunc aderit, nisi iam incepisset dicere canonem Missæ. Quod tamen de publice,

Et nominatim excommunicato, intelligendum est. Occultum enim excommunicatum, non vitamus in publico. cap. 2. sub. 6. quest. 2. c. cum non ab homine, de senten. excommun. de quo & plene Felinus ad c. Rodolphus. num. 39. de rescript.

CAPVT VII.

De quibusdam effectibus Missæ.

Cum iam dictum sit † in titulo de Eucharistia, a de vi & efficacia istius Sacramenti Missæ, non vtetur repetitio: addemus tantum, quod quando sacrificium altaris, aut elemosinæ, pro baptizatis omnibus offeruntur, sunt pro valde bonis gratiarum actiones: pro non valde malis propitiationes, pro valde malis, etsi nulla sunt adiumenta mortuorum, tamen viuorum consolationes sunt. Quibus autem profunt, aut ad hoc profunt, vt sit plena remissio, aut certe, vt tolerabilior sit ipsa damnatio, b finis semper istius Sacramenti, salus est animarum. Quocirca Concilium Toletanum, exilii erga stulo plectit eos, qui interno liuore permoti ad perniciem suorum inimicorum, altaria sacris vestibus exuunt, aut veste lugubri accingunt, vel consueta luminariorum obsequia Ecclesiis subtrahunt, vel Missam pro requie defunctorum promulgatam, pro viuis celebrant hominibus, non ob aliud, quam vt ii, pro quibus ipsi offerunt sacrificium, ipsius Sacrosancti libaminis interuentu, mortis incurrant periculum. c

SCHOLI A.

- a *Supra hoc libro tit. c. 9.*
 b *ca. tempus 23. §. cum sacrificia 13. quest. 2. ex dno Augustino in Enchirid. capit. 109. & 110. vide sanctum Thomam in 4. sententiarum, dist. 45. q. 2. artic. 2.*
 c *In Concilio Toletano 13. cap. 7. & in Concilio Toletano 17. capit. 51. & in cano. Episcopi 12. §. final. & capit. quicumque 13. 36. quest. 5.*

DE PRÆDICATIONE
verbi Dei.

TITVLVS XXII.

CAP. I.

Continuatio & prædicatio quid.

INter res spirituales necessarias Ecclesiæ
Prædicatio est: quæ nihil aliud, quam
annuntiatio verbi Dei, & voluntatis eius.
a

SCHOLIA.

a *ca. in interrog. causa 1. q. 1.*

CAPVT II.

De duabus speciebus prædicationis.

PRædicator ¶ bonus vel malus inueni-
tur. Oportet vero, bonum & eum, qui
docet & instituit rudes animas, talem esse,
vt pro ingenio discipulorum possit semeci-
psum temporare, esse item irreprehensi-
bilem, maturum, pauidum, a potentem in
opere & sermone, b electum seu miillum, c
scientem scripturas sacras & canones. d

SCHOLIA.

a *cap. 12. oportet. 8. questio. 1. & in epistola
Dni Clementis ad Iacobum. ca. si rector,
43. distinct. de Officio prædicationis, vide
multa vtilia, in Concilio Tridentino, ses-
sione quinta, de Reformat. ca. 2. & sessione
21. de Reformatione c. 4.*

b *ca. inter cetera, 15. de offic. iudic. ordinat.
libr. 1. tit. 31.*

c *cap. fin. §. fin. de offic. iudic. delegat. libr. 1.
tit. 29. inter artifices longa est, & magna
differentia, &c. l. inter artifices, de Solutio.
Pand. & personalia nō mutant personam,
leg. quia tale. solut. matrim.*

d *cap. ignorantia, in 1. 38. dist. facit, ca. quid
est hoc, 17. dist. 50.*

CAPVT. III.

Quid prædicandum in Ecclesia.

Verbum itaque Dei erit ¶ prædican-
dum in Ecclesia, & quæ a Deo ipsi
prædicatores didicerunt per sacras literas,
non ex proprio sensu: a non admiscenda
profana, quæ non ædificant: b annuncian-
dæ virtutes & vitia: illarū præmia, horum
pœnæ. c Qui indulgentiarū ratione quæ-
stiones sunt elemosinarum, nihil ultra cō-
tenta in literis populo proponere debēt. d
Admonendus, & populus, vt decimas &
alia iura Ecclesiastica fideliter exsoluat, vt
operas sibi inuicem exhibeat. f

SCHOLIA.

a *canone finali, in 36. dist.*

b *ca. quinto, cum multa, 86. dist. iunge, ca. 1.
2. & ca. 7. legens, 37. dist.*

c *cap. exiit. §. ne quicquam, de verborum si-
gnific. in Sex.*

d *cap. cum ex eo, 14. de pœnitent. & remiss.
libr. 5. tit. 38. Fuerunt, & postea aboliti
prædicatores quæstuarii, in cap. 4. de Pœ-
nitent. & remissio, in Sex. & in Concilio
Tridentino, sessio. quinta, de Reformatio,
cap. secundo. §. fin. & sessio. 21. de Refor-
matio. cap. 9.*

e *cap. 1. de Decimis in Sexto. Clementi. cu-
pientes. 3. §. illos etiam, de Pœnis.*

f *ca. te quidem. §. fin. & cap. sequen. 11. qua-
stio. 1.*

CAP. IIII.

Quibus liceat prædicare in Ecclesia.

Officium prædicandi ¶ verbum Dei pri-
uilegiatum est, a & munus proprium
Episcopi, b aliis prohibitum sub pœna ex-
communicationis, nisi a summo Pontifi-
ce, vel loci Episcopo, licentia detur. c Pro-
hibitū & Monachis, d nisi sufficientes fue-
rint approbati, vt & clericis & Presbyte-
ris: e requisita etiam & habita prælatorum
suorum licentia. f Non potest, quis etiam
idoneus prædicare in alterius parochia, si-
ne eius curionis vel Episcopi licentia. g
Quamuis etiam detur potestas prædican-
di Monachis mendicantibus, & aliis in
propriis monasteriis, & alibi; tamen illis
non

non licet prædicare in illa hora, qua loco- A
rum prælati, cuiusmodi sunt curiones, præ-
dicabunt, vel coram se facient prædicare,
nisi in contrarium licentiam habeant. *b*
Prohibitum & est prædicare laicis, cuius-
cumq; sint scientiæ, vel auctoritatis, cum
proprius ordo doctorum sit in Ecclesia
Dei: i multo magis prohibitum mulie-
ribus.

SCHOLIA.

- a *ca. quod Dei timorem* 5. *de Stat. monach.*
b *ca. inter cetera* 11. *de Offic. ordinat. lib. 1.*
tit. 31.
c *ca. excommunicauimus* 13. §. *quia vero,*
de senten. excommun. lib. 5. tit. 7. cap. cum
ex iniuncto 12. *de Heretic. quomodo e-*
nim prædicabunt, inquit Apostolus, nisi
mittantur, 2. ad Timoth. 3 ad Romanos
10. in Concilio Tridentino, sessio 5. de Re-
formatione. cap. 1. & sessione 24. de Refor-
matione. c. 4. Misit ita Dominus discipu-
los, Euntes, prædicate Euangelium vni-
uersæ creaturæ, &c. D. Matthæi, cap. fin.
cap. in nono 21. distinct. Quare & Esaias
dicebat ad Deum: Ecce ego, mitte me,
Esaiæ 6. & in cap. 9. in scripturis, 8. qua. 1.
Elegit ipse Christus 12. Apostolos, & 72.
discipulos. diui Matthæi, capit. 9. Luca
10. Quia autem Episcopi qui successerunt
in locum Apostolorum, non possunt, per se
D semper ubique in sua diocesi munus hoc
prædicandi exercere, alius probatis deman-
dant. ca. inter cetera 15. *de offic. iud. ord.*
capit. 9. ad iudicimus 16. *questio. 1. quia mo-*
nachus, non docentis sed plangentis habet
officium, can. monachus nō 4. & seqq. 16.
quest. 1.
e *capit. doctos* 2. *q. 1. can. quod Dei timorem*
5. de Statu Monach. lib. 3. tit. 35. Sic inter-
dictum est mendicantibus Monachis præ-
dicandi extraneis officium, & audiendi
confessiones, in ca. unico. §. confirmatos de
religios. domibus in Sexto. nisi cum licentia
habita a rectore Ecclesie, ut & ibi Glossa
notat, & docetur in ca. cum ex iniuncto,

de Heretic. in Concilio Tridentino, sessio-
ne 5. de Reformatione capit. 2. & sessione
24. de Reformatione cap. 4. in capit. exiit,
qui seminat. §. verum, quia expresse, de
verbor. signifi. in Sexto. & in cap. 1. §. ideo-
que, de Privilegiis, in Extrauag. commu.
f *ca. quam sit laudabile* 10. *de Iude. libr. 5.*
titul. 6. *Impetrant illam licentiam mendi-*
cantes a superioribus, quos dicunt ministros
& definitores, in capitulis, c. exiit 7. §. ve-
rum quia, de verb. signifi. in Sexto.

- g *Cle. dudum* 2. *de sepul. ca. cum ex iniuncto*
de heretic.
h *Dicta Clementina dudum, de Sepulchris.*
i *Dicto cap. cum ex iniuncto* 12. *de heretic.*
ca. sicut in vno 14. *eod. tit. ubi alia ratio-*
nes adductæ, & in Concilio Carthaginensi,
4. cap. 98. & ca. mulier 29. §. *laicus* 23. *di-*
stinctio. Laicus (inquit) præsentib. cle-
ricis, nisi ipsis rogantibus docere non
audeat. iunge c. 19. ad iudicimus 16. *q. 1.*
k *Dicto c. mulier* 23. *distinct. mulier quam-*
uis docta & sancta viros in conuentu do-
cere non præsumat. can. mulierem, 3. quest.
5. ex diuo Augustino questione 15. *qua-*
stionum veteris Testamenti, & ca. mulier
20. de consecrat. distinct. 4. Melius in ca.
noua quadam 10. *de Pœni. & remiss. lib.*
5. tit. 38. facit. c. unicam. de relig. dom. lib.
3. extra. commun.

CAPVT. V.

Modus prædicandi.

PRædicatio Ecclesiastica, debet fieri se-
cundum morem Catholicorum, pa-
lam, intelligibiliter, cum discretionem, pure,
sine hæresi, simpliciter, sine scientiæ iacta-
tione, sine adulatione, & coniungendo vitæ
bonæ exemplum, cum confusio & igno-
minia sit, Iesum Crucifixum Magistrum
pauperem atque esurientem, fratris præ-
dicare corporibus: ieiuniorumq; doctri-
nam rubentes buccas tumentiaq; ora pro-
ferre. *b*

SCHOLIA.

- a *ca. fin. §. fin. 43. distinct.*

X

b *can. Ecclesia principes. 4. 35. distin. ex di-
uo Hieronym. ad cap. 2. Michea. 2.*

CAPVT VI.

- 1 *Qui debeant audire predicationes.*
2 *Cum excommunicatis sine peccato quan-
do communicetur.*

INter cetera, † quæ ad salutem pertinent
populi Christiani, pabulū est verbi Dei:
sicut enim corpus materiali, sic anima spi-
rituali cibo nutritur, nec ex solo pane vi-
uit homo, sed de omni verbo, quod procé-
dit de ore Dei. *a* Interesse itaque debent
Christiani concionibus sacris, & diligen-
ter verbum Dei accipere. Imo omnes ad
audiendam prædicationem verbi Dei ad-
mittendi, infideles, Hæretici, Iudæi, quia
forsan conuerti ad fidem eo modo pote-
runt. *c*

2 Neque excommunicati sint, † qui ex-
communicato in his, quæ pertinet ad ab-
solutionem vel salutem animæ, in locutio-
ne participant: *d* quocirca etiam ab excō-
municatis prædicatores possunt eleemo-
synas accipere, *e* & licet prædicare ea ra-
tione inter Iudæos & Paganos Euangeli-
cam veritatem, & pariter licet prædicato-
ribus Euangelizantibus edere ab iisdem
proposita, f. verbum Dei per se honoran-
dum & salubre, nec contemni ideo debet,
si aliquando prædicator aliquo crimine
laboret. *g*

SCHOLIA.

- a** *c. inter cetera 15. de offic. iudic. ordina. lib.
1. tit. 3. 1. diui Matthæi 4. Luca 4. Dent.
cap. 8.*
b *can. interrogo 94. 1. quæ. 1. ca. omnes fideles
62. de consecr. dist. 1.*
d *ca. cum voluntate 52. de senten. excommu-
can. cum excommunicato 11. quæstione
tertia.*
e *di. 10. ca. cum voluntate. §. predicatorum, de
sentent. excommunicationis.*
f *ca. quam sit laudabile 10. de Iudæis, libr.*

A 5. titul. sexto, ubi Glossa excipit, nisi qua
proponuntur eis, expresse fuerint idolis im-
molata.

g *cap. fin. §. fin. 83. distin. ubi ratio, & pro-
batio ex sacra pagina, super Cathedra
Moysis sederunt scribæ & Pharisei, &c.
Bene viuendo, & bene docendo, instruit
predicator, quomodo oporteat viuere: Be-
ne docendo, & male viuendo, Deum in-
struit, quomodo debeat eum condemnare:
capit. final. 40. distinctione.*

CAPVT VII.

Finis predicationis.

IN summa, quilibet Euangelicæ verita-
tis prædicator, ita debet in Ecclesia Dei
laborare, vt defuncto Fratri, id est, Christo,
suscitet semen, qui pro nobis mortuus est,
& quod suscitatum fuerit eius nomen ac-
cipiat. *a* Bona doctrina prædicantium apta
est lauare animas credentium a sordibus
peccatorū: *b* quamuis id semper non con-
sequatur. *c*

SCHOLIA.

- a** *cap. octauo olim, 8. quæstione prima, ex
diuo Augustino contra Faustum Ma-
nicæum, libr. 3. capit. 10. & hunc finem
proponere sibi debet predicator, laudem &
gloriam Dei, & lucrum annorum, in can-
reuertimini. 65. 16. q. 1.*
b *ca. fin. §. fin. 83. distinct.*
c *ca. inter cunctas, §. ideoque, de Præiudicio
in Extraneis communibus.*

DE OBLATIONIBVS
Ecclesiasticis.

TITVLVS XXIII.

- a** *Tractatur lib. 3. Decretalium titul. 30. in Sex-
to, libr. 3. tit. 13. in Clemen. libr. 3. tit. octauo. can-
qui sacerdotes 10. quæstione prima, ca. si quis ir-
scitur. §. hac nimirum, cum tribus sequentibus
13. quæst. secunda, eo pertinere potest titulus, de
elemosynis qui loquitur de mendicantibus va-
lidis. lib. 11. C. tit. 25.*

CAP.

CAP. I.

- 1 Cōtinuatio, & de oblatione in genere quid, & pro canone.
- 2 Pro auxilio charitativo.
- 3 Pro debito oblato.
- 4 Liberatorum Curia.
- 5 Pro Deo facta dedicatione.
- 6 Pro sacrificio.
- 7 Pro primitiis etiam decimis.

Explicatis rebus ꝑ spiritualibus iuris Ecclesiastici, de corporalibus & temporalibus eiusdem dicendum: & primum de oblationibus, quæ videtur primæ, quibus sacrificatum Deo est. *a*

2 Oblatio videtur in genere esse, ꝑ rei alicuius non petita spontanea largitio. *b* Illa autem fit, vel hominibus, vel Deo. Hominibus vel secularibus, vel Ecclesiasticis per modum auxilii, vel debiti sponte præstiti ante petitionem: vel ad petitionem quidē, sed sine coactione. Vnde canon oblationis, & oblatio pro genere tributi, quod olim fuit spontaneum in principio, postea autem transiit in necessitatem. *c*

3 Hinc & charitatiuū ꝑ dictum auxilium, quod debetur superioribus, vt Episcopis, secundum formam Lateranensis Concilii, si manifesta & rationalis causa extiterit. *d*

4 Sunt & oblationes, ꝑ quæ per debitores creditoribus fiunt, ad vitandas vsuras, vel vt moram committendam virent, *e* vel vt purgent commissam. *f* De quibus tamen hic non ageretur.

5 Non magis ꝑ quam de oblatione liberorum, quæ fit Curia. *g*

6 Deo fit oblatio, ꝑ cum ei, vel Ecclesiae eius, vel ob eius honorē, vel cultum, quippiam promittitur vel datur ex voto: *h* vel sine voto, ex præsentis concessione: quare hæc oblatio est, vel personarum Deo consecratarum: *k* vel rerum aliarum, tam corporalium, quam spiritualium veluti sacrificii laudis. *m*

7 In Ecclesia quoque, ꝑ sacrificiū corpo-

Aris Christi quotidie offertur, omnia oblatione gratius, & efficacius. *n*

Oblationes rursum Ecclesiasticæ distribuuntur, in oblationes simplices, primitias, & decimas, quæ tria solum numerantur inter Ecclesiarū præcipua bona: ꝑ dicemus autem Deo fauente de singulis, & primum de oblationibus in specie.

SCHOLIA.

- B** a *Genes. 4. ad Hebr. cap. 9.*
 b *ca. tuanos 34. de Simon. libro quinto, tit. 3.*
 c *Vide qua diximus, de hoc canone oblationali. libr. 3. Syntagm. iuris. cap. 6. & l. vnicam. de oblatio. virorum, libr. 12. Cod. tit. 9.*
 d *can. conquereute, de offic. iud. ordina. can. cum Apostolus, de censibus.*
 e *Lacceptionem. C. de usur. l. debitor vsurarius. eod. tit. P. l. 2. §. fin. de iure Emphyteut. C. l. oblatione. C. de solutio. l. si soluturus 39. & l. qui decem 72. eod. tit. Pandect. cum similibus.*
 f *l. Celsus ait 8. de Recept. arbitr. leg. semel mora, soluto matrimon. l. si duo 16. §. fin. & l. sed et si alia die. 17. de constituta pecunia. Pandect. cum similib.*
 g *De qua in §. quod vero, quib. mod. natura. efficiant sui, in Authent. §. fin. de nupt. in Nou. l. 3. C. de nat. liber.*
 h *Votum est propositum supererogantis promissio Deo facta, propter bonum finem ex deliberatione firmata: vt ait Richard. in 4. sentent. distinet. 8. art. 3. quest. 2. Votum hoc seu promissio, vel pollicitatio, habet oblationem præstandam. l. 2. de voto Pand. toto tit. de voto in decret. & Sext. vide totam 17. q. 1. & 22. qua. 4. Deuter. 23. ver. 21. Psalm. 75. ver. 12.*
 i *Concessio rei per traditionē domini, transfert dominium in accipientem, §. per traditionem, de rerū diuis. apud Iustin. l. traditionibus 20. C. de pact. c. 2. de consuetud. c. futuram 15. 12. q. 1. Auth. ingressi, & Auth. si qua mulier, de sacrosan. Eccles. C.*

exod. 27. Leuiti. 8. vers. 13. & sequen. 1. A
Reg. cap. 1.

l. inter oblationes rerum temporalium continentur res mobiles & immobiles Deo consecrata, vel v'sibus Ecclesiarum: ut donaria, vota, fundationes, qualibet pradia: sicut antiquitus inter dona Leuitarum, & Deo oblata, ultra decimas & primitias erant consecrationes agrorum, & domorum iure perpetuo Deo facta, qua erant Leuitarum. Leuit. 27. c. nulli liceat, 12. q. 2. Et B
quāuis incipiēte Ecclesia immobilia venderentur & pretium deferretur Deo, consecratiū ad pedes Apostolorum. Actor. 4. tamen postea translata in gentes a Iudeis ecclesia, immobilia cōseruata sunt ab Ecclesiis, in istis rationibus, de quib. in c. futura c. vidētēs, 12. q. 1. sicq. Ecclesia receperūt has populi Christiani oblationes, & largitiones Deo factas, ad eius cultū, iure proprio retinere, hincq. iura prodierunt, in titulis C
de rebus Eccle. non alien. de censibus, & similes. docuimus nos de his bonis, lib. 2. Syntag. iuris. c. 28. & in tracta. seu libro institutionum beneficiorum. c. 4. & 5.

m Sacrificium laudis, sacrificium cordis, & labiorum.

n ca. tribus 23. ca. nihil, de consecrat. distin. 2. can. & dixit dominus 26. eo.

o Sic enim vna appellatio, & tanquam genus, & tāquam species usurpari potest hic D
& in aliis: ut adoptio tanquam genus, & prout species opposita arrogationi. l. 1. & 2. de adopt. P. Et imperium, tanquam genus, & ut distinguitur a iurisdictione l. imperium, de iurisdictione. omnium iudic. P. ut genus oblatio, primitias & decimas continet, quia ille sponte offerri debet, sicut scriptum Deut. 25. loquutus est Dominus ad Mosē dicens, loquere filiis Israel, ut E
tollant mihi primitias: ab omni homine, qui offert vltaneus, accipies eas. Quamuis enim decima ex praecepto debeantur, tamen ut praestatio sit meritoria, iuxta debitū bonae voluntatis, oblatio .i. d. esse debet spontanea in praestatione: quia qui

ex timore implet praeceptum, non videtur implere, quod non faciat, ut facere debet. ca. qui ex timore, de regul. iur. in Sex. Dicuntur & decima oblationes, in ca. in canonibus 57. 16. q. 1. distincta tamen virisque in specie est natura. Ideo separatim de oblationibus, primitiis, & decimis dicendum, sicut & distinguuntur haec in lib. 3. Decretalium. tit. 30. & in cap. causa Carpenfis plebis 13. de verb. signifi.

p dicto c. causa Carpenfis, de verb. signifi. quia autem in Ecclesiarum bonis haec habentur, Dei etiam censentur. can. saluator 8. 1. q. 3. ita decima Deo dicuntur dari, & eius esse. Exod. 20. vers. 30. ca. omnes decima 16. q. 7. c. tua 2. de decimis, dedit autem Deus Ecclesia siue ministris, dict. c. tua. vnde & clerici dicti, quod in partem Deo debitam, vocati sunt. canon. clericos 21. dist. c. cum secundum apostolum, de preben. cum similib. nu. 5. vers. 9. Sic & de Leuitis dictum. Deut. c. 18. vers. 1. non habebunt sacerdotes Leuitae, & omnes, qui de eadem tribu sunt, partem & hereditatem cum reliquo populo Israel, quia sacrificia Domini & eius oblationes comedent: & nihil aliud accipient de possessione fratrum suorum, Dominus enim ipse est hereditas eorum, sicut locutus est illis. Idem Deut. c. 10. vers. 9. Num. 18. vers. 20. 1. ad Cor. 9. ver. 13.

CAPVT II.

Oblatio Ecclesiastica quid.

Oblationes in quantum separantur a generali significatione, dicuntur, quacunque de propriis & licitis rebus, a Ecclesia a fidelibus offeruntur. b

SCHOLIA.

a c. causa Carpenfis. de verbor. significat. & Proverb. cap. 3. honora Dominū tuum de tua substantia, & Tobia 4. de tua substantia fac eleemosynam.

b d. c. causa Carpenfis, Et quicquid offertur Ecclesia in Missa, vel extra Missam in Ecclesia,

clesia, nomine oblationis venire dicitur, *cap. cum inter vos 29. de Verbor signifi.* Quæadmodum, prout ibi notat glossa, quæ offeruntur in Ecclesia in festo omnium Sanctorum, vel portantur ad domum sacerdotis, missa in Gazophylacium, data in solemnitatibus Missarum, pro sponsalibus, pro sepulturis, pro septimis, trigessimis, & anniuersariis, panes, vinum & alia mortuaria, legataque, relicta Ecclesie a morientibus.

CAPVT III.

Species oblationum.

IN Missa duæ species oblationis: donum & sacrificium. *a* Sunt & inter oblationes Deo gratæ, ieiuniorum & eleemosynarum exhibitio, propriæ pudicitie consecratio, vt holocausta vera. *b*.

SCHOLIA.

a vide Durandum, lib. 4. Rationalis diuinarum officiorum cap. 30. numero 9.
b *ca. odi. 28. 24. q. 1. ca. illi offerunt, 63. 1. q. 1. vt* & rursum duplex eleemosyna cordis inquam, & pecunie. *ca. 13. duæ sunt eleemosynæ, 45. distin. Est ita & eleemosyna correctio errantis, & misericordia, ca. omnis, 10. & ca. qui emendat, 1. eadem 45. distin.*

CAPVT IIIII.

De quibus rebus grata offertur Deo oblatio.

Verba porro finitionis oblationis, indicare possunt, de quibus rebus oblationes fieri debent, & a quibus factæ suscipiantur vel reiciantur, non respicit Dominus oblationem iniquorum ex iniquo. Qui offert sacrificium de substantia pauperum, quasi victimat filium in conspectu patris sui. *a* Ita oblationes dissidentium fratrum, neque in sacrario neque in Gazophylacio recipi debent ab Ecclesia, neque eorum qui pauperes opprimunt, *b* vel sacrilegorum, *c* aut extrahentium inuitos ab Ecclesia ad quam confugerint, *d* non ra-

ptorum, *e* vsurariorum, *f* pœnitentium quandoque, *g* item secundum aliquos nec meretricum, *h* nec eorum qui aliena offerunt, non Domini. *i* Indignum etiam offerre Deo, quod non dignatur homo accipere. *k* Quare & Deus prohibuit sibi offerre vitiatum corpore, cæcum, claudum, grandi, paruo, vel torto naso: fracto pede vel manu, gibbosum, lippum, albuginem habentem in oculo, habentem iugem scabiem vel impetiginem in corpore, ponderosum, *l* reiectæ & oblationes simoniacæ. *m* Item aliorum quorundam improbissimorum hominum, *n* in detestationem criminum, vt ita reiecti pudore resipiscant, *o* neve Ecclesia videatur delictorum fauatrix, pretium ex maleficio participando. *p*.

SCHOLIA.

a *ca. 2. immolans, 14. q. 5. Ecclesiastic. 34. & hostia impiorum abominabiles, quæ offeruntur ex scelere, Proverb. c. 22. ca. 27. non est putanda 1. q. 1. can. 5. in granibus 3. q. 9.*
b *ca. 2. & 3. 90. distinctione.*
c *ca. de viro, causa 12. quest. 2.*
d *ca. 8. miror. 17. quest. 4.*
e *c. super eo. de Raptoribus.*
f *c. quia in omnibus, de Vsur.*
g *ca. eos, de Penitentia, distin. 4.*
D h *glos. in ca. oblationes 2. ad verbum 90. distin. glos. ad princ. 14. questio. 5. dicit, quod nõ debeat recipi oblatio meretricis, quamquam ea posset eleemosynam facere, est que hac de re textus expressus Denter. 23. versu 18. non offeres, inquit Dominus, mercedem prostibuli, nec pretium canis in domo Domini Dei tui, quicquid illud est quod vouerint: quia abominatio vtrumque est apud Dominum Deum tuum. Prohibitum & id ipsum ex Decreto Apostolorum, apud Clementem Romanum lib. 4. Constitutionum Apostolicarum cap. 6.*
i *dicto c. causa Carpensis de verbor. signific. ca. ibi, de propriis, & c. filius noster 5. de*

- testam. lib. 3. tit. 26. ca. quicumque 17. A
 quast. 4.
- k ca. fin. § fin. 49. distinctione.
- l Num. 21. ca. hinc etenim, 1. & seq. 49. di-
 stinct. ubi & horum fit spiritalis expli-
 catio.
- m ca. veniens 19. de Simon. ca. 101. quic-
 quid inuisibilis, 1. q. 1. ubi tamen est men-
 dum in textu: & ita videbatur probare
 contrarium, donec fuit emendatum ex
 Concilio Toletano 11. c. 8. in quo sic legi-
 tur. Quicquid inuisibilis gratiæ conso-
 latio, vel melius collatione tribuitur,
 nunquam quæstibus vel quibuslibet
 præmiis venundari penitus debet (&
 paulo post) etiam voluntarie oblata re-
 cipi prohibet. ca. de ere, ubi tamen adie-
 ta est vox nisi, qua contrarium innuere
 videtur (ita) nisi voluntarie oblata. Ex
 quo sequeretur, quod voluntarie oblata pro
 collationibus rerum spiritalium accipere
 liceat, quæ tamen vox nisi, non inuenitur
 in Conciliis excussis in Codice Regis (a-
 tholici, quamvis in aliis inueniatur. Quod
 si Codicem illum sequamur remanebit, ut
 etiam expuncta voce (nisi) non liceat in
 casu collationum spiritalium spontaneas
 oblationes suscipere: ut & prohibitum in
 Concilio Elbertino c. 48. de Baptismo, in
 ca. emendari, 1. q. 1. & in Concilio Triden-
 tino Sessio 21. c. 1. & ex Concilio Tribu-
 rensi in ca. 105. dictum est 1. q. 1. facit ca.
 postquam pretio, 1. q. 2. ubi reprehendi-
 tur Ephron, qui etiam inuitus pro vendi-
 tione sepultura, ab Abrahamo sponte pre-
 tium offerente, accepit. Caterum sponte of-
 ferre Ecclesie pro luminibus veleius serui-
 tio, non improbat. can. 1. 2. quæst. 2.
- n apud Clementem Romanum lib. 4. consti-
 tutio. Apostolica c. 6. prohibetur, ne acci-
 piantur ab Ecclesia oblationes canponis,
 scorti rapacis, adulteri, opprimientis vidu-
 as, affligentis orphanos, seruos suos crudeli-
 ter tractantis, deceptoris, Rhetoris seu ad-
 vocati iniuriam defendentis, idolorum ar-
 tificis, furis, publicani, fraudantis mensuras
 & pondera, militis non contenti stipendiis
 homicide, carnificis, iudicis iniusti, ebris,
 blasphemis, Cynedi, feneratoris.
- o ca. miror 8. & ca. frater. 10. 17. questione
 quarta.
- p vide qua tractat 7uo Carnotensis episco-
 pus, epist. 81. Sic propheta, qui fuerat a
 Deo prohibitus manducare in terra impii
 Regis, eo quod bibisset & edisset ex bonis
 Prophete loci prohibiti, a Leone necatus
 est 3. Regum 13. melius enim est modi-
 cum iusto, super diuitias peccatorum
 multas. Psal. 36.

CAPVT V.

A quo oblationes offerende.

Offerunt vero sacerdotes sacrificium
 Domini nostri IESU CHRISTI, ut
 diximus supra de Missa, purgati prius a
 scelere, nisi in suam damnationem velint
 tractare & suscipere illud, a Ad Missarum
 autem solemniam omnes Christiani curare
 debent aliquid offerre: & in memoriam
 reducere, quod Deus per Moysen dixit,
 non apparebis in conspectu meo vacuus.
 b Oblationes porro omnes ab initio vi-
 dentur in libertate eius qui offert posita,
 cuius quantitatis vel qualitaris velit offer-
 re: postquam vero vouerit aut tradiderit,
 videtur habere præstationis necessitatem.
 c Potest & qui testatur in vltima volunta-
 te oblatione per legatum relinquere, vel
 donatione inter viuos. d Et ita clerici vel
 seculares, si oblationes parentum, aut res
 donatas, aut testamento relictas, retinere
 perstiterint: aut id quod ipsi donauerint
 Ecclesiis vel Monasteriis, crediderint au-
 ferendum, velut necatores pauperum,
 quouique reddant, excludi debent ab Ec-
 clesiis. e

SCHOLIA.

a ca. tribus gradibus, 23. ca. qui scelerate vi-
 uit, 24. can. timorem, 25. de consecr. dist.
 2. ca.

2. ca. purgabit, 50. dist. can. oportet, 81. A
 dist. can. proposuisti, 82. dist.
 b Exod. 24. ca. omnis. 69. de Consecr. dist. 1.
 ubi glos. 1. ait, illud intelligi de bonis ope-
 ribus, vel ad literam, esse in diebus priva-
 tis de consilio, in festiuis de precepto, & gl.
 ad ca. duo sunt, ad verbum oblationes, 12.
 q. 1. ait, precipi laicis oblationes dare, ut in
 ca. statuiimus, 16. q. 1. & per dictum ca. o-
 mnis & per can. quia sacerdotes, 10. qua-
 stio. 1.

Addit & glos. ad dictum c. omnis Chri-
 stianus, quod oblationes sint ex debito exi-
 gendas, & ad eas dandas parochianos esse
 cogendos, arg. ca. statuiimus, 16. q. 1. Et
 credo, inquit, quod si sacerdos pauper
 est, potest illis diuina officia subtrahere,
 nisi dent oblationes, ut in can. cum sit, de
 Simonia, & ca. caritatem, 12. q. 2. Archi-
 diac. autem, ad dictum ca. omnis Christia-
 nus, ait preceptum illud de offerendo, intel-
 ligi in solemnibus festiuitatibus locorum.
 Ioannes Andreas, refert opinionem D.
 Thoma 2. 2. q. 86. ubi probat, oblationes esse
 voluntarias, non ex necessitate indictas:
 quod & tenere videtur Ioannes de Ligna-
 no, & quod, quamuis egerat sacerdos, tamen
 non possit subtrahere diuina officia paro-
 chianis ob non datas oblationes, verum tamen
 egentem posse superioris officium im-
 plorare, nempe episcopi. Quod & refert
 Summa Rosella in Verbo oblatio, & ego
 quoque hanc sententiam ut iustiore
 sequor, ut consulatur conscientia sti-
 mulis.

c. ex parte, de Censib. cap. licet, de Voto, fa-
 cit l. 2. de Pollicita. P.

d. l. 1. C. de Sacrosan. Eccles. toto titul. de Te-
 stam. in Decretal.

e. In Carthaginensi Concilio 4. c. 95. unde
 sumtus ca. qui oblationes 13. quest. 2. in
 Concilio Vasensi 1. c. 64. unde alius canon.
 qui oblationes, 10. sub ead. 13. quest. 2. &
 in Concilio Agathensi, canon. 4. unde sum-
 tus est can. clerici, ca. 13. q. 2. Quare reli-
 qua Ecclesia, et in nudis verbis relinquantur

in testamento, debent praestari, can. in-
 dicante, 4. de Testam. lib. 3. tit. 26. Sanci-
 uit id primus Constantinus Magnus, lice-
 re cuiuslibet Ecclesie, ut alius collegiis, relin-
 quere. can. 15. futuram, 12. q. 1. l. 1. C. de
 Sacrosanct. Eccles. cum antea non liceret
 & haberentur persona Ecclesiastica inca-
 paces possessionis temporalium immobili-
 um, exemplo Lenitarum. Deuterono. 10.
 vers. 19. cum similibus. Et vestales iure
 ethnicorum ex testamentis relicta capere
 non poterant, ut ait Gellius libro primo ca.
 12. Symmachus libro primo, Epistolarum,
 epistola 40. Prohibuit quoque aliquan-
 do Archadius Caesar quicquam personis
 Ecclesiasticis donari etiam testamento. l.
 20. & 17. de Sacros. Eccl. in C. Theodo-
 siano: sed qua lege conqueritur D. Hieron.
 ad Nepotia. 7. Apud Gallos etiam, nec li-
 cet Ecclesiis nonas possessiones, fenda, im-
 mobilia, & censuales reditus possidere, ul-
 tra annum, nisi impetrauerint ius morti-
 cini, quod vocamus amortilatione, a
 principe, vel ab alio, cuius iurisdictio sit
 Domini sint res. At Archadii lex in iuris
 corpus non est translata per Iustinianum,
 sed antiu Constantini; iuxta quam & Iu-
 stinianus statuit, etiam relicta Ecclesiis
 valere, in §. si quis in nomine magni Dei,
 de Eccles. titu. in authen. alieque leges id
 firmanz civiles, in c. in presentia, de Pro-
 batio. authen. ingressi, de Sacrosanct.
 Eccles. C. l. Deo nobis, de episcop. & cleri.
 l. sancimus, C. de donat. l. si quis ad decli-
 nandam, de episco. & cleri. C. o. 1. de im-
 munitate Ecclesiarum, in Sex atque Ca-
 sares totas provincias hereticorum adiun-
 xerunt Ecclesiis, l. Arriani, C. de hereti-
 quemadmodum & iisdem legibus civili-
 bus, licuit legare gentilibus sacerdotibus,
 & Hierophylacibus, l. annua, 20. §. 1. de
 annuis legatis, lib. 3. P. tit. 1. & ipsi Deo l.
 1. §. ad municipium, ad l. 8. Falci. P.

CAPVT V.

Offerendi modus.

VT acceptabiles Deo sint oblationes, **A** modus offerendi in bona sinceraque consistit voluntate offerentis, *a* in fide Christiana & caritate, *b* quia Deus non sacrificiorum magnitudinem, sed offerentium merita, causasque & voluntatem diiudicat. *c* Tempore Apostolorum & illi vicino, quando in Missa sacrificium offerendum erat claudebantur ianuae loci, exclusis catechumenis, hæreticis & infidelibus. *d* In Missa Summi Pontificis offeritorium & oblationes ad pedes eius ponuntur, nisi fiat pro defunctis: tunc enim ponuntur ad manum: & si alii celebrent, ad manum diaconi. *e*.

S C H O L I A.

- a* ca. 28. odi, 24. quæst. 1.
b ca. odit Deus. 62. & ca. seq. 63. illi offerunt, 1. q. 1.
c ca. odi 24. q. 1. Amos c. 5. ibi odi & proieci festiuitates vestras, & ca. scriptum, 1. 1. 14. q. 5. ca. 1. §. fi. 15. q. 6. & apud D. Marcum c. 12. vidua, quæ in corbonam duo minuta miserat, omnium maioribus largitionibus profertur, & ca. 1. de Pœnit. distm. 3. quod etiam animaduertunt antiqui, qui Dei veri notionem non habebant. Sic enim in lege 12. tabularum scriptum, teste Cicerone, diuos caste adeunto, pietatem adhibento, opes amouento: qui secus faxit, ipse Deus vindex erit, idque, vt ad Deum pauperibus cum exiguo, proinde ac diuitibus esset, aditus, quo pertinet & aliud illorum præceptum, mola falsa sacrificandum, & ea esse acceptabilia sacrificia, vt ait Plinius lib. 31. cap. 7.
d Clemens Roma. lib. 8. constitutio. Apostolic. cap. 15.
e quorum omnium rationes diuersitatis, vide apud Guillelmum Durandum, lib. 4. Rationalis diuinorum officiorum cap. 30. numero 37.

C A P V T V I.

Quibus debeantur oblationes.

Ecclesiæ oblationes accipiunt, non laici, quibus interdictum sub pena excommunicationis accipere, vel aliis accipiendas committere. *a* In Ecclesia autem de fidelium oblationibus, quatuor partes, vt de aliis bonis Ecclesiæ, aliquando fiebant, quarum vnã sibi episcopus retinebat: secundam, clericis pro officiorum sedulitate distribuebat: in fabricam tertiam: quartam in pauperes & peregrinos erogabant. *b* Diximus porro aliàs, de portionibus distribuendis inter prælatos & Ecclesias ex oblationibus & relictis mortuorum, *c* vt opus non sit iterum dicere, & supersit tantum de reliquis Ecclesiæ oblationibus diuidendis agere, in quo generaliter annotabimus, in primis sequendam esse præscriptam Ecclesiarum consuetudinem. *d* Qui se & sua offert monasterio, si sanus sit, excludit Ecclesiam parochialem a portione eius oblationis, quæ monasterio acquiritur. Quod si ægrotus se & sua offerens monasterio, moriatur ex ea infirmitate, eius oblationis portionem, monasterium debet Ecclesiæ parochiali. *e* Caterum si quis tantum se obtulit Deo, vel se alicui consecrauerit Ecclesiæ aut monasterio, ipso facto censetur quoque omnia bona sua consecrasse, si prius non fuerit testatus: & ideo ei Ecclesiæ vel monasterio censetur quæ sita saluo iure, vel referuata portione liberorum, vxoris, & creditorum. *f* Rursum in quæstione, cui Ecclesiæ vel sacerdoti debeantur oblationes: inspicienda erit præcipue voluntas offerentis sine fraude expressa, *g* quod si oblatio nõ habet certam loci definitionem, sed generaliter fiat in gratiam Ecclesiæ vel pauperum, intelligitur sensisse qui reliquit, de templo vel pauperibus eius ciuitatis, in qua laicem fouet qui reliquit, aut donauit: & si plura sint xenodochia seu hospitalia, pauperiori relicta donabuntur. *h* Pariter si quis in nomine magni Dei & saluatoris Domini nostri IESU CHRISTI, hæreditatem aut legatum reliquerit, statutum est Ecclesiam loci

loci illius, in quo testator domicilium habuit, accipere quod relictum est. Siquis autem unum sanctorum heredem scripserit, aut legatum ei reliquerit, & specialiter non nominauerit locum, in quo est venerabilis domus, inueniantur autem in eadem ciuitate plura oratoria eiusdem sancti, illi potius domui, quæ pauperior est, quod relictum est præbetur, quod si in ciuitate vel loco non sit Basilica nominati sancti, inueniatur autem in eius territorio, ei debetur. Si vero nec in territorio eius reperiatur, tunc Ecclesiæ ciuitatis, in qua testator domicilium habuerit, præbetur. Cum & alioquin iure cõmuni, Ecclesia parochialis habeat ius percipiendi oblationes & decimas intra fines & terminos sibi assignatos & distinctos: k exceptis, vt dictum est, locorum consuetudinibus contrariis obseruandis. l.

SCHOLIA.

a accipiunt Sacerdotes oblationes cum onere, vt offerant sacrificium & orent pro præbentibus, que non facit laicus. ca. quia sacerdotibus, 13. & ca. sanctorum parum, 14. can. hanc consuetudinem, 15. 10. q. 1. vbi & idipsum in Concilio Niceno statutum refertur, facit quod 1. Reg. ca. 21. prohibetur dicitur fuisse laicis, edere de panibus propositionis qua offerebantur Deo. in ca. ideo permittente, §. si ergo, & §. his ita respondetur, 25. q. 1. Dicitur & paulo ante, inter bona Ecclesiarum computari & oblationes perc. causa Carpensis, de verbor. signi. Non inficiamur tamen, recte collationem oblationum aliquando committi laicis, vt eas in necessitates Ecclesiæ, vt ornamentorum & luminum, impendant, & pauperum, in cap. vni. 1. soluetur autem decima, de decim. in Extrauag. communib.

b ca. Vulterrana, 25. ca. concessio, 26. ca. quatuor 27. c. de rebus, 28. cum tribus sequentibus. 12. q. 2. qui tamen mos diuidendi, postea mutatus est, distinctis rebus & clericis Ecclesiarum & episcopatum,

A & fabricis curionibus relictis, de quibus alibi diximus.

c Supra titulo de Sepulturis, qui est tit. 15.

d cap. certificar, 9. de Sepultur. lib. 3. ti. 28. ca. 2. & can. quia cognouimus, 10. q. 3. cap. cum inter, 29. de verbor. significa.

e utrumque probatur, in c. de his, 4. de Sepult. videndus P. de Perusso, tract. de quarta canonica. Alexan. consil. 197. incipien. viso testamento, volum. 2.

B f Authen. nunc autem, de episco. & cleri. §. illud quoque decreuimus, de monachis Nouella 5. & Nouella 125. de Sanctiss. episco. §. si qua mulier. & authen. ingressi & Authen. si qua mulier, de Sacrosanct. Eccles. C. Quæ iura tamen pro parte emendauit Leo Imperator, constitutio. Nouella 5. atque statuit, illa quidem iura locum habere in acquisitis ante ingressum religionis, non etiam in postea acquisitis: puta si contingant donatione, vel per successionem, vt ea tunc non querantur monasterio, sed subiiciantur libera dispositioni monachi. Verum hoc ius Orientale fuit. In Gallia autem, monasterium non succedit monacho, sed proximiores ab intestato, si nõ fuerit testatus ante ingressum. Neque religiosus ipse succedit proximis ab intestato, nec monasterium eius loco. Quinimo nec religiosus postea factus secularis, potest successiones delatas aliis reuocare, neque morientes patres tenentur religiosos filios instituere, aut eis legitimam portionem bonorum relinquere, vt docet Rebuffus in proœmio constitutionum regiarum, glossa 5. a numero 21. vsque ad 25. In quo non seruantur l. Deo nobis, §. hoc etiam, de episco. & cler. c. 41. Nouella 12. 4. quibus pater tenetur relinquere legitimam filiis, etiam religionem professis. Si tamen magna mendicatus esset in monasterio filii vel filia, permittitur aliquando cõcessio alicuius rei, quandiu filius vel filia religionem professi, vixerint, idq. victus & alimentorum causa: de quo tamẽ vide que scripsi li. 45. Syntag. iuris vniuer. cap. 2. nu. 7. & sequentibus.

g cap. officii, 14. & c. requisisti, 15. de Test. A
lib. 3. tit. 26. l. quoniam in plerisque, de Sa-
crof. sanct. Eccles. l. si quis ad declinandam,
§. hac tandem, eod.

h dicta l. si quis ad declinandam.

i hac ad verbum ex cap. 9. §. si quis in nomi-
ne magni Dei, Nouella 13. 1. de eccles. tit.
l. quoniam in plerisque, de Sacrof. Eccles.
ubi notandum semper, Ecclesia relictum,
intelligi de parochiali primum: etsi sancto
sit relictum. Quod si sint plura templa
eiusdem nominis, praefendum illud, quod
sit civitatis, de quo censetur locutus dispo-
nens, ut in l. qua conditio, 39. §. si. de condi-
tio. & demonstra. lib. 3. §. P. 11. 1. vel illud,
in quo defunctus frequenter, dum viveret,
versabatur, dict. l. quia in plerisque, §. si.
Nam ex frequenti conversatione, maior
affectio praesumitur, l. 4. de castren. pecu.

k Divisio siquidem & distinctio parochia-
rum, iuris communis est, ca. Ecclesias 13. C
q. 1. c. pastoralis, de his que fiunt a prela. si-
ne consen. cap. lib. 3. tit. 10. notat & Panor.
ad rubr. de Paroch. & ad dict. c. pastorali-
s. unde inferi Hostiensis, quod oblationes
que fiunt in capellis parochiae, sunt Ecclesia
parochialis, non capella. id ipsum si imago
sit in pariete alicuius domus privatae, obla-
tiones in ea parte factas pertinere non ad
Dominum domus, sed ad Ecclesiam paro-
chiale. Deinde quod si quis presbiter
alterius Ecclesiae parochialis celebret in
Ecclesia parochiali, oblationes ad eum non
pertinere, sed ad presbyterum Ecclesiae pa-
rochialis, sicque tradit Summa Rosella in
verbo. oblatio. num. 1.

l Nam alicubi sacerdos Ecclesiae non accipit
semper oblationes Ecclesiae, sed sacrista, vel
alii clerici, vel fratres, quas vocant nostri
confratres secundum consuetudines di-
versas. Pro quibus, dubium quod posset
occurrere, resoluit Summa Rosella in ver-
bo, oblatio nu. 3. ut si consuevendo sit in ali-
qua Ecclesia, ut Archipresbyter habeat
in die Dominica oblationes Dominicales,
& Sacrista habeat in die festivitatis De-

dicationis Ecclesiae, puta sancti Laurentii:
si festum sancti Laurentii seu Dedicatio-
nis incidat in diem Dominicam, quis ha-
bere debeat oblationes. Et respondet secun-
dum Bartolum ad l. proconsul. Pandect.
per illam legem, quod oblationes sint Ar-
chipresbyteri: quia maior sit Dominica o-
mni alio festo, & inspiciatur prius quod est
naturale, quam quod est accidentale, facit
ad idem l. dies festos, C. de Feris.

CAPVT VII.

Finis offerentiarum.

Oblationes Deo, & in honorem eius
Ecclesiae, & aliis piis locis factae, nostrae
gratitudinis in Deum testimonium ha-
bent; a & professionem, quod omnia bo-
na ab eo susceperimus, b utque eum pro-
pitium reddamus; & remedium peccato-
rum, c utque salutem corporis & animae
impetremus pro viventibus, d & pro mor-
tuis indulgentiam, & a poenis liberationem.
e Dehinc ut iuuentur pauperes, f fa-
bricae Ecclesiae refarciatur, g & ad cul-
tum Dei necessaria habeantur. h

SCHOLIA.

a Oblationes nostra Deo grate, non quod eas
suscipiat tanquam indigeat his, sed quod
per illas velit sibi testari officium nostrum,
ut ait D. Chrysostomus, Tomo 1. homil. 8.
in Genesin, Sicque testabatur Dauid,
dum offerret ad templi constructionem. 1.
Paralip. c. 29. vers. 14. dicens. Quis ego
& populus meus, ut possimus haec tibi
vniuersa promittere? Tua sunt omnia,
& quae de manu tua accepimus, dedi-
mus tibi. Ex quo & colligimus valde de-
testabiles eos, qui faciunt oblationes demoni-
bus, qui per illas gaudent sibi diuinitatis
causam tribui, quae & prohibita, Leuiti.
7. Merenturque crudele & atrocissimum
supplicium obstetricis maleficae quadam,
quae fingentes se aliquid aliud agere, recen-
ter pueros natos, quos non necant, ex irra-
tuanam cubiculi ferentes demonibus offerunt

sic sumo

sursum in aërem eleuantes, ut ait Iacobus **A** *g* *ut Paralipom. 1. cap. 29. Deuter. 25. dict.*

B *1. Paralip. c. 29. vers. 14. & D. Iacob c. 1. omne bonum optimum de sursum descendens a patre luminum. Et Diuus Paul. 1. ad Corinth. cap. 4. quid habes quod non accepisti, & c. & vere non est bonum quod Deus non det, ut ait Plato. in Eutyphrone. ca. in canonibus 57. 16. q. 1. can. quia sacerdotes, 13. 10. quest. 1.*

C *ca. duo sunt, 7. §. fin. 12. q. 1. de laicis dicitur, his concessum est uxorem ducere, terram colere, inter virum & virum iudicare, causas agere, oblationes super altari ponere, decimas reddere, & sua saluari poterunt, si vitia tamen benefaciendo euitauerint. facit ad idem. dict. ca. in canonibus, 16. quest. 1. Ideo non meretur oblationes accipere, qui nec pro se, nec pro aliis preces potest offerre. ca. si. 10. q. 1. Iussu & Christus offerri sacerdotibus munera, pro sanitate recepta corporis apud S. Mattheum c. 8. Exstant hodie vestigia istius testificationis apud Christianos in adibus sacris, in quibus suspenduntur donaria imaginum argentearum, vel aurearum, vel cere manuum, pedum, oculorum, & similitum, pro agriiudine membrorum concessa. Quem ad modum legitur anos & mures aureos factos, & oblatos Domino, & coram arcam*

D *positos ab Azotis, ut sanarentur a morbis, quibus percussi erant a Deo in secretioribus partibus natiui, & ut liberarentur a muribus, qui Philistinos vastabant, ad vindictam retentionis arca Dei. 1. Regum, cap. 6.*

E *ca. pro obeuntibus, 21. & ca. anime defunctorum, 22. & ca. tempus, 23. 3. q. 2. Sic Tobie 4. panem tuum & vinum tuum, super sepulturam iusti constitue, & nolite eo manducare & bibere cum peccatoribus, item de oblationibus pro mortuis vulgare, 2. Macha, cap. 12. vers. 43. & c.*

F *c. unico, §. soluetur autem decima, de decimis in Extrauagan. communib.*

A *g* *ut Paralipom. 1. cap. 29. Deuter. 25. dict. cap. unico §. soluetur autem, ca. de redditibus 12. questio. 2. cum simil.*

H *can. nemo, de consecrat. dist. 1. Vlpianus in l. si sponsus sponse, §. §. proinde, de donat. inter vir. & vxor. lib. 24. P. tit. 1. meminit de Deo datis & consecratis, & de oleo ad sacra dato.*

DE PRIMITIIS,

a TIT. XXIII.

A *De his in lib. 3. Decretal. tit. 30. & lib. 3. Sexti: tit. 13. & lib. 3. Clem. tit. 8. tota 13. quest. 1. can. 1. 16. q. 7. cum simil.*

CAPVT I.

1 *Primitia quid.*

2 *Diuisio.*

Primitiæ Ecclesiasticæ, a sunt partes ex 1 rebus, quæ primum natæ vel collectæ sunt, Deo oblatæ, antequam vsibus nostris, quæ eiusdem generis sunt, deputentur. **b**

Posunt distingui primitiæ ad eum modum, quo decimæ, de quibus paulo post agemus, in personales, prædiales, & mixtas. **c**

SCHOLIA.

a *c. causa Carpenfis, de verbor. sig.*

b *nos tradidimus hanc finitionem, li. 2. Synagm. c. 10. Dicta a primo primitiæ, ut primogenitus is, quem nemo alius etiam sequitur. c. Ioseph, de verbor. significa, l. ex duobus, de vulga. & primitiæ dormientium, 1. ad Corinth. ca. 5. dicuntur Græcis ἐπαρχαὶ καὶ ἀπαρχαῖα, ex ἀρχὴ καὶ ἀρχῆς, quod ab initio soluantur. dicuntur & veluti antecedentia ἀρχα, in ca. 4. Apostolo. fructuum autumnalium primitiæ.*

c *vide quæ dicemus proximo titu. in decimis.*

CAPVT II.

De quibus soluantur primitiæ.

Primitiis sibi præstari Deus postulauit, de frugibus, **a** & de aliis, **b** de hominibus etiam & animalibus primogenita. **c**

S C H O L I A.

- a c. 1. de decimis, obtulit ita Abel de pecoribus: Cain, de frugibus Genes. 4.
 b Exod. capite 25.
 c in eodem libro Exodi cap. 13.

C A P V T I I I.

A quo iure præcepte primitiæ.

Inter iuris pontificii interpretes placuit aliquibus, ex præcepto diuino deberi primitias, a verum alii, quos communis opinio sequitur, præstationem primitiarum de præcepto esse dicunt in duobus casibus: nempe si sit consuetudo soluendi, & quando ministri Ecclesiæ euidenter indigerent, destituti alio subsidio: aliter autem esse de consilio, b quod & mihi magis placet, & receptum video. c

S C H O L I A.

- a Glossa & Panor. & Innocentius, ad c. 1. de decimis, & ibi textus etiam; conuenit & can. reuertimini, 6. q. 1. Sic & dicuntur præstanda ex iure diuino, Exodi 22. Leuitici 27. Numerorum 18. Deut. c. 3. & 14. 2. Paralip. 22. vide Diuum Thomam de hac questione, 2. 2. q. 86. arti. fin.
 b Alexander de Ales in 3. parte Summa, & D. Thomas supradicto loco. 2. 2. q. 86. ait primitias ex præcepto legis Mosaica, præstitas pro singulari beneficio concesso populo. Sicque in ea lege statutum erat, ut populus offerens diceret, profiteor coram Domino Deo, quod ingressus sum terram, pro qua iurauit patribus nostris, ut daret eam nobis, atque pertinere ait ad ius naturale, quod quis profiteatur se a Deo fructus terre percipere, secundum id quod scriptum est 1. Paralip. c. fin. quæ de manu tua accepimus, dedimus tibi. Quia Deo tenemur exhibere id, quod præcipuum est, id est, tenemur ad exhibitionem primitiarum. Caterum quod talibus vel certis personis exhibeantur, vel primi fructus, hoc fuisse in veteri lege determinatum: in noua

A per Ecclesiam, ex qua obligamur, ut primitiæ soluantur secundum consuetudinem patriæ & indigentiam ministrorum Ecclesiæ, & ita dari primitias per modum oblationis, de cuius ratione est quod sit, uoluntaria. Ideo si consuetudo Ecclesiæ sit ut non esset memoria eas petitas fuisse, non debent nec possunt peti, ut scribit Henric. Bobic. ad c. 1. de decimis. Et ita non soluentes qui alias non soluerint, per consuetudinem liberantur a peccato mortali, & ibidem hoc notat Panor. argu. cap. 1. de Postula. prala.

c facit cap. 25. Exod. perpendendo, quod in eo dicitur vers. 2. loquere filiis Israel ut tollant mihi primitias, ab omni homine: qui offert vltro neus, accipietis eas, verbum enim vltro neus, indicat sponte dantes.

C A P V T I I I I.

De modo soluendarum primitiarum, tempore & quantitate.

Proinde, quantum, vel quomodo, quoue tempore, soluendum sit, primitiarum nomine, definiri non potest: sed ad consuetudinem loci recurrendum. a Et si magna penuria sit curionis in loco, ubi non est consuetudo, inspicienda erit consuetudo vicinioris loci, si qua sit: b quod si vicinorum locorum diuersæ sint consuetudines, eligenda mediocritas. c Ex traditione porro Hebræorum & arbitrio magistrorum, non tamen ex præcepto legis: qui plurimum primitiarum nomine dabant, quadragesimam partem dabant sacerdotibus: qui minimū, sexagesimā: inter quadragesimam vero & sexagesimam, licebat quodcumque quis voluisset offerre. Et ita quod dubium in Pentatheuco erat relictum, fuerat definitum ad certū modum propter sacerdotum auaritiam, ne amplius exigerent in primitiis soluendis. d

S C H O L I A.

a nam paruum fuisse primitiarū quantitatem, Hieronymus testatur in ca. reuertimini 16.

q. 1.

g. 1. Optima autē legum interpret consue-
tudo, ca. cum dilectus, de consuetud. l. si de
interpretatione, de legi. P. Seruatur alicu-
bi, ubi exiguntur primitiæ, ut non statim
fructibus maturis cogatur curio primitias
accipere, ne qui debent, teneantur decem
diebus seruare apud matrem, id est intra
spicam, quæ mater grani est, gloss. in l. sti-
pulatio ista 38. §. inter certam, ad verb. in-
certamque, de verb. oblig. sicuti in primi-
tiis & decimis vitulorum & agnorum, tem-
pus in solutione spectandum, si sacerdos ve-
lit expectare, tandiu quandiu periculum
potest esse eos perituros, si separarentur a
matre. Oldra. consi. 236. incip. circa pro-
positam questionem.

b ut in c. cum olim, de consuetud. canon. Ca-
tholica 11. distinct. cap. super eo, & cap. ex
parte, de censib. l. de quibus, de legib. & ita
indicatum refert Boetius. decisi. 236. num.
5. ubi & disputatur, quot actus requiran-
tur ad introducendam talem consuetudi-
nem. & nu. 6.

c ca. hoc in 10. q. 2. vel quod & minimum,
ut ait Ioannes Andreas ad c. in obscuris de
reg. iur. in Sex. Sic quando agitur de aua-
ritia cleri, res contra clericos ad minimam
summam reducenda est, ut euentur in il-
lis auaritia suspicio. c. quanto, de censibus,
vide can. fin. 17. q. 4. & de auaritia sacer-
dotum in can. diaconi 93. distinct.

d cap. 1. de decimis, ex dno Hieronym. super
Ezechielem, & Innocentius 3. dixit de-
terminationem de sexaginta ad quadra-
ginta dicti capituli 1. de decimis, habere lo-
cum in liquidis & aridis: ut & notat gloss.
ad can. Ecclesias, ad verba & primitias,
13. qu. 1. alioquin standum consuetudini,
quæ si non existeret, standum opinioni soluen-
tis. Addit & Hugo in gloss. dicti cap. 1. de
decimis, primitiarum nomine ibi non esse
intelligendum, quod primogenitum ex a-
nimalibus detur Deo, sed dari de ducentis
tantum vnum loco primitiarum, & si
quis tot capita non habeat tunc soluere de-
bere estimationem secundum quantita-

tem illius numeri. Adde quod olim etiam
primogenita poterant redimi a sacerdoti-
bus. Exod. 13. ut & decima Leuit. 27.

CAPVT V.

Cuius sint primitiæ.

Offeruntur quidem † Deo primitiæ. a 1
Sed quia ipse dedit partē suā sacerdo-
tibus & Leuitis cultui diuino inseruienti-
bus: b nunc, si quando soluendæ sint, de-
bentur curioni seu proprio sacerdoti: aut
clericis, qui pro offerentibus preces fun-
dunt. c

SCHOLIA.

a Exod. 23. ibi, tollant mihi primitias. Ge-
nes. 4. Malachia 3. cap. reuertimini 16.
quest. 1.

b can. Ecclesias §. 1. 13. q. 1.

c dict. ca. Ecclesias. §. item cum decimis 13.
q. 1. canon. doctos, canon. moderamini 16.
quest. 1. canon. præter hoc 6. §. præcipien-
tes, vers. deinde 32. dist. vide ca. 4. Aposto-
licarum, & libr. 8. constitutionum Aposto-
licarum apud Clementem. cap. 36. ubi di-
xus Mattheus; præcipio, inquit, omnes
primitias adferri episcopo & presby-
teris & diaconis ad victum ipsorum. Et
Numerorum cap. 5. & Deuter. capit. 26.
iussit dominus adferri in domum sacerdo-
tum primitias, quis autem primitias paro-
chie percipere debeat an prior vel rector
perpetuus, vide ea quæ dixi. libr. 2. Syntag-
uris. cap. 19. nu. 3.

CAPVT VI.

Quare soluantur primitiæ.

Primitiarū solutio, † honorem Dei ante
oculos præcipuum habet, cum gratitu-
dine animi rerum prospere datarum. Iu-
cundiora in expectatis diu & quæsitis, pri-
ma, quæ cum Deo consecrantur, Deum
ut Dominum & largitorem honoramus. a

SCHOLIA.

a Prima magis nos delectant, ut ait Aristoteli.
5. polit. c. fin. & scribit Plinius lib. 18.

capit. 2. non gustasse vina aut novas fruges A Romanos Ethnicos, priusquam primitias sacerdotes libassent. Et Porphyrius. libr. 1. de abstinentia animalium, ait, primitias animalium & frugū antiquitus Deo oblatas. Solebant & Iudeorum mulieres, ut scripsit Paulus Fagius, ad ca. 5. pirke abot, seu capitulorum patrum, תמי חלה, id est placentā, quae ex massa farina pistae sumitur, Deo offerre in primitiarum modum. Atque nunc cum templo careant, tamen B ex massa solent illam placentam & igne comburere, benedicentes in nomine domini, dicendo, Benedictus tu Domine rex mundi, qui sanctificas nos, & praecepisti nobis separare pastam de terra. Videtur & de hoc ipso Plutarchus sensisse libro de fortitudine, morem quoque fuisse gentium, dum scribit, τὸ πρῶτον ἀπαγορεύειν ἰμῶν ἀνάσσειν, id est, igni primitias iniecerunt. neque etiam Ethnicis quicquam videbatur religiose factum, nisi libatum ex re Deo fuisse. Eoque spectat quod tradit, Hesiodus 2. operum & dierum, Μὴδ' ἀπὸ χροσπέδων ἀντιπίπτειν ἀνελόντα ἴδαν, id est, neque a pedatis ollis nondum delibatis, comedas.

DE DECIMIS.

a TITVLVS XXV.

a Tractatur lib. 3. Decretalium, tit. 30. lib. 3. Sexti, tit. 13. lib. 3. Clemen. tit. 8. & 13. quast. 1. can. 4. sequen. 16. quast. 7. can. 40. de consecrat. distinct. 5. & alibi, apud nos, lib. 2. Syntagm. iuris agimus, etiam de decimis. tit. 20.

CARVT I.

- 1 Continuatio.
 - 2 Et finitio Decimae.
 - 3 Et diuisio.
- 1 Q Via & inter bona Ecclesiae † decimae sunt, & de his nunc agamus.
- 2 Decima generaliter, † nihil aliud est, quam pars decima ex aliquibus, qua sublata relinquuntur aliae nouem. b

Quia vero haec finitio generalis est, † diuidemus decimas in prophanas, & ecclesiasticas. Prophana decima fuit quoddam genus tributi a laicis & secularibus dominis impositi, c de qua hic non agemus. Ecclesiastica decimae rursus triplices. Aliae enim sunt, quae ex rebus Ecclesiae, ut ex fructibus beneficiorum praestantur personis non Ecclesiasticis: puta principibus ad bellum sacrum, vel ob aliam causam a summi Pontificis auctoritate probatam, d idque ex priuilegio extraordinario. Quare & in eo cauendum, ne ex eo Ecclesiae grauentur, e & modus ideo exactoribus impositus est. f Aliae erant decimae, quae a Leuitis soluebantur sacerdotibus: g quemadmodum inter Christianos aliquando Episcopis ex oblationibus, primitiis, & decimis beneficia soluebant quartam partem, h vel aliam, pro locorum consuetudine, i quae & in quarta soluenda, k vt & praescriptio. l Nam certae rationes possunt esse, quibus ea praestatur Episcopis, quae aliquando cessare possunt alicubi. m Huius speciei decimarum aliquam similitudinem referunt annatae. quae exiguntur a summo Pontifice de beneficiis ab illo impetratis: nempe emolumenta seu fructus beneficiorum vacantium vnius anni, quae percipiuntur a summo pontifice pro Ecclesiae Romanae necessitatibus releuandis, prout sibi referuauit, & camerae apostolicae Ioannes 22. pontifex. n Aliae sunt decimae, quae solui debent a populo sacerdotibus & personis Ecclesiasticis, de quibus institutus est sermo. Et istae sunt decimae omnium bonorum legitime quaesitorum, quota pars Deo diuina constitutione debita, o tributa animarum egentium. p

Harum decimarum † tres sunt species, q & E personales, praediales, mixtae. Personales dicuntur, quae soluuntur ex fructibus, lucro, & de rebus industriae personae, vel officio, negotiatione, & similibus quaesitis. r Praediales, quae ex fructibus praediorum debentur, ut ex vino, frumento, & aliis fructibus.

bus. Mixta sunt, quæ debentur habita ratione eorum, quæ partim ex prædiis proueniunt, partim ex industria personarum, quales decimæ debita in eo loco, ubi pascuntur animalia, & custodiuntur industria pastorum. †

S C H O L I A.

- a cap. tua, de decimis. cap. causa Carpenfis. de verborum signific.
- b cap. cum homines, septimo de decimis. B
- c De qua decima multa tractamus, libr. 3. Syntagma. iur. vniuers. cap. 20. num. 1. & 2. vide exemplum, 1. Reg. 8. meministi de decima litis. ca. cum ab omni specie 10. de vita & honestate clerico. Nouella 112. cap. 2. Authen. generaliter de Episcopis & clericis. C.
- d De hac quoque tractamus & plura damus exempla. prædicto libr. 2. Syntag. c. 20. num. 3. & seq. tractatur & in Extrauagan. 1. de decimis, in Extrauaganantibus communib.
- e cap. fin. de voto, dict. Extrauag. 1. §. declaramus, de decim. in communibus.
- f Clement. 1. & 2. de decimis. dict. Extrauagan. 1.
- g cap. 1. de decim. libr. 3. tit. 30. & ibi Panor. num. 18.
- h ca. Vulterrane. can. quatuor, can. de redditibus. ca. concessio 12. quæst. 2. Clem. dudum de Sepul. capit. cum super, eodem titulo apud Gregor. ca. de quarta, de præscript.
- i can. antiquos, can. de his, can. decernimus 10. quæstio. 1. can. constitutum 16. quæstio. 1. capit. conquirente, de offic. ordinari. capit. secundo. de sepultur. capit. certificari, eod. tit.
- k can. præficus quidem, & can. vnio 10. quæst. 3. can. 1. 13. q. 1. vide Panorm. ad cap. cum contingat, de decimis. E
- l cap. de quarta, de præscriptione.
- m Dabantur olim Episcopis partes ex decimis, quia Episcopatus erant tenues, nec poterant summi suppeditare ad exsequenda onera episcopalia, nunc autem sufficiunt, can. 1. 13. quæst. 1. & cessante dispositio-

nis retentione, debet cessare dispositio. ca. cum cessante, de appell. l. adigere. §. quamuis. de iure patronatus. P.

- n In capit. cum Nouella 12. de præbend. in Extrauag. communibus, Ioannes tamen 22. tantummodo in aliquibus Ecclesiis annatas reseruat, & ad tempus, ad inuadendas impensas sedis Apostolica. Sed Bonifacius 9. primus indifferenter omnibus beneficiis Ecclesiasticis annatarum usum imposuit, ut notat glossa ad titulum de annatis ad verbum annatarum in Pragmat. Sanctio. Reprobata aut melius temperata fuerunt annata in Concilio Basiliensi & Pragmatica Sanctio. Reprobata Ioannes Andreas ad ca. inter cetera, de offic. ordinari. Diuus Ludouicus, aliq. plures Galliarum Reges, prohibuerunt huiusmodi annatas exigi vel solui in regno, & Carolus quintus per Arrestum Senatus Parisiensis latum vndecimo Septembris 1406. Exstat tamen titulus in Concordatis de annatis. Rebusus porro tractatu nominationum. quæstio. 9. numer. 32. stylum ait in Gallia seruari in impetrationibus beneficiorum a Curia Summi Pontificis, nõ exprimi verum valorem beneficiorum, & quamuis valeant plus quam mille auri, tamen sufficit, si dicant valorem beneficii impetrati esse 24. ducatorum de camera, nec seruatur in Gallia regula Cancellaria 21. contraria, nec alia, quas vocant bursales constitutiones. Idem ait in prologo ad Titulu de Colla. Concorda. de quibus addit, se nihil ultra dicere, cum sint supra caput. Soluunt tamen Galli quasdam compositiones loco annatarum, in quibusdam maioribus beneficiis impetratis, æquum enim & iustum est, præfectum summum Pontificem vniuersali Ecclesia, omnium curam habentem ecclesiarum, habere quoque ex illis cum onere & commodum aliquod, pro iure superioritatis, & expensis, quas & pro republica Christiana subire expedit. Regul. secundum naturam. de reg. iur. P. ca. qui sentit. eod. tit. in Sex.

- Nec est audiendus hereticus, qui male dispensare summum Pontificem thesaurum Ecclesia calumniatur: etenim ipsi domino stat vel cadit, nostrumque non est de eius operibus iudicare, qui omnes indicat & a nullo iudicatur. can. aliorum, can. cuncta per mundum 9. q. 3.*
- o** *Hac finitio est Cardinalis, consil. 26. vide de illa apud nos. libr. 2. Syntagmatis iuris. capit. 22. vide & finitionem Hostiensis in summa de decimis. Decima dicitur quotta pars sine certitudine in hac finitione, eo quod illa pars sit diuersa, iuxta diuersas consuetudines soluendi, ut nos docemus in dicto c. 22. libr. 2. Syntag.*
- p** *cap. tua nobis 26. de Decim. can. decima, 66. q. 1.*
- q** *Docuimus dicto capit. 22. libri secundi, Syntagm.*
- r** *Deuteronom. cap. 12. ca. ex transmissa, de Decimis.*
- s** *cap. 1. ca. ad Apostolica, ca. peruenit de Decimis. ca. fin. de parochis. can. Decima 16. quaest. 1.*
- t** *dict. cap. ad Apostolica. cap. pastoralis, cap. commissum, de Decimis.*

CAPVT. II.

De quibus rebus soluantur Decima.

Soluenda porro sunt decimæ de omnibus, quæ legitime nobis adueniunt; **a** ex frugibus agrorum, **b** imo si agris in anno fructus referant, bis debebuntur, nempe quoties fructus percipiuntur, **c** de lucris ex molendino, **d** ex piscatione, **e** de venatione, & militia, **f** de apibus, de melle, & cera, **g** de gregibus, **h** fœtu, lana, **i** lacte, & cafeo: **k** de pascuis, si ad culturam reducântur: **l** de mercibus, **m** & aliis industria, officio, artificiove quæsitis, **n** & de aliis, in **E** summa, lucris iustis. **o** Ex diebus quoque anni totius, decima soluitur in ieiunio Quadragesimæ. **p**

SCHÖLIA.

a *Cap. ex transmissa 23. cap. tua nobis 26. §.*

- A** *& cum de cunctis, de decimis. Genes. 28. vers. 13. 2. Paralipomenon. cap. 3. vers. 5. 2. Esdra. cap. 10. vers. 37. sine ex praesidiis, sine ex industria, sine alio modo adueniât. Leuit. 27. vers. 30. Gratiitudinis namque testimonium & professio, a Deo omnia nobis bona aduenire, debet esse in cunctis susceptis: & idcirco etiam de minutis præstâda decima, diui Matthai. cap. 23. ibi, Væ vobis Scribæ & Pharisæi, qui decimaritis, mentham, anethum, &c. oportuit hæc facere, & illa non amittere. Quare nec ea lege potest emi vel acquiri fundus, ne decima soluantur ex eod. can. si quis laicus. can. de decimis. §. sed & illa 16. quaest. 1. quamuis per longum tempus nõ fuerint soluta. cap. cum in tua 10. de decim.*
- b** *cap. 1. & capit. ad Apostolica, de decimis. Frugis appellatio continet ea, qua terra alimonia causa producit. Paul. in l. frugem 77. de verbor. signification. præter carnem & poma, ut ibi Alciatus excipit. Continebantur itaque, omnes fructus sine sint naturales tantum, qui sine cultura proveniunt, ut ait c. grauis, de restitutio. spoliator. l. ex diuerso, de rei vendica. P. sine industriales, qui ex industria seu cultura hominis nascuntur. Vbiq; enim Dei abundat gratia, & beneficium ubiq; agnoscendum, neque enim est aliquid qui seminat, aut qui rigat, sed qui incrementum dat Deus, 1. ad Corinth. 3. cap. non est iuncto. cap. cum non sit, de decimis.*
- c** *cap. ex parte 21. de decimis.*
- d** *capit. ex transmissa, & cap. parochialis, de decimis.*
- e** *dicto cap. ex parte, & cap. penult. ad nos 5. de decimis.*
- f** *can. decima 16. q. 1. can. quicumque 16. q. 7. Genes. c. 14. vers. 20.*
- g** *cap. nuncios, de decimis.*
- h** *cap. pastoralis. de decimis. Exod. 22. vers. 28. & 30.*
- i** *dict. can. decima 16. quaest. 1. d. cap. peruenit. de decimis.*
- k** *Siquidẽ decima debetur de omni fructu: porro*

Porro in fructu sunt, tria, scilicet, lac, lana, A
 sexipulum. l. in pecudū, de usu 20. §. in pe-
 cūdum. de rer. diuis. apud Iustinian. vide
 Rebuff. tractat. de decimis. qua. 6. nm. 23.
 Boetiuma. §. 3. de consuetud. pradiorum
 in consuetudinibus Byrurg.

l. capit. commissum, de decimis.

m. dicto capit. pastoralis.

n. can. decima 16. q. 1.

o. Gloss. ad dictum can. decima. Atque solui
 debere dixerunt aliqui decimas de legato B
 & hereditate, si consisteret in mobilibus,
 non utique si in immobilibus, cum bis ex
 eadem re exigi nō debeat decima. Verum
 hodie ex consuetudine, non soluntur de-
 cima ex legatis, hereditate, aut donationi-
 bus: contrarium tamen dicendum, si esset
 consuetudo. Et sic concludunt Panormit.
 ad dict. cap. pastoralis, ut ibidem Imola, &
 Gloss. in dicto can. decima. Caterum ex in-
 iuste quaesitis, ut ex meretricio actu Eccle- C
 sia respuit decimas. can. oblationes 90. di-
 stincti. Deuteron. 23. vers. 18. Ideo non re-
 cipit & usuras ab usurario in usuris per-
 seuerante. Gloss. in summa 14. quest. 6. &
 in can. decima 16. q. 1. Panorm. ad ca. ex
 transmissa de decim. Capit. tamē pradiates
 decimas ab iniusto pradii possessore: quia
 ratione pradii, non persona debentur Glo.
 Innoc. Panorm. ad c. ex transmissa, de de-
 cimis, facit cap. de terris eod. tit.

p. can. 40. de consecrat. dist. 5.

C A P. I I I.

Qui soluere debeant decimas.

Soluere Deo decimas omnes cuiuscun-
 que generis sint Christiani, tenentur,
 nisi priuilegio speciali fuerint a solutione
 exempti. a Sicq; pradiates soluendae a qui-
 buscunque possessoribus pradiorum et
 iam Iudaeis, b & aleprosis, exceptis anima-
 libus eorum & hortis, si in communi vi-
 uant. c Aliquando neque monachi a prae-
 dialibus eximiebantur, quia tanquam lai-
 ci pradia colerent. d Præter monachos
 Cisterciensis ordinis, qui laborū suorū

non soluunt decimas. e Neque eorum,
 quæ propriis manibus vel sumptibus exco-
 lunt: videlicet de quaesitis ante Concilium
 Lateranense, etiam si sint noualia; f de qua-
 sitis autem postea, contra. Quod & in aliis
 regularibus, iisdem priuilegiis donatis, lo-
 cum habet, ne occasione priuilegiorum
 illorum, Ecclesiæ præter modum grauentur. g
 Quod & in militibus. Hierosolymitanis
 locum habet. h Et ita exempti & priuilegia-
 ti debent etiam decimas ex pradiis posses-
 sis, nisi ipsa quoque pradia priuilegio ex-
 presso a solutione eximantur. i Exemptio-
 nem autē hanc, dat solus summus Ponti-
 fex, nō princeps vel Rex secularis. k Hicq;
 & obseruandum, ut si sint exempti, qui prae-
 dia habeant exempta, quandiu ea excolunt,
 & eadē dederint aliis colenda, debeantur
 decimæ. l Quemadmodum immunes seu
 exempti a solutione decimarū, soluere eas
 debent, si aliena pradia colenda suscipiāt. m
 Placuit autem nullos monachos seu viros
 sub regula & in aliquo cænobio viuentes,
 teneri ad solutionem decimarum ex hor-
 tis, n vel ex animalibus nutritis, vel de no-
 ualibus, quæ propriis excolunt manibus,
 quod & ad fratres Prædicatorii, & sancti
 Francisci ordinis extenditur. o Placuit et-
 iam nihilominus, concessum priuilegium
 de non soluendis decimis, non extendi ad
 conventionem antea factam præceden-
 tem priuilegiū, de soluendis illis. p Quem-
 admodum & illud ipsum priuilegium non
 erit extendendū in posterum ad alia pos-
 sessa, si illud incipiat Ecclesiis parochiali-
 bus esse damnosum. q

S C H O L I A.

a Cap. a nobis, 24. cap. aliquibus 32. de deci-
 mis. Inbetur indefinite solui decimas ab
 omnibus. can. omnes decima 16. questio.
 7. & sine distinctione possidentium pradia.
 cap. tua, in 2. de decimis. Sic monachi sol-
 uunt ex pradiis possessis, in can. cunctis fi-
 delibus 16. questio. 1. & de noue cultis
 cap. commissum 4. de decimis, cap. 1. §. fin.

- eodem titulo, in Sex. Et ecclesia de pradiis in dotem datis, soluit curioni parochia, nisi ea sint modica Glossa. in cap. 1. & ca. nuper, de censibus.
- b** cap. de terris, de decimis.
- c** cap. secundo, de Eccles. adifican.
- d** can. generaliter 16. q. 1.
- e** Qui vivunt ex laboribus suis, pauperes dicuntur. ca. quod super, & ibi Panorm. de Voto. l. si constante, soluto matrimon. P. Solvent tamen contentibus clericorum ordinis sui. cap. 1. §. fin. de verbor. signific. in Sext. An autem clerici teneantur solvere decimas personales. vide Panom. ad ca. 2. de decimis.
- f** Quid sit novale, explicatur in capit. quid per novale 21. de verb. signific. ubi in causa exemptionis prestationis decima ex novalibus, singulariter dicitur, intelligendum esse per novale, tantum agrum de novo ad cultum redactum, de quo non existat memoria, quod aliquando cultus fuerit. Ita separatur novalis significatio ab ea, que in re civili datur, ut sit etiam terra præcisæ, qua anno cessat. l. sylva cadua, o. §. novalis, de verbor. signific. P. vel sylva, que arboribus extirpatis, ad cultum, redigitur. per l. fin. §. penult. de termi. mot. P. Proprie etiam videtur terra nuper primum proscissa, novale dici, æquid dicitur terra, ut apud auctores de limitibus agrorum, & Serenium, in 1. Georg. Virgilii.
- g** cap. penult. de decimis.
- h** cap. dudum 31. de decimis.
- i** capit. 2. §. Diocesani. de decimis, in Sext. quod privilegium seu prescriptio, non solvendi, amittitur solutione sine protestatione, etiam semel facta, ca. accedentibus. ca. si de terra, de privileg. vide qua dixi, libr. secundo Syntagmatis iuris. capit. 24. numer. 9. & 10.
- k** cap. tua 25. & cap. dudum, 31. de decimis. vide Rebuffum. tract. de decimis. quest. 5. numer. 28. 29. & 30.
- l** cap. licet, de benignitate 11. de decimis.
- m** cap. dilecti 2. de decimis.
- n** cap. ex parte, de decimis.
- o** cap. nimis prava, de excessibus prelati.
- p** ca. ex multiplici 3. de decimis.
- q** cap. suggestum 9. de decimis.

CAP. IIII.

De modo & quantitate decimarum solvendarum.

Ivre communi omnium frugum integra decima novum partibus relictis, & statim frugibus collectis debetur, a antiquam tributorum vel censuum prædialium fiant exactiones. **b** Nullaque facta prius deductione expensarum factarum in servos seu mercenarios pro agris colendis, aut pro colligendis fructibus, seu lucris. **c** Quamquam circa res acquisitas vel factas, de pecunia decimata, cum ipsæ venduntur, deducantur expensæ, & de residuo, quasi de lucro decimæ solvantur, ut si vendatur domus; ager, vinea, clibanus, molendinum, grex, aut aliæ merces. **d** Observandum tamen in solutione decimarum, num aliqua sit consuetudo, siue agatur de quota decimarum, siue de modo solvendi, siue de rebus, quæ debent decimam iure diuino, nam ea erit sequenda. **e**

SCHOLIA.

- a** ca. commissum. & c. cum homines 7. & ca. de decimis. Levit. 23.
- b** cap. cum non sit 33. de decimis.
- c** dict. cap. cum homines 7. & cap. non est 22. §. final. cap. pastoralis 28. cap. tua nobis 31. de decimis.
- d** dict. cap. pastoralis. de decimis.
- e** cap. veniens, de transactio. capit. nuper de decimis. vide Rebuff. tractat. de decimis. questio. 13. num. 44. & 50. & 51. & Panorm. ad dict. cap. cum homines. de decimis, Boetium ad §. 12. de consuetudine prædior. in consuetud. Byturig. Hostiens. ad cap. a nobis. & cap. non est, de decimis, & que nos diximus, libr. 2. Syntagma. iur. capit. 26. que omnia vera sunt, siue agatur de prædialibus siue de personalibus, de decimis.

decimis: nam in omnibus cōsuetudo sequenda, vide Panormitanum in cap. in aliquibus, alias in quibusdam, de decimis.

CAPVT V.

Quibus soluenda sunt decima.

Decimæ Deo debentur & soluuntur. *a* Quamobrem sacerdotibus, quibus portio domini communicata est, dantur; *b* etiã si mali sint, & non laicis, qui omnino incapaces sunt possessionis, seu quasi possessionis iuris decimarum, quamuis sint principes. *d* Ex iure communi debentur Ecclesiis parochialibus seu baptismalibus, sub quarum finibus res vel personæ, quæ debent, sunt. *e* Ita prædiales, Ecclesiæ sub cuius parochia erunt, sunt soluendæ, *f* nisi solutionem alia Ecclesia contra illam legitime sibi præscripserit: *g* aut nisi contra sit consuetudo. *h* Saluis tamen remanentibus parochiarum finibus, qui præscribi nequeunt, vt neq; fines diæceleon, si de eorum distinctione constet. *i* Quod si in vna ecclesia duo sint curiones, quorum vnus dicitur prior, alter rector perpetuus, decimæ dantur curioni præcipuo seu priori, reseruata congrua pensione vicario perpetuo seu rectori. *k* Possit & ius decimarum ad alias ecclesias quam parochiales pertinere ex concessione Episcopi. Personales decimæ quoque debentur Ecclesiis baptismalibus eorum locorum, in quibus quis degit, vel percipit sacramenta. *m* Mixtæ animalium decimæ, debentur ei parochiæ, in cuius territorio pascuntur, & conceperint, *n* quod si in territorio vnus parochiæ pascantur hyeme, & æstate in territorio alterius, diuidentur inter illas decimæ. *o* Fuerunt solutæ decimæ ecclesiis, aliquando diuisæ inter Episcopum, clericos, pauperes, & fabricam. *p* Quorum portiones aliquando maiores, aliquando minores fuerunt *q* secundum consuetudinem locorum, *r* quemadmodum & postea consuetudo alicubi diuisiones illas sustulit, & reduxit illas ad proprias ecclesias,

quibus etiam est data actio petendi decimas contra denegantes solutionem, & ultra censuram ecclesiasticam, quam & in eo ferre possunt. *v* Laicis autem ius decimarum denegatum est, iure cōmuni. *x* Quare nec decimas eodem iure sine peccato possunt percipere, vel quasi possidere ius, *y* aut præscribere. *z* Et si qua persona ecclesiastica, hoc ius personis laicis concesserit, tanquam arbor, quæ perperam terram occupet, erit ab ecclesia succidenda. *aa* Nisi possederint decimas a tempore, quod præcesserit Concilium Lateranense, in quod iam possessæ antea a laicis, illis permittæ: in posterum autem prohibita omnino. *bb*

SCHOLIA.

- a* cap. tua nobis 26. de decimis, cum simil.
b cap. quamuis graue 17. cap. non est in potestate 22. de decimis.
c dict. cap. tua nobis 26. de decimis.
d can. si quis laicus 16. quest. prima, can. 1. & 2. 16. q. 7. c. prohibemus 19. capit. ad hac 15. de decimis.
e can. Ecclesias 13. questio. prima. can. de decimis 16. quest. 5. cap. pastoralis, de his que sunt a pralat. sine consen. capit. cap. fin. de Paroch.
f capit. cum contingat. capit. cum in tua. capit. ex transmissa. de decimis. dict. capit. fin. de Paroch. can. statuimus, 16. question. 1.
g Prescribere enim potest ecclesia contra ecclesiam decimas. capit. ad aures, de Prescript. per 40. annos, cum bona fide, capit. vigilanti, de prescript. eod. titul. capit. 1. de prescript. in Sext. cap. 2. de restitutione spoliat. in Sex.
h cum sint homines, cap. ad Apostolica, cap. in aliquibus, de decimis.
i cap. super eo, penult. de paroch. cap. licet in regulis, can. quicumque. & can. inter memoratos 16. quest. 3. Alioquin si non inueniantur fines expresse distincti, possunt prescribi, ad. canonib. & capit. quia indicante Abbate 9. de prescript.

- k** Et ita iudicatum fuisse scribit Papus. libr. A z cap. causam que, de prescr. ca. 1. 16. qua. 7. 1. Rhaps. arrestor. tit. 12. arresto 7. § 11.
- l** can. in sacris, can. statimimus 16. questio. 1. veluti conceditur monasterius. in can. fin. eadem 16. q. 1.
- m** cap. ad Apostolica 20. de decimis. cap. fin. de paroch. can. quest. can. de decimis 16. quest. 1. Quid si quis in uno loco habeat domicilium, & in alio loco sacramenta accipiat, vide Rebuffum. tracta. de decimis. quest. 6. nu. 8. 9. 10. 11. 12. & 13.
- n** Gloss. in cap. 1. §. 1. ad verbum pascit, 13. quest. 1.
- o** Gloss. ad cap. ad Apostolica, de decimis, Decima lactis debetur ubi mulgentur animalia: decima caseorum, ubi casei fiunt, & sic seruari tradit Rebuffus in tracta. de decimis. q. 6. nu. 23. Boetius ad §. 3. de consuetudine prior. in consuet. Byturig.
- p** can. quatuor. ca. de rebus, can. concessio 12. q. 2. cum similibus.
- q** can. antiquos 10. questio. prima, can. de his, can. discernimus. ca. 10. questio. 1. ca. 1. de sepultu. Clement. dudum, eod. tit. apud Clementem.
- r** in cap. certificari. de sepulchris.
- s** can. 1. & can. priscus, & can. vnio. 11. q. 3.
- t** cap. Parochianos, de decimis, sicque ecclesia pro decimis utitur rei vendicatione, ca. moderamine 16. quest. 1. vel ut aliquib. placet, actione personali, & melius. Vide de hac re glossam. ad cap. tua nobis, 26. ad verbum, Tributa, de decimis.
- v** cap. tua, in 2. cap. peruenit 5. de decimis.
- x** cap. 1. & 2. 16. questio. 7. can. si quis laicus 16. quest. 1. cap. ad hac donationem 15. capit. quamuis 6. cap. prohibemus, de decimis. cau. peruenit. 1. quest. 3. can. fin. §. quod autem 16. can. iubemus. §. uem decima 16. qua. 3. Laici quippe sunt beneficiorum, quibus adherent decima, incapaces. cap. cum adeo. de re script. cap. ex literis de transactio. cap. 2. de Institutio. Clement. quia contingit. §. ut autem. de religiof. domi.
- y** d. li. cap. peruenit 1. q. 3.
- A z** cap. causam que, de prescr. ca. 1. 16. qua. 7. can. fin. 16. q. 1.
- aa** cap. quamuis 17. de decimis.
- bb** cap. cum Apostolica, 7. de his, qua sunt a pralat. sine consensu capituli. cap. tua. in §. final. de decimis. vide qua diximus. libr. 2. Syntagm. Iuris. capit. 25. ubi inuenies quatenus & quare Concilio Lateranensi permissa fuerint laicis perceptiones decimarum ecclesiasticarum. Loquitur autem Concilium Lateranense, de infestatione decimarum facta laico, ut aliquid inde prestaretur ecclesie. Quod tamen & visum est iniquo consilio: nempe ut pars, qua Deo consecrata est iure diuino, inter prophanos usus remaneat. Multo magis iniustum erit, laicos nullo iure possidere decimas ex tyrannide dominantium, vel violentia usurpatis primis, & deinceps per corruptelam perceptas forsan, & quod peius ex inundatione pralatorum in laicos translatas, quod est & sacrilegium, cum nec sanctuarium Dei, iure hereditario transferri debeat. ca. Apostolica 8. q. 1. ca. de prebend. cap. ex transmissa. cap. presentium, cap. conquerente, de filiis presbyter. cap. consuluit, de iure patrona. Nec semel Deo dicatum, ad usus prophanos transferri oportet, reg. semel Deo dicatum. de reg. iur. in Sex. cum similib. ibi notat. Et certe hinc sequitur clericorum maxima inopia, dum decima a laicis percipiuntur, & Ecclesia ei doctis destituitur prefeclis, cum subtrahantur ea, que ad alimeta cultumque diuinum erant destinata. Hinc etiam orta est ad solutionem decimarum populi contumacia, et vident a temporalibus dominis usurpari, erroreque in fide, occasione sumi. at illic, innumeri, de quo nihil amplius addam, cum res ipsa per se sit manifesta. & suadeat possessoribus & principibus istius detentionis reparandum esse statum, & reddenda Deo, nisi dicamus iram Dei in eo & in ecclesiam sua apparere, ut quod non capit Christus, rapiat filius, can. maiores 16. q. 7. can. decima. 6. q. 1.

CAPVT VI.

Causa aliqua solutionis Decimarum.

Soluuntur decimæ Deo, in signum vniuersalis domini eius, quo testamur omnia, ex quibus decimas soluimus ex Dei liberalitate procedere. *a* Item vt viuant ex his, qui cultui diuino in perpetuum dicati sunt: *b* qui enim altari seruiunt, de altari viuere debent; *c* vt non sit alligandum os boui trituranti. *d*

SCHOLIA.

a can. Decima, 16. quæst. 1. cap. tua nobis, 26. de Decimis. Sic & ab Ethnicis, earatione solutas suis idolis & sacerdotibus docuimus, lib. 2. Syntagm. iuris vniuers. ca. 22. Tributi præstatio est etiam probatio subiectionis, cap. omnis anima, 2. de Censib. lib. 3. tit. 39.

b Numer. cap. 18. vers. 11. 2. Paralipom. cap. 30. vers. 4. cap. causa Carpenfis, de verb. signific. c. quamuis sit graue, de Decimis. Ideo dicuntur tributa egentium animarum, in cap. tua nobis, 26. de Decimis. In can. Decima, 16. quæst. 1. quia debentur clericis egenis & pauperibus.

c c. cum secundum Apostolum, de Præbend. cap. cum sit Romana de Simonia, c. cum ab omni specie mali, 10. de vita & honestate clericorum.

d Ad Galatas, cap. 6. Deuteronom. 25. Diui Matth. 10. Diui Marci 6. Diui Luca cap. 19.

DE PECVLIO CLERICORVM.

a TIT. XXVI.

a De hoc habetur libro tertio Decretalium, tit. 25. in can. Episcopi de Rebus propriis cum 2. sequentibus 12. qu. 1. & quæst. 2. 3. & 4. per totam. Eo pertinere, saltem ad explicationem, possunt tituli Iuris ciuilib. de Peculio lib. 15. P. tit. 2. Et de castrensi peculio, lib. 49. P. tit. 17. maxime titulus 7. lib. primi C. de Sacrosanct. Ecclesiis, &c. & l. Sacrosancta, C. eod. tit. titulus de Castrensi pe-

A culio omnium Palatino. lib. 12. C. titul. 31. militum & Præfeitorum, libro 12. C. titulo 37.

CAPVT I.

1 Continuatio.

2 Et peculium quid.

Sed quia incidimus in bona clericorum, seu personarum ecclesiasticarum, non prætermittimus de peculio earum quædam adiciere.

B Peculium dictum est, quasi pusilla quædam pecunia, siue patrimonium pusillum: *a* quare illud maxime conuenit clericis. *b* Quibus non debet esse abundans patrimonium, quia & illis omnibus, maxime autem, qui expresse renuntiarunt temporalibus, *c* dictum est. Nolite thesaurizare: *d* Et alibi, habentes alimenta, & quibus tegamur his contenti simus. *e*

SCHOLIA.

a L. depositi 5. §. peculium, de Pecul. lib. 15. P. tit. 1. Peculium quod præsidii causa separaretur, l. si chorus, 79. de Leg. 3. quod ex eo Florentinus Iurisconsult. consistere dixit, quod parsimonia sua quis parauit, vel officio meruerit ab aliquo sibi donari, l. Peculium, 39. de Pecul. P. Inde peculium filii familias, quod seorsum a facultatibus patris habet, & peculium serui, quod seruus habet separatim a rationibus Domini, permissu eius, dicta l. depositi, §. fin. de Pecul. Extra quas etiam personas, alii peculium habere dicuntur, qui pusillum aliquid sibi quasuerint. Pecunia quippe vnde peculium, rem seu patrimonium significat, l. pecunia, de verb. significat. P. peculium a pecunia, & pecunia a pecudibus: quia olim primum as ouis & bouis effigie a Seruio Rege Romanorum signatum, vt ait Varro, lib. 2. Rustica. & lib. 4. de lingua Latina. Plinius lib. 18. cap. 3. Festus in verbo pecuniam. & peculium seruorum, idem Festus testatur a pecore dictum. Ratione acquisitionis in iure ciuili, peculium quadruplex dicitur profectiuum, aduentiuum,

castrense, & quasi castrense. Profectitium quod proficitur a patre vel domino filiofamilias vel seruo datum. l. profectitia, de iure dotium, P. l. depositi, §. fin. de pecul. P. Aduentitium, quod aliunde quam a patre vel eius occasione filiofamilias quaritur, vel ex propriis laboribus, vel successione, vel contractu, ut in l. cum oportet, 6. §. l. fin. C. de bonis quaelibet. lib. 6. C. ut. 66. l. penul. C. qui testa. facer. poss. cum simil. Castrense, quod a parentibus vel cognatis in militia degenti filiofamilias, donatum est, vel quod aliunde ipse sibi filiusfamilias occasione militia sibi acquisiuit, quod non fuisset quaesiturus, nisi militasset, leg. castrense, 4. §. 11. de castrensi pecu. P. Quasi castrense est, quod filiofamilias ex publico munere, vel functione publica, ut advocati, acquisiuit. Nam & hi militari videntur aduocati, qui industria & lingua defendant oppressos, l. Aduocati, 14. de Aduoca. diuersor. iudiciorum, lib. 2. C. ut. 7. Distinctio castrensis & quasi castrensis peculii ab aliis illa maxima, quod in istis quaesita sunt in plena dispositione filiorumfamilias, ut nihil patri quemadmodum ex alius, queratur, nec illa communicentur fratribus, l. 4. de Castrensi pecul. l. fin. de Collat. honor. P. l. certum, C. Familia Hercisc. Lege Leonina viris reuerendissimis Episcopis, presbyteris, & diaconis, permittum fuit peculium habere quasi castrense, & sibi acquirere non patribus vel auo, in quorum fuerint potestate, & ut possent de eo libere disponere, l. Sacrosancta, 34. §. l. cum Leonina, 50. de Episc. & cler. seruata tamen legitima patri vel auo, Nouella 125 cap. 9. ideo & titulus de Peculio clericorum, lib. 3. ut. 25. existat.

b Clerici enim dicti, quasi in partem seu sortem domini vocati, can. Cleros, 21. distinct. can. Clericus, 12. quast. 1. cap. cum secundum Apost. de Prebend.

c Idcirco clericis tonsura capillorum fit, quae corona dicitur, quaque reges dicuntur, ca-

lesq, qui se & alios regere possint. De raso porro capillorum demonstrat Symbolo depositionem temporalium, quae reliquerunt, cum sine proprio, vultu & vestitu contenti esse debeant, can. prohibete, 23. distinct. melius in can. duo sunt genera, 12. quast. 1. ubi & glos. ad verbum depositio, ait, capillos paucos qui corona seu rasure facta relinquuntur, significare, quod debeant quadam exigua retinere ad vita tantum sustentationem.

d Diui Matthaei, cap. 6. vers. 19.

e Prima ad Corinth. vers. 8. Initium vita hominis aqua & panis, & vestimentum, & domus protegentur pituitudinem.

CAPVT II.

Quotuplex peculium Clerici.

Clerici peculium duplicis generis habere possunt, vel ex bonis Ecclesiae, seu occasione Ecclesiae quaesitum, vel aliunde. a Si nihil proprii habuerit presbyter, aut sui patrimonii, quando promotus est ad ecclesiasticum ordinem, & postea emerit praedia, ea ecclesiae esse debent. b Et quicquid vel suo vel alieno nomine de rebus, oblationibus, vel votis Ecclesiae contingentibus emerit, c & alia, quae occasione ecclesiae acquisuerit, id est, quae aliter non acquisiisset, nisi fuisset ecclesiae praepositus; nam & ea ecclesiae propriae censentur. d Acquirere vero potest clericus alia, aliunde quam ex ecclesia, vel occasione eius, veluti per paternam vel cognatorum ab intestato decedentium successione, vel ex testamento donatione vel alterius, vel labore proprio, de quibus libere disponit. e De fructibus autem beneficii collecta, num ad proprium & liberum peculium pertineant beneficiati, controversia videtur esse, ob quandam usurpatam consuetudinem, per quam quidam putant beneficiatos facere posse fructus suos perceptos, & illos ad quoscunque ut alia patrimonialia, transferre iure donationis vel testamenti. Verum iutius erit pro conscientia

entia quæta & sincera beneficiari, iuxta A
iuris præscripta, inde percepta tanquam
sua aut propria non existimare, neque ea-
dem in alias personas quam pauperes, &
ad utilitatem Ecclesiæ suæ, dispensare.
Cum vere sit magis procurator & dispen-
sator, & usufructuarius bonorum Ecclesiæ suæ,
quam proprietarius, aut usufructuarius. f

S C H O L I A.

- a Eoque modo distinguitur in cap. quia nos, B
9. & c. 1. de Testam. lib. 3. tit. 26. & in c.
1. de Successionibus ab intest. eod. lib. tit.
27. in cap. 1. & 3. de Pecul. cleri. in Au-
thent. dicentium, C. de Episc. & cleric.
- b Dicto ca. 1. & 13. de Pecul. cler. li. 3. tit. 25.
ca. placuit, 12. quæst. 13. cap. cum in officii-
is, 7. de Testam. Quia præsumuntur de bonis
Ecclesiæ quæta, quemadmodum mu-
lier vxor aliquid acquirens, præsumitur
ex bonis mariti acquisisse, & ideo mari- C
ti sunt. l. Quintus Mutius, de Donatio in-
ter vir. & vxor. P. l. etiam, C. eod. tit. 1.
Aduersus tamen hanc præsumptionem, ve-
ritatis contraria admitteretur probatio.
can. sint manifesta, 2. quæst. 1. can. 1. & 2.
12. quæst. 4.
- c cap. inquirendum, de Peculio clericorum.
- d cap. quia nos, cap. relatum, c. requisisti, de
Testam. can. Pontifices, 2. q. 3.
- e c. quia nos, de Testam. c. 1. de Success. ab D
intest.
- f Hoc ipsum alibi nos disputauimus, lib. 42.
Syntagm. iuris vniuersi cap. 7. & proxime
diximus, bona occasione ecclesiæ acquisita,
iure pertinere ad ecclesiæ. Vnde sequitur,
ut neq. de his disponere possit, quia de alie-
nis nemo disponit, tit. de Reb. alien. non a-
lien. C. l. nemo exterius, de Iudais. C. nemo
enim dare potest quod non habet. l. traditio,
de acq. rerum domin. P. l. nemo plus E
iuris, de Regul. iur. P. l. si vniuersa, C. de
leg. Quare non poterit præpositus Ecclesiæ,
de bonis eius disponere, aliter quam secun-
dum usum destinatum rebus, cap. 1. & ca.
& quia nos, de Testam. can. multi fixum,

12. q. 5. can. fin. 12. q. 1. Et ita Panorm. ad
c. 1. & fin. de Pecul. cler. tenet, clericos bo-
norum Ecclesiasticorum esse tantum usufruc-
tuarios, non usufructuarios, & ideo non facere
fructus suos exemplo usufructuarius, nisi qua-
tenus in eorum necessitates proprias expen-
diant. §. 1. de usu & habitatio. l. 1. & 2. eo.
tit. P. Scio distinctiones gloss. in c. proposuit
ad verbum reservari, de offic. ordin. in Sex.
& quomodo se tueantur ex consuetudine
ut dicitur generali, qui dissipant bona Ec-
clesiæ, & transferunt in usum extraneorum
ab ecclesiæ & proximorum. Caterum ipsi
qui tam pessime prophanant ex pretextu
opes ecclesiæ, viderint cum sua consuetudi-
ne, quomodo poterunt se expedire a iudicio
Dei, cuius est patrimonium quod edum &
dissipant, cap. cum ex eo, de elatio. in Sex.
Non enim quid fiat ex consuetudine, sed
quid fieri debet considerandum est. can.
gloria Episcopi, 12. q. 2. cap. cum causam,
de Electio. l. sed licet, de offic. presid. P. Ne-
que enim factum usurpatum, præscriptione
inducit. can. illud, 93. dist. can. licet, 16. q.
3. nec in talibus, vllus annorum potest esse
præsidio vel defensionis numerus, can. quod
Deo, 33. quæst. quinta, per rationem, cap.
fin. de Consuetu. Bona Ecclesiæ & fructus
beneficii dicuntur, nõ prælati, qui admini-
strator vel dispensator, nõ dominus est. Sed
ne hic institutionum breuium modum
prætergrediar, videbis, quæ ad prohibiti-
onem libere disponendi de fructibus per-
ceptis a beneficiis tanquam de propriis, tra-
ctata apud Panormitanum in repetitione
capitis, cum esset, de Test. Rotam. Decis. 86.
in nouis, Barbatiam in tractatu de præsta-
tia Cardinalium, parte, 1. quæ. 3. Diuum
Thomã 2. 2. q. 185. art. 7. Archidia. ad c.
statutum, de Rescrip. in Sex. ubi & expresse
tradit, clericos nõ facere fructus suos bene-
ficii, qui supersunt deductis expensis, & al-
legat cano. 1. 12. q. 3. quem etiã in eodem
intellectu notauit Bartholomæus Brixien-
sis, nã quæ supersunt debet pauperibus cle-
rici erogare. Sicq. acquisita Ecclesiæ sunt,

pro ea prouisione reſeruata, ca. *epiſcopi*, de *A*
rebus, 12. q. 1. Et proinde ſunt *uſuarii*. Fa-
 tetur autem clericis, habito reſpectu pote-
 ſtatis diſpenſandi, hos fructus facere ſuos,
 ut ipſi ſoli poſſint diſpenſare, non alii: ſed
 tanquam procuratores, id eſt ſua diſpenſa-
 tionis, non tanquam Dominos, ca. *clericos*,
 12. q. 1. Addere autem non erit valde one-
 roſum, qua tradit D. Hieronymus ad cap.
 5. prioris epiſtola ad Timotheum, relata in
 cano. *viduus*, 5. Et ſeq. clericos 1. q. 2. adde
 Et ca. *ſin.* §. clericos 16. q. 1. Concilium *A-*
quiſgranum c. 107. relatum, in can. *ſiquis*
 propter hoc, Et ſequent. 1. quaſt. 2.

CAPVT III.

Vnde peculium ſibi parare poſſint clerici.

Non eſt itaque improbatum vel pro-
 hibitum clericis ſecularibus, qui non
 ſunt profeſſi votum paupertatis, aliunde
 quam ex Eccleſia acquirere, dummodo ex
 licita cauſa & honeſto negotio lucrum
 procedat. *a* Ex inhoneſto & illicito con-
 tra. Quicquid autem homo plus iuſto ap-
 petit, turpe lucrum eſt. *b* Quare & clericis
 inhibitum, ne conductores aut curatores
 ſecularium rerum ſint. *c* Neue procurato-
 res perſonarum ſecularium pecuniarum
 cauſa fiant. *d* Ne cauſa lucri, negotientur.
e Ne tabellionatus officium in ſacris ordi-
 nibus conſtituti gerant, ſne præponantur
 ruptariis, baliftariis. *g* aut ſimilibus viris
 ſanguinum. Ne diaconus, ſubdiaconus aut
 præſbyter, vllam Chirurgiæ partem exer-
 ceat, quæ aduſionem vel incisionem in-
 ducit. *h* Ne ioculatoris vel hiſtrionis ar-
 tem exercean, ſ aut carnificum ſeu lanio-
 num vel tabernatorum, *k* aut alia inho-
 neſta officia. *l* Ex quibus omnibus & ſi-
 milibus prohibitis, clericis acquiſita, non
 cenſentur nec merentur habere titulum *E*
 aut nomen peculii clericalis, cum magis
 ad cõtumeliam quam honorem Eccleſiæ
 pertineant. Ideo & clerici ob ea veteſta offi-
 cia & lucra inhoneſte quæſita a priuilegio
 & gradu clericali repelluntur, & deſiciun-
 tur. 778

SCHOLIA.

- a* in Conſilio 4. Carthaginenſi, c. 49. §. 2. Et
 aliis, vnde ſumti can. 3. clericus victum, Et
 4. clericus quantum libet, 93. diſt. Et in
 princip. eiusdem diſtinctionis permittitur
 clerico, poſt penſum diuini officii ſolutum,
 ex honeſto artificio victum ſibi parare.
- b* c. 1. ne cleri. vel mona. ſeculari negot. ſe im-
 miſcean. lib. 3. tit. 50.
- B* c. diſt. c. 1. Et c. ſecundum inſtituta, ne cleri.
 vel mona. can. 1. decreuit 88. diſt. can. 1. 2.
 3. Et 4. 21. q. 3. Scriptum enim eſt, nemo
 Deo militans implicat ſe negotiis ſeculari-
 bus, 2. ad Timothe. c. 2. Neque enim infe-
 rior nobilitas militie debita Deo omni-
 tenti, militie ſeculari, in qua nobiles ab hu-
 iuſmodi lucris popularibus & vilibus, ob-
 ſtinere iubentur, ne militie diligentiam &
 deſenſionem rei publicæ ſegnius, illis inten-
 ti, exſequantur. in l. milites noſtros, 3. 1. Et l.
 final. de loc. lib. 4. C. tit. 65. l. ſignorani,
 50. loca. P. lib. 19. tit. 2. l. milites agrum,
 15. de re milita. lib. 49. tit. 16. nouella
 116. l. nobiles, 3. de Commer. & merca.
 lib. 4. C. tit. 6.
- d* ſacerdotibus, 2. Et c. ſed nec 4. ne cleric. vel
 monach.
- e* c. ſecundum inſtituta, §. ne cleri. vel mona.
 ca. negotiatorem. 9. cum 5. ſequentibus 88.
 diſt. c. ſi. de vita & honeſta. cleric. ubi Et
 ponitur pœna.
- f* c. ſicut te accepimus, 8. ne cle. vel monach.
 Poſſunt autem clerici illi, ſecundum Go-
 ſfredum eſſe notarii Papa, ca. quidam. 5. q.
 1. Et epiſcoporum, Et Archiepiſcoporum,
 c. 1. de Symo. non inter laicos.
- g* c. ſententiam ſanguinis, 9. ne cleri, vel mo-
 na. Ruptarii dici poſſint, qui impetu fa-
 ciunt in acie, vel machinas bellicas ad mu-
 ros vel alia rumpenda ſeu frangenda diri-
 gunt, ut balliſtarii, qui olim impetu ma-
 gnarum machinarum in arcum reſarum
 ſaxa Et lapides magnos aut iaculator que-
 bant Et iaculabantur, de quibus Vitruius
 lib. 10. c. 16. Vegetius lib. 2. c. 10. De-
 ſcript

scripsit & Ballista formā Amianus Marcellinus lib. 23. arcus minores erant ballista manu intenzi, sic & ballistarii & arcuarii intenzi in l. fin. de iure immunita lib. 50. P. tit. 6. ballista habet fustem intermedium, in quo extenditur arcus, arcus sine illo fuste est. Prohibetur ars ballistariorū contra Christianos, in c. vni. de sagittariis lib. 5.

h dicto cap. sententiam sanguinibus ne cleri. vel monach. Ecclesia enim & eius clerici, alieni esse debent ab omni crudelitate & effusione sanguinis, & tantum abest, ne possint praefici fundentibus, ut neque ipsi iuste sententia mortis vel fusionis vel abscissione membri interesse debeant, vel consentire, vel subscribere. dict. c. sententiam, c. clericis, ne cleri. vel mona. secula. nego. se immisce. c. ex clericis, de excessib. pralator. c. in Archiepiscopatu, de Raptor. imo, nec dare de fundendo, etiam si fundendus sit, consilium. can. illud. 23. quest. 4.

i c. 1. de vita & honesta. cler. in Sex. lib. 3. tit. 1. c. cum decorem, 12. eo. tit. apud Gregorium.

k Clem. si. de vita & honesta. clerico. lib. 3. Clement. tit. 1.

l c. clericis officia, 15. de vita & honesta. cleri.

m ut liquet ex c. 1. de vita & honesta. cler. in Sext. & in Clementinis & aliis iuribus proxime citatis c. ex literis, de excessib. pralat. cap. clericis, ne cleri. vel monach.

CAPVT IIII.

Quorum clericorum peculium dici possit.

Ceterum non omnes clerici peculium habere possunt, cuius modi illi, qui monasticam regulam in monasteriis professi sunt. *a* Siquidem in illa professione tria vota expresse emittunt & profitentur, se seruaturus in perpetuum castitatem, obedientiam, & paupertatem. *b* Possunt tamen ex licentia praelati sui, habere administrationem peculii: nempe vel ad vtilitatem monasterii, vel ad seiplos alendos. *c* Alioquin monachus proprium habens, si non renuntiauerit proprietati ante mor-

tem, sepultura priuatur: de etiam si sit canonicus regularis, e quemadmodum & talis dum viuuit, ex monasterio est eiiciendus. *f*

SCHOLIA.

a c. monachi, 2. & ibi Panor. de Stat. monach. lib. 3. tit. 3. 1. neque enim proprium habere possunt, ca. non dicatis, 12. q. 1. ca. 1. 18. q. 1. ca. monacho, 27. q. 1.

b c. cum ad monasterium, 6. de Stat. monach. clem. exisi, de verbor. signif.

c c. insinuante, qui cleri. vel vouentes, & c. Quicquid lucratur monachus etiam apostata, monasterio acquirit, ca. abbates, 13. q. 2. l. Deo nobis, & authen. ingressi, C. de epis. & cler. Sic successiones, qua monachis Apostatis accidunt, relinquuntur ut quaesita monasterio, nouella 123. c. 4. l. ut non liceat parentibus, hodie excussa, num. 55. §. si. de episcop. & cleri. Et quamuis etiam vetante monasterio, monachus acquirat secundum Innocentium, per l. etiam, de acquir. rerum dom. P. attamē, si monachus fuerit eiectus a monasterio, ei non acquirat, nec ulli. Et existimat Innocentius, cum eo contractum factum non valere, nisi dicamus esse tunc illud quaesitum episcopo, a cuius iurisdictione nō est absolutus, ut refert Summa Rosella, in verbo religio. 1. numero 1. Innocentium aliquando sensisse.

D Ego tamen potius arbitrarer quaesitum principi seculari, ut tituli, de bonis vacantib. lib. 10. C. tit. 10.

d dicto c. cum ad monasterium, & c. 2. & cap. super quodam, 4. de Statu monacho. Et sepeliri talis monachus proprietarius in sterquilinio iubetur, in dicto c. cum ad monasterium.

e dicto cap. super quodam de Sta. monach.

f dicto c. cum ad monasterium, de Stat. mon.

CAPVT V.

Effectus distinctionis peculii clericorum.

Vtilitas & effectus distinctionis peculii clericalis erit, vel maxime in eo, ut clerici de his, qua intuitu proprie personae

A a

ex bonis paternis vel aliorum successione, aut artificio proprio, vel donatione aliorum, adepti sunt non habito respectu ad Ecclesiam suam, possint libere disponere: de illis autem, quæ ex Ecclesia vel occasione Ecclesiæ possessæ ab aliis perceptæ sunt, non possint libere testari. Sed Ecclesiæ teneantur relinquere. **a** Quare nec canonicus habens præbendam distinctam in Ecclesia, cum talis dicatur habere administrationem, non poterit etiam iure testari de fructibus perceptis ex illa præbenda, **b** poterit tamen, dum vivit, intuitu elemosynæ de his donare. **c** Possit & quis tantum de bonis Ecclesiæ legare, quantum ei contulerit. **d** Est & alius effectus peculii, ut conveniat eos Ecclesiæ bonis sustentari, quibus non sunt propria bona, alias non: quibus propria & parentum sufficient. Nam ii, si bona Ecclesiæ accipiunt, iudicium sibi manducant, & bibunt, & sacrilegium committunt. **e**

A collato. *dist. 1. c. quia nos, & c. relatum, de Test. quia hæc dantur principaliter, non ratione Ecclesiæ, sed ratione servitii personalis, id ipsum dicitur de his quæ lucratur presbyter pro missis dicendis, quæ pro servitio personali videatur acquisivisse. Panor. ad c. cum in officiis, de Testamen. Contrarium in rectore etiam Ecclesiæ seu curatione, qui nec reditus, nec oblationes, nec vota prætextu Ecclesiæ facit sua propria, sed omnia cedunt in utilitatem Ecclesiæ secundum Panor. ad c. inquirendum de peculio cleric.*

c *c. ad hoc, de Testamentis.*

d *ca. si quis qualibet, 1. 2. q. 2. si episcopus, 1. 2. quest. 5.*

e *sunt verba divi Hieronymi in c. 5. prioris epistole ad Timotheum, relata in ca. clericos autem, 6. 1. q. 2. Iunge ca. pastor Ecclesiæ. 7. & ca. si quis propter hoc eadem 1. q. 2. & can. illi qui, 1. 2. q. 1.*

S C H O L I A.

a *c. 1. c. quia nos, 9. c. relatum, 2. §. ceterum, c. requisisti, 15. §. illud, de testamen. ca. 1. & 2. 1. 2. q. 1. c. 1. & 3. de pecul. cleric. c. 1. de success. ab intesta. authent. licentiam, & l. Sacrosanctæ, de episc. & cleric. novella 131. cap. 17.*

b *dicto c. relatum, 1. 2. de Testam. Innoc. in c. D nonum genus, de decimis, vide Chassanenum ad §. 5. ad verba, & au regard des biens meubles, num. 29. des successions des bastards, in consuetudinib. Burgund. Dico porro, ipso iure non posse testari, ut excludam consuetudinem, de qua in glos. ad c. si. de offi. ordina. in Sex. Infertur autem, quod si canonicus habeat distributiones quotidianas, tantum quæ dantur pro stipendio personali pro singulis horis, quod de illius quaestis potest testari, tanquam de quaestis pro labore diurno, ut in c. 1. de cleric. non resident. in Sex. sicut & mercenarius potest disponere de his, quæ illi data sunt pro stipendio & labore in Ecclesiam*

DE PRÆBENDIS SEV
BENEFICIIS ECCLESIASTICIS.

a T I T. XXVII.

a *Agitur de beneficiis titulo de Præbendis lib. 3. Decret. tit. 5. & in Sexto Decret. lib. 3. tit. 4. & lib. 2. Clem. tit. 2. & in Extrava. eo pertinet titulus ut Ecclesiastica beneficia sine diminutione conferantur lib. 3. tit. 12. in Decretalibus Gregorii novella Iustina. 3. ut determinatus sit numerus clericorum sanctissimæ maioris Ecclesiæ, & cæterarum Ecclesiarum Constantinopolitanarum. De mensura ordinandorum clericorum Novella. 16.*

C A P V T I.

1 *Continuatio.*

2 *Quid sit beneficium Ecclesiasticum.*

Beneficium Ecclesiasticum, **a** ex cultu divino & bonis temporalibus constat, **b** inter iura & res Ecclesiæ annumeratur. **c** Et hoc etiam vocatur, sacerdotium, **d** Ecclesiæ & sanctuarium. **f**

Definitio eius erit, beneficium Ecclesiasticum,

fiasticum, est distincta, & spiritali muneri A h
coniuncta, h iurium Ecclesiasticarum por-
tio, certis & dibus sacris: in hoc assignata,
vt perpetuo, & per clericos, l ad vitam v-
tenda, clerico legitime m conferatur.

S C H O L I A.

- a Beneficii nomen, hic ad Ecclesiasticum re-
stringitur, quod alioquin latius patet &
pertinet ad profana, qua liberali largitione
quapiam aliquibus conferunt, vt in l. si. de B
constitutioni. princ. P. generaliter enim
beneficium ex Seneca desinitur, in §. 1. in
quib. caus. feudum amittat. in vltibus
feudor. vt sit, beneuola concessio, tribu-
ens gaudium capientibus, capiensque tri-
buendo in id, quod facit prona voluntate,
& sponte parata. facit cap. 1. de donat. De
beneficiis seu Sacerdotis tractarunt ex
professo Ioannes de Selua, Eginarius Baro.
Ioannes Corasius, & Franciscus Quare- C
nus. lib. de San. ministeriis Ecclesia.
- b ca. si quis obiecerit 1. q. 3. ca. nemo, de Con-
sec. dist. 1.
- c in beneficium dicitur in c. 1. de regul. iur.
in Sexti. cap. cum in cunctis, §. 3. de Ele-
ctio.
- d c. penul. ne prala. vices suas. c. 1. de Conces-
sio Prabend. Sic & legitur inter Ethnicos
fuisse templis & sacerdotibus & cultui di-
uino illorum assignatos certos redditus, qua D
sacerdotia quoque dicta, vt apud Lium
li. 9. & meminit l. 1. ad legem Iul. de Am-
bit. P. l. viricus, 6. de dona. inter vir. &
uxor. P. cum siml. Frequentius tamen in
iure pontificio sacerdotium pro ordine pres-
byteratus sine redditibus, vt in c. translato,
de Constitut. c. nemo, de Elect. in Sex.
- e c. fin. ne prala. vices suas, & c. iii. de concess.
prab. vel Ecclesia non vacantis.
- f c. consult. de iure patronatus.
- g nisi vnum distinctio fiat in prabendis, & a-
liis beneficiis, nomen beneficii Ecclesiasti-
ci non obtinent. c. ex parte Agastensis, de
concess. praben. quomodo autem fuerint
distincta beneficii partes, vide in cap. 1.
13. q. 1.

- Duo sunt, ex quibus constat beneficium,
nempe officium diuinum, & prouentus, vt
homo anima & corpore. ca. si quis obiece-
rit, 1. q. 3. & propter officium dicitur bene-
ficiu c. fin. de rescrip. in Sex. vt priuari
mereatur beneficio, qui diuinum non exse-
quitur officium, c. pastoralis, de appellat.
ca. eos, & ca. si quis sacerdotibus 81. dist. ca.
eos qui post diaconatum, 23. dist. cum si-
milib. & proinde omnis nundinatio seu
pactio repellitur a legitima possessione be-
neficiorum, eo quod beneficia contineant
munus spiritale, in quo committatur Si-
monia, dicto ca. si quis obiecerit, 1. q. 3. &
per c. fin. de pact. & toto titulo de Simonia.
Hinc quoque fit, vt canonicatus diu non
possit esse sine prabenda, seu sine fructibus.
Ex quo enim tempore quis facit officium,
non debet carere beneficio. c. relatum, c. di-
lectus, de praben. c. cum super questione,
de concessio. praben. Alioquin simpliciter
canonicus creatus ad effectum obtinendi
gratiam prabendae, donec fuerit prabendam
consecutus, non dicitur beneficiatus, Rota
Decis. 445. de prabend. in nouis. Staphila-
us in prima forma gratiarum expectati-
uarum. Panor. ad c. cum Martinus, de
constitutio.
- i ca. Ecclesias, 13. q. 1. ca. nemo, de Consecr.
dist. 1. Quare beneficium requirit assidui-
tatem beneficiati, seu residentiam, vt in ea
Ecclesia, in qua inuitatus est, inseruiat
officio diuino. c. quia nonnulli, c. ex parte, c.
conquerente de cler. non residentib. ca.
sanctorum, 70. dist. cum siml. etiam si ma-
gnum sit beneficium veluti si cardinalatus,
c. 2. de cler. non residentib. vel exiguum, seu
modicum, c. ad hoc, de prab. c. quia nonnulli,
& c. quia in tantum, de cler. non residenti.
- k Verbum hic perpetuo intelligitur, id est
quandiu vixerit is, cui confertur beneficiu
ficiu & perpetuum explicatur in l. 1. pro So-
cio, P. Quocirca, nec beneficia possunt con-
ferri in titulu ad tempus, neq. qui iusto possi-
det, cogi possit ea quoad uixerit iurare,
vel cedere, c. vnic. de capel. monac. in Sex.

ca. satis peruersum, § 6. dist. ca. praterea, A
 55. dist. quaquam is fiat inhabilis ad officium ex causa aegritudinis, vel ex alio casu superveniente sine culpa sua. non enim id eo exuetur suo beneficio, sed aliquando recipiet coadiutorem, c. si. de cleri. egrot. ca. scripsit, ca. quamvis triste, 7. q. 1. quia nec matrimonium ad tempus contrahi potest, c. si. de conditio. appositis. a quo ad matrimonium spiritale, receptum est argumentum. in ca. sicut vir, 7. q. 1. ca. sicut 21. q. 2. c. 2. de translat. episc. verbum etiam, vtenda, in finitione ad electum, indicat, ad vitam beneficium concedi. nam morte vsuarii & usufructuarii extinguitur usus & usufructus. l. 1. quib. mo. usufruct. amittat. c. finitur. de usufruct. Quod autem beneficiati, sint beneficiorum vsuarii vel ad summum usufructuarii, iam diximus proximo superioriori titulo, de peculio clericorum.

l Non possunt beneficia Ecclesiastica iure communi, aliis quam clericis dari, ideo non conceduntur laicis, c. 2. de instit. c. cum adeo, de rescrip. c. ex literis, de translat. Ex dispensatione tamen summi Pontificis, posset laicus beneficium habere, vt dicunt Innocentius & Panor. ad c. quanto, de Consuet. glossa in ca. bene quidem, 96. dist. Ioannes de Seluatracta. de benefici. parte. 1. q. 7. num. 8. Quo casu opinor tamen non posse laicos ea, qua clericorum sunt usurpare officia, sed tantum fructus percipere, & curare debere per alios clericos officia divina debita beneficio exsequi, vt dicimus quando dispensatur cum non idoneo ad beneficium, in c. licet canon, & c. commissa, de Electio. in Sex. c. 2. de ata. & qualita.

m legitime, id est canonice, iuxta prescripta iuris canonici, c. 1. de regul. iur. in Sext. non simoniace, sed pure, simpliciter, sine conditione, pactione, aut commodo temporali accepto, vel dato, loco eius, can. si quis dator, 1. q. 3. c. ex parte, in 1. de offic. delega. c. consulere, de Simon. cum similib.

CAPVT II.

I Divisiones beneficiorum.

2 Et subdivisiones.

3 Et superdivisiones.

4 Et sequentibus.

Beneficiorum Ecclesiasticorum, alia dicuntur proprie beneficia, alia improprie. Beneficia proprie, dicuntur ea, quæ signa seu qualitates habent, quæ ponuntur in finitione beneficii: contra improprie beneficia, ea quæ non habent. a

Beneficia proprie rursus, subdividuntur primo loco, in maiora & minora. Maiora ea, quæ maioris sunt dignitatis, vel quæ pluribus abundant. Minora, quæ relatione facta ad alia maiora, eis sunt inferiora, vel ratione dignitatis, vel ratione reddituum. b Secundo beneficiorum alia habent curam animarum sibi annexam, alia non habent. c Cura autem animarum dicitur adhærere beneficio, dupliciter. Primum, quando beneficii præfectus tenetur certis personis nempe parochianis præbere sacramenta Ecclesiastica, proponere verbum Dei seu prædicare, & confessiones audire. d Dehinc cum cura dicuntur beneficia, intuitu certæ iurisdictionis contentiosæ, quæ illis adhæret. e Non curata vel sine cura, dicuntur ea, quibus illa non adhærent, simplicia dicta, horis canonicis dicendis tantum obnoxia. f

Tertio, beneficiorum alia sunt regularia, alia secularia. Regularia sunt, quæ per personas regulares solita sunt regi & teneri, & quæ non nisi regulam aliquam, certamue ordinis, professis, vel ex fundatione vel ex consuetudine conferri debent in titulum. Contra secularia, quæ per clericos seculares solita sunt teneri, & quæ non nisi secularibus, vel ex fundatione, vel ex præscripta consuetudine conferri debent. g Et ex his tertius beneficiorum modus mixtus efficitur, commendæ nomine. Commendata autem hic vocamus beneficia, quæ a Summo pontifice dantur secularibus cum regularia sunt: aut cum secularia, dantur regularibus in perpetuum possidenda. h

Quarto

4 Quarto † beneficia secundum distinctionem Pragmaticæ sanctionis & concordatorum Gallicorum, dicuntur Quædam villæ muratæ, scilicet oppidorum muris cinctorum, quæ requirunt sibi præponi præfectos seu clericos saltem graduatos in aliquo iurium: Alia sunt non villæ muratæ, quæ & aliis clericis non graduatibus, alioquin tamen idoneis, conferri possunt. *i*

5 Quinto, † beneficiorum alia collegiata Ecclesiæ, seu collegialia, alia simplicia, non collegialia. *k* Collegiata Ecclesia est, in qua tres vel plures clerici ita ordinantur cum auctoritate superioris, ut corpus unum faciant, vel collegium, cum vno sigillo & syndico. Non collegiata, in qua unus, tres vel plures non ita ordinantur, aut quibus eadem non conceduntur. *l* Collegiata rursum Ecclesiæ, vel regulares, vel seculares sunt, illæ seculares vel absolute collegiata, vel capitula, *m* vel cathedrales: *n* istæ vel conuentuales vel cœnobita vel monasteria dicuntur, *o* vel regulares Ecclesiæ.

6 Sexto, † diuiduntur beneficia in eâ, quæ habent dignitatem, quæ habent personatum, quæ officium, quæ administrationem, quæ præposituram. *p* Dignitas in specie beneficii, *q* dicitur facultas administrandi in aliqua Ecclesia cum aliqua iurisdictione. *r* Personatus consistit in prærogatiua sedis & aliorum sine iurisdictione. *s* Officium, est Ecclesiasticarum rerum administratio sine iurisdictione, cuiusmodi est officium sacristæ, *t* custodis. *v* Et in conuentualibus Ecclesiis, officium elemosynariæ, cellariæ, sacristiæ, *x* etiam officium ab efficiendo, obsequium & seruitium quoddam in Ecclesia honestum. *y* Administratio vero, est spiritualium & temporalium, *z* ut in prælaturis & beneficiis curam animarum habentibus. *z*

SCHOLIA.

a vide Panorm. consil. 47. incipiente illud

- A queritur, an in literis, Anchara. ad cap. 1. de reg. iur. in Sext.
- b cap. penultim. de verb. signific. ca. maioribus. de praben.
- c ca. cum singula. de praben. in Sext. cap. de multa. eod. tit. apud Gregorium c. cum satis. de offic. archid.
- d Clement. dudum. §. verum, de sepult. ca. de sepult. apud Greg. ca. 2. de paroch.
- e ut in c. execrabilis. §. fin. de praben. in Extravaag. comm.
- f cap. fin. de prabend. apud Greg.
- g Hinc axioma, regularia beneficia, regularibus, secularia secularibus esse conferenda. c. cum de beneficio. de prabend. in Sex. ca. cum singula eo. de prab. in Sex. Clem. 1. de elect. §. volumus. de collatio. in concor. Docebit autem num beneficium sit regulare vel seculare ipsa beneficii erectio seu fundatio, quando in ea dicitur, ut per regulares vel seculares regatur. gloss. ad §. idem ordo, ad verbum, regularibus, de collatio. in Pragm. sanctio. Ioannes de Selua. in tracta. de beneficio, in 1. parte. qu. 4. nu. 13. De hinc & contra fundationem, si præscriptio mutauerit naturam beneficii qualitatem, si lapsu 40. annorum seculare beneficium fundatione regularibus concessum fuerit, & ab iis legitime seu pacifice possessum: vel contra, si regulare a secularibus, dist. cap. cum de beneficio. Et Rota decisio. 32. incipiente, fuit dubitatum, in nouis. Ioannes Staphileus tractatu de literis gratia. forma 8. Cum aliquin iura Ecclesiastica præscribantur per spatium 40. annorum inter personas Ecclesiasticas & Ecclesias. ca. de quarta. de præscriptio. ca. cum Ecclesia, de causa possessio. & proprietate. Caterum si persona possessoris beneficii qualitas repugnet qualitati requisita per fundationem, requiritur ut persona, qua alterius est qualitatis, habeat titulum, scilicet institutionem & bonam fidem, aliter non mutaretur qualitas beneficii in fundatione definita, neque locus esset præscriptioni. ca. vigilanti. de præscript. quod late

- explicat Rebuffus ad §. volumus, ad verbum regularia, de collatio in concordia.
- h** commendata dicuntur data in commendam & non in titulum beneficia, vel ratione qualitatis persone beneficii cui datur, vel beneficii quod datur, cum non potest ita concedi ordinario iure per institutionem, sicque hic commode accipitur. Alio namque modo & in commendam dari dicitur beneficium, quando propter incompetentiam beneficiorum, duo beneficia iure communi unus tenere non potest: ideo unum datur in titulum, aliud commendatur. ca. qui plures 21. q. 1. c. nemo deinceps, de Electio. in Sex. ubi gloss. ad verbum cōmendare, plura notavit de commendam. Commendantur autem Ecclesia dupliciter, aut in utilitatem commendatarii, aut ad utilitatem Ecclesie. Quando ad utilitatem Ecclesie datur, titulus non datur commendatario beneficii, sed custodia, a qua remoueri potest commendatarius. contra quando datur in utilitatem personae. Gomes ad regulam cancellariae de publican. resigna. qu. 4. & ad regulam, de triennali possessor. q. 5. glo. ad §. licet, ad verba, euidenti causa, de electio. in pragma. sanctio. de commendatariis non beneficiariis, multa nos diximus. lib. 1. §. Syntagm. c. 38. vide & de commendis beneficiorum Rebuffum in tract. de pacif. possess. nu. 35. 36. & 37. & seq. vsque ad 48. ubi late de cōmendis extraordinariis olim ad vitam: & de ordinariis ad sex menses.
- i** §. statumus 2. de collat. in concordia. §. in Ecclesia. de collat. in pragmat. sanctio. vide qua diximus, libr. 17. Syntagm. ca. 13. nu. 11. & 12.
- k** Obseruatur horum differentia. in cap. nobis, de iure patronatus.
- l** c. dilectus, de excessib. pralator. requiritur & superioris auctoritas in collegio legitimo & probato constituendo. l. 1. de colleg. illeg. In hoc permittitur habere arcam communem, corpus & syndicū, exemplo Reipublicae, l. 1. quod cuiusque vniuersitatis
- A** nomine P. Trasmaciunt collegium, capit. primo, de elect. l. Neratius. de verbor. significat. P. inde Capella. Simplex beneficium est, in qua duo vel tres ordinantur, non ut corpus faciant, sed ut in officio diuino se coadiuent. ut in capit. ut quisque, de vita & hon. cler.
- m** c. capitulum, de rescrip.
- n** quia ibi episcopus habet sedem, ibique caput, & concilium eius & collegium, corpus, ca. nouit, 4. & cap. quanto, de his que fiunt a pralate sine consen. cap.
- o** ca nobis, de iure patron. ad c. edoceri, & c. capitulum, de rescript.
- p** Mentio horum omnium fit. in capit. 1. de consuetud. in Sext. cap. si is, cui 39. de preb. in Sext. cap. de multa, eod. tit. apud Grego. c. execrabilis, eod. tit. in extrauag. Explicat autem Panorm. ad c. de multa, & Archid. ad d. c. de consuet. in Sext.
- q** Id est, prout differt ab aliis. Alioquin dignitas in generali acceptione accipitur, pro omni praeminentia, ut colligitur ex c. ad aures, de rescript. & notat glo. ad c. quia nonnulli, de cleric. non resident.
- r** Glossa & Archid. ad c. ad ca. 1. de consuet. in Sext. dicitur & illi dignitas, qua alius praest. pralaturae c. 2. de iudi.
- s** Archid. ad d. et. capit. 1. de consuet. collect. ad cap. de multa, de prebend.
- t** cap. 1. de offic. Sacrista.
- v** c. 1. de offic. custod. vide Ioannem de Selua, tract. de beneficio. par. 1. q. 2.
- x** gloss. ad Clem. ad hac, ad verbum officii, de stat. monacho.
- y** ut titulus de offic. Archidia. de offic. Archipresbyteri, & c.
- z** Beneficia cum administratione, sunt pralature, ut colligitur ex c. ex ino 11. §. 1. & ibi gloss. ad verbum ipsos, de cleric. non resident. Tradit & Gemina. quod omnis, qui habet in titulum beneficium simplex, cui sit assignata certa dos, dicatur habere beneficium cum administratione. Sic etiam qui habet prebendam distinctam in Ecclesia, dicitur habere beneficium cum administratione.

ministracione, ut in c. relatum in 2. de testamen. Qui tamen habet tantum præbendam in distributionibus, quæ sunt ratione singularum horarum, non dicitur habere beneficium cum administracione, sed velut pro labore stipendium, diciturq; simpliciter & personaliter beneficiarius, sic & distinguit gloss. ad ca. præsentem ad verbum reservari. de offic. ordinarii. in Sext.

CAPVT III.

- 1 Denominatis & innominatis beneficiis.
2 Præbenda quid, & diuisio.

Septimo, † beneficiorum alia dicuntur innominata, alia nominata. Innominata sunt, quæ remanēt in solo generali nomine beneficii, nec transeunt in propriam tituli cuiusquam. Nominata, quæ habent proprium nomen & titulum. *a* Inter innominata sunt proprie præbendæ, & canonicatus, vel affinia innominatis, quæ proprie beneficia non sunt, quamuis & præbendæ generali nomine beneficiorum contineantur. *b*

2 Annotandum tamen est, † generali nomine præbendæ contineri certam ex Ecclesiæ fructibus portionē acceptam, quæ nullam habeat notā beneficii: & esse præbendam temporalem. *c* Alio autē modo præbendam pro omni genere beneficiorum accipi posse. *d* Eo quod antiquitus, portio præbeatur clericis ecclesiis inseruientibus, ex redditibus Ecclesiæ, cui intitulari seu inscripti erant: ratione cuius portionis regulata, canonici dicti fuerūt. *e* Eadem & ratione, qua omnia beneficia diuisionem acceperunt, & fuerunt in illis certi redditus præpositis commissi, *f* præbendæ & dici poterunt, quemadmodū & portio Ecclesiastica, aliquando & præbenda. *g* Dicitur & tanquam species beneficii præbendæ & canonia, *h* sine alio proprio nomine quam cōmuni Ecclesiæ, cuius sunt præbendæ & canoniæ plures. Ita rursum Ecclesiarum præbendæ, vel simplices, vel canoniales dicuntur. Simplex præbenda

A est, ius spiritale recipiendi certos prouentus, in ecclesia collegiali, competēs ob diuinum officium, cui præbendatus inseruit, & debita clericis secūdi ordinis eius Ecclesiæ. Canonialis est, quæ debetur clericis primi ordinis Ecclesiæ collegialis, & qui in Cathedrali dicūtur fratres Episcopi. Estque ius spiritale percipiendi certos prouentus in Ecclesia collegiali, competens ob diuinum officium, cui præbendatus deseruit, cum stallō seu sede honorabili in choro, & voce seu iure dicendi sententiā in capitulo: *m* dummodo canonicus fuerit subdiaconus & pabes. *n*

Præbendarū † prouentus sunt in triplici distinctione: nam quidam consistunt in victualibus & manualibus dictis, distributis tantum his, qui interfunt in horis certis diuinis officiis: *o* nequē dantur absentibus quantumuis de non residendo priuilegiatis, *p* etiam si fauore studiorum pro præsentibus habeantur. *q* De hinc secundo, præbendæ nomine dantur distributiones quotidianæ, seu diaria, alicubi, aut singulis hebdomadibus, aut vno quoq; mense, in pane, aut vino, aut pecuniis, quæ etiam dantur absentibus priuilegiatis: quo nomine differūt a superiori genere distributionum. *r* Sunt & tertio loco aliæ præbendæ, quæ singulis annis separantur. *s* Miscentur & concurrunt aliquando ista distributionum genera, ita vt præbendæ vel canoniæ, ultra annuos distinctos fructus, quidam dentur ultra ex mensa, vt dicuntur communi. *t* Et alia ultra, certis horis præsentibus, & qui interfunt horis diuinis & officiis, distribuuntur.

4 Canonatus, † quāuis dicatur ius spiritale, habet tamen officium stallū in choro & vocē in capitulo. *v* Ideo nec diu canonicatus potest esse sine præbendā, *x* aliquādiu tamen sine ea est. Et proinde canoniæ, seu canonicatus ponūtur duæ species: vna, quæ non cohæret præbendæ, sed per se ipsam aliquādiu sine ea subsistit. *y* Altera, quæ cohæret. *z* Illa, quæ non cohæret,

creari solet a summo Pontifice extra numerum canonicatum seu præbendam, ad habendam primo postea vacaturâ præbendam, quæ non debetur in eadem Ecclesia, in qua creatur, nisi canonicis, *aa* Dicitur & ius spiritale de nouo creatum, *bb* cum affectatione præbendæ primum vacaturæ. *cc* Obseruandum & hic erit insuper; ius hoc canonicatus creati, consistere ex his, quæ quis cõsequitur in adeptione possessionis eius canonicatus, nempe **B** primum, vt possit legere Euangelium in sua hebdomada. Secundo, vt possit interesse electioni episcopi, & aliis tractatibus capitularibus. Tertio, vt domũ obtineat, quæ non solet, nisi canonicis assignari. Quarto, vt ad osculũ pacis cum aliis canonicis admittatur. *dd* Quinto, vt lectiones legat in Ecclesia. *ee* Sexto, vt respõsoria & alia cantet in Ecclesia. *ff* Septimo, vt vbi in canonicum receptus fuerit, statim fruatur distributionibus quotidianis, & quam citius fieri poterit, prouideatur illi de præbenda. *gg*

Est autem alia species canonicatus, qui creatur tantum de nouo in aliqua Ecclesia, ad effectum obtinendi dignitatem, administrationem, personatum vel officium, quæ non solent dari, nisi canonicis actus; dicitur canonicatus honorarius, & canonicatus in herbis: *hh* canonicus eius canonicatus, præceditur ab aliis canonicis præbendam habentibus, *ii* neque soletis dari iudex delegatus a summo pontifice, vel eius legato, *kk* vt solent cæteri canonici præbendati, *ll* nisi forsitan creatus fuisset canonicus cum plenitudine iuris canonici, & cum reservatione præbendæ. *mm* Hic enim hoc modo creatus canonicus, differt a canonico creato tãtum ad effectum obtinendi dignitatem vel officium, vel administrationem, cui non est dignitas ita affecta, vt alteri conferri non possit, cum vacabit; licet aliud videatur ratione canonicatus, *nn* Quocirca canonicus tantum honorarius, nõ dicitur habere proprie be-

A neficiũ. *oo* Et proinde, si is canonicus beneficium aliquod impetret, non tenetur de eo canonicatum mentionem in impetratione agere. *pp* Nec tenetur in ea Ecclesia vbi creatur, & ex qua nihil recipit, reside-
qq Nec consequetur alias quam consuetas distributiones, nec intererit actibus capitularibus. *rr*

Super diuisione vero rursus dicemus, præbendam aut sacerdotalem, aut non sacerdotalem esse, *ss* aut integram, aut dimidiatam: *tt* & aliquam dici beneficium, aliquam non. *vv*

S C H O L I A.

a *Quemadmodũ conuentiones dicuntur in-nominata, qua generali titulo & nomenclatura cõtinentur sub speciebus do vt dos, do vt facias, facio vt des, facio vt facias, l. naturalis. per totam, de præscript. verbis P. nominata, qua vltra nomen generale conuentionis, aliud propriũ, a quo nuncupantur, uacta sunt, vt emtio, venditio, locatio, & c. l. iurisdictionum, de Pact.*

b *c. dudum, de præben. in Sex. ca. ex multis, ca. si quis dator, l. 9. 3.*

c *qua omnino non est beneficium, vt dicemus paulo post, de qua non agitur, in beneficiorum materia: sicut & præbenda nomine potest intelligi annona profana, aliquibus personis debita, vt qua militibus dabatur & alias l. dimitti 19. de testib. libr. 22. P. tit. 5. ibi. item qui exercitui præbendam conduxerit. Et apud Cassiodorum. libr. 5. Variar. epistol. 39. & libr. 3. epistol. 42. vbi, & in singulari legitur præbenda præbenda. pro eo, quod apud alios legitur in plurali præbenda præbendarum, vt apud Gellium, libr. 15. c. 14. vide Alciatum lib. 2. Parerg. ca. 33.*

d *vt titul. de præben. & titul. de concessione præben.*

e *can. secundo. 79. dist.*

f *can. primo, l. 3. 9. 1.*

g *can. præter hoc. 5. l. 3. 2. distinct.*

h *can. ex multis, & can. si quis dator, l. 9. 3.*

i nota

- i nota ad c. cum Martinus, de constitutio. A ff de quo vide, qua tractat Rebuffus ad §. in
 & cap. fin. de prabend.
- k Canonici dicuntur clerici primi gradus,
 & alii simpliciter beneficiati, clerici se-
 cundi gradus, Innocentius ad capit. sedes.
 de rescript.
- l c. nonit 4. cap. quanto §. de his, qua fiunt a
 pralatis sine consensu capit.
- m capit. pro illorum 22. & ca. dilecto 25. de
 prabend. additur alicubi osculum pacis,
 secundum morem Ecclesiarum. dict. cap. B
 dilecto.
- n Siquidem impuberes & non subdiaconi,
 excluduntur a iure suffragii in capitulo,
 neque percipiunt integras distributiones.
 c. ex ratione de atate & qualita. apud Gre-
 gorium, Clem. 2. eo. tit. in Clem.
- o c. olim tibi 16. de verb. signi.
- p c. fin. de cleric. non residenti. in Sext. ca. de
 cetero 7. eod. tit. apud Grego.
- q licet vobis 32. de praben. cap. fin. de magi-
 strat. libr. 5. tit. 5. in Concilio Tridentino,
 Sessione 5. de reformatione. ca. 1. vers. do-
 centes vero.
- r cap. cum nonnulla, de prabend. in Extra-
 uag. commun.
- s capit. ex parte Hastensis, de concessio. pra-
 bend.
- t Clem. ut hi qui 2. de atate & qual. ordina.
 c. cum Martinus 9. de constitut.
- v cap. 2. de renunt. dicitur & ius spiritale. in D
 dict. c. dilecto 25. de praben.
- x capit. cum super questione 8. de concessio.
 praben.
- y ut in c. eam cui. & ca. si clericus. ca. hi qui,
 de praben. in Sexto.
- z qua possessa. possidetur de prabenda. Felin.
 ad cap. cum Martinus ad glossam ad ver-
 bum receperunt, de constitut.
- aa dict. c. dilecto. de praben.
- bb c. dilectus c. proposuit, de concessio. pra-
 ben. ca. si postquam de praben. in Sext.
- cc dict. c. dilecto, & c. pro illorum, de praben.
 c. in Genesi de electio.
- dd c. cum super, de concessio. prabend.
- ee c. dilectus, in 1. & 2. de praben.
- ff de quo vide, qua tractat Rebuffus ad §. in
 Cathedralibus, in princ. de reservation. in
 concord. & in tracta. nominatio. q. 15. nu.
 22. quo etiam dicit, legatum summi pon-
 tificis non posse creare ad hunc effectum ca-
 nonicum.
- gg de quo canonico, & quid possit facere,
 tradit Frederic. de Senis, consil. 290. vers.
 quia in praesenti, & interpretat. ad dict. c.
 dilecto.
- hh Ioan. Andr. ad cap. dilectus, in 1. de pra-
 bend. sicuti & frumenta dicuntur esse in
 herbis, in l. fistulas. §. si. de contrahen. emi.
 P. nempe, quod tales canonici habeant ina-
 ne nomen canonici, nisi quod pertinet ad
 hunc effectum. Anchar. ad cap. cum cui,
 de praben. in Sext.
- ii Dominicus ad ca. episcopus 27. dist. Ripa-
 rius. lib. 1. Responsorum. cap. fin.
- kk Ioannes Staphileus tracta. de literis gra-
 tia. §. lib. 7.
- ll cap. statutum. de rescript. in Sext.
- mm Iuxta c. si postquam, de praben. in Sext.
 sic intelligenda glo. ad extraneam se-
 des, de offic. delega. in extraneag. communi.
 ad verba, ius ad rem. Observandum au-
 tem illas creationes censerit prohibitas in
 Concilio Basiliensi, & concordatis, in §. fin.
 de collationibus. in Pragm. sanctio. & in
 tit. de reservation. in concordatis, ubi tamen
 creationes canonicorum ad effectum ob-
 tinendi dignitates permittuntur summo
 pontifici.
- nn notatur in ca. relatum, & cap. dilectus, de
 praben. in cap. si clericus. eod. tit. in Sex.
- oo c. in nostra. de rescript.
- pp Egidius Bellamera. in cons. 34. incip.
 supposita, & c.
- qq Nam seruitia fiunt ob beneficiu. ca. cum
 secundum Apostolum. de prabend. ut co-
 tra beneficium datur propter officium. ca.
 fin. de rescript. in Sex.
- rr Imola in clem. 2. col. 2. de prab. vide gloss.
 fin. Rebuffi. ad tit. de reservat. in concord.
- ss Nam ex statutis Ecclesiarum interdum
 quadam debentur sacerdotibus, quadam
 B b

etiam aliis possunt dari, ut diaconis & A
subdiaconis & clericis. cap. cui de non sa-
cerdotali 27. & capit. ei cui, 29. de pra-
bendis in Sexto.

et dict. ca. cui de non sacerdotali 27. de pra-
ben. in Sexto.

vv. ut in can. Clericus 1. & ibi gloss. ad verb.
Non comminueretur, 2. 1. 9. 1.

C A P. I I I I.

De aliis beneficiis quibusdam anonymis. B

Inter beneficia innominata, si potest an-
numerari monachus, habita ratione,
quod in eadem Ecclesia regulari, plures
sint eiusdem tituli. Ratione tamen rela-
tionis ad alia beneficia non regularia, praebenda
& canonice Ecclesiarum collegialium dici solent beneficia. a Posset & illud
dici innominatum beneficiū, quod in au-
xilium ecclesiae matricis ab ea diuisum est,
ad faciliorem sacramentorum, parochia-
nis faciendam distributionem. b Atque
annumerabimus non incongrue inter in-
nominata beneficia quae clerici assidui
percipiunt. c

S C H O L I A.

a Vide gloss. ad cap. de iudic. in Clem. Pano.
ad c. Monachi, de Stat. Monachorum.

b ut in c. ad audientiam 3. de Eccles. adific.
lib. 3. tit. 48.

c in cap. penul. de cleric. non resident. ubi & D
glossa, ait huiusmodi assiduos alicubi man-
sionarios dici, qui non sunt canonici, sed a-
liquin assidui & praebendi.

C A P. V.

Qua sunt nominata beneficia.

Inter beneficia, quae proprio & singu-
lari nomine, & titulo insigniuntur, sunt:
Summus Pontificatus seu Papatus, a Car-
dinalatus, b Patriarchatus, c Primatia, d Ar-
chiepiscopatus, e Episcopatus, f Chorepi-
scopatus, g Abbatia, h Prioratus, i quorum
duae species, regulares & seculares. Regu-
lares, qui per regulares personas regi so-
lent, iique vel conuentuales, vel claustra-

strales. l. Seculares, qui per clericos secula-
res regi solent. m. Item praepositura, n Ar-
chidiaconatus, o Archipresbyteratus, p E-
his vel ciuitatenfis, q vel ruralis: r primice-
riatus, s praecentoriatus, t succentoriatus,
v decanatus, x cancellariatus, & aliquan-
do per se beneficiū. y Et theologialis praebenda,
& quibus iungi possunt alia benefi-
cia cum cura & sine cura animarum, pro-
priis titulis ecclesiarum & parochiis distin-
cta, aa quae dicuntur rectoriae, bb vicariae
perpetuae, cc plebaniae, dd & maioratus in
aliquibus ecclesiis dignitas. ee

S C H O L I A.

a Nos de his omnibus diximus, lib. 17. Syn-
tagm. cap. 3. nu. 18. Papatu beneficiū
dicitur, in cap. 1. de maledict. can. clericis. §.
Pontifex. 2. 1. dist.

b Cardinales dicuntur habere titulum &
beneficiū. in cap. 2. de cleric. non residen-
tibus. capit. ad eminentiam. de sentent. ex-
commun.

c Quatuor post summum Romanum Pa-
triarcham, constituuntur hoc ordine di-
gnitates, Constantinopolitanus, Alexan-
drinus, Antiochenus, Hierosolymitanus,
capit. antiqua. de priuilegiis. cap. Sancta
Romana, de electio. in Sexto. de quibus &
nos diximus, lib. 15. Syntagm. capit. 2. &
5. & sequentibus.

d can. 1. & 2. 99. distinct. In cuius prelatu-
ra & prelatione & potestate, seruanda an-
tiqua consuetudo capite duo, de offic. ordi-
narius.

e Vi in cap. in Archiepiscopatu, de raptori-
bus. cap. Saluator. de praebend. in extra-
uag. communib. dicitur & Archiepisco-
patus Metropolitana sedes, Rebuff. §. 1. de
colatio. in concord. & ad titulum. de con-
stitutio. ad verbum, Metropolitanus, in
concord. vide canonem Scitote 6. questio.
3. l. vnic. de Metropoli Byzitio. lib. 12. C.
can. clericis 21. dist.

f dict. cap. clericis 21. distinct. & passim alibi &
tototii. de episcopis & clericis.

g Chore-

g Chorepiscopi erant antiquitus, veluti adiutores Episcopatus in parte aliqua, tandem vi inuiles sublatis. can. quamuis, & Chorepiscopi 68. distinct.

h Abbatia, est pralatura precipua in monachos, cap. 2. de Iudiciis, cap. ex transmissa, de Renuuiat. Item in moniales, vt in cap. indemnitatibus de Election. in Sexto.

i cap. cum singula, de Prabendis in Sexto.

k Prioratus conuentualis est, quando in cœnobio propositus per se præest monachis, nec ibi alius superior est, vel Abbas, Clement. 1. §. caterum, de Statu Monachor. cap. 2. eod. tit. apud Gregor.

l Clausstralis prior dicitur, qui in cœnobio præest secundus post Abbatem, cap. cum ad monasterium, de Statu Monachorum.

m dicta clemen. 1. §. caterum, de Statu monach. videnda gloss. ad extranag. execrabiles ad verbum Prioratus, circa principium, de prabend. in extra. com.

n cap. quamuis, de verborum significatione in Sexto.

o Archidiaconatus præfectus, archidiaconus est, qui Episcopi vicarius & oculus est, de quo in cap. 1. 2. & cap. ad hac, de Officio Archidiacon.

p Archipresbyter subiicitur Archidiacon. cap. 1. de Off. Archipresbyter. Non quidem ratione ordinis, cuius causa presbyteratus maior Diaconatu, can. legimus, can. Diaconi, c. Dominus, 93. dist. sed ratione potestatis seu ministerii, quod ei commissum est circa Episcopum. Nihil enim prohibet diversificationibus vnũ & idem alia maiore vel minorem esse, can. puto, & can. quaritur, 2. quest. 7.

q De Officio Archipresbyteri Cunitatis, in c. pen. de Offi. Archipresbyteri, ca. perle. §. Archipresbyter, distinct. 25.

r de Offi. Archipresbyteri ruralis, in ca. fin. de Offi. Archipresbyter.

s ca. cum accessissent, de Constitutio. vide l. 2. de Domest. & protecl. & tot. titulo de Primicerio & Secundicerio. libri 12. C.

A t cap. cum olim, de Consuetudinib.

u cap. inter dilectos, de Excessib. Prala.

x dicto cap. cum olim, de Consuetud. & cap. Dilectus, in tertio de Prabend.

y in cap. vnic. vt Ecclesiastic. benefic. sine diminutione confer. gloss. in Clem. de Iudic. c. super specul. de Magistratib.

aa tota titul. de Parochiis. cap. si pro clericis, 8. & cap. cum singula, 3. 2. cap. licet episcopus, 28. de Prabend. in Sex. de distinctione ecclesiarum in can. ecclesias, 13. quest. 1.

bb cap. 3. de Cleric. egrot. cap. fin. de Prabend.

cc cap. 3. de Offi. vicar. cap. postulasi, de Rescrip. Panor. ad cap. ex stirpande. §. quia vero, de Prabend.

dd cap. fin. de cleric. vel monach.

ee can. volumus 89. distinct. & ibi gloss. ad verbum maiorem.

CAPVT. VI.

1. De beneficiis improprie ita dictis, coadiutoria seu dum titulus clerici.
2. Pensio.
3. Xenodochia.
4. Operaria, collegia.
5. Oratorium, Capellania.
6. Manualia.
7. Preceptorum militiarum.
8. Vicariatus temporales.
9. Commenda Episcopi.
10. Prabende officiariorum.

ET hæc dicta sunt de beneficiis, quæ proprietates & notas verorum beneficiorum Ecclesiasticorum habent: agamus de his, quæ improprie beneficia dicuntur: cuiusmodi sunt ea, quæ dantur coadiutoribus beneficiariorum, qui non possunt ob morbum vel aliud graue impedimentum, vacare ministerio diuino: quibusq; beneficium quidem non adimitur, sed datur in officio coadiutor.

Est & tale feudum b patrimonium clerici, quod titulus dicitur, c Pensio, d.

Xenodochia, leprofaria, eleemosynaria, 3.

quibus rectores seu administratores præponuntur, non ut sibi quærant, sed ut bona earum in usus per fundationes destinatos, insument & distribuunt: & proinde non dantur in titulum beneficii. e Item operaria. f

4 Loca collegialia, † quæ non dantur in titulum: contra, si titularia essent in ecclesia: g præstimonium quando consistit in solis temporalibus percipiendis: contra, si aliquod munus spirituale, vel assiduitatis seu residentia coniungatur. h

5 Oratorium etiam non est † proprie beneficium ecclesiasticum, i nec capellania fundata per solos laicos, nisi fuerit ab episcopo diocesano approbata: quare nec ab episcopo fit de illa collatio vel institutio, sed & laicus, qui fundavit, potest pleno iure cui voluerit concedere. Si appareat tamen de collatione vel institutione episcopi, in dubio censetur capellania beneficium, l & æquiparatur beneficio. m

6 Non proprie † dicuntur item beneficia, quæ manualia appellantur, n quia ad nutum abbatis conferri possunt, & auferri possessoribus, & ob causam: o cum tamen beneficia vere dicta perpetua sint. p

7 Præceptoriam quoque, † quæ cõmendatæ militum ordinis sancti Iohannis Hierosolymitani, & aliorum sacrorum militum, ab aliquibus quidem dicuntur beneficia, r sed nõ sunt ex genere communium beneficiorum, nec eiusdem naturæ: nam neque ab episcopo conferuntur, neque clericis dantur, quamvis sint alia beneficia sacrarum militiarum, quæ nõ nisi presbyteris, & clericis professis eum ordinẽ conferantur. s

8 Vicaria temporalis † non erit proprie beneficium, sed beneficii alterius verius administratio. Et ideo adimi vicario potest liberẽ. Id ipsum dicemus de vicariatu, seu officialatu episcopi, ut non sint beneficia: v imo potius officia sint, x vt & inquisitoris factæ fidei munus y

8 Commenda etiam † beneficii vacantis,

A quæ fit per semestre tempus ab episcopo, potius custodia temporalis quam beneficium dicitur. z Si tamen concedatur ad vitam, commendatarius pro titulario habetur. aa

Non erunt item † vere beneficia præbendæ assignatæ aditus ecclesiæ, pueris symphoniacis, seu cantoribus, musicis, bb œconomis, cc syndicis, dd & aliis officariis, qui remoueri possunt, interdum laicis, ee vel magistris scholarum, ff & affluis. gg Quæ iure singulari regalia conferuntur a principibus & laicis. hh Nec etiam ea, quæ omnino carent redditibus & destituuntur omnino populo Christiano. ii

S C H O L I A.

a cap. de rectoribus, cum cc. sequentibus. de clerico agrot. tota. 7. q. 1.

b feudum beneficium dicitur in §. 1. In quibus causis feud. amittat.

c cap. episcopus. de præbend. Et quamvis titulus detur de rebus ecclesiasticis: attamen non dicitur beneficium. capit. postulasti. de iure patrono.

d capit. quamvis, de præbend. in Sext. vbi pensio non continetur appellatione beneficii, neque ob diuinum solum officium, sed etiam ob causam pensio datur etiam clericis ex bonis ecclesiæ, vt in capit. adquisitiones, & capit. nisi essent viri prouidi, de præbend. capit. possessiones, 16. question. 1.

e Clemen. quia contingit, de religiof. domibus. Clement. per literas, de præbend. Fuisse Rebuffus in tracta. nominationum. question. 15. num. 12. 13. 14. 15. Dicitur & hospitalarius potius habere officium, quam beneficium. l. orphanotrophos. C. de Episcop. & cleric. nisi in fundatione dictum sit, dari huiusmodi loca in titulum beneficii: aut nisi coniuncta sint beneficio, quia tunc præsumuntur esse eius naturæ, cuius est beneficium, cui vnuntur. capit. sicut vnira, de excessib. pralat.

f Ideo

f Ideo beneficium non est operaria etiam, A
quia magister operaria ut plerumq; in ec-
clesia facile remouetur & mutatur, nec
perpetuo hoc officium eis promittitur, po-
testque talis esse laicus. Decius in cap. de-
cernimus. num. 11. de Iudic.

g Si perpetua sunt loca, beneficia censentur.
qualia sunt in Ecclesia S. Trinitatis Ma-
galona, in Suburbis ciuitatis Montis
Pessuli. Rebuff. in tracta. nominationum.
q. 15. num. 21.

h Dominicus consil. 89. Oldrad. Concil. 81.
qui & tradit praestimonia esse beneficia, eo
quod non nisi clericis concedantur. Quod
tamen verum, si modo in perpetuum con-
cedantur, & ad vitam, non aliter. ut idem
Oldra. tradit consil. 140. cap. Bonifac. de
vitalibus, ad Clemen. dispendiosam, de
iudiciis. Frederic. de senis consil. 130. inci-
piente, factum tale, & consilio. 151. incip.
Thema, &c. Decius. consil. 148. incipien. C
Reuerende. Dicitur porro oratorium,
Ecclesia seu altare constructum orandi
causa. cap. fin. de Ecclesiis edifican.

i Guido Papaeus Decisionum Parlamenti
Depbinatus decis. 187.

k per ca. omnes, 19. quast. 7. ca. regenda, 10.
quast. 1.

l ca. apostolica. 8. quast. 1. Quare & in ca-
pelli dicitur committi simonia, ut in cap.
cum non satis, de simon.

m Notat gloss. penultima & finalis, in cap.
unico, de capel. monachor.

n cap. cum ad monasterium, §. talis, de statu
monachor. cap. 16. de privilegiis in Sex.
Quilibet utaque prioratus regularis cen-
setur ad nutum reuocabilis, nisi sit curatus
vel conuentualis. Egid. Bellamera decis.
203. incipiente, quilibet, &c. Paul. Pari-
sien. consilio 43. incip. pro domino Hie-
ronymo, l. 4. nisi a Summo Pontifice con- E
feratur, & sit sua natura beneficium per-
petuum, nam eo casu non possunt per abba-
tem auferri, quia collatio censetur facta
cum sua qualitate, Clemen. unic. de sup-
plen. neglig. pralator. cap. unic. de capell.

monachor. in Sex. Sed & quando abbas
aufert monacho beneficiū manuale, cau-
sa adesse debet. Alioquin monachus remo-
tus ex malitia abbatis a suo prioratu ma-
nuali, poterit aduersus abbatem petere res-
tutionem, ut notat Decius per illum
textum ad cap. ad nostram, de confirma-
tione vel inutili. & sic in Gallia seruari di-
cit. Non enim est malitiam hominum. pra-
textu potestatis vel religionis indulgendū,
cap. cum iam dudum, de praben. l. in fundo,
de rei vendic. P. cap. ex tenore 11. de foro
compet. cap. nuper. de donatione inter vi-
rum & uxorem. Consentu Decio Rebuff.
eo tracta. de purif. possessor. numer. 275.
quemadmodum & seruo contra malitiam
& nimiam scuitiam domini, non denega-
tur auxilium in l. 1. §. fina. de his qui sunt
sui vel alien. iur. P. in l. prima. de precib.
impera. offerren. C. Est autem restitutio-
nis obtinenda in Gallia praxis, ut mona-
chus destitutus sine causa iusta, appellet a
destitutione ad curiam Parlamenti, tan-
quam ab abusu commisso contra sacrosan-
cta decreta pontificia. Cauetur tamen ne
huiusmodi prouocationes recipiantur a
monasteriis religionum reformatarum, ne
ea via detur aditus dissoluedi disciplinam
ordinis & neruum ecclesiasticae religionis.
veruntamen si finalis beneficii concessio
fuerit ex certa scientia summi pontificis
confirmata, non poterit adimi possessori ex
solo nutu & arbitrio abbatis, Ioannes An-
dreas Dominicus & alii, ad caput presen-
ti, de officio ordinarii in Sex. & in capit.
cum singula, de prabend. in Sex. Imola ad
caput nisi essent, columna penultima de
praben. quia princeps intelligitur concede-
re pleno iure, & in perpetuum. l. benefi-
cium, de constitutione. principis exceptis mo-
nachis sancti Benedicti, quibus nihil pro-
dest in istis beneficiis confirmatio summi
Pontificis, quominus a suis pralatis amo-
ueri possunt. vide Rebuffum in tractatu.
de pacif. possessor. numero 279. ubi sic sus-
se iudicatum scribit.

- o *can. satis peruersum, § 6. distinct. cap. precepta, § 5. dist. & dictum est in finitione beneficii.*
- p *de preceptoris in capite dudum, de decimis. in capite exhibita, de priuileg. in extranag. communib.*
- q *a Barbata ad Clemen. causam, columna §. de electio. in videnda statuta horum militum.*
- r *cap. nemo deinceps, de electio.*
- s *de quibus in Clem. 2. & ibi gloss. 20. de B rescript.*
- t *cap. 1. de officio vicarii.*
- v *de munere huius inquisitoris in c. inquisitores, 16. c. per hoc, 17. & cap. ut inquisitoris negotium, 18. de heretic. in Sex. Clem. 1. & 2. eodem titulo.*
- x *cap. nemo deinceps 15. de concessio Preben.*
- y *cap. dudum, in 2. de electio. cap. qui plures, 21. questione prima. Archidaco. in cap. si propter, in fine de rescript. & dicto capite nemo, de electio. in Sex. Ioannes Gallus, in questione 18. in decisio per Arresta. Nam & potest talis commendatarius permutare sibi commendatum in beneficium, cap. fina. & ibi per Innocentium, de rerum permutatio. habetque in eo liberam potestatem tam in temporalibus quam spiritualibus. Panorm. in c. cum nobis olim, in penult. notabili. de electio.*
- z *nam ista prabenda, loco mercedis laborum impensarum in Ecclesiam, ad tempus tantum quamdiu inseruierint, dantur. can. clerici. q. 2. can. non satis, 86. di.*
- aa *de quo in ca. volumus, cum duobus sequentib. 89. dist. c. 2. de atate & qualitat.*
- bb *Vide in cap. vnic. de syndico.*
- cc *vel pro labore, vel pietatis, vel elemosina causa.*
- dd *ca. 1. & c. quia nonnulli, de magistratib.*
- ee *de quibus in c. de preb.*
- ff *Molineus ad regul. cancellaria Romana. de infr.*
- gg *Clem. in plerisque, §. de electio vel si beneficia ab hostibus infidelibus occupata fuerint, can. pastoralis, 7. q. 1.*

CAPVT VII.

- 1 *De constitutione beneficiorum.*
2 *Et erectione.*

Beneficium ecclesiasticum, componitur ex bonis temporalibus & officio diuino, a decimis, oblationibus, primitiis. b

Tribus autem modis erigitur, nempe, noua fundacione, c restitutione, dimmutione. e

SCHOLIA.

- a *can. si quis obiecerit, 1. q. 3. de temporalibus bonis in can. videntes 12. q. 1. eaque possunt esse mobilia & immobilia, & iura, c. 2. de rebus eccles. non alien. in Sex.*
- b *Canone primo 13. dist.*
- c *Clem. fina. de rescript. c. dilecto filio, de preb. ca. 1. de verborum significatio. in Sex. c. ad audientiam, 1. & 2. de eccles. adifica.*
- d *quando videlicet beneficium extinctum vel suppressum restituitur in pristinum statum, ut in cap. ex parte, de constitutio. c. cum Martinus, eo. tit. ut l. si vnta beneficia, dissoluantur. ut in c. 1. ne sede vaca.*
- e *quando forma beneficii mutatur & qualitas. ut si abbatia fiat episcopatus, & de episcopatu, archiepiscopatus. ut in c. saluator, de prebend. in extranag. communib. vel si de regulari seculare beneficium, vel contra de seculari regulare. ut c. inter quatuor. §. de religiosis domib. lib. 3. tit. 36. c. ad audientiam in 2. de eccles. adifica. can. qua semel, 19. q. 1. can. peruenit, 18. q. 2.*

CAPVT VIII.

Qui possunt erigere & creare beneficia ecclesiastica.

Eeneficia maiora ut episcopatus, archiepiscopatus & similia, solus Summus Pontifex erigere & creare potest. a Ique solus potest nouas dignitates inuitatas in Ecclesiis colligatis ponere, b ex regularibus seclaria facere, c canonicatum supernumerarium ad effectum obtinendi dignitatem

dignitatem vel officium vel administrationem in ecclesia, creare, datque idem solus alia beneficia in exemptis locis creat. *d* Olim solus etiam in non exemptis, ædificandi & consecrandi ecclesiam dabat licentiam. *e* Episcopus autem in sua diocesi f omnia beneficia minora creat cum cõsilio sui capituli: *g* potest & ex seculari, Ecclesiam regularem facere, *h* dignitates in sua ecclesia, quæ vtitatæ sunt in aliis capitularibus similibus Ecclesiis creare. *i* Capitulum tamen, solummodo nouam præbendam creare potest: & suppressam dignitatem restaurare. *k* Priuata autem persona non potest per se beneficium erigere sine licentia & auctoritate episcopi. *l* Nihil tamé prohibet, quin possint priuata oratoria construere & dotare. *m*

SCHOLIA.

- a* cap. sic ut vnire, de excessib. pralat. ca. quod translationem 4. de off. leg.
b Notata ad cap. cum olim, de consuetu. Felinus ad cap. cum accessissent, de cõstitutio.
c can. qua semel, 9. q. 3.
d § fin. de reserua. in concordia. facit cap. dilecto. de præben.
e cap. auctoritate, de priu. in Sex.
f can. de locorum. 4. can. præcepta synodalia, 5. can. basilicas, 6. ca. certum est, 7. can. ecclesia, 8. de consecrat. dist. 1. Socrates in historia ecclesiastica lib. 2. c. 8. & 17. refert, D tanquam antiquissimum canonem fuisse, sine Potificis Romani auctoritate, nullam Ecclesiam potuisse dedicari. Attamen in dicto ca. auctoritate, 4. de priuileg. in Sex. hoc restrictum ad exempta loca. in aliis inferioribus beneficiis, concessa Episcopis dedicandi potestate, id ipsum & permissum episcopis, consilio Aurelianensi, in can. nemo, 9. de consecr. dist. 1. cum similib. paulo post citandis.
g In aliena quippe diocesi, Episcopus nihil sine licentia Episcopi proprii loci potest, habeturque ut priuatus. can. si quis Episcoporum, 16. q. 5.
h can. si Episcopus, 12. quest. 2. cap. inter, de religiof. domib.

A i can. si Episcopus, 73. 12. quest. 2. cap. ad audientiam, de eccle. edifica. non potest tamen de regulari seculari Ecclesiam facere. nam hoc solus facit Summus Pontifex, vi dictum ex can. qua semel, 19. quest. 3. & cap. inter quatuor, de religiof. domib. nisi faceret auctoritate Papa, vi in ca. cum venerabilis, de censib. & in ca. relatum, ne cleric. vel monach. & c. vel nisi locus regularis aliter posset reformari quam per subrogatum clericorum secularium, dict. cap. inter quatuor.

k contra, si dignitates essent inusitata: quia tunc adendum est Summus Pontifex, vt paulo antea dictum est.

l cap. cum accessissent, de constitutio. c. dilectus, de præben.

m §. 1. vt nullus fabricet oratorii domos præter voluntatem episcopi. Nonella 67. can. nemo, de consecratio. dist. 1. sicque correctum est ius civile antiquum, quod unicuique sibi locum constituere religiosum permittebat, l. in tantum, §. religiosum, eodem titulo apud Iustinian. quod emendatum can. 14. in ecclesiasticis, 13. quest. 2. vt & Iustinian. statuit, nemini licere sine auctoritate episcopi sacrum facere. §. sacra res sunt, de reg. dom.

n can. unicuique, de consecratio. dist. 1. c. patientibus, de priuileg. c. fin. de censibus.

CAPVT IX.

1 Qua sunt obseruanda in noua erectione beneficiorum; locus.

2 Causa.

3 Persona.

4 Dos.

5 Ipsa edificatio.

IN forma erectionis beneficiorum, quinque obseruanda sunt. Locus, causa, personæ, dos, ecclesia seu edificatio ecclesiæ. Locus conueniens & congruens debet esse beneficii qualitati. *a* Quare episcopi nõ in castellis aut modicis ciuitatibus, debent constitui: *b* sed presbyteri per castella & modicas ciuitates atque villas debent ab episcopis ordinari & poni, singuli tamen per singulos suos titulos. *c*

- 2 **C**ausa poterit esse legitima beneficii instituedi, si gens aliqua de nouo ad fidem conuertatur, quæ exigat primatem. *d* Si difficulter, vel nullomodo ecclesia tempore hyemali primæua adiri possit, vt alia tunc constituatur, & dummodo in præiudicium ecclesiæ alterius noua non ædificetur. *f* Si ex deuotione etiam fidei & pietatis, quis velit nouam ædificare, dummodo quæstus spes absit, *g* aut superstitione, cum neque per somnum vel per inanes reuelationes quorumlibet hominum ædificari possint. *b*
- 3 Personarum habetur ratio, vt eorum, quorum interest fieri vel non fieri beneficium nouum, adhibeatur consensus. *i*
- 4 Dos porro habet prouentus Ecclesiæ erigendæ pro beneficio assignato, qui sufficere oneribus debent; alioquin, qui sine illis consecrauerit Ecclesiam, tenetur eam dotare: *k* cum is ante consecrationem teneatur curare vt sufficiens dos constituatur, *l* sufficientem autem dotem in principio foundationis maxime desideramus, quamuis successu temporis postea fiat insufficientis. *m* Sufficiens & merienda est, statuta ratione expensarum faciendarum in cultum diuinum, & victus personarum institutarum in beneficio, vt illis sufficiant proventus. *n* Et si de rectoria seu Ecclesia parochiali erigenda agatur, dos saltem sufficere debet duobus, rectori & clerico. *o* Si de monasterio, tanta erit vt presbyteri, diaconi, & subdiaconi, cantores, & lectores, possint ibi nutriri. *p* Si de collegiata Ecclesia, dos saltem debet sufficere tribus: *q* tres enim faciunt collegium. *r* Et in summa, beneficia, de nouo fundata, tantum habere debent, ex quo possint præpositi sine magna penuria viuere, episcopalia iura soluere, & hospitalitatem transeuntibus impertiri. *s* Res dotales beneficiorum possunt esse mobilia, immobilia: *t* iurisdictiones etiam temporales, quæ tamen per non ecclesiasticas personas exercentur, & ex quibus pœnæ pecuniaria in utili-

tatem Ecclesiæ conuertantur. *x* Sunt & nouis Ecclesiis datæ per episcopum decimæ sine magno incommodo aliarum Ecclesiarum, *y* primitiæ, oblationes, & quæ ex laudabili consuetudine solent a fidelibus dari, a quibus & peti possunt. *aa* Competit & pro dote Ecclesiæ, vt possit ad aliquam aliam vacantem Ecclesiam eligere, vel beneficia quædam conferre. *bb* Percipiunt & parochiales Ecclesiæ præter alias, redditus speciales ex relictis aliis Ecclesiis per earum parochianos. *cc* Sunt quoque proprii alii redditus & iura singularia episcopatum, vt cathedraticum, *dd* alicubi quarta decimationum *ee* & mortuorum *ff* procuratio ratione visitationis *gg* moderatum ab Ecclesiis, extraordinarium auxilium. *hh*

Templum seu ædes sacra, publice designatur, & facta consecratur ab episcopo. *ii*

S C H O L I A.

- a* can. Ecclesiar. 16. qu. 7. can. Ecclesiar. per congrua, 13. de consecr. dist. 1. cap. ad audientiam in 1. *c* 2. de eccles. adifica. cap. saluator, de prebend. in extranag. communib. can. 1. pronuncia, 99. dist.
- b* can. in illis, 2. *e* seq. episcopi. 80. dist. ibiq. ratio, *e* in cap. 1. de privileg. lib. 5. titul. 33. nec debet censeri diocesis, qua non habuit episcopum. can. 50. felix. 16. q. 1.
- c* dicto can. episcopi, 80. dist. can. plures, 54. 16. q. 1. ca. Ecclesiar. 13. q. 1.
- d* can. 2. nulli archiepiscopi. 99. dist.
- e* Vide fuse cap. 3. de ecclesiis adificandis.
- f* cap. 1. de no. oper. nuntia. lib. 5. titul. 32. cap. 1. de reb. Eccl. non alien. lib. 3. tit. 13.
- g* can. si quis basilicam, 19. de consecra. dist. 1.
- h* ca. placuit, 26. de consecra. dist. 1.
- i* cap. ad audientiam 3. de eccles. adifican. Clem. 2. de reb. Eccl. non alienand. can. 51. multis, 16. q. 1.
- k* cap. cum sicut, 8. de consecra. Ecclesia. vel alta. lib. 3. titul. 30. can. nemo. de consecrat. dist. 1. §. primo. vt nullus fabricet oratoris domos, in Nouell. §. primo. vt determinat.

- minat, sit numer. clerico. Dotat Episcopus, si non curauerit ab initio dotem sufficientem assignari patrono. argum. cap. secundum. Et cap. episcopus, cap. cum secundum, de prebend. vel roget fundatarium augere dotem si is habeat unde possit augere, can. pie mentis 16. questio. fina. vido Panorm. consil. 89. in 2. volumine. Et Glossam, latius hac de re disputantem, ad dict. cap. cum sicut. ad verbum consecranda.
- l** dicto cap. cum sicut, de consecratio. Ecclesiar. can. pie mentis, 16. quest. ultima. can. placuit. 1. quest. 2.
- m** cap. conquirente 6. de cleric. non residenti. Et ibi gloss. ad verbum, percipere. ait tempore collationis beneficii, posse opponi, per eum, cui conferuntur, quod sufficientia non sint beneficia, non postea. can. dilectissimi, 8. quest. 2. Nam ex quo beneficiatus consentit accipere beneficium, quamquam sit exiguum & modicum, tenetur ibi reside-
C dere, nec potest dissentire. can. clericus, 91. distinct. vno tamen fieri potest ecclesiarum, si ex altera non possit prepositus commodè vivere, aut non possit satisfieri cultui diuino cap. sicut vivere, de excessi. pralat. Poterit & beneficiatus post collationem, pensiones & onera post foundationem beneficio imposta, impugnare & reprobare, cap. 2. de supplen. neglig. prala. c. prohibemus, de censu.
- n** d. can. nemo. de consecra. dist. 1. §. 1. ut determin. sit numerus clericor.
- o** cap. ut quisque, 3. de vita & honesta. cleric. li. 3. tit. 1. cap. preposuit 6. de filiis presbytero. vbi & ratio. Et in can. illud 7. q. 1.
- p** dict. §. 1. ut determ. sit numer. clericor. ca. primo. Et cap. auctoritate, 4. de institutio. lib. 3. tit. 7. cap. quoniam ut ait, de vita & honesta. cler. c. cum Martinus, de constitutio.
- q** can. hoc quoque, de consecra. dist. 1.
- r** cap. 1. de electio. l. Neratius, de verbor. signific. P. Quāuis vnus solus superstes. possit omnium aliorum ius collegii retinere l. si cui, §. si quod cuiusq. vniuersi. nomi. P.
- A s** ca. 2. de supplen. neglig. pral. lib. 1. tit. 10. cap. de monachis, 12. de preben. cano. cauendum. can. relatum, 10. q. 3.
- t** de quibus mentio in cano. terrulas, & seq. 11. q. 2. ca. hoc ius, 10. q. 2. can. hoc ius, 10. q. 2. Et ca. 1. de cens. lib. 3. tit. 30. Et ti. de sacrosan. eccles. Sunt alia iura ciuilia & canonica propemodum infinita, que de rebus ecclesiasticis conseruandis, acquirendis & non alienandis agunt.
- B v** cap. fina. ne clerici vel monach. in Sex. lib. tertio. titu. 24.
- x** cap. licet. 3. de pœnis, lib. 5. titu. 27. capit. primo. cap. irrefragabili, 13. §. fina. de offic. ordinar. lib. 1. tit. 31.
- y** cap. tertio & final. de eccles. adifica. libro 3. titulo 48. cano. precipimus, 16. quest. 1. cano. Ecclesias, ibi quest. 7.
- z** can. omnis Christianus. 69. de consecra. distinct. 1. cap. causa Carpensis. de verbor. signific. can. Ecclesia, 13. quest. prima. In solis tamen oblationibus, beneficii dos vt incerta, constitui non potest. Rebuffus tracta. de congrua portione questio, 10. §. 11.
- aa** ca. ad apostolicā, 42. de simon. lib. 5. tit. 3.
- bb** vt in cap. cum olim, 4. de maior. & obedi. lib. 1. tit. 33. Et cap. cum vis, 4. de offic. & potest. iudic. ordin. lib. 1. tit. 31.
- cc** Clem. dudum, de sepultur. ca. cum in tua, de decimis, cum similib.
- D dd** cap. conquirente, 6. de officio. & potest. iud. ord. cap. placuit, 10. q. 3. Vocatur & hoc ius synodaticum, quia datur in synodo episcopali ab his, qui ad eam veniunt, cap. olim. de censib.
- ee** dicto c. conquirente, & cap. dudum de decimis. cap. vni. 10. quest. 3. cap. Valterrana, can. nobis, can. concessa. 12. qua. 2. vido glossam ad c. cum contingat, de decimis.
- ff** Quandoque tertia est pars debita, quandoque quarta, quandoque media, pro consuetudine cap. primo. Et 2. Et cap. certificari, de sepultur. cap. officii. cap. requisisti, de sepultur. nam & prescriptio in ea ex integro habere locum potest. c. de quarta, de prescriptio.

- gg idq; pro facultatibus ecclesiarum visita-
tarum, cap. cum nuper, cap. sopita, c. cum
Apostolus ubi ratio, de censib.
hh dicto c. conquerente, in fine, & c. cum a-
postolus, de censib.
ii iuxta formam can. nemo. de consecra. di-
stinc. 1. Diximus & nos supra copiose titu-
lo quarto de ecclesia.

CAPVT X.

- 1 Beneficia erecta, cuius iuris sunt.
 - 2 Et quid ius patronatus.
 - 3 Potestas Summi Pontificis super beneficia.
- R**ecta beneficia, relinquuntur cura &
solicitudini episcopi eius, in cuius dice-
cesi sunt. *a* Nisi aliquo priuilegio ab ea
exempta sint. *b* Sicque iure communi insti-
tutio & destitutio prepositi beneficio, ad
episcopum illum pertinet. *c*
- 2 Debetur & in quibusdam Ecclesiis aliis
ius patronatus: quod est, *d* ius e honorifi-
cum, *f* onerosum, *g* & utile, *h* compe-
tens alicui in Ecclesia pro eo, quod dice-
sani consensu Ecclesiam fundauit, *i* con-
struxit, *k* aut dotauit, *l* vel ipsemet, vel is a
quo causam & ius habuit. *m* Solus, vel cum
alio. *n*
 - 3 Potestatem etiam habet in beneficia
exempta solus Summus Pontifex: habet &
in alia omnia ius conferendi per concur-
sum ordinariorum: atque supra illos, habet
in beneficiis plenissimam disponendi po-
testatem. *o*

SCHOLIA.

- a* can. omnes basilica, 16. quest. 7. can. obi-
tium. 61. distinct.
b c. cum & plantare, de priuileg. cap. 2. de
supplen. neglig. pralato. li. 1. tit. 10.
c ut dicemus postea, in collatione beneficio-
rum. cap. cum ex insuncto, de heret. cap.
primo & 2. de capell. monach.
d explicamus hanc finitionem, lib. 7. Synta-
gma. iuris vniuer. cap. 4.
e quia spiritali annectitur. ca. de iure patro-
natus.
f quia alios precedit honore patronatus, in

A Ecclesia patronata. cap. nobis. §. fin. de iur.
patrona. Item quod vacante beneficio pa-
tronus presentat instituentum, nec potest
episcopus sine eius presentatione providere.
can. monasterium, cano. decernimus, 19.
q. 7. cap. ex insinuatione, cap. quod autem,
cap. illud pretermittendum, cap. ex consul-
tatione, cap. consuluit, cap. relatum. de iu-
re patron.

- B** nam patronus tenetur suam Ecclesiam de-
fendere, & cauere ne bona dissipentur, ca-
no. filius. 16. q. 7. & si bona non sufficiant,
Ecclesia, ipse tenetur de suis aliis supplere,
Clem. 1. de iure patro. cap. 6. de preben. in
Sex. cap. exstirpanda, §. quod a vero, eo. titu.
apud Grego. de preben.
h nam cum vergit ad extremam inopiam
patronus, ecclesia patronata, ne ingrata
sit, eum & filios tenetur alere, cap. nobis. §.
fina. de iure patrona. cano. quicumque. 16.
q. 7. habita ratione bonorum Ecclesia &
qualitate personarum patronorum, cano.
fin. 10. q. fin. l. sed & si quis. §. 1. de usufruct.
i c. nobis. de iure patron. c. pietatis, 16. q. 7.
k adificatione videlicet facta propriis sumi-
bus, can. monasterium, 6. q. 7.
l can. filius, can. quicumque, 6. q. 7.
m vel ex contractu, vel translatione facta
cum vniuersitate bonorum, cap. cum secu-
lum, cap. ex literis, 7. de iure patron. vel
successione, Clem. 1. de iure patrona.
n quia vnus & plures possunt esse eiusdem Ec-
clesia patroni. ut in c. 1. 2. 3. de iure patron.
o cap. praprosuit, 4. de concess. preben.

CAPVT XI.

- 1 De extinctione beneficiorum.
 - 2 De vnione.
 - 3 De destructione.
 - 4 Occupatione ab hostibus.
 - 5 Minutione suppressione.
- E** Porro que admodum beneficia ortum
habent, ita & aliquando admittere pos-
sunt interitum & finem: & res etiam sacra
possunt aliquando profana fieri, vel ex le-
ge, *a* vel impellente necessitate, *b* vel ex al-
ia legitima causa.

Quare

2 Quare extingui possunt beneficia v. nione primum accidenti cum alia Ecclesia, ob paupertatem, vel ex aliis causis. c Vnionem dicimus, quando fit ex duobus vel pluribus beneficiis in perpetuum coniunctio. d Et ita beneficium alteri unitum, amittit titulum, nec amplius per se vacare dicitur. e

3 Extinguitur 2. beneficium, quādo cum auctoritate Summi Pontificis vel Episcopi, ædes eius sacra destruitur, vna cum re dicitibus dissolutis. f Veluti quando ædes sacræ fuerint in alterius Ecclesiæ conuentis præiudicium constructæ, g vel si diæcesani, proprium necauerint diæcesanum, h vel si Ecclesiæ ædificatæ sint, sine vllis martyrum reliquiis; aut si cum illis, sed falsis. i

4 Tertio, beneficium occupatum ab hostibus fidei, quādiu ab illis occupatur, pro extincto habetur, k quamuis verum sit, ædes sacras profanas ideo non fieri. l

5 Possunt & quarto, ex causa, beneficia, seu præbendarum numerus, minui vel supprimi. m

SCHOLIA.

a l. inter stipulantem, § 3. §. sacram rem, de ver. obli. Permutabat & lex antiquorum Ethnicorum, liberationem a sacris, per comunionem sacrorum factam per senes, eam obrem constitutos, ut scribit Cicero oratio, pro Muræna, vide quæ de extinctione beneficiorum diximus lib. 17. Syntagmatis cap. 5. & tracta. beneficior.

b Vi in l. sancimus, 17. C. de sacrosanct. eccles.

c ca. si. §. hostilitatis, 25. q. 2. ca. & temporis, 16. q. 1. c. 2. de religios. domib.

d cap. sicut vnire, de excessib. prala.

e Interpretes ad c. cum accessissent, per illum textum, de const. Ludouicus Gomes, ad regulā de trien. poss. q. 8. Ioannes Andreas, ad Cle. 1. de supp. neg. prala. & ita hic proprie vnionem usurpamus; alioquin tribus modis vno seu coniunctio beneficiorum fieri dicitur, ut docet glos. ad c. 1. ad verb. vniedo, ne sede vacan. & glos. ad ca. &

temporis, & sequenti ad verb. vnire, 16. q. 1.

f Vi in l. 3. de colleg. illicit. li. 47. Pand. tit. 22.

g Vi in cap. 1. & 2. de noui. operis nuntia.

h Canone finali 25. q. 2.

i ca. placuit, de cons. di. 1. ca. & hoc diximus 16. q. 7. vide Iosephum, lib. 7. de bello Iudaico, ca. 2.

k ca. pastoralis, 7. q. 1. sancta Romana, de election. in extrauagant. communib.

l vt notant ad ca. qua semel, 19. q. 3. vbi corrigitur l. cum loca, 36. de religi. & summi. funer. P. lib. 11. tit. 7.

m c. si. de verb. signifi. c. cum accessissent, de consti.

DE INSTITVTIONIBVS.

TIT. XXVIII.

a Tractatur in titulo 7. lib. 3. Decreta. & in Sext. lib. 3. tit. 6. in ca. omnes, & sequent. vsque ad ca. quoniam in quibusdam, 16. q. 7. tractatur & titulus de præbendis, & concessione præbende, & in Concordatis de collationibus.

CAPVT I.

1 Continuatio tituli.

2 Et institutionis acceptiones.

POST tractationem de beneficiorum origine, qualitate, erectione, & extinctione, postulat ordo, vt de acquisitione agamus eorum, sicque proxime subnectamus de concessione seu institutione, quæ in illis fit.

Instituere generale nomen est, quod nihil aliud in genere, quam intraponere, significat: id est, ita tradere rem, vt ex ea concessione ad aliquem velimus eam pertinere. Vnde, & manauit frequens instituendi in testamentorum voluntatibus mētio. a Et in causa sacerdotiorum seu beneficiorum ecclesiasticorum, quinq; modis institutio usurpatur: primum generaliter; vt in hoc titulo pro collatione libera, quādo Episcopus pleni iure confert Ecclesiam, & intra Ecclesiam aliquem ponit, vt vel ipse eidem præsit, vel in eadem aliis inseruiat. b In qua acceptione dicimus, institutionem, & destitutionē personarum

Ecclesiasticarum, pertinere ad Episcopum. *c* Secundo, accipitur institutio pro confirmatione electionis factæ ad beneficium, quæ ab Episcopo iure communi, vel ab alio ex priuilegio fit. *d* Tertio, pro collatione facta ab Episcopo ad præsentationem patroni; quæ ita, est præsentati ad beneficium approbatio. *e* Quarto, pro confirmatione, approbatione, seu auctorizatione collationis ab alio, quam ab Episcopo iure priuilegii factæ. *f* Est, & quinto institutio, corporalis inuestitura, cum quis inducitur in corporalem possessionem beneficii. *g* Ex quibus quinque modis, quatuor primi pertinent ad Episcopum vel eius vicarium, quintus etiam, ad Archidiaconum. *h*

S C H O L I A.

- a* Tit. de heredibus instituendis. §. ante heredis institutionem, de lega. apud Iustinianum. l. 1. de vulg. Pand.
b Instituire, est ius canonicum in Ecclesiastico beneficio tribuere, Gloss. in c. auctoritate, 4. de institu. lib. 3. tit. 7. per c. cum ex iniuncto, de here. facit, cap. 1. de regul. iur. in Sexto.
c Dicto c. cum ex iniuncto, de here. & c. cum plantare, §. in Ecclesiis, de priuileg. c. 1. & 2. de cape. mo.
d c. cum Vintoniensis Ecclesia, de electione. cap. 1. & 2. de institutione. in Sexto. cap. fin. & fere per singula capitula tituli de iure patronatus.
f De confirmatione, in c. cum satis, de officio Archidiaconi.
g cap. ad hoc, & c. cum locum, de officio Archidiaconi.
h Ioan. ab Imola, ad c. cum venissent, & c. ex freq. de insti.

C A P V T I I.

Distinctio seu diuisio institutionum.

IN his porro institutionibus beneficiorum enumeratis, liquet aliquam liberam esse, aliquam non liberam. *a* Libera

est, quando is, qui conferendi potestatem habet, sponte, & liberaliter, *b* confert, & potest alium alii, idoneum tamen, præferre. Non libera est, cum collator *d* ad alterius, vel aliorum electionem, *e* præsentationem, *f* nominationem, *g* mandatum, *h* receptionem in canonicum, *i* resignationem in fauorem, vel permutationem, *k* aut optionem, *l* legitime factis & exhibitis, tenetur consensum adhibere.

S C H O L I A.

- a* Tractatur, in c. relatum, 9. ad ver. liberaliter, de præb.
b Dicto cap. relatum, quia & collatio donatio dicitur, c. quia diuersitatem, de concessio. præb. cum simil.
c §. statuimus, de collatione in Concordatis.
d Hic enumerantur species collationis non libera.
e Quando electio legitima facta est, superior tenetur eam approbare, & hæc approbatio dicitur confirmatio, c. nostri, de elect. c. fin. eo. tit. in Sex. sicque constituitur differentia inter electionem, collationem, institutionem, præsentationem, ut vnius appellatione reliqua non contineantur, in forma prouidendi, in c. cum illis, 16. §. 1. & §. cum autem, de præb. in Sex.
f Præsentatio facit non liberam collationem, & ideo dicitur illa Episcopi collatio, institutio, can. decernimus, 12. quæst. 7. cap. illud, de iure patronatus.
g Nominatio in Gallia duplex, una que regia, quando rex nominat Summo Pontifici ad prelaturas vacantes idoneum instituendum, tit. de regia ad prelaturas nominatione, in Concordat. Altera est Scholastica, quando ex priuilegio, academia nominant prelatibus collatoribus ad beneficia vacatura, in mēsis certis assignatis graduatis nominatis vel simplicibus, §. qui vere, §. præfatig. ordinarii, & §. fin. de colla. in Concor. Probauit utraq; præsentationes seu nominationes competentes principibus & scholis ex priuilegio, Concilium Tridentinum sessio. 25. c. 9. de refor.

h c. f.

- h* c. si soli, de concess. pra. in Sex. c. dilectus 1. A
de pra. c. si duobus, de rescrip. c. si tibi. eod.
tit. in Sext.
- i* Qui recipit aliquem in canonicum, tene-
tur ei de prabenda providere, ca. relatum
9. de pra. c. cum super. de com. pra.
- k* Quandoquidem beneficia resignata in fa-
vorem aliquorum vel permutata, non pos-
sunt aliis, quam his, in quorum favore resi-
gnata sunt vel permutata, conferri. clem.
vni. de rerum permutata. capit. olim prima. B
de restit. spolia.
- l* capit. fin. de consuetud. in Sext. optionem in
officiis civilibus etiam constituit. l. vicini-
que 7. de proximis sacror. serinio. libr. 12.
C. tit. 19.

C A P. III.

- 1 De vacantibus beneficiis fiat institutio.
2 Et de modis vacandi.
3 De vacatione ipso iure.
- C**ommune ¶ omnibus institutionibus
& collationibus, ne beneficia iure or-
dinario, priusquam vacent, conferantur. *a*
Vacare dicuntur, quæ a nullo possidentur, *b*
vel possidentur quidem, sed male. *c*
- 2 Quare vacatio ¶ ecclesiæ tunc inducta
dicitur, quando ea est destituta, vel priuata
proprio clerico seu præposito, qui eam
iure possidebat. Vacare autem dicitur qua-
tuor modis, ipso iure tantum, per senten-
tiam, ipso facto tantum, ipso iure & facto
simul. *d*
- 3 Ipso iure vacat, ¶ quando possessor de-
claratur priuatus beneficio, aliquo casu
adueniente, sine alia declaratione iudicis, *e*
& quamvis post casum priuationem in-
ducentem, iure priuatus, de facto seu rei-
pse detineat. Neque enim tunc conside-
raimus eius detentionem, quominus col-
lator ita vacans conferre possit alteri, *f* E
quamquam verum sit, per illam vacatio-
nem prouisum, non posse nancisci realem
possessionem, nisi prius vocauerit in ius
eum, qui de facto possidet iure ipso pri-
uatus. *g* Contingit hæc vacatio ipso iure

inducta, ex intulati delicto, vel ex quasi
delicto. Ex delicto, veluti ex manifesta eius
Simonia, *b* hæresi, *i* assassinato, *k* homici-
dio pastoris Ecclesiæ, *l* ex falsificatione li-
terarum Apostolicarum, *m* si ob calumniam
electionis accusatæ suspensus a beneficiis,
in illis administrauerit, *n* intrusione bene-
ficii: *o* si quis hostiliter fuerit persecutus
Cardinalem, vel eundem percusserit, aut
socius comprobatur: consultor fuerit per-
sequentium: & ita fuerit particeps reatus
maiestatis; *p* si quis vi conclusos coegerit
sua beneficia eiurare, *q* si sodomita, *r* si
spoliauerit vel impediuerit sequestrum be-
neficii, de quo litigat, quo casu, & iure suo,
si quod in eo habet, ipso iure priuatur. *s*
Qui etiam ad preces hæreticorum obti-
nuerint a collatoribus beneficia, illis ipso
iure priuantur: & si scienter acceperint,
etiam ad alia obtinenda alio modo, fiunt
incapaces. *t*

S C H O L I A.

- a* Ex concilio Lateranensi sub Alexandr.
3. cap. 8. relato. in c. 2. 3. Et si. de conc. pra.
c. de stando 2. eod. tit. in Sex. ubi rationes,
& ca. illud prætereundum 8. de iure patr.
c. venerabilis 37. §. si. de pra. ca. si quis Pa-
pa 2. distinct.
- b* l. qui cæcum. §. fin. ad leg. Jul. de vi pub.
Pandect.
- c* Paria quippe sunt aliquid non esse, vel ef-
se inutiliter. l. quoties, qui satisfacere cog-
gant. P.
- d* Modi vacandi vel maxime in impetra-
tionibus obseruantur, cum sub unico mo-
do vacandi facta impetratione, alii non
contineantur, nisi exprimantur, cap. susce-
ptum, de rescript. in Sex. sic Et alias expri-
mitur vacatio per constitutionem exse-
crabilis, de pœnis in extrauag. per consti-
tutionem, de multa, de prab. per non pro-
motionem ad ordinem presbyteratus, ex c.
licet canon. de elect. in Sext. vi infra vide-
bis. Lego decis. 28. Rota in Nouis.
- e* Gloss. ad l. iubemus. §. æconomus ad verb.

- priuatur. de Sacrosanct. Eccle. C. c. ambi-
 uosa. de reb. eccles. non alien. in extrana-
 gantibus communibus.
 f cap. de multa, de praben. ca. cum in illis. §.
 cum autem. eod. tit. in Sex.
 g c. licet episcopus 28. de praben. ca. volumus
 16. q. 4. c. in literis, de restit. spoliatorum,
 ca. eum qui, de prab. sic intelligitur, c. cum
 nostris, de concess. prab.
 h Non ex occulta, ca. insinuatum, de Si. ca.
 cum detestabile, eod. tit. in extranag. com. B
 Simoniace etiam ordinati, non faciunt
 fructus suos beneficii, in deci. Tholos. 438.
 i c. ad abolendam, de heret. c. cum secundum
 leges, eod. tit. in Sex.
 k c. 1. de homicid. in Sexto.
 l Vide caput in quibusdam, de pœnis.
 m capite ad falsariorum, de crimine falsi.
 n cap. 1. §. fin. de electionibus in Sexto.
 o cap. eum qui, de prabend. in Sexto.
 p Vide caput. §. fœlicis §. de pœnis in Sexto. C
 q Clementina multorum, de pœnis.
 r cap. clerici, de excessib. pralatorum.
 s Clementina vnica. c. sequestra. possessio.
 t cap. 2. §. ad hæc, de hereticis in Sexto.

CAPVT IIII.

De vacatione ex quasi delicto.

EX quasi delicto, a † priuatur quis inter-
 dum ipso iure beneficio: quamobrem
 & eo modo inducitur vacatio: veluti pri- D
 mo, ad eptione secundi beneficii, quod ten-
 eri non potest cum possessio, prius vacat,
 nisi accedat dispensatio, b vel secundo, si
 beneficiatus contrahat matrimonium, vel
 sponsalia de præsentia. c Tertio, per non
 promotionem ad Presbyteratum intra an-
 num adepti pacifice beneficii curam ani-
 marum habentis. d Quarto, si irrita fiat e-
 lectio, ex qua quis nactus erat beneficiū. e
 Quinto, & vacabit, & Ecclesia prior, ex qua E
 transfertur Episcopus, post consensum
 translationi per eum adhibitum. f Sexto, si
 electus non consentiat electioni de se fa-
 cta intra mensem: aut si non petat confir-
 mationem electionis intra tres menses se-

A quentes, priuatur iure electionis, quod ei
 competit, & ita vacat beneficium. g Item
 septimo, si post alios tres menses consecra-
 tionem non petat Episcopus, vacant eius
 beneficia ante electionem possessa. h Octa-
 uo, priuatur electus iure beneficii, si se in-
 gerit administrationi eius ante confirma-
 tionem. i Nonno, id ipsum accidit, si se inge-
 rat administrationi beneficii tempore sus-
 pensionis. k Decimo, si bona ecclesiæ vel
 beneficii alienet. l Vndecimo, si benefi-
 ciatu ingressus religionem, regulam profi-
 teatur. m Duodecimo, si resignatio facta
 in Curia Romana, non publicetur intra
 sex menses, vel sit facta, si extra curiam non
 publicetur extra mensem. n Decimoter-
 tio, si beneficium detur in commendam
 ab episcopo, post sex menses vacat com-
 menda. o Decimoquarto, si Abbatissa eius
 monasterii, in quo sedet, benedici, nõ cu-
 rauerit intra tēpus a iure constitutum post
 confirmationem se benedici, beneficio
 cadit. p Decimoquinto, qui consenserit e-
 lectioni in senatorem Romanum de se fa-
 cta, contra prohibitionem Nicolai Sum.
 Pontif. omnibus priuilegiis, feudis & be-
 neficiis a sede Romana impetratis, ipso iure
 priuatur. q Decimosexto, qui postula-
 runt minores 25. annis in pralatos, pri-
 uantur ipso iure beneficiis, quæ habent in
 Ecclesia illa ad quam postularunt. r Deci-
 moseptimo & is, qui non ostendit ritulum
 sui beneficii: svt & Decimo octauo, is qui
 sine canonica institutione beneficiū pos-
 sidet. t

SCHOLIA.

- a Iuxta §. 1. de obligat. qua ex quas. delict.
 nasc. lib. 4. instit. Instm. tit. 5.
 b Clem. fin. de prab. in Clem. capit. de mul-
 ta, de prab. cap. dudum, in 2. de electio. cap.
 cum singula. de prab. in Sexto. ca. 1. de con-
 suet. cap. execrabilis, de prab. in extrana-
 gantibus communibus.
 c cap. 3. & capit. diuersis, de clericis con-
 iugat.

d cap.

- d *cap. licet canon. & cap. commissi, de elect. in Sexto.*
 e *c. considerauimus, & ca. super eo, de elect. in Sexto.*
 f *can. in apibus 7. qu. 1. quando scilicet quis nactus fuerit secunda Ecclesia possessionem pacificam, capi. quanto, de translat. Episcop. capit. cum singula, §. prohibemus, de prebendis in Sexto.*
 g *cap. quam sit ecclesiis, de election. in Sexto, cap. si religiosus, de election. in extranag. communibus.*
 h *capit. cum in cunctis, §. cum vero, de electione.*
 i *cap. auaritia, de electio.*
 k *cap. 1. in fin. & cap. cupientes, §. caterum, de elect. in Sexto.*
 l *c. vni. de rebus Ecclesia non alien. in extranag. commun.*
 m *cap. beneficium, de regula, in Sexto. cap. ex transmissa, de renun. ca. Gonsaldus 17. qu. 2. reg. cancell.*
 n *Secundum regulam cancellar. 34. qua in Gallia non seruat, ubi sufficit publicari resignationem, & possessione adipisci ante mortem resignantis, ex consuetudine. Rebuffus ad §. monasterii, de regia ad pralaturas nom. ad verbum, vacantibus, in concord.*
 o *canon. nemo deinceps 15. de electione in Sexto.*
 p *Clemen. attendentes, §. statuimus, de statu monach.*
 q *cap. fundamenta, 17. de electione.*
 r *capit. vnic. de postulat. pralat. in extranag. commun.*
 s *ca. ordinarii, de officio ordinarii, in Sex. facti. capit. 1. in iuncta, in extranagantibus communibus.*
 t *cap. 1. beneficium, de reg. iur. in Sexto.*

CAP. V.

De priuatione & vacatione beneficij per sententiam.

- 1 Per sententiam beneficij priuatio † & vacatio inducitur, quando ob grauem

causam, a iudex iudicio, & causa cognita possessorem expresse priuat beneficio. Si quidem in criminibus, in quibus ius non inducit expresse beneficij ademptionem delinquentibus, per condemnationem criminis a iudice factam, nisi expresse, fiat in sententia priuatio, b possessores non amittunt beneficia, quamuis grauiora sint crimina illis, pro quibus ius induxit priuationem ipso iure: ideo in illis sola condemnatio criminis non inducit priuationem vel vacationem, si omittatur in sententia expressio ademptionis. c Exempla passim occurrunt in iure, vt illud non residentis, qui ipso iure beneficio, in quo non residet, non priuatur, nisi monitus legitime & ob contumaciam damnatus, nominatim titulo sui beneficij exluatur. d

SCHOLIA.

- A Et non aliter. cap. satis peruersum, § 6. distinct. can. precepta § 5. distinct. cap. Monachi 2. priores, de statu. Monach. cap. vnic. in fine. de capellis monach. cap. non potest 3. de renuncia. can. inuentum 6. questione 7.
 b Interpretes ad cap. querelam 10. per illum textum, de iure iuran. libr. 2. tit. 24. & ibi Panorm. num. 3.
 c Prapostus ad cap. studeat 50. dist. cap. studeat. de clerico excommun. ministran. Felin. ad cap. final. de rescriptio. Baldus ad l. cum fratrem, de his quibus vt indign. Per magni autem interest, aliquem dici priuatum beneficio, ipso iure, aut per sententiam. Nam quoties quis ex aliquo crimine priuatus dicitur beneficio ipso iure, tenetur restituere fructus perceptos a die commissi criminis, & percipiendos qui percipi potuissent pendente sua indebita possessione. Quando vero alio modo quis priuatur beneficio, restituit tantum a tempore litis contestata, quo cepit esse male fidei possessor, vel a die sententia, seu priuationis. Panormitan. ad cap. item cum quis, de restitu. spoliat. Rebuff. in tract. de pacif.

possessor. num. 263. facit in argumentum. **A** Ipsi iure, et factio vacant beneficia, per mortem aut renuntiationem veri titularii. *a* Mortem hic intelligimus naturalem, non civilem. *b* Morte quippe soluitur ius usus vel usufructus. *c* Comparat autem ius scriptum vsuarii, consuetudo alicubi usufructuarii, beneficiatos. *d* Quamobrem, et locatio fructuum beneficiorum per illos facta, morte eorundem extinguitur. *e*

B *a* Et sunt hi diuersi modi vacandi, ut expressio vnus in impetratione beneficii, ad alium non pertineat, cap. susceptum, sexto de rescriptis. *b* Glossa ad dictum cap. susceptum, ad verba, non morte, de rescriptis. Et quamuis exuli seu bannito non possit conferri beneficium de noua loci, a quo exulat, eo quod in eius Ecclesia esse non potest: attamen per bannitionem solam, quod iam tenet beneficium, ei non censetur ademptum tacite, Rebuffus in tracta. de pacific. possess. num. 203. multa enim facta tenent, qua si facienda essent, non fierent. l. patre furioso, de his qui sunt sui vel alien. iur. cum similibus. *d* Ut diximus supra, tit. 26. de peculio clericorum in diuisione peculii, et in tracta. benefic. Vide Gloss. ad cap. praesenti. de officio ordinarii. in Sexto. *e* cap. 2. et fin. de loca. cap. si. ne praelat. vices suas, et c. Clemen. prima. de rebus Ecclesiae non alienan.

CAPVT VI.

De vacatione ipso facto solum.

Vacatio et ipso facto tantum inducitur, et non iure, aut alio modo vero, quando de facto tantum vi coactus cogitur relinquere sui beneficii possessionem, vel vi de possessione deicitur. *a*

SCHOLIA.

a capit. ad aures 2. et cap. ad audientiam 3. de his qua. vi metusue caus. sunt. lib. 1. tit. 40. cap. 2. de restitut. spoliator. lib. 2. tit. 13. cap. super hoc 5. de renunt. lib. 1. tit. 9.

CAPVT VII.

De vacatione ipso iure, et ipso facto simul per mortem et renuntiationem.

SCHOLIA.

A Ipsi iure, et factio vacant beneficia, per mortem aut renuntiationem veri titularii. *a* Mortem hic intelligimus naturalem, non civilem. *b* Morte quippe soluitur ius usus vel usufructus. *c* Comparat autem ius scriptum vsuarii, consuetudo alicubi usufructuarii, beneficiatos. *d* Quamobrem, et locatio fructuum beneficiorum per illos facta, morte eorundem extinguitur. *e*

CAPVT VIII.

- 1 Renuntiatio quid.
- 2 Diuisio.
- 3 Et de tacita.

Renuntiatio est, a rei vel iuris proprii refuratio seu remissio spontanea, et ex certis causis, et cum auctoritate superioris facta. *e*

Fit autem et vel tacite vel expresse. *a*
Tacite, et quando praesumitur facta, vel uti si beneficiu habeatur per derelictu, vel si quis

si quis acceptauerit beneficium quod tenere nequit cum primo, g. censetur renuntiare primo, ut is qui intra iuris terminum non se promouet ad presbyteratum, nolle censetur beneficium quod sacerdotē desiderat. *b* Si quis per triennium institutam litem de beneficio non persequatur, *i* vel alio modo suo facto, patiaturs ius quod habeat ab alio sibi adimi.

SCHOLIA.

- a* Cardina. ad Rubric. de renuntiat. in Sext. vide *§* Hostiensem in summa eius tituli.
- b* Iuris quippe alieni non obest Domino renuntiatio. c. dilecto. in fin. de prob. c. pen. de sen. *§* re iud.
- c* Hoc enim requiritur in renuntiatione vera *§* valida, ut sit spontanea, ut sit irrenocabilis, c. 3. ca. super hoc 3. *§* cap. in presentia 6. de renunt. lib. 1. tit. 9. siue per se, siue per procuratorem fiat. Cle. vn. de ren. renuntiatibus quippe non datur regressus. l. si res. *§* arcam. de sol. l. queritur. *§* venditor. de edil. edict. l. post quā lit. C. de pact. contra, si vi metuue adactus quis renuntiauerit, vel per impressione, aut dolo male renuntiet. c. dicto. c. super eo, de ren. c. 2. de resti. spo. lib. 2. tit. 13. c. 2. 3. 4. de his qua vi metuue caus. fiunt. lib. 1. tit. 40. Dummodo metus talis sit, qui possit mouere constantem virum, non aliter proxime citatis iuris, *§* c. cū dilectus filius 6. ubi, *§* Glossa notat qua faciant iustum metum, de iis, qua vi metuue caus. fiunt. cap. veniens, de spon. l. metum, quod met. caus. P. In dubio tamen, non presumimus renuntiationem spontaneam. d. c. super eo, de renuntia. cum nemo presumatur, saltare suum. l. cum de indebito, de probatio.
- d* Sine causa legitima nō licet relinquere beneficium; quia indecēs omnino probatur prius soluere militia cingulū, quam cedit victori aduersitas praliōrū. ca. 1. de renunt. c. sciscitaris 7. qua. 1. simile in militibus arma militia, in l. 2. de his qui non impletis stipendius, *§* c. lib. 10. C. Causa legiti-

ma habita renuntiationis duobus versibus referuntur:

Debilis, ignarus, male conscius, irregularis,

Quem mala plebs odit, dans scandala, cedere possit.

Qui explicatur, in c. nisi cum pridem 10. de ren. *§* a D. Thoma 2. 2. qu. 185. art. 5. veluti, qui sine periculo vite in beneficio esse nō potest, renuntiat, *§* eidem cedit ex permissione summi pontificis, in ca. ad supplicationē. 9. de renun. Reprobatur autem facta interuentu vel promissione pecunie, in d. c. super hoc 5. de renun. ca. cū pridem, de pact. c. ad questiones, de rer. per. Poterit, *§* qui plura beneficia consequitur, vnum euitare, si omnia simul nequeat detinere, c. referente. de pra. ca. execrabilis, eod. titul. in extr. comm. item qua Simoniacae fuerit adeptus. ca. non est verisimile. de presumt. vel propter aliud crimen, ca. post translationem de renun.

- c* Auctoritas superioris spiritualis, renuntiationi necessaria, aliter nihil agitur. c. 1. c. admonet 4. *§* c. fin. de renun. verum iure, qui semel auctoritatem renuntiaēdi impetrauit cogitur renuntiare. c. quidam ceddendi 12. de renun. ubi rationes, quod tamen non est in vsu, superior is dicitur, qui beneficium contulit renuntiare volenti, in cuius manibus iterum debet reponere percessionem vel renuntiationem. ca. denique 6. q. 3. c. Abbas 18. q. 2. cum ad eum institutio, *§* destitutio pertineat. c. cum ex iuncto. de heret. c. 1. de capell. monach. cum simul. quod intelligi par est, quando institutio ad superiorem pertinet de iure communi: alioquin si is instituerit ex consuetudine vel prescriptione, tunc in manibus Episcopi diocesanos non eius qui collationem alioquin habet faciēda, quia praescripta tantum collatio, non admissio renuntiationis, vel destitutio, Rota decif. 398. in nouis: nec amplius censetur praescriptū quam possessum. c. cum in tua, de decimis. c. fin. de offic. archi. ca. auduis, c. cum olim, de praescrip.

SCHOLIA.

facit, c. cum in illis, de preb. in Sext. Superior tamen solus dicitur in exceptis beneficiis, Abbatibus, & Episcopatibus, aliisque maioribus, summus Pontifex, c. 1. & fin. de renun. Quia vero summus Pontifex se superiorem non habet, ipse per se ex seipso, si velit suum beneficium seu papatum, cui voluerit renuntiare poterit, c. 1. de renun. in Sext. At renuntiatio beneficii in manibus laici facta, in praeiudicium superioris non valet, quia superior ea non obstant potest renuntiantem in beneficio renuntiato retinere: valebit tamen in praeiudicium renuntiantis, ut priuatur ideo beneficio, nec possit ad illud redire, c. quod in dubiis 8. de renun. Rota decis. 352. in nouis. ca. non oportet. 7. q. 1. vide glo. ad c. unicum, ad ver. b. renuntiasse, tit. de sublatione. Clementina literis, in prag. san.

f In cap. 1. de offic. vicar. c. ex parte. de Cler. non resident.

g ca. de multa, de preb. c. gratia, de rescriptis in Sex. Clementina gratia, eo. tit. in Clem.

h ca. licet canon. & ca. commissa, de elect.

i In regula cancellariae, de pacificis possessoribus. & in alia, de triennali possessore.

CAPVT IX.

1 De expressa renuntiatione.

2 De diuersis formulis eius.

EXpressa renuntiatio, fit per verba expressa & explicita, sponte prolata a titulario, per quam, si pure & simpliciter fiat, renuntians priuatur iure suo statim ea facta, & etiam si non sit admissa, b

EXpressa quippe fit renuntiatio duplex est: aut simplex puta: aut conditionalis. Simplex proprie coram ordinario fit collatore, sine pacto, conditione, aut die: nam haec redolent Simoniam in beneficiis conferendis. c. Conditionalis renuntiatio fit, vel in fauorem alienius, & non alias nec aliter. d. vel cum reservatione pensionis, & non alias nec aliter: e. vel cum regressu, f. vel ex causa permutationis non alias, & non aliter. g

a capit. 2. & 3. de renun. Clemen. vni. cod. tit. neque datur regressus ad beneficium iuratum sine noua collatione, etiam si casus regressus sit expresse reseruatus. canon. quam periculosum 7. quaestio. 1. cap. inter cetera, de preb. cap. cum vniuersorum. de rerum permutat. Vide Rebuffum. tractat. de pacif. possessor. numer. 144. & sequentibus. Valet tamen resignatio cum regressu: sed regressus annullabitur in Gallia: quanquam cum regressu extra Galliam alicubi renuntiatio toleretur. Vide Rebuffum ad rubricam de resignationibus in concordatis.

b cap. quod in dubiis, 8. de renun. can. sunt nonnulli, & can. ordinationes. 1. quaestio. cap. tuanos, 34. de simonia. lib. 5. tit. 3. ca. cum pridem. & cap. si. de pact.

c Et ideo ratione restrictionis seu conditionis apposta renuntiationi, beneficia renuntiatia in fauorem, vel ex causa permutationis, non possunt alius quam nominatis, & compermutantibus conferri aliqui renuntiantes redeunt ad beneficia. inter cetera 17. de preb. cap. vni. de rerum permuta. in Sex. Vide Rebuffum. in praxi. titulo. de resignatione conditionalis, a numero 14. vsque ad 20. facit quod generaliter conditiones sint implenda in forma in specie definita. l. 3. C. de conditionibus infert. l. Manius. l. cum quidam, de condition. & demonstratio. P. l. 2. de donatio. in P. Notandum, resignationem conditionalitam, non fieri coram ordinario collatore, sed coram summo tantum Pontifice: nemo enim iure communi sibi eligere in beneficio successorem potest, ca. non liceat, & can. Apostolicam. 8. quaestio. 1. quia beneficiatus tantum habet administrationem, persona sua & industria concessam, & ideo illud priuilegium ad alium per se transferre non potest. l. quia tales. solut. matrim. P. argumen. l. inter artifices, de solutio. P. Sed & videretur quadam species simoniae, in fauorem vel gratiam persone dare benefici-

- neficium, ca. ordinatione, can. sint nonnulli. 1. quest. 1. Item & pactum, ut dictum, quare summus Pontifex, in hac specie conditionalis renuntiationis, qui potest simoniam hanc eluere, ad eundem erit: Glossa ad capit. cum pridem. ad verbum illicita, de pact. quia supra ius positivum solus ex plenitudine potestatis potest dispensare. c. propositus. de concess. prab. c. 2. de prab. in Sex.
- C** Eni reseruatio pensionis in fructibus omnibus, vel in parte, vel ratione concordie, ut a lite discedatur, vel ne renuntians immodicum dispendium patiatur, quod tamen solus Pontifex admittere potest, non ordinarius collator. cap. nisi essent 21. de prab. & ibi gloss. capit. de catero, de transact. Alioquin enim iure ordinario beneficia sine ulla diminutione conferri debent, tit. Vt Ecclesiastica benefic. sine dimnut. conferan. Quemadmodum enim ius est indivisibile beneficii, ita & eius fructus, ca. fin. 1. qua. 3. ca. si monachus. 16. qua. 1. c. nostrum. c. 1. ut Eccle. benef. sine dim. conferan. c. maioribus. de prab. Haberet & simoniam hac renuntiatio sine summo Pontifice, qua committitur dando aliquid, vel retinendo pro datione beneficii. c. super eo. 8. de transact. c. cum pridem 4. de pact. Vide Rebuffum in Praxi. 3. part. tit. de renunt. conditionali. num. 23.
- E** Regressum dicunt conditionem, ut si praemoriatur is cui resignatur, resignans possit redire ad beneficium resignatum: De quo vide Rebuffum in proxime citato loco, quae tamē forma resignationis reicitur in Gallicia, & in concilio Tridentino sessione 25. de reformatio. c. 7. pro quo indicatum: videtur & ultra hac concessio reprobata per c. accepimus 5. de pact. Suffragatur & ratio, quae ex iure aperte colligitur, beneficia hereditaria esse non debere, cap. Apostolica 8. q. 1. c. ad extirpandas, & c. presentium, de filius presbyt. maxime quod ista cum regressu, resignationes habeat quoddam votum captandae mortis, ut in beneficium alterius succedatur, quod abominantur, &
- A** merito, omnia iura civilia, & canonica: c. 2. de concess. prab. & c. 2. eo. tit. in Sex. Lex eo, de in iud. stip. C. l. fin. C. de pact. cum pluribus aliis notatis. per glo. ad d. cap. 2. de concess. praben.
- G** Quare per hanc clausulam, aliis conferri ita renuntiatam quam expressis non possint. c. 1. de rerum permut. in Sex. Cle. vni. cod. tit. in Clemen. si coram ordinario ex causa permutationis renuntiatio fiat, ut iure nouo dicto expressum: quāuis olim posset ordinarius ita iurata aliis conferre. c. inter cetera, de prab. Stricti iuris est renuntiatio, nec comprehendit id quod non fuit expressum, & ignoratum fuit, ut notat Tirac. in tract. de utroque retract. 1. glo. 20. nu. 11. facit, l. quicquid adstringenda, de verbo. oblig. P. Hodie quoque si permutatio non sortiatur effectum resignantes ex ea causa, redeunt ad propria beneficia, sine noua collatione, secundum Iosannem Andream, ad c. vni. de rer. per. in Sext. veluti si unum ex beneficiis a compermutantibus fuerit existum, quamuis rigor iuris in contrarium sit. Sicq. tradit reb. tracta. de pacifi. poss. nu. 145. & in Praxi. benefi. 3. part. num. 12. Adde, quod in permutatione perficienda, consensus compermutantium exigitur: ca. vni. de rerum per. in Sex. & eorū ad quos, adueniente vacatione, pertinet, & lectio aut presentatio aut collatio. Clem. vni. & ibi glo. de rerum perm. Quod tamen ad patronū pertinet irrita fiet, sine eius consensu, permutatio facta, ut ait glo. si is cōsentium persequatur, non aliter: quare non dicitur nulla, sed annullanda permutatio. Ceterum, illud singulare, sufficere interpellatos a permutantibus fuisse patronos, vel clericos, ut consentire velint, quamuis noluerint consentire, Rebuffus dicto titulo de permutatione beneficiorum in Praxi. numer. 21. Fredericus in tractatu permutationis beneficiorum, questio. vicesima quarta. Obseruabimus in super regulā cancellar. 18. de infirmis resignantib. non habere locum in ordinario collatore, cum obseruetur in re-

nuntiationibus factis in Curia Romana. *A* Item breuiter obserua, regulam 34. de publican. resignationes habere locum, quando resignans moritur.

CAPVT X.

Iure singulari in quibusdam casibus, concedi ante vacationem beneficii.

1 Ceterum ignorandum non est, ¶ iure singulari aliquando receptam esse concessionem beneficiorum, antequam vacent: vt nunc speciali priuilegio summus pontifex dat mandata de prouidendo ad vacatura beneficia: *a* vt olim literas expectatiuas, *b* verum stricte mandata vt odiosa explicantur. *c*

SCHOLIA.

a cap. mandatum cum duobus sequentibus, de rescript.

b cap. eam te, cap. constitutus, ca. literis, cum similibus, de rescript.

c cap. si, cap. cum in illis 16. c. cū de non beneficio, 27. de prabend. in Sex. Clemen. 1. eo. iii. cum similibus.

CAP. XI.

A quibus beneficia conferantur.

1 Beneficia tantum quærentur, ¶ si conferantur ab iis, qui habent potestatem conferendi, non si ab aliis. *a* Hanc iure communi habent personæ Ecclesiasticæ, non laici. *b* Ex priuilegio tamē habent aliquando laici, *c* & ipsæ mulieres: *d* & dum plures de iure collationis certant, iudicatur pro eo, qui est prouisus ab eo, qui est in possessione conferendi. *e*

2 Rursum inter Ecclesiasticas personas, ¶ quædam dicuntur conferre ordinario iure, quædam extraordinario: seu ex particulari concessione, priuilegio, statuto, consuetudine. Iure ordinario confert solus Episcopus omnia beneficia vacatia suæ dioceseos: *f* dummodo ipse fuerit confirma-

tus, non antequam quare sede vacante, referuantur collationi futuri Episcopi, quæ interim vacauerint. *h* Nec a capitulo poterint tunc conferri. *i* Nisi forsitan beneficii collatio pertineret ad capitulum, & Episcopum coniunctim, quo casu capitulum Episcopi defectum supplens, & iure coniunctionis, & accrescendi vtens, confert: *k* quemadmodū Episcopo mortuo vel suspensio, capitulum præsentatos instituit, & electos confirmat sede vacante: *l* & vacantibus beneficiis eo tempore, quamuis ad solius Episcopi collationem pertineant, constituit æconomum, *m* loco etiam Episcopi, & ex eius mandato, eius Vicarius confert, *n* cum is longe abest, vel nō potest præfens, vel non vult illud officium exercere, *o* data conferendi beneficia vacatura generaliter potestate: *p* nam alicuius certi beneficii vacaturi conferendi potestatem dare non potest, antequam vacet. *q*

Ceterū, ¶ & Episcopus absens constituto Vicario, potest ipse etiam extra diocesim, vacans beneficium conferre & prouenire suum vicarium seu officialem. *r* Conferunt etiam Episcopus, Archiepiscopus, & alii prælati superiores iure deuoluto, quando inferiores, qui habent ius collationis, non conferunt intra semestre tempus constitutum a Concilio Lateranensi ad conferendum ordinariis, *s* sic enim superior proximus supplet negligentiam inferioris, & sibi subditi, & exempti negligentiam, summus Pontifex immediate, *v* vel alius eius auctoritate. *x* Supplet & negligentiam Episcopi capitulum, in beneficiis, quæ ad collationem capituli & Episcopi coniunctim pertinent. Quod si vterque & capitulum & Episcopus conferre negligent, eorum deuoluitur collatio ad superiorem Archiepiscopum, vel ad alium superiorem. *y*

Rursum extra ¶ Concilium Lateranense, non præsentante patrono laico ad beneficium vacans intra quatuor menses idoneū, vel clerico intra sex menses, plenum ius

ius collationis deuoluitur ad Episcopum; ut contra si idoneum presentauerit uterque patronus intra predicta tempora, & recusa- uerit admittere & instituere Episcopus; instituendi ius statim deuoluitur ad eius superiorem, nec hic expectantur sex men- ses. *aa* Sed, & in maioribus dignitatibus, in Episcopatibus, Archiepiscopatibus & similibus, si quibus ius est eligendi, non eli- gant intra tres menses, potestas prouiden- di transfertur in proximum superiorem, *bb* idipsum fit, si male elegerint; in quo ta- men casu ius plenum transfertur in con- firmare debentem, vel in Summum Pon- tificem. *cc*

S C H O L I A.

- a* cap. fin. de excessib. prelat. cap. 3. de insti- tuto.
- b* cap. cum laici, de iure patron. cap. quam- uis sit graue, de decimis, cap. massana, cap. quisquis, de elect. can. si quis deinceps, 16. quest. 7.
- c* cap. dilectus, in 3. de preb. can. Adrianus, 63. distin. In Gallia Rex qua sunt iuris re- galie confert beneficia, exceptis iis qua cu- ram habent animarum, & Egidius magi- ster in tracta. regaliorum, c. 3. & 4. Specu- lator. in titulo, ne sede vacante, & in eum Iohannes Andreas, & Iohannes Mona- chus, ad ca. 2. de prebend. in Sex. Hoc ius habebat etiam Rex Anglie in quibusdam Ecclesiis sui regni, cap. ex diligenti, de iure patronatus. habet, & quoddam affine ius Imperator conferendi aliquot canonicatus ob iucundum suum aduentum & ob coronatione, uocant primarias preces. Spe- culator, in §. restat, §. item notat, de preb. Boerius, decisio. 32. num. 8. Sunt, & alii principes, quibus aliquando datum confer- re beneficia, de quibus *egi*, lib. 17. Synta- gma. ca. 7.
- d* *V*icomitissa Flandria, in ca. dilecto, de in- stitut. c. fi. de concessio. preb. Abbatisa, in decisione Rota, 190. & alia quedam.
- e* Argum. cap. consultationibus, de iure pa- trona. cap. querelam, de elect. c. cum olim de causa possess. & propria sic disputat, & ita obinuisse post plura docet, Rota decis. 557. quidam impetrauit, in antiq.
- f* ca. omnes Basilica, & ca. nullus, 16. quest. 7. c. 1. c. ex frequentibus, c. cum uenissent, de insti.
- g* cap. nosti, cap. transmissam, cap. qualiter, de elect. cap. auaritia, eod. titulo in Sexto.
- h* Glossa in c. cum olim, de maior. & obedien.
- i* cap. 2. ne sede vacan. apud Gregor. cap. unico, eo. tit. in Sext. cap. conquereute, de offi- cio ordina.
- k* cap. unico, ne sede vacante in Sexto.
- l* Dicto cap. unico, ne sede vacante in Sexto.
- m* cap. cum vos, de officio ordinarii.
- n* cap. fin. de officio uica. in Sex. cap. 3. de in- stitutio. cap. statutum, 3. de prebendis in Sexto.
- o* cap. cum nullus, §. Episcopo, de tem. ord. in Sexto.
- p* Sic docet, cap. fin. de offi. ordina. in Sex. ca. statuimus, 16. q. 1. Neg, tamen in genera- li mandato vicariatus, continetur potestas beneficia conferendi, qua specialiter con- cedi debet. c. cum in generali, de officio vi- carii in Sexto.
- q* cap. constitutus, de concessio. preb. Vide Concilium Tridentinum, session. 24. de re- formatione, cap. 19. Gloss. ad cap. fi. de offi- cio ordinarii in Sexto, vide & Glos. ad ca. penult. §. fin. ad verbum, cuicumque, de offic. legat. in Sexto.
- r* cap. post electionem, de concessio. preben. notant Iohannes & Bernardus ad ca. no- niti, de offic. lega. Glossa ad cap. statutum, 3. ad verba, remoti, de preben. in Sexto. qua- quam vicarii Episcoporum debeant, tan- tum conferre intra diocesim, ut notat Iohannes Andreas in additione vltima glos- se fin. dicti cap. statutum, de prebend. in Sexto.
- s* c. 2. de conces. preb. c. licet, de sup. negl. prel.
- t* ca. cum inferior, de maior. & obedien.
- v* ca. sicut, de supplen. neglig. prala. ca. cum singula, in fine, de prebendis in Sexto.

x *Clemen. unic. de supplend. negligentia prælatorum.*

y *Dicto cap. 2. dicto cap. quia diuersitatem, de concessio. praben. cap. cum in cunctis, §. si. de electione.*

z *cap. unic. de iure patron. in Sext. sine pra-iudicio tamen patronatus, in aliis sequentibus vacationibus. capit. secundo, de supplend. negli. praela.*

za *Rota in decisione 250.*

bb *c. ne pro defectu, de elect. ca. postquam, B 50. distin.*

cc *Iuxta distinctionem, ca. quamquam, 18. de elect.*

C A P V T X I I.

De collationibus & prouisionibus factis a Summo Pontifice.

1 **S**ummus Pontifex confert beneficia, vel proprio iure, vel iure praeuentionis ex concursu cum ordinariis, vel iure deuoluto. Iure solus proprio conferet beneficia immediate sibi non alii subiecta, a vt Cardinalatum, b & ea quae dicuntur vacare in Curia Romana, & quandiu ibi vacat: c exceptis beneficiis parochialium Ecclesiarum, de quibus aliquando placuit, vt si vacassent d in Curia per mensem sine collatione, possent post mensem ab ordinariis dioecesanis eorum conferri,

2 Vel si etiam mors Papae intra mensem D illum contigisset: e solus, & ius Ecclesiarum translatarum praelatorum confert, f & quae suae collationi reseruauit. g Facit autem reseruaciones beneficiorum aut generales aut speciales. h Generales veluti quando in Ecclesia Cathedrali aut Metropolitana reseruatur suae collationi omnes dignitates post Pontificialem; i aut si quando collatio seu prouisio vel collatio beneficii facta a Summo Pontifice, aut ab eius legato, non tenuerit propter obreptionem aut subreptionem literarum, vel propter indignitatem personae: aut si propter nullitatem prouisionis requiratur causa cognatio: tunc enim dicitur etiam beneficium

A Papae reseruatum seu affectum: vt alius praeter ipsum non possit conferre: k id ipsum dicemus de aliis beneficiis, in quibus vt verbis vtamur communibus, Summus Pontifex manus apponit. l

Speciales reseruaciones sunt, quando Summus Pontifex vnum beneficium, vel vnam dignitatem in aliqua Ecclesia suae collationi reseruatur, seu retinet, m quod, & legatus a latere facere potest, & suae collationi vnam dignitatem vel praebendam reseruare, n dummodo ea non sit a reseruandi potestate aliunde exempta. o

Per concursum confert Summus Pontifex, & per praeuentionem ordinariorum, omnia beneficia orbis: vt si quis vacans beneficium prius impetrauerit iuste a Summo Pontifice, praeratur ei qui post ab ordinario collatore habuerit. p Nisi beneficium ad collationem iuris regaliae, ex priuilegio pertineat. q Confert, & legatus a latere etiam omnia beneficia prouinciae sibi commissae per concursum & praeuentionem contra ordinarios factam: r Legato tamen alii quam altare non licet hoc iure vti. s

Deuoluto autem iure priuatiue supra omnes ordinarios, Summus Pontifex confert beneficia ad sedem deuoluta per negligentiam collatorum immediate sibi subditorum, vel exemptorum, t vel ob crimen commissum per illos in electione facta. v In summa, in beneficiis etiam conferendis & disponendis, illud notabimus; Summum Pontificem habere plenissimam potestatem. x Episcopos, semiplenam: y quia in partem sollicitudinis, non in plenitudinem sunt vocati potestatis. z

S C H O L I A.

a *Vt in cap. fin. de renunt.*
E b *Clemen. ne Romani, de elect. quamuis aliter statuerit, Concilium Basiliense, titulo de numero qualita. Cardinalium, in pragmatica sanctione.*

c *cap. 2. de prab. in Sex. quae autem beneficia dicantur vacare in Curia Romana, docet ca pra-*

- ca. praesenti, 24. de prae. in Sexto. Clem. 1. A
 Vi lue penden. c. ad regimen. de prae. in Sexto
 in extraneis. communib.
 d cap. statutum, 3. de prae. in Sexto.
 e ca. si Apostolica, 35. de prae. in Sexto.
 f cap. 1. de translatione. Episcoporum.
 g Vide qua diximus, lib. 17. Syntagmat. iu-
 ris, capit. 10.
 h De quibus vide Rebuffus, in titulo de re-
 servationib. in concordatis.
 i In extraneis. Iohannis, 22. execrabilis, de B
 prae. & in regula 3. Cancellaria Romana.
 k Panormi. & alii, ad cap. super eos, de exce-
 sib. prae.
 l cap. ut nostrum, de appell. vide Ludo. Rom.
 conf. 335.
 m Egid. Bellamera, consilio 34. incip. Sup-
 pposito, &c.
 n ca. cum dilectus filius, 28. de iure patrona.
 lib. 3. tit. 38. ca. 3. de officio lega. in Sexto.
 o De qua prohibitione, in c. 4. de officio lega. C
 in Sexto.
 p ca. si a sede, & ca. dudum, §. nos igitur, de
 prae. in Sexto. ca. penultimo, de rescri-
 ptis in Sexto.
 q ca. generali, de electio. in Sexto. Ideo in Gal-
 lia, non confertur contra privilegia concor-
 datorum in prauidicium nominatorum
 graduatorum, Rebuffus ad §. declarantes,
 ad verba, Iure praeventiois, de manda-
 tis Apostolicis, & ad titulum de reser-
 vationibus.
 r cap. 1. de officio lega. in Sexto.
 s Dicitur cap. 1. de officio. lega. in Sexto. vide Io-
 hannem de Selua in tractatu beneficiorum,
 2. parte. quaest. 3.
 t c. licet, c. literas, ca. fin. de suppl. neglig. prae.
 v cap. quamuis, de electionib.
 x c. proposuit, de concess. prae. c. 2. de prae. in
 Sexto, Clementina prima, ut lite pendente.
 y can. consequens, 11. distinet.
 z cap. decreto, & can. qui se scit, 6. q. 1. cap.
 auctoritatem, de auctore, & usu pallii.

CAPVT XIII.

De aliis collatoribus.

EX patientia Summi Pontificis, aut pri-
 uilegio, aut consuetudine, vel statuto
 probato, vel praescriptione vel literarum
 facultate: a reliqui qui praeter ordinarios
 Episcopos conferunt, sustinentur, ad quos
 coniunctim, vel diuisim, collatio pertine-
 re potest. b Ordinarios tamen collatores
 eos possumus appellare, qui praeter Sum-
 mum Pontificem, legatumque eius bene-
 ficia per ius sibi concessum conferunt: c
 quorum tamen collatio potest impediri
 deuolutione, d reservatione, e mandato
 Apostolico. f

SCHOLI A.

- a cap. 4. de rescript. in Sexto. ca. is cui, de pra-
 bend. in Sexto. Rota decisione, 189. in an-
 tiquis.
 b cap. 1. ne sede vacan. in Sexto. cap. cum illis,
 16. §. fin. & cap. fina. de praebendis in Sex-
 to, capit. ex frequentibus, de institui. cap.
 cum Ecclesia, de elect.
 c cap. ordinarii, & ibi interpretes, de officio
 ordinar. in Sexto. & in cap. execrabilis, de
 prae. in extraneis. Iohannis 22.
 d Dicitur cap. licet, & cap. literas, & cap. fin. de
 suppl. neglig. prae.
 e Vide qua hac de re supra diximus.
 f cap. Abbatem, 40. de rescript. cap. quam-
 uis, & cap. fin. de praebendis in Sexto.

CAPVT XIII.

- D 1 De formis conferendis sine scriptura &
 cum ea.
 2 Rescriptum quid, & eius species.
 3 Signatura.
 4 Bulla.

Collatio fit aut motu proprio confe-
 rentis, a aut habitatione petitionis
 seu supplicationis impetrantis. b Nun-
 quam autem sine canonica institutione
 beneficium haberi potest. c Modi cano-
 nicæ institutionis ratione formæ simpli-
 cis collationis, sine scriptura vel cum ea ef-
 se potest. d Scriptura enim pro substan-
 tia collationis non exigitur, dummodo cõ-
 stet, saltem duobus testibus, eam factam

fuisse. e Certius tamen, de collatione ordinarii per literas, eius sigillo & notarii subscriptione munitas, constare poterit. f Id ipsum, & de scriptura collationis Summi Pontificis diffiniendum, vt cum ea, & sine ea collatio valeat. Verum hic seruamus, scripturam ordinarii communiter dici literas collationis; Scripturam vero Summi Pontificis, aut rescripta, aut signaturam, aut bullas.

- 2 Rescripta ad beneficia sunt diuersi nominis in iure, vel gratiæ vel iustitiæ. Gratiæ vt literæ ad vacatura beneficia obtinenda, monitoriæ, præceptoræ, exsecutoriæ, g mandata: h sunt ad vacantia iam rescripta perinde valere; sunt, & iustitiæ in forma dignum: in forma cum secundum Apostolū, seu in forma communi, i & similia.
- 3 Signatura, est prouisio de beneficio facta in supplicatione porrecta in papyro, m subscripta a Summo Pontifice vel eius officariis.
- 4 Bulla dicitur scriptura prouisionis redacta in formam Authenticam, in membrana seu pergamento, habens certas ligaturas diuersorum filiorum conuenientium diuersis naturis prouisionum, cum plicaturis consuetis, & sigillo authentico plumbeo, ex quo tota scriptura bulla dicitur. n

S C H O L I A.

- a In cap. si motu proprio, & cap. si tibi absentis, de præ. in Sexto.
- b Dicitur cap. si motu proprio, & cap. cum ad eo, & c. si proponente, de rescriptis.
- c cap. 1. de regulis iuris in Sexto.
- d ca. institutionis, 24. quæst. 2.
- e Rota decisio. 348. in nouis, dummodo non sit in præiudicium tertii. vide melius in decisione 22. in nouis, incipien. fuit dubitatum, vbi dicitur sigillum Episcopi sine tabellione, & testibus sufficere in causis, quæ ab illo solo expediuntur, dummodo eius non interfit.
- f Sed aliter stylus se habet, & quod literis collationis factis per ordinarium non cre-

datur cū solo eius sigillo, nisi ad sint subscriptiones testium, & tabellionis, dicta decis. Rota, 348. in nouis, incipiente, voluerunt & ordinauerunt.

g De quibus in cap. cum te, & cap. constitutus, cap. literis, cap. ex insinuatione, & cap. capitulum, de rescriptis. & nos in titulo de rescriptis.

h ca. mandatum, & seq. de rescriptis, ca. gratia, eo. titu. in Sexto. cap. fin. de præbend. in Sexto. vide Rebuffum ad concordatorum titulum, de mandatis Apostolicis, & tit. de forma manda.

i Iohannes Monach. ad caput fina. de consuetud. in Sexto. l. 2. & fin. de natalib. rescriptis. P. Dominicum consilio 111. & 118.

k De quo in Clement. & ibi gloss. de offic. delega. in cap. accepimus, 13. de arat. & qualitat. cum simi.

l Iuxta cap. cum secundum Apostolum, de præbend. cap. postulastis, 27. de rescriptis.

m cap. cum dilecta, 4. de confirma. vii. vel in uil. lib. 2. titu. 30. Hanc signaturam dare titulum, defendit Rebuffus tractat. de pacificis possessorib. num. 51. De hac, & tractat idem Rebuffus parte prima Præceos, titu. de supplicatione, & in titu. sequent. explicat formam eius. Pragmatici dicunt supplicationem seu signaturam continere quinque partes, primam dicunt corpus signaturæ, secundam, responsionem, seu subscriptionem aut signaturam, tertiam, clausulas non obstantiarū, 4. datam 5. subscriptiones notariarum camera Apostolica vt Cancellariæ. De quibus omnibus nos fuse tractatu de rescriptis. & lib. 17. Syntagmat. iuris vniuersi, cap. 15. vbi, & de diuersis formis signaturarum, & effectu.

n c. licet, 5. & c. quægram, 6. de crimine falsi.

C A P V T X V.

Partes bonæ collationis.

Beneficia conferenda † sunt pure, a palam, b gratuito, c sine diminutione, d vni clerico, e intra tempus collationi præstitutum. f

S C H O

SCHOLIA.

a Id est, sine conditione vel pacto, can. quam pio, 1. q. 2. cap. fin. de pact. cap. 2. de elect. in Sext. quia hac simoniam redolent, ca. per laicos, 36. q. 7. ca. cum pridem, de pact. Idem in modo dicendum est, qui accedit prohibita conditioni. capi. verum, de conditio. apposit. l. 1. C. de donationib. qua sub modo. Itaneq; ex tempore, nec ad tempus, sed in perpetuum seu vitam clerici conceduntur, cap. 1. de capel. monach. Excipiunt tamen Summi Pontificis auctoritatem, qui ut vult ex arbitrio confert. cap. sit gratuito, de rescript. in Sext. cap. 1. de prab. in Sex. item & illius qui ex eius mandato confert in cap. proposuit, de concess. prab. in cap. praterea, de confirm. util. vel inutil. Sic confert Summus Pontifex a tempore certo, vacantem prabendam, Clemen. uni. de concess. prab. capi. si Papa, de priuileg. & mandat sub conditione conferri, d. Cl. vn. de concess. prab.

b Alioquin clandestina collatio suspicionem habet alicuius fraudis, cap. unico, §. porro, ut Ecclesiast. ben. sine diminutio. conferantur, facit, ca. clericus, §. 1. dist. & l. non existimo, de administra. tutor. Pan. Veruntamen, non ex eo solo quod non palam fuerit facta collatio, sed in camera Episcopi vel vicarii, reprobatur, si modo in prauidium alterius non sit, & aliunde fraudis non sit suspicio, cap. acapacique fiat, argum. l. 1. de delatorib. lib. 10. C. Perusinus ad cap. si tibi absenti, de prab. in Sext. Et sic etiam consuetudo inoleuit, ut collationes in camera fieri Episcoporum. Requiritur tamen testes, & notarius, vide plura de hoc apud Rebuffum, ad rubricam de collationibus, in versiculo palam, in concordatis.

c Id est, si nulla interueniente proximitatis affectione aut carnis seu sanguinis, cap. re-latum, de prab. capi. unic. in sine, ut Ecclesiast. benef. & c. capi. ad supplicationem, de renunti. ca. Moyses, §. 1. item, & gratuito fieri debet collatio, sine ullo munere lin-

A qua, vel manus, ca. si quis prabendus, 1. q. 3. ca. dilectissimi, §. 1. facit totus titulus de simon. & tota 1. q. 1.

d titu. ut Ecclesiastic. benefic. sine diminutio. confer. cap. de monachis, cap. auaritia, de prab. facit ratio, cap. prohibemus, & ca. grauis, de censib.

e cap. cum non ignores, & cap. tua fraternitatis, 20. de prab. ca. penul. 21. q. 2. ca. cum singula, de prab. in Sexto. prohibuitq; concilium Turonense, vnum duobus diuidi beneficium, cap. maioribus, & cap. vacante de prabend. nec aliande quis in locum alterius uiuentis ordinari potest, cap. primo, de concessione praben.

f ut intra sex menses, cap. 2. & cap. quia diuersitatem, de concess. prab. cum simil. in beneficium minoribus. in electiuis & pralaturis, intra tres menses, cap. ne pro defectu, de electione.

CAPVT XVI.

1 Obseruanda alia exprimenda.

2 Acceptatio.

3 Inuestitura.

Interdum quaedam alia obseruanda que in impetrationibus beneficiorum exprimenda erunt necessario, a alia que non expressa intelliguntur in rescriptis prouisionis, b que ex iuris Pontificii regulis facile colligi possunt.

Post collationem item absenti factam, 2 acceptatio debet fieri a prouiso. c

Sequitur & collationem inuestitura, 3 que per pilei aut calami, aut annuli traditionem fit, aut per missionem in possessionem corporalem, d

SCHOLIA.

a Enumerat 30. exprimenda Rebuffus, in commentariis ad concordata, ad titulum de forma mandati ad verba, pro expressis, que sunt translata ex Glos. c. super literas, 20. ad verbum, literas, de rescriptis, nos quedam diximus etiam in scholiis, c. si proponente, 42. de rescriptis.

Et

- b** *Gloss. ad dictum cap. si proponente, 42. de A* beneficiandi, consistit, ut sit ex legitimo matrimonio natus, e aut legitimatus aut dispensatus, f sit legitimæ, & maturæ ætatis, grauibus moribus, ordinis requisiti, scientiæ sufficientis, g iuxta qualitatem beneficiorum. *b*
- c** *cap. si tibi absenti, de prabendis in Sexto.*
- d** *cap. ex ore sedentis, 3. de his qua fiunt a maior. parte cap. lib. 3. tit. 11. neque poterit B* prouisus propria auctoritate, beneficii sui possessionem nancisci, sed debet in eam per Episcopum diocesanicum induci; nisi forsitan aliter per Summum Pontificem prouiso permittatur, *cap. pastoralis, 19. de priuileg. libr. 9. decretal. titu. 33. maxime autem prohibetur si aliud beneficium de facto possideat vel teneat, c. eum qui, de praben. in Sex. cap. licet, eo. ti. apud Gregorium: a* liquin iure suo cadit, ut intrusus, *dict. c. eum qui. Dicitur hac datio possessionis in-* **C** *stitutio corporalis, in cap. ad aures, 3. de excessib. prala. lib. 5. tit. 31. c. ad hac, 7. de officio Archidia. lib. 1. tit. 23. Requiritur porro post collationem beneficii adeptio possessionis, quia per institutionem seu collationem non transferatur possessio. cap. cum Bertholdus, de re iudica. vide hic regulam cancellaria, 34. de publica resignatio. Boërium decis. 312. Poterit tamen quis induci in possessionem per clericum, siue notarium siue Presbyterum, iuxta mandatum Episcopi, vel Archidiaconi, vide Rebuffum in titulo de forma mandati Apostolici, ad verbum, inducentes, in concordatis. Inuestitura per annulum fit in capit. cum olim, 12. de senten. & re iudic.*

CAPVT XVII.

Quibus conferenda beneficia.

I Nemo sibi ipsi, sed alteri confert beneficia, a non Vicarius Pontificis, Pontifici, cuius vices gerit, b quia pro eadem persona habentur. c Conferri debent tantum capacibus seu idoneis. d Capacitas

SCHOLIA.

- a** *cap. fin. de institu. cap. 3. de excessib. pralat. Poterit tamen Episcopus beneficium patronatum patrono conferre; ut notat Hostiens. in summa, de iure patr. & post eum Iohannes Andre. ad cap. per nostras, eod. tit. de iure patro. Frederic. de senis tracta. permutationum, quest. 32.*
- b** *Docet Riparius lib. 2. responsorum cap. 23. notatur in cap. fin. de offic. ordinari.*
- c** *capit. 2. de consuetud. in Sexto. cap. Romana, de appellatione in Sexto.*
- d** *cap. graue 29. de prab. cap. causam qua, de elect. cap. relatum, de concess. prab. cap. 2. de institut. facit, l. ut gradatim, de munerib. Pandect.*
- e** *cap. cum in cunctis, 7. de elect. cap. nisi cum pridem, & ibi gloss. ad verbum, mauze-res, de renunciatio. Illegitimi reiciuntur, quales spurii, adulterini, incestuosi, & similes, can. Censomanensem, & seq. 56. distinct. cap. ut filii, cap. penul. & cap. fin. de filiis presbyter. Deutero. 23.*
- f** *cap. per venerabilem, qui filii sint legitimi, c. nisi cum pridem, §. persona vero regularitas, de renun. cap. innotuit, 20. de electio. dispensat autem Summus Pontifex. in ca. fin. de filiis presbytero.*
- g** *Quatuor enim hac in summa considerantur. c. eam te, 4. de atat. & qualitat. lib. 1. tit. 14. cap. dudum, 22. & c. cum in cunctis, 7. & cap. cum nobis olim, de elect. lib. 1. titu. 6. ita ratione ætatis pueri reiciuntur, c. 2. de atat. & qualitat. ratio in c. indecorum, & c. ex ratione, de atat. & qualitat. nisi dispensatiue admittantur, dict. c. 2. de atat. & qualitat. ex c. ex eo, 3. de elect. in Sexto. Mores debent esse irreprehensibiles, ideo censentur incapaces collationis beneficiorum.*

rum, fures, cap. vide fur, usurarius, cap. inter dilectos, de excessib. pralat. heretici, liberi ve eorum, c. quicumque, 2. §. heretici, de heret. in Sext. c. excommunicauimus, eod. tit. apud Gre. & alii criminum rei, de quibus nos tractamus in tractatu beneficiorum.

h Nam qualitas beneficiorum, atates, mores, ordinem, & scientiam variam postulant. Simplex quippe beneficium cum simplici tonsura a septenni teneri potest. minor 14. annorum canonicus fieri potest. c. ex eo. de elec. Cura animarum sacerdotem desiderat, idcirco in eo. 25. annum. c. cum in cunctis, §. inferiora, de elect. Episcopatus desiderat 30. annum eod. c. cum in cunctis. Abbatia 25. in monialibus 30. c. indemnitate, de elect. in Sex. sic de similibus. mores regulares in regularibus, seculares in secularibus considerandi. c. cum de beneficio, de praeb. in Sext. ca. placuit, 2. 16. qua. 1. ca. qua semel, 19. q. 1. cum similib. Sic in ordine; nunc maior, nunc minor requiruntur: quando beneficium existentem in certo ordine desiderat. c. ex literis, de transact. c. praterea, de atat. & qualis. c. cui de non sacerdotali, de praeb. in Sext. aliquando, & generaliter requiruntur, ut beneficiandus sit clericus, c. fin. de institu. in Sex. c. si pro clericis, 8. de praeb. in Sex. Item scientia talis requiritur debet beneficiandis, qua sufficere possit ministerio implendo, quod per beneficium committitur, c. nisi cum pridem, §. ne pro defectu, de renun. c. cum nobis, de elect. c. venerabilis, de praeb. Illiterati autem omnino non sunt beneficiandi; & beneficium adepti, eo priuandi. can. illiterati, ca. illiteratos, 36. dist. c. si, & c. quamuis, de atat. & qualitate.

CAPVT XVIII.

Causa collationum beneficiorum.

Beneficiorum prouida & accurata, & legitima distributio, efficit in Ecclesia Dei, ut delectus habeatur personarum, quibus & populus, & mysteriorum dif-

A pensatio, bonorumque conseruatio concedatur, a ordo seruetur muneribus cuique distributis sine confusione. **b** Munera seu onera, & spiritualia, & realia sunt. Officium & beneficio adhæret, **c** omnibus communis est Dei cultus, **d** aliud quippe proprium ratione beneficii: **e** onera realia aliquando fuerunt in diuisione fructuum in quatuor partes: **f** vt instaurare ædes sacras, **g** soluere iura ordinaria & extraordinaria episcopalia, **h** & pensiones si impositæ sunt; **i** nutrire aliquando patronum, si egeat, **k** & alia similia.

SCHOLIA.

- a** Nemo debet sibi sumere honorem, nisi uocatus, tanquam Aaron; ad Hebraeos, c. 5. c. qualiter, de elect. Idonei tantum sunt aduocandi. c. graue, de praeb.
- b** can. peruenit, 11. q. 1.
- c** c. fin. de rescrip. in Sext. ca. eos, ca. si quis sacerdotum, 81. dist. ca. prater hoc, 32. dist. c. latores, de cle. excommuni. cap. pastoralis, de appella.
- d** cap. fin. de rescriptis in Sexto.
- e** Alia enim iura Summi Pontificis, & potestus singularis. c. quod translationem, 4. de offis. lega. lib. 1. tit. 30. ubi explicat glos. ad verbum, reseruare; alia Cardinalatus, c. ad eminentiam, de Sent. excommunic. alia Archiepiscoporum & Patriarcharum. c. antiqua, de priuileg. alia Episcoporum, c. quanto, de consuetud. c. conquirente, de offic. ordi. alia aliorum.
- f** can. de redditibus, c. quatuor, ca. Vulterrana, 12. q. 2.
- g** c. 1. & 4. de ecclesiis adifica. lib. 3. tit. 48. c. fin. de his que fiunt a maior. parte capituli.
- h** cap. conquirente. de offic. ordina. cap. cum Apostolus, de censibus.
- E** i vt in c. nisi essent, de pra. c. quamuis, eod. tit. in Sex. cap. ad audientiam, in 2. de rescrip. c. extirpanda, §. qui vero, de praeb. Clem. 1. de iure patrona.
- k** cap. nobis, eod. de iure patronat. apud Gregor.

DE ELECTIONE ^a ET APOSTULATIONE. ^b

TIT. XXIX.

^a *Tractatur de titulo de electione & electi potestate lib. 1. tit. 6. in decretalibus in Sexto lib. 1. tit. 6. in Clement. lib. 1. tit. 3. in decreto tota 61. 62. 63. 69 & alibi, in extrauagantibus communibus, lib. 1. & extrauagantibus Iohan. 22. tit. 1. est in iure etiam orientali lib. 1. constitutio 7. Alexii Comneni de electis ad orientales ecclesias.*

^b *De postulatione pralatorum, lib. 1. Decretalium, tit. 5. in Sexto, li. 1. extrauagantiū communium.*

CAPVT I.

- 1 *Continuatio.*
- 2 *Electio quid.*
- 3 *Et nominatio.*
- 4 *Et postulatio quid.*

¹ **E**xplanata collatione libera, agendum de Electione.

² Electio in genere, est delectus rerum aut personarum. ^a Eaue generali acceptione poterit comprehendi, collatio, nominatio, postulatio, & quæ singulariter dicitur electio: in omnibus enim istis speciebus deligenda est beneficio persona idonea, ^b sed alio atque alio modo, de collatione dictum est.

³ Nominatio affinis est postulationi, in iure Pontificio aliquando: verum quia non fit solemniter, vt postulatio, distinguitur a postulatione & electione. ^c Aliquando nominatio etiam similis electioni, & institutioni; vt quando olim clerici ordinabantur, quo tempore nominabantur ad titulum certæ Ecclesiæ. ^d

⁴ Postulatio, est concursus capituli vel aliorum petitis, superiori facta, de promouendo in prælaturam aliquo, qui propter aliquod impedimentum vel defectum (ob ^E quod tamen postulatus non est omnino inhabilis) iure eligi non poterat: ^e differt postulatio, vel in eo a nominatione, quod per postulationem vnus petitur; per nominationem quæ non tribuit ius, plures

nominantur, vt idonei: atque nominatio fit alternatiue; postulatio non vtique. ^f Differt, & postulatio ab electione, quod qui eligi sine aliquo impedimento possunt, non debent postulari: postulantur autem, qui sine aliquo impedimento non possunt eligi. ^g

^B Electio porro, prout a superioribus distincta est in specie, est alicuius personæ idoneæ ad dignitatem, societatem: fodalitiumve sacrum, canonicè, & seruata forma præscripta, facta vocatio, confirmatione superioris legitima approbata. ^h

SCHOLIA.

^a *vt in c. causis, 30. de elect. quod nos explicamus in tractatu nostro, de electione pluribus.*

^b *Siquidem & a collatore eligi debet idoneus, cui conferatur c. ex parte. penul. de cons. c. graue, 29. de prob. & in nominatione, qui ex pluribus censeantur magis idonei nominari debent vt elegantur, & præferantur. §. 1. de regia ad prælaturas no. in concor.*

^c *cap. 3. & ibi glossa. de postula. pralat.*

^d *ca. 29. contra sanctorum, 16. q. si. ca. nemi-nem, 70. dist. ca. ei qui, §. definitiua, vers. nominat. 2. quæstion. 6.*

^e *Vide de hac finitione glossam, in cap. vnic. de postula. pralator. in Sex. Hostiensem, Panor. & alios ad rubricam eiusdem tituli. Postulant qui eligere possunt, vel omnes, vel maior pars. c. 3. c. fin. de postul. pralator. c. innotuit, 21. §. si. de elect.*

^f *Vide Iohannem Andream, & Imolam, ad c. bona, de postula. pralat. c. 1. eo. tit. in Sex.*

^g *Docet autem, c. penul. de postula. prala. qui prohibeantur eligi, & possint postulari. Prohibeturq; ideo forma eligendi illa, eligo in postulandum, & postulo in eligendum, & c. cap. 1. de postula. pralator. in Sexto.*

^h *Probaturs finitio, per c. cum in cunctis, c. cum Ecclesia Vulterrana, & c. quia propter. de ele. c. cum olim, de arb.*

CAP.

CAPVT. II.

Electionis ratione forma, diuisio.

Electio ratione ⁊ formæ diuiditur, a in eam quæ fit per viam scrutiniij, & eam quæ per viam compromissi, & eam quæ fit quasi per viam inspirationis Spiritus sancti. Scrutinium est, quando sigillatim & secrete vota seu suffragia eligentium inquiruntur & describuntur. *b* Per viam compromissi fit, quando electio faciendâ aliquibus viris idoneis committitur, vt vice omnium electorum Ecclesiæ viduatæ de pastore prouideant. *c* At quasi per viam Spiritus sancti electio est, quâ ab omnibus quasi per inspirationem diuinam aliquis eligitur sine vitio. *d*

SCHOLIA.

- a* c. quia propter. de Elect. Ista tres forme iure Pontificio receptæ, alia reiecta, vt illa quæ sorte fiebat. in c. fin. de sor. cap. non statim, & ca. non exemplo 26. qua. 1. videbis tamē aliquam speciem electionis frequentē inter monachos claustrales, de qua Boerius dec. 1. num. 6. & 19. videbis, & alias formulas exprimendi suffragia apud nos, lib. 50. Syntagm. c. 1. nu. 20.
- b* dist. c. quia propter, de electi. facit titulus de scrutinio in ordine faciundo. libr. 1. titul. 12.
- c* dist. c. quia propter, versiculo, vel saltem, cap. causam qua 8. ca. causis 30. c. cum dilectus 32. de electio. compromissi formula ponitur, in cap. cum expediat 29. de elect. alia & formula, in capit. cum olim 7. de arbit.
- d* dist. cap. quia propter, & cap. statuimus, §. his omnibus 61. distin.

CAP. III.

De quibus beneficiis fit faciendâ electio.

Electiua beneficia dicuntur, ⁊ quando facta electione præpositi, habenda est confirmatio superioris: a quæ etiam non dicuntur pertinere ad dispositionem cu-

A iusquam. *b* Contra collatiua, quæ post electionem seu collationem, superioris auctoritatem non exigunt. *c* Inter beneficia electiua ponuntur prælaturæ, summus Pontificatus, *d* Patriarchatus, *e* Archiepiscopatus, *f* Episcopatus, *g* Abbatia, *h* omnes collegiatarum Ecclesiarum præposituræ. *i*

SCHOLIA.

- a* Gloss. in Clem. quia contingit. §. autem, in verb. electionem, de religiof. domi. Riparius. lib. 2. respon. de rescr. c. 34.
- b* Clementina prima, de elect.
- c* Vide decis. Rota, decis. 23.
- d* c. vbi periculum, de elect. in Sext. ca. licet vitanda 6. eod. tit. apud Greg. ca. in nomine Domini 23. ds. ca. si quis Papa 79. dist. electio ibi fit per Cardinales.
- e* Eliguntur enim Patriarcha ab Ecclesiarum patriarcharum canonicis, nisi illa occupentur ab infidelibus, quo casu summus Pontifex ponit Patriarcham. capit. sancta Romana de elect. in extrauag. com.
- f* Vt in c. suffragantes 11. de elect. ca. Metropolitano 63. dist.
- g* c. cum in cunctis 7. de elect. ca. nosce 12. & seq. Episcopos 63. dist. alicubi tamen sublata sunt electiones prælatorum, vt in Gallia, & alibi, vt suo loco in materia beneficiorum docuimus.
- h* ca. fin. 16. q. 7. cap. Abbas, cap. Abbatem 18. quest. 2. c. indemnitatibus, de electione in Sext.
- i* c. 1. de electione, nisi aliter in fundatione, vel ex consuetudine obtineat, aut privilegio. c. nobis, de iur. patron. c. cū dilectus de consecr. ca. congregatio. 16. q. fi.

CAPVT IIIII.

Qui eligant.

EX variis temporum ⁊ moribus eligendi pastores Ecclesiasticos, potestas aliis atque aliis concessa. a Aliquando quippe, & a clero & populo facta fuit electio: aliquando a solo clero, sed præ sente populo: b aliquando ad cohibendam hæreticorum

vim, adhibiti principes, seculares: *c* interdum & eligendi potestas data ob singularem beneficia in Ecclesiam collata ex privilegio: *d* quod ius postea quidam Imperatores remiserunt. *e* Placuit, & aliquando, interdicta summi Pontificis electione Imperatoribus, *f* eam permittendam tantum collegio Cardinalium, *g* reprobataque consuetudo & facultas data laicis eligendi, *h* & concessa clericis secularibus: *i* progressuque temporis rursus secularibus clericis ad seculares Ecclesias eligere, & regularibus ad regulares permissum fuit. *k* Et nouissime quibusdam principibus secularibus, in locum electionis concessa nominatio ad praelaturas: *l* Regulariter praelati debent eligi a personis congregationis suae Ecclesiae, ut Episcopus a suo capitulo; Abbas a suo monasterio. *m* Eligunt eorum nomine compromissarii, in quos compromittuntur: *n* quibus tamen negligentibus eligere, redit ius ad compromittentes. *o* Quod si electores negligentes sint eligere intra tempus electioni definitum, deuoluitur ius ad superiorem. *p* Id ipsum fit si male, vel indignum elegerint: distinctione tamen adhibita, ut in Cathedralibus deuolutio fiat ad sum. Pontificem, in aliis ad alium proximum eligentium superiorem, *q* procuratorem etiam eligentium posse eligere, sed non semper placuit, *r* sequentium beneficii cuius praepositus haberet ius electionis. *s* Non eligunt autem impuberes, *t* furiosi, mente capti, *v* qui sibi successorem vult eligere, *x* canonicus non constitutus in sacris ordinibus, *y* in regularibus Ecclesiis, non professus ordinem, vel laicus conuersus, *z* translatus ex alia regione. *aa* Item suspensus, *bb* excommunicatus maiori excommunicatione, *cc* haereticus, *dd* interdictus, *ee* qui indignum elegerit, vel non seruauerit formam eligendi, *ff* vel per simoniam elegerit, *gg* absens, contumax venire vocatus ad electionem, *hh* qui coacte eligunt, *ii* laici. *kk* Sunt & seruandi mores Ecclesiarum, quibus quidam ex consuetu-

A dine admittuntur, alii non, // quod seruandum nisi ius repugnet, *mm* quare consuetudo quaedam valet, ut ex consilio aliquorum aliqui eligant: *nn* ut aliquando eligant soli canonici, *oo* aliquando alii. Porro sufficit in electione probanda, ut electores alioquin bene eligentes, sint in quasi possessione eligendi. *pp*

S C H O L I A.

- B** *a* *Ut actor. c. 1. & c. 6. ca. Episcopus, 13. ca. si in plebibus 2. & cap. cleric. 26. cap. fin. 63. distinct.*
b *c. nolle, 12. & ca. cum longe 25. §. fin. ca. vota ciuium, 63. distinct.*
c *Dicto cap. vota 27. §. principibus, 63. distinctio. & ad sedandas turbas & sedationes in electione excitatas, can. hinc est etiam 16. q. 1.*
d *Ut in cap. Adrianus 22. & can. Synodo, 25. 6. distinct.*
e *cap. sacrorum, & ca. tibi domino 63. distinctio.*
f *In Synodo 8. sub Alexandro 2. & Basilio Casare orientis 1. actione. cap. 22. relata. in can. Adrianus 63. dist.*
g *cap. in nomine domini, 23. distinctio. forma subinde electioni addita a Gregorio 10. in capit. ubi periculum, de electione in Sexto: ut a Clemente quinto, in Clementina, ne Romani, 2. eodem titul. de electio. de varia electione summi Pontificis. Vnde Onusbrum Panninum in additionibus ad Platinam in vita Clementis 5. Interdixit secularibus potestatem eligendi, canon. Apostolorum 29. relatus in cap. 14. si quis Episcopus, 16. q. 7.*
h *Burchard. 1. decretorum, capit. 10. can. non est permittendum turbis, 6. distinct. cap. Massana 56. cap. sacrosancta 51. de election. per que emendatur. cap. nobis, de iure patronatus.*
E *i* *ca. obeuntibus, & can. sacrorum 61. dist. cap. 1. de electio.*
k *cap. in Genesi. cap. cum terra. cap. cum Ecclesia, & ibi glo. de elect.*

- l *Vi in Gallia regi per concordata, & titulo de regia ad pralaturas nominatione restituit tamen quodammodo Ecclesis electiones, Carolus 9. in constitutionibus Blesensibus art. 3. sed non potuit illud seruari.*
- m c. *constitutus 47. de elect.*
- n cap. *causam qua 8. capit. in causis 30. cum similib. de elect.*
- o cap. *si compromissarius 37. de elect. in Sext. ubi obseruanda distinet.*
- p cap. *quamquam 18. de electione. in Sext. capit. cum singula 32. §. qui vero. de prebendis in Sexto.*
- q *Dicto capit. quamquam, de prebendis in Sexto.*
- r *Antequam quis tamen procuratorem ad eligendum suo nomine dare possit, tria requiruntur primum, ut qui dat sit absens, & in loco a quo debeat auocari: & secundo, sit legitimo impedimento prohibitus venire, & tertio, ut uni tantum de collegio eligentium vocem suam committat. cap. quia diuersitatem, §. illud. de electione. Explicatur in cap. si quis iusto impedimento 46. de electione in Sexto. & nos latius docuimus in annotationibus, dict. §. illud. cap. quia propter.*
- s *Notat gloss. prima. Innocent. & Hostiens. ad capit. examinata, de iudiciis, Paul. in Clement. unie. de sequest. in Clement. Rota, decisione 3 23. nota glossam, in antiquis.*
- t cap. *ex eo 32. capit. indemnitate 33. de electione in Sexto.*
- v *Gloss. ad dictum capit. ex eo, ad verbum, discretionem, & ibi Philippus Francus, de elect. in Sexto.*
- x capit. 3. & 4. & capit. *Apostolica, 8. quaestio. 1.*
- y *Clementina, ut si qui 2. de atate, & qualitate.*
- z cap. *ex eo. §. si. de elect. nisi in conuersis consuetudo sit recepta, ut admittantur. Innoc. in cap. 2. de institutio. Fredericus. in Concilio 107. per textum. in ca. & si Christus, de iur. iuran.*
- A aa *Clementina prima, de regularibus.*
- bb *c. cum bona, de atate, & qualitate. c. cum inter. 16. §. si. de elect. c. cum dilectus. de consuetud.*
- cc *cap. venerabilem 34. de elect. ca. fin. §. nec eligere, de cleric. excommun. ministran.*
- dd *can. fin. causa 9. q. 1.*
- ee *c. cum inter, de electio.*
- ff *c. nosti, 42. §. qui vero. c. cum in cunctis 7. §. clerici sane, & c. innotuit 20. c. bona memoria 23. c. scriptis 40. §. final. c. ne pro defectu 41. de elect. cum similib.*
- gg *c. per inquisitionem 26. de elect.*
- hh *c. cum inter vniversas 28. cap. cum nobis 19. c. quod sicut 28. §. si autem. de elect.*
- ii *c. ubi periculum. §. cateru. de elect. in Sexto.*
- kk *cap. cum terra. c. Massana, de elect. cum similibus.*
- ll *cap. cum dilectus 8. & capit. Cumana 50. de consuetud. cap. cum Ecclesia, de causa possession. & proprietate. cap. abbate. de verbor. significa.*
- mm *ut in dict. c. Massana. de elect.*
- nn *cap. cum in veteri 52. de elect.*
- oo *c. cum Ecclesia Vulterrana. 21. de elect.*
- pp *c. querelam 24. de elect.*

CAP. V.

Methodus & forma electionis.

D Antequam de electione agatur, Ecclesia debet esse viduata pastore, a cum iusti possessoris beneficium alii dari non possit. *b* Neque erit ante sepulturam vltimi possessoris de electione tractandū, *c* Eo autem sepulto intrates menses a die vacationis, electio faciendā, si de pralaturis agatur, *d* si vero de aliis beneficiis, intrates menses. *e* dum vero electio faciendā spectatur, interim alicui committenda, regenda vacans, Ecclesia est. *f* Mortuoque pralato & sepulto canonici vel electores qui aderint, debent se in capitulum recipere, ibique diem statuere, in qua facturi sint electionem, statimque literas cum expresse nuntio præscribere & mittere absentibus, diemque constitutam ele-

ctioni significare, vocandi quippe absentes, ne ex contemptu impugnent electionem. *g* si modo sine periculo Ecclesie vocari & expectari possint. *h* Debet eligi congruus locus electioni faciendæ, & qui ut plerumque est capitulum, *k* vel chorus Ecclesie, *l* vel alius honestus. *m* Ante electionem missam audient. *n* Postea antequam eligant, tractatū habeant, *o* ibi enim prius solent nominari plures, qui idonei videantur beneficio, sub specie quadam consultationis facta collatione zeli ad zelū, meriti ad meritum. *p* Eliguntur & inter electores aliqui, qui sigillatim diligenter suffragia & vota scrutentur & præscribāt. *q* Vota autem debent emitti ab vno quoque de vno, certa, pura, sine conditione aut alternatiua. *r* Votis emissis, antequam electores diuertant ad extraneos actus, publicatio eorum fieri debet, & quia postea, res nec integra dicitur, nec suffragia mutare licet, *t* id ipsum & de postulatione dictum. *v* Publicatione deinceps facta in communi, si in duos vel plures fiat consensus diuersus, debet fieri inter illos collatio numeri ad numerum eligentium, meriti ad meritum electorū, & zeli ad zelum. *x* Et collatione facta illo modo, is eligitur, vnus in quem omnes, vel maior vel sanior pars eligentium consentiet, & electio statim publicatur. *y*

S C H O L I A.

- a* Modos vacandi tradidimus supra in collatione beneficiorum.
b cap. 2. & 3. de concessio. præben. cap. 2. & 3. eod. tit. in Sex.
c cap. 7. nullus in 2. 70. distinct. c. bona memoria. 36. de electio. Quod tamē de honestate intelligendum, nam alioquin, etiam si post mortem ante sepulturam fiat, non improbat, si modo aliud non prohibeat, ut notat glo. ad d. c. bona.
d c. ne pro defectu. 42. de elect. can. 11. postquam 50. distinct. capit. dilectus filius 12. de præben.

- e* c. 2. de concess. præben. §. de multa, de præben. subducto legitimo impedimento. cap. quia diuersitatem. de concess. præben. cano. 13. de Syracusane 12. distinct.
f c. nemo 15. ca. cum eo 34. de electio.
g c. bona memoria 36. de electio. si modo sint in pronincia. c. coram dilecto filio 3. eod. tit.
h c. quod sicut 28. de elect.
i gloss. ad c. & cum humana fragilitatis, ad verbum conueniant, de elect. in prag. sanct. c. quia propter. de elect.
B
k c. in causis. de electio.
l c. cum nobis olim, de elect. ca. qua frontem 25. de appellat.
m l. si cum dies, §. §. si arbiter. de arbit. P.
n in concilio Basiliensi relato in d. §. & cum humana fragilitatis, de elect. in prag. sanct. probat. & hunc morem. capit. 3. de causa possessio. lib. 2. cap. 2.
o glo. in ca. in nomine Domini, ad verbum, tractantes, 23. dist.
C
p ca. in Genesi, & c. Cumana, de electio. vide glo. ad ca. tuam nuper 8. ad verbum, tractatus, de his que fiunt a prelat. sine consens. cap.
q cap. quia propter, de elect. votorum expressio debet esse de magis idoneo & viliore Ecclesia, can. licet 8. quast. 1. cap. constitutus. de appella.
r ca. 2. de elect. in Sex. inueni tamen in M. Alberti Argentinensis Chronico, dum agitur de electione in Pontificē Romanum Benedicti 12. qui ante dictus Blancus, patria Tholosanus erat, electionem illius factam fuisse cum hac conditione a Cardinalibus singulis. Ego N. nomino illum P. qui si esse nō poterit, Nomino Blancum.
D
s dict. cap. quia propter.
E
t c. in causis, & cap. Ecclesia vestra, de elect.
v c. pen. & fin. de postula. prelat.
x d. cap. quia propter, & ca. Cumana 50. de elect. explicat collationem numeri ad numerum. cap. in Genesi, & cap. Ecclesia vestra, 48. de elect.
y dict. cap. quia propter. §. fin. de elect.

CAPVT. VI.

Qui eligi possint.

Nemo seipsum eligere potest, a nec eos qui per seipsum regere non possunt minores: b illegitime natos: c impedimento vel vitio corporis affectos, quo non possit ministerio inferuire: d crimine notatos, e schismaticos, f excommunicatos maiori, g vel minori, h excommunicatione, si moniacos, i homicidas, k periuros, l publicum aleatorem, m sacrilegum, n irregularem, o suspensum, p interdictum, q ambientem electionem, r habentem duo beneficia, s laicum, t usurarium. u Nec in abbatem vel priorem regularem eligi potest nouitius, non professus regulam beneficii, x nec ad aliquod beneficium, qui scientia & moribus non est commendabilis, y cum in summa, in electo exigantur mores probati, z irreprehensibiles, aa non curiales aut histriionici. bb

SCHOLIA.

- a cap. fin. de institutio. quia inter dantem & accipientem debet esse differentia, sic nemo seipsum presentat. capit. per nostras, de iure patronat. Si duo sint tantum in collegio reliqui, vnus alium in prelatum eligere poterit, quia in vno etiam ius collegii resideret. ca. 1. de elect.
- b c. eam te 4. & c. indecorum, de etat. & qual. ord. c. cum in cunctis, de elect.
- c cap. innotuit 20. de electio. dist. cap. cum in cunctis, & cap. presbyterorum 56. distinct. Dent. 23.
- d cap. exposuisti, de electio. cap. 2. de corpore vitia.
- e cap. 1. 85. distinct. ratio. in ca. omnipotens 4. de accusa. numerantur autem crimina prohibentia eligi in can. qui in aliquo 51. E distinct.
- f cap. quia diligentia tua 5. de elect. cap. nos consuetudinem 12. distin.
- g cap. postulasti 7. de cleric. excommun. ministran. lib. 5. tit. 27.

- A h c. si celebrat 10. de cler. excom. ministr.
- i c. Mattheus, de simonia.
- k c. ex lueris 10. de excess. prelat.
- l c. quarelam 10. de iure iuran.
- m c. inter dilectos, de excess. prelat.
- n c. venerabilem. eod. tit. de elect.
- o c. is qui, de sententia excommun.
- p c. cum dilectus. c. per inquisitionem, 20. & ibi gloss. de consuetud.
- q cap. cum inter R. de electio. cap. 1. de postu. prelat.
- B r cap. 1. de cleric. non resident.
- s capit. dudum, in 2. de electio. cap. execrabilis, §. qui vero. de prebend. in extrauag. Ioan. 22.
- t cap. 2. de institut. ca. ex lueris. de transact. cum similib.
- v cap. de Petro 47. distinct. ca. inter delectos 11. de excessib. prelat.
- x cap. cum causam 27. de electio. cap. 22. in noua actione 16. quest. 7. cap. cum ad nostram 37. & ca. officium 38. de electio. ratio tractatur in ca. cum in magistrum 49. eod. tit. de elect.
- C y dict. c. cum in cunctis, & cap. nihil est 44. & cap. cum nobis 19. de elect.
- z dict. cap. cum in cunctis, & cap. 3. de elect. & tota 39. distinct. 1. ad Tim. 3. cap. indecorum. de etat. & qualitat. §. 1. quomodo oporteat episcopos. Nouel. 6.
- D aa ca. in sacerdotibus 61. dist.
- bb can. aliquantos 51. dist.

CAPVT. VII.

- 1 Qua sequantur electionem.
- 2 Confirmantis partes.
- 3 Consecratio.
- 4 Pallium.

Electione facta & publicata, ea quam citius fieri poterit presentanda est electo, intra octo dies: electus vero intra mensem, acceptare seu consensum prebere, vel recusare tenetur, alioquin iusto impedimento cessante, iure quod ei electione datur, priuatur. a Electio quippe causa est, vt prelatu sit, quia ius tribuit, b

Ff

si is velit, alioquin non cogitur esse inuitus. *c. Vbi autem quis electionem de se facta acceperit, tenetur prosequi ius confirmationis d electionis a superiore intra tres menses, e alioquin priuatur & iure, subducto tamen omni iusto impedimento. f*

2 Confirmantis vero partes sunt, iterum de electione & electi sufficientia, vita & moribus inquirere. *g* Interim ante confirmationem nihil debet electus administrare nisi velit priuari suo iure: *b* excepta abbatissa, quæ interim administrare potest quamuis ante confirmationem aliquid alienare, vel monialem recipere nequeat. *i* Pendente hoc tempore confirmandi, agitur de appellatione, si quis ab electione vel postulatione prouocauerit. *k* Post confirmationem & ante consecrationem, iurat episcopus fidelitatem summo Pontifici, *l* de non alienandis & de conseruandis rebus suæ Ecclesiæ. *m*

3 Sequitur ita confirmationem † consecratio episcopi electi, *n* quæ differri non debet ultra tres menses a confirmatione, cessante alioquin alio iusto impedimento. *o* Initiatur matrimoniū spiritale inter prælatum & suam Ecclesiam in electione: ratum fit confirmatione, consummatur in consecratione. *p* In abbatibus loco consecrationis, est benedictio. *q* Post confirmationem ante consecrationem episcopus exercere potest, quæ sunt iurisdictionis, ut pote corrigere, excommunicare, iusiurandum exigere, beneficia conferre, & similia. *r* Quæ vero sunt ordinis non potest, nisi post consecrationem. *s* Qualia sunt, clericos ordinare, benedicere, virgines deponere, Ecclesias vel altaria consecrare.

4 Accedit † & postremo metropolitanis electis, confirmatis, consecratis, pallium: cuius petitionem differre non debent. *t* Et hæc hæcenus de electione deque rebus Ecclesiasticis dictum sit: transeundum est ad personas.

SCHOLIA.

a. c. quam sit, sexto, de elect.

A b c. sin. de elect. in Sext.

c cap. gesta, 2. & ca. ubi ista didicisti 74. distinctio.

d cap. postquam, dicto titulo, de elect.

e c. nostri, de electio. de maior. & obed. capit. 4. ne sede vacant. in Sext. confirmat episcopi electionem Archiepiscopus: archiepiscopi, Primas ca. quia agitur, & ibi gloss. 65. dist. cap. 5. de translatio. episcoporum exemptorum, electionem summus Pontifex vel legatus in provincia, capit. si abbatem 36. de electio. in Sext. vide quæ diximus, de confirmatione. libro 17. Syntagm. in eu. cap. 3.

f cap. quam sit. §. ceterum, & cap. cupientia. de elect. in Sext.

g c. nihil est 44. de elect.

h c. transmissam. cap. nostri, cap. qualiter, ca. cum in cunctis, capit. cum iam dudum, de electi. cap. auaritie eod. tit. in Sext. nec valet consuetudo contraria. capit. cum venerabilis frater. de consuet.

C

i cap. indemnitatibus 43. §. si vero, de elect. in Sext.

k de qua agitur. in cap. consecrationi. 8. de appellat. in Sex. cap. 1. cap. ut circa 4. cap. quamuis, 10. cap. procurator 38. capit. si quando 9. de elect. in Sext.

l forma iuramenti ponitur, in capit. ego. N. episcopus 4. de iureiuran. libr. 2. tit. 24. ca. dilecti filii, 13. de maior. & obedien. libr. 1. tit. 33. inrant id ipsum abbates, in benedictione. & alii prelati, & imperatores post electionem, iuxta formam Clem. Romani, de iureiuran.

D

m c. 2. de feudis, cap. per tuas, de donatio.

n cap. prouida, de electio. vide plura quæ diximus, de consecratione, libr. 17. Syntagma. cap. v.

E

o cap. 1. 71. distinct. capit. 2. cap. quoniam quidam. 75. distinct. cano. quoniam 100. distinctio. Quot vero episcopi consecrationi interesse debeant, tractatur tota 64. & 65. distinct. cap. quod sedem, de officio ordinarii. De forma consecrandi. & ca. 17. distinct.

p cap.

- p capit. licet 4. de translatio. episcop. capit. A s dicta glossa final. capit. transmissa, & te-
 rina, de his que sunt a prelat. sine consens.
 capit.
 q de qua in Clemen. 2. §. statumus, de statu
 monach. cap. 1. de supplen. neglig. prelat.
 lib. 1. tit. 10.
 r Gloss. fin. in cap. transmissa. de elect.
- t c. quod sicut, de electio. & de pallio. in cap. 1.
 2. cap. ad honorem, cap. ex tuarum, & toto
 titulo. de auctorita. & v. se pallii. & in ex-
 tranagante vnica. eod. tit.

PARTITIONVM IVRIS

PONTIFICII SEV CANONICI,
QVÆ INSTAR SYNTAGMATIS

specialis totius iuris Ecclesiastici sunt,

LIBER SECVNDVS.

DE PERSONARVM

consideratione ratione

Sexus.

TITVLVS PRIMVS.

CAPVT I.

Continuatio libri, quidue persona.

Xplicatis rebus, quæ hominum
 causa factæ & creatæ sunt, a ordi-
 nem constitutum persequen-
 tes, de personis, priusquam de
 iure, quod personis, debetur, b agamus,
 cum omne ius earum causa constitutum
 sit. c Hic personam pro homine accipi-
 mus, d omittis aliis significationibus de
 quibus alibi. e

SCHOLIA,

- a Genes. 1. c. 1. in pecudum, de vsur. libr. 22.
 P. tit. 1. §. in pecudum, de rerum diuis.
 b l. quid. m. referunt, 14. de iure codicillo.
 lib. 29. Pan. tit. 7.
 c l. 2. de statu homi. P. §. fin. de iure natura.
 gen. & ciuil. apud Iustin. neque causa sed
 persona succurritur, inquit Papinian. que
 meruit præcipuum fauorem. l. ex pluribus,

42. de administ. & peric. tut. lib. 26. P. tit.
 7. l. iustissime de adilitio, edict. Pandect.
 d vt titulo de iure personarum apud Iustin.
 C e nempe lib. 7. Syntagm. iuris. cap. 1.

CAPVT. II.

Diuisio prima personarum.

PRimam potro constituemus, qua nec
 antiquior sit, diuisionem personarum, a
 sexu, in masculos & fæminas, a & herma-
 phroditos: qui vtrumque sexum habent,
 eiusque appellatione nûcupantur, in quo
 prævalent. b Sunt & ratione vtriusque se-
 xus quidam, qui illis vti secundû naturam
 possunt: alii inualidi: atque isti vel frigidi,
 vel maleficiati, c castrati, Eunuchi, Spa-
 dones. d

SCHOLIA.

- a Genes. c. 1. ca. hac imago, 13. 33. 9. 5.
 b l. quaritur, 10. de stat. hom. Pand. l. sed est
 questum, 6. §. si. de liber. & posthu. lib. 28.
 titul. 2. l. repetundarum, 15. de testib. lib.
 E 22. Pandect. tit. 5. can. 3. si testes. §. herma-
 phroditus, 4. 9. 3.
 c c. 1. 2. 3. & toto tit. de frigi. & malef. lib. 4.
 tit. 15. l. in causis. de repudiis. li. 5. C. 11. 17.
 d can. si quis absiderit, can. hi qui se 55. dist.

Ff 2